ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീമദ്വാൽമീകീയരാമായണസ്യ

॥ കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡം ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

ശ്രീ രംഗരാമാനുജ മഹാദേശികൻ

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

വിഷയസൂചീ

1	പ്രഥമഃ സർഗഃ	**5**
2	ദ്വിതീയഃ സർഗഃ	**28**
3	തൃതീയഃ സർഗഃ	**34**
4	ചതുർഥഃ സർഗഃ	**41**
5	പഞ്ചമഃ സർഗഃ	**48**
6	ഷഷ്ഠഃ സർഗഃ	**54**
7	സപ്തമഃ സർഗഃ	**59**
8	അഷ്ടമഃ സർഗഃ	**64**
9	നവമഃ സർഗഃ	**73**
10	ദശമഃ സർഗഃ	**78**
11	ഏകാദശഃ സർഗഃ	**85**
12	ദ്വാദശഃ സർഗഃ	**101**
13	ത്രയോദശഃ സർഗഃ	**109**
14	ചതുർദശഃ സർഗഃ	**115**
15	പഞ്ചദശഃ സർഗഃ	**120**
16	ഷോഡശഃ സർഗഃ	**126**
17	സപ്തദശഃ സർഗഃ	**133**
18	അഷ്ടാദശഃ സർഗഃ	**143**
19	ഏകോനവിംശഃ സർഗഃ	**155**

20 വിംശഃ സർഗഃ **161**
21 ഏകവിംശഃ സർഗഃ **166**
22 ദ്വാവിംശഃ സർഗഃ **169**
23 ത്രയോവിംശഃ സർഗഃ **175**
24 ചതുർവിംശഃ സർഗഃ **181**
25 പഞ്ചവിംശഃ സർഗഃ **189**
26 ഷഡ്വിംശഃ സർഗഃ **199**
27 സപ്തവിംശഃ സർഗഃ **207**
28 അഷ്ടാവിംശഃ സർഗഃ **216**
29 ഏകോനത്രിംശഃ സർഗഃ **228**
30 ത്രിംശഃ സർഗഃ **234**
31 ഏകത്രിംശഃ സർഗഃ **249**
32 ദ്വാത്രിംശഃ സർഗഃ **258**
33 ത്രയസ്ത്രിംശഃ സർഗഃ **262**
34 ചതുസ്ത്രിംശഃ സർഗഃ **274**
35 പഞ്ചത്രിംശഃ സർഗഃ **278**
36 ഷട്ത്രിംശഃ സർഗഃ **283**
37 സപ്തത്രിംശഃ സർഗഃ **287**
38 അഷ്ടാത്രിംശഃ സർഗഃ **294**
39 ഏകോനചത്വാരിംശഃ സർഗഃ **301**

40 ചത്വാരിംശഃ സർഗഃ **309**
41 ഏകചത്വാരിംശഃ സർഗഃ **322**
42 ദ്വിചത്വാരിംശഃ സർഗഃ **331**
43 ത്രിചത്വാരിംശഃ സർഗഃ **341**
44 ചതുശ്ചത്വാരിംശഃ സർഗഃ **352**
45 പഞ്ചചത്വാരിംശഃ സർഗഃ **356**
46 ഷട്ചത്വാരിംശഃ സർഗഃ **360**
47 സപ്തചത്വാരിംശഃ സർഗഃ **365**
48 അഷ്ടചത്വാരിംശഃ സർഗഃ **368**
49 ഏകോനപഞ്ചാശഃ സർഗഃ **373**
50 പഞ്ചാശഃ സർഗഃ **377**
51 ഏകപഞ്ചാശഃ സർഗഃ **385**
52 ദ്വിപഞ്ചാശഃ സർഗഃ **389**
53 ത്രിപഞ്ചാശഃ സർഗഃ **395**
54 ചതുഃപഞ്ചാശഃ സർഗഃ **400**
55 പഞ്ചപഞ്ചാശഃ സർഗഃ **404**
56 ഷട്പഞ്ചാശഃ സർഗഃ **409**
57 സപ്തപഞ്ചാശഃ സർഗഃ **414**
58 അഷ്ടപഞ്ചാശഃ സർഗഃ **418**
59 ഏകോനഷഷ്ടിതമഃ സർഗഃ **425**

60 ഷഷ്ടിതമഃ സർഗഃ **431**
61 ഏകഷഷ്ടിതമഃ സർഗഃ **435**
62 ദ്വിഷഷ്ടിതമഃ സർഗഃ **439**
63 ത്രിഷഷ്ടിതമഃ സർഗഃ **442**
64 ചതുഃഷഷ്ടിതമഃ സർഗഃ **445**
65 പഞ്ചഷഷ്ടിതമഃ സർഗഃ **450**
66 ഷട്ഷഷ്ടിതമഃ സർഗഃ **457**
67 സപ്തഷഷ്ടിതമഃ സർഗഃ **464**

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ പ്രഥമഃ സർഗഃ ॥

പമ്പായാ ദർശനേന ശ്രീരാമസ്യ വ്യാകുലത്വം ശ്രീരാമേണ ലക്ഷ്മണം പ്രതി പമ്പാശോഭായാസ്തത്രത്യോദ്ദീപനസാമഗ്ര്യാശ്ച വർണനം ലക്ഷ്മണേന ശ്രീരാമസ്യ പ്രബോധനമൃഷ്യമൂകം ഗച്ഛന്തൗ തൗ ദ്വൗ ഭ്രാതരൗ വീക്ഷ്യ സുഗ്രീവസ്യാൻയേഷാം ച വാനരാണാം ഭയം

സ താം പുഷ്കരിണീം ഗത്വാ
പദ്മോത്പലഝഷാകുലാം ।
രാമഃ സൗമിത്രിസഹിതോ
വിലലാപാകുലേന്ദ്രിയഃ ॥ **4.1.1** ॥ 1

തത്ര ദൃഷ്ട്വൈവ താം ഹർഷാ -
ദിന്ദ്രിയാണി ചകമ്പിരേ ।
സ കാമവശമാപന്നഃ
സൗമിത്രിമിദമബ്രവീത് ॥ **4.1.2** ॥ 2

സൗമിത്രേ ശോഭതേ പമ്പാ
വൈദൂര്യവിമലോദകാ ।
ഫുൽലപദ്മോത്പലവതീ
ശോഭിതാ വിവിധൈർദ്രുമൈഃ ॥ **4.1.3** ॥ 3

സൗമിത്രേ പശ്യ പമ്പായാഃ
കാനനം ശുഭദർശനം ।

യത്ര രാജന്തി ശൈലാ വാ
ദ്രുമാഃ സശിഖരാ ഇവ ॥ **4.1.4** ॥ 4

മാം തു ശോകാഭിസന്തപ്ത -
മാധയഃ പീഡയന്തി വൈ ।
ഭരതസ്യ ച ദുഃഖേന
വൈദേഹ്യാ ഹരണേന ച ॥ **4.1.5** ॥ 5

ശോകാർതസ്യാപി മേ പമ്പാ
ശോഭതേ ചിത്രകാനനാ ।
വ്യവകീർണാ ബഹുവിധൈഃ
പുഷ്പൈഃ ശീതോദകാ ശിവാ ॥ **4.1.6** ॥ 6

നലിനൈരപി സംഛന്നാ
ഹ്യത്യർഥശുഭദർശനാ ।
സർപവ്യാലാനുചരിതാ
മൃഗദ്വിജസമാകുലാ ॥ **4.1.7** ॥ 7

അധികം പ്രവിഭാത്യേത -
ന്നീലപീതം തു ശാദ്വലം ।
ദ്രുമാണാം വിവിധൈഃ പുഷ്പൈഃ
പരിസ്തോമൈരിവാർപിതം ॥ **4.1.8** ॥ 8

പുഷ്പഭാരസമൃദ്ധാനി
ശിഖരാണി സമന്തതഃ ।
ലതാഭിഃ പുഷ്പിതാഗ്രാഭി -
രുപഗൂഢാനി സർവതഃ ॥ **4.1.9** ॥ 9

സുഖാനിലോഽയം സൗമിത്രേ
കാലഃ പ്രചുരമൻമഥഃ ।

ഗന്ധവാൻ സുരഭിർമാസോ
ജാതപുഷ്പഫലദ്രുമഃ ॥ **4.1.10** ॥ 10

പശ്യ രൂപാണി സൗമിത്രേ
വനാനാം പുഷ്പശാലിനാം ।
സൃജതാം പുഷ്പവർഷാണി
വർഷം തോയമുചാമിവ ॥ **4.1.11** ॥ 11

പ്രസ്ഥരേഷു ച രമ്യേഷു
വിവിധാഃ കാനനദ്രുമാഃ ।
വായുവേഗപ്രചലിതാഃ
പുഷ്പൈരവകിരന്തി ഗാം ॥ **4.1.12** ॥ 12

പതിതൈഃ പതമാനൈശ്ച
പാദപസ്ഥൈശ്ച മാരുതഃ ।
കുസുമൈഃ പശ്യ സൗമിത്രേ
ക്രീഡതീവ സമന്തതഃ ॥ **4.1.13** ॥ 13

വിക്ഷിപൻ വിവിധാഃ ശാഖാ
നഗാനാം കുസുമോത്കടാഃ ।
മാരുതശ്ചലിതസ്ഥാനൈഃ
ഷട്പദൈരനുഗീയതേ ॥ **4.1.14** ॥ 14

മത്തകോകിലസന്നാദൈ -
ർനർതയന്നിവ പാദപാൻ ।
ശൈലകന്ദരനിഷ്ക്രാന്തഃ
പ്രഗീത ഇവ ചാനിലഃ ॥ **4.1.15** ॥ 15

തേന വിക്ഷിപതാത്യർഥം
പവനേന സമന്തതഃ ।

അമീ സംസക്തശാഖാഗ്രാ
ഗ്രഥിതാ ഇവ പാദപാഃ ॥ **4.1.16** ॥ 16

സ ഏവ സുഖസംസ്പർശോ
വാതി ചന്ദനശീതലഃ ।
ഗന്ധമദ്യവഹൻ പുൺയം
ശ്രമാപനയനോ്നിലഃ ॥ **4.1.17** ॥ 17

അമീ പവനവിക്ഷിപ്താ
വിനദന്തീവ പാദപാഃ ।
ഷട്പദൈരനുകൂജദ്ഭി -
ർവനേഷു മധുഗന്ധിഷു ॥ **4.1.18** ॥ 18

ഗിരിപ്രസ്ഥേഷു രമ്യേഷു
പുഷ്പവദ്ഭിർമനോരമൈഃ ।
സംസക്തശിഖരാഃ ശൈലാ
വിരാജന്തി മഹാദ്രുമൈഃ ॥ **4.1.19** ॥ 19

പുഷ്പസംഹരന്നശിഖരാ
മാരുതോത്ക്ഷേപചഞ്ചലാഃ ।
അമീ മധുകരോത്തംസാഃ
പ്രഗീതാ ഇവ പാദപാഃ ॥ **4.1.20** ॥ 20

സുപുഷ്പിതാംസ്തു പശ്യൈതാൻ
കർണികാരാൻ സമന്തതഃ ।
ഹാടകപ്രതിസംഹരന്നാൻ
നരാൻ പീതാംബരാനിവ ॥ **4.1.21** ॥ 21

അയം വസന്തഃ സൗമിത്രേ
നാനാവിഹഗനാദിതഃ ।

സീതയാ വിപ്രഹീണസ്യ
ശോകസന്ദീപനോ മമ ॥ **4.1.22** ॥ 22

മാം ഹി ശോകസമാക്രാന്തം
സന്താപയതി മൻമഥഃ ।
ഹൃഷ്ടം പ്രവദമാനശ്ച
സമാഹ്വയതി കോകിലഃ ॥ **4.1.23** ॥ 23

ഏഷ ദാത്യൂഹകോ ഹൃഷ്ടോ
രമ്യേ മാം വനനിർഝരേ ।
പ്രണദൻമൻമഥാവിഷ്ടം
ശോചയിഷ്യതി ലക്ഷ്മണ ॥ **4.1.24** ॥ 24

ശ്രുത്വൈതസ്യ പുരാ ശബ്ദ -
മാശ്രമസ്ഥാ മമ പ്രിയാ ।
മാമാഹൂയ പ്രമുദിതാഃ
പരമം പ്രത്യനന്ദത ॥ **4.1.25** ॥ 25

ഏവം വിചിത്രാഃ പതഗാ
നാനാരാവവിരാവിണഃ ।
വൃക്ഷഗുൽമലതാഃ പശ്യ
സമ്പതന്തി സമന്തതഃ ॥ **4.1.26** ॥ 26

വിമിശ്രാ വിഹഗാഃ പുംഭി -
രാത്മവ്യൂഹാഭിനന്ദിതാഃ ।
ഭൃംഗരാജപ്രമുദിതാഃ
സൗമിത്രേ മധുരസ്വരാഃ ॥ **4.1.27** ॥ 27

അസ്യാഃ കൂലേ പ്രമുദിതാഃ
സംഘശഃ ശകുനാസ്ത്വിഹ ।

ദാത്യൂഹരതിവിക്രന്തൈഃ
പുംസ്കോകിലരുതൈരപി ॥**4.1.28**॥ 28

സ്വനന്തി പാദപാശ്ചേമേ
മമാനംഗപ്രദീപകാഃ।
അശോകസ്തബകാംഗാരഃ
ഷട്പദസ്വനനിഃസ്വനഃ ॥**4.1.29**॥ 29

മാം ഹി പൽലവതാമ്രാർചി -
ർവസന്താഗ്നിഃ പ്രധക്ഷ്യതി।
നഹി താം സൂക്ഷ്മപക്ഷ്മാക്ഷീം
സുകേശീം മൃദുഭാഷിണീം ॥**4.1.30**॥ 30

അപശ്യതോ മേ സൗമിത്രേ
ജീവിതേഽസ്തി പ്രയോജനം।
അയം ഹി രുചിരസ്തസ്യാഃ
കാലോ രുചിരകാനനഃ ॥**4.1.31**॥ 31

കോകിലാകുലസീമാന്തോ
ദയിതായാ മമാനഘ।
മൻമഥായാസസംഭൂതോ
വസന്തഗുണവർധിതഃ ॥**4.1.32**॥ 32

അയം മാം ധക്ഷ്യതി ക്ഷിപ്രം
ശോകാഗ്നിർനചിരാദിവ।
അപശ്യതസ്താം വനിതാം
പശ്യതോ രുചിരാൻ ദ്രുമാൻ ॥**4.1.33**॥ 33

മമായമാത്മപ്രഭവോ
ഭൂയസ്ത്വമുപയാസ്യതി।

അദൃശ്യമാനാ വൈദേഹീ
ശോകം വർധയതീഹ മേ ॥ **4.1.34** ॥ 34

ദൃശ്യമാനോ വസന്തശ്ച
സ്വേദസംസർഗദൂഷകഃ ।
മാം ഹി സാ മൃഗശാവാക്ഷീ
ചിന്താശോകബലാത്കൃതം ॥ **4.1.35** ॥ 35

സന്താപയതി സൗമിത്രേ
ക്രൂരശ്ചൈത്രവനാനിലഃ ।
അമീ മയൂരാഃ ശോഭന്തേ
പ്രനൃത്യന്തസ്തതസ്തതഃ ॥ **4.1.36** ॥ 36

സ്വൈഃ പക്ഷൈഃ പവനോദ്ധൂതൈ -
ർഗവാക്ഷൈഃ സ്ഫാടികൈരിവ ।
ശിഖിനീഭിഃ പരിവൃതാ -
സ്ത ഏതേ മദമൂർച്ഛിതാഃ ॥ **4.1.37** ॥ 37

മൻമഥാഭിപരീതസ്യ
മമ മൻമഥവർധനാഃ ।
പശ്യ ലക്ഷ്മണ നൃത്യന്തം
മയൂരമുപനൃത്യതി ॥ **4.1.38** ॥ 38

ശിഖിനീ മൻമഥാർതൈഷാ
ഭർതാരം ഗിരിസാനുനി ।
താമേവ മനസാ രാമാം
മയൂരോഽപ്യനുധാവതി ॥ **4.1.39** ॥ 39

വിതത്യ രുചിരൗ പക്ഷൗ
രുതൈരുപഹസന്നിവ ।

മയൂരസ്യ വനേ നൂനം
രക്ഷസാ ന ഹൃതാ പ്രിയാ ॥ **4.1.40** ॥ 40

തസ്യാന്നൃത്യതി രമ്യേഷു
വനേഷു സഹ കാന്തയാ ।
മമ ത്വയം വിനാ വാസഃ
പുഷ്പമാസേ സുദുഃസഹഃ ॥ **4.1.41** ॥ 41

പശ്യ ലക്ഷ്മണ സംരാഗ -
സ്ഥിർയഗ്യോനിഗതേഷ്വപി ।
യദേഷാ ശിഖിനീ കാമാദ്
ഭർതാരമഭിവർതതേ ॥ **4.1.42** ॥ 42

മമാപ്യേവം വിശാലാക്ഷീ
ജാനകീ ജാതസംഭ്രമാ ।
മദനേനാഭിവർതേത
യദി നാപഹൃതാ ഭവേത് ॥ **4.1.43** ॥ 43

പശ്യ ലക്ഷ്മണ പുഷ്പാണി
നിഷ്പലാനി ഭവന്തി മേ ।
പുഷ്പഭാരസമൃദ്ധാനാം
വനാനാം ശിശിരാത്യയേ ॥ **4.1.44** ॥ 44

രുചിരാൺയപി പുഷ്പാണി
പാദപാനാമതിശ്രിയാ ।
നിഷ്പലാനി മഹീം യാന്തി
സമം മധുകരോത്കരൈഃ ॥ **4.1.45** ॥ 45

നദന്തി കാമം ശകുനാ
മുദിതാഃ സംഘശഃ കലം ।

ആഹ്വയന്ത ഇവാൻയോൻയം
കാമോൻമാദകരാ മമ ॥ **4.1.46** ॥ 46

വസന്തോ യദി തത്രാപി
യത്ര മേ വസതി പ്രിയാ ।
നൂനം പരവശാ സീതാ
സാപി ശോചത്യഹം യഥാ ॥ **4.1.47** ॥ 47

നൂനം ന തു വസന്തസ്തം
ദേശം സ്പൃശതി യത്ര സാ ।
കഥം ഹ്യസിതപദ്മാക്ഷീ
വർതയേത് സാ മയാ വിനാ ॥ **4.1.48** ॥ 48

അഥവാ വർതതേ തത്ര
വസന്തോ യത്ര മേ പ്രിയാ ।
കിം കരിഷ്യതി സുശ്രോണീ
സാ തു നിർഭർത്സിതാ പരൈഃ ॥ **4.1.49** ॥ 49

ശ്യാമാ പദ്മപലാശാക്ഷീ
മൃദുഭാഷാ ച മേ പ്രിയാ ।
നൂനം വസന്തമാസാദ്യ
പരിത്യക്ഷ്യതി ജീവിതം ॥ **4.1.50** ॥ 50

ദൃഢം ഹി ഹൃദയേ ബുദ്ധി -
ർമമ സമ്പരിവർതതേ ।
നാലം വർതയിതും സീതാ
സാധ്വീ മദ്വിരഹം ഗതാ ॥ **4.1.51** ॥ 51

മയി ഭാവോ ഹി വൈദേഹ്യാ -
സ്ഥത്ത്വതോ വിനിവേശിതഃ ।

മമാപി ഭാവഃ സീതായാം
സർവഥാ വിനിവേശിതഃ ॥ **4.1.52** ॥ 52

ഏഷ പുഷ്പവഹോ വായുഃ
സുഖസ്പർശോ ഹിമാവഹഃ ।
താം വിചിന്തയതഃ കാന്താം
പാവകപ്രതിമോ മമ ॥ **4.1.53** ॥ 53

സദാ സുഖമഹം മൻയേ
യം പുരാ സഹ സീതയാ ।
മാരുതഃ സ വിനാ സീതാം
ശോകസഞ്ജനനോ മമ ॥ **4.1.54** ॥ 54

താം വിനാഥ വിഹംഗോഽസൗ
പക്ഷീ പ്രണദിതസ്തദാ ।
വായസഃ പാദപഗതഃ
പ്രഹൃഷ്ടമഭികൂജതി ॥ **4.1.55** ॥ 55

ഏഷ വൈ തത്ര വൈദേഹ്യാ
വിഹഗഃ പ്രതിഹാരകഃ ।
പക്ഷീ മാം തു വിശാലാക്ഷ്യാഃ
സമീപമുപനേഷ്യതി ॥ **4.1.56** ॥ 56

പശ്യ ലക്ഷ്മണ സന്നാദം
വനേ മദവിവർധനം ।
പുഷ്പിതാഗ്രേഷു വൃക്ഷേഷു
ദ്വിജാനാമവകൂജതാം ॥ **4.1.57** ॥ 57

വിക്ഷിപ്താം പവനേനൈതാ -
മസൗ തിലകമഞ്ജരീം ।

ഷട്പദഃ സഹസാഭ്യേതി
മദോദ്ധൂതാമിവ പ്രിയാം ॥ **4.1.58** ॥ 58

കാമിനാമയമത്യന്ത -
മശോകഃ ശോകവർധനഃ ।
സ്തബകൈഃ പവനോത്ക്ഷിപ്തൈ -
സ്തർജയന്നിവ മാം സ്ഥിതഃ ॥ **4.1.59** ॥ 59

അമീ ലക്ഷ്മണ ദൃശ്യന്തേ
ചൂതാഃ കുസുമശാലിനഃ ।
വിഭ്രമോത്സിക്തമനസഃ
സാംഗരാഗാ നരാ ഇവ ॥ **4.1.60** ॥ 60

സൗമിത്രേ പശ്യ പമ്പായാ -
ശ്ചിത്രാസു വനരാജിഷു ।
കിന്നരാ നരശാർദൂല
വിചരന്തി യതസ്തതഃ ॥ **4.1.61** ॥ 61

ഇമാനി ശുഭഗന്ധീനി
പശ്യ ലക്ഷ്മണ സർവശഃ ।
നലിനാനി പ്രകാശന്തേ
ജലേ തരുണസൂര്യവത് ॥ **4.1.62** ॥ 62

ഏഷാ പ്രസന്നസലിലാ
പദ്മനീലോത്പലായുതാ ।
ഹംസകാരണ്ഡവാകീർണാ
പമ്പാ സൗഗന്ധികായുതാ ॥ **4.1.63** ॥ 63

ജലേ തരുണസൂര്യാഭൈഃ
ഷട്പദാഹതകേസരൈഃ ।

പങ്കജൈഃ ശോഭതേ പമ്പാ
സമന്താദഭിസംവൃതാ ॥ **4.1.64** ॥ 64

ചക്രവാകയുതാ നിത്യം
ചിത്രപ്രസ്ഥവനാന്തരാ ।
മാതംഗമൃഗയൂഥൈശ്ച
ശോഭതേ സലിലാർഥിഭിഃ ॥ **4.1.65** ॥ 65

പവനാഹതവേഗാഭി -
രൂർമിഭിർവിമലേഽംഭസി ।
പങ്കജാനി വിരാജന്തേ
താഡ്യമാനാനി ലക്ഷ്മണ ॥ **4.1.66** ॥ 66

പദ്മപത്രവിശാലാക്ഷീം
സതതം പ്രിയപങ്കജാം ।
അപശ്യതോ മേ വൈദേഹീം
ജീവിതം നാഭിരോചതേ ॥ **4.1.67** ॥ 67

അഹോ കാമസ്യ വാമത്വം
യോ ഗതാമപി ദുർലഭാം ।
സ്മാരയിഷ്യതി കൽയാണീം
കൽയാണതരവാദിനീം ॥ **4.1.68** ॥ 68

ശക്യോ ധാരയിതും കാമോ
ഭവേദദ്യാഗതോ മയാ ।
യദി ഭൂയോ വസന്തോ മാം
ന ഹൻയാത് പുഷ്പിതദ്രുമഃ ॥ **4.1.69** ॥ 69

യാനി സ്മ രമണീയാനി
തയാ സഹ ഭവന്തി മേ ।

താൻയേവാരമണീയാനി
ജായന്തേ മേ തയാ വിനാ ॥ **4.1.70** ॥ 70

പദ്മകോശപലാശാനി
ദ്രഷ്ടും ദൃഷ്ടിർഹി മൻയതേ ।
സീതായാ നേത്രകോശാഭ്യാം
സദൃശാനീതി ലക്ഷ്മണ ॥ **4.1.71** ॥ 71

പദ്മകേസരസംസൃഷ്ടോ
വൃക്ഷാന്തരവിനിഃസൃതഃ ।
നിഃശ്വാസ ഇവ സീതായാ
വാതി വായുർമനോഹരഃ ॥ **4.1.72** ॥ 72

സൗമിത്രേ പശ്യ പമ്പായാ
ദക്ഷിണേ ഗിരിസാനുഷു ।
പുഷ്പിതാം കർണികാരസ്യ
യഷ്ടിം പരമശോഭിതാം ॥ **4.1.73** ॥ 73

അധികം ശൈലരാജ്യോയം
ധാതുഭിസ്തു വിഭൂഷിതഃ ।
വിചിത്രം സൃജതേ രേണും
വായുവേഗവിഘട്ടിതം ॥ **4.1.74** ॥ 74

ഗിരിപ്രസ്ഥാസ്തു സൗമിത്രേ
സർവതഃ സമ്പ്രപുഷ്പിതൈഃ ।
നിഷ്പത്രൈഃ സർവതോ രമ്യൈഃ
പ്രദീപ്താ ഇവ കിംശുകൈഃ ॥ **4.1.75** ॥ 75

പമ്പാതീരരുഹാശ്ചേമേ
സംസിക്തോ മധുഗന്ധിനഃ ।

മാലതീമൽലികാപദ്മ -
കരവീരാശ്ച പുഷ്പിതാഃ ॥ **4.1.76** ॥ 76

കേതക്യഃ സിന്ദുവാരാശ്ച
വാസന്ത്യശ്ച സുപുഷ്പിതാഃ ।
മാധവ്യോ ഗന്ധപൂർണാശ്ച
കുന്ദഗുൽമാശ്ച സർവശഃ ॥ **4.1.77** ॥ 77

ചിരിബിൽവാ മധൂകാശ്ച
വഞ്ജുലാ ബകുലാസ്തഥാ ।
ചമ്പകാസ്തിലകാശ്ചൈവ
നാഗവൃക്ഷാശ്ച പുഷ്പിതാഃ ॥ **4.1.78** ॥ 78

പദ്മകാശ്ചൈവ ശോഭന്തേ
നീലാശോകാശ്ച പുഷ്പിതാഃ ।
ലോധ്രാശ്ച ഗിരിപൃഷ്ഠേഷു
സിംഹകേസരപിഞ്ജരാഃ ॥ **4.1.79** ॥ 79

അങ്കോലാശ്ച കുരണ്ടാശ്ച
ചൂർണകാഃ പാരിഭദ്രകാഃ ।
ചൂതാഃ പാടലയശ്ചാപി
കോവിദാരാശ്ച പുഷ്പിതാഃ ॥ **4.1.80** ॥ 80

മുചുകുന്ദാർജുനാശ്ചൈവ
ദൃശ്യന്തേ ഗിരിസാനുഷു ।
കേതകോദ്ദാലകാശ്ചൈവ
ശിരീഷാഃ ശിംശപാ ധവാഃ ॥ **4.1.81** ॥ 81

ശാൽമൽയഃ കിംശുകാശ്ചൈവ
രക്താഃ കുരവകാസ്തഥാ ।

തിനിശാ നക്തമാലാശ്ച
ചന്ദനാഃ സ്യന്ദനാസ്തഥാ ॥ **4.1.82** ॥ 82

ഹിന്താലാസ്തിലകാശ്ചൈവ
നാഗവൃക്ഷാശ്ച പുഷ്പിതാഃ ।
പുഷ്പിതാൻ പുഷ്പിതാഗ്രാദി -
ർലതാഭിഃ പരിവേഷ്ടിതാൻ ॥ **4.1.83** ॥ 83

ദ്രുമാൻ പശ്യേഹ സൗമിത്രേ
പമ്പായാ രുചിരാൻ ബഹൂൻ ।
വാതവിക്ഷിപ്തവിടപാൻ
യഥാസന്നാൻ ദ്രുമാനിമാൻ ॥ **4.1.84** ॥ 84

ലതാഃ സമനുവർതന്തേ
മത്താ ഇവ വരസ്ത്രിയഃ ।
പാദപാത് പാദപം ഗച്ഛ -
ഞ്ശൈലാച്ഛൈലം വനാദ് വനം ॥ **4.1.85** ॥ 85

വാതി നൈകരസാസ്വാദ -
സമ്മോദിത ഇവാനിലഃ ।
കേചിത് പർയാപ്തകുസുമാഃ
പാദപാ മധുഗന്ധിനഃ ॥ **4.1.86** ॥ 86

കേചിൻമുകുലസംവീതാഃ
ശ്യാമവർണാ ഇവാബഭുഃ ।
ഇദം മൃഷ്ടമിദം സ്വാദു
പ്രഫുൽലമിദമിത്യപി ॥ **4.1.87** ॥ 87

രാഗരക്തോ മധുകരഃ
കുസുമേഷ്വേവ ലീയതേ ।

നിലീയ പുനരുത്പത്യ
സഹസാൻയത്ര ഗച്ഛതി ।
മധുലുബ്ധോ മധുകരഃ
പമ്പാതീരദ്രുമേഷ്വസൗ ॥ **4.1.88** ॥ 88

ഇയം കുസുമസംഘാതൈ -
രുപസ്തീർണാ സുഖാകൃതാ ।
സ്വയം നിപതിതൈർഭൂമിഃ
ശയനപ്രസ്തരൈരിവ ॥ **4.1.89** ॥ 89

വിവിധാ വിവിധൈഃ പുഷ്പൈ -
സ്തൈരേവ നഗസാനുഷു ।
വിസ്തീർണാഃ പീതരക്തൗതാഭാഃ
സൗമിത്രേ പ്രസ്തരാഃ കൃതാഃ ॥ **4.1.90** ॥ 90

ഹിമാന്തേ പശ്യ സൗമിത്രേ
വൃക്ഷാണാം പുഷ്പസംഭവം ।
പുഷ്പമാസേ ഹി തരവഃ
സംഘർഷാദിവ പുഷ്പിതാഃ ॥ **4.1.91** ॥ 91

ആഹ്വയന്ത ഇവാൻയോൻയം
നഗാഃ ഷട്പദനാദിതാഃ ।
കുസുമോത്തംസവിടപാഃ
ശോഭന്തേ ബഹു ലക്ഷ്മണ ॥ **4.1.92** ॥ 92

ഏഷ കാരണ്ഡവഃ പക്ഷീ
വിഗാഹ്യ സലിലം ശുഭം ।
രമതേ കാന്തയാ സാർധം
കാമമുദ്ദീപയന്നിവ ॥ **4.1.93** ॥ 93

മന്ദാകിൻയാസ്തു യദിദം
രൂപമേതൻമനോരമം ।
സ്ഥാനേ ജഗതി വിഖ്യാതാ
ഗുണാസ്തസ്യാ മനോരമാഃ ॥ **4.1.94** ॥ 94

യദി ദൃശ്യേത സാ സാധ്വീ
യദി ചേഹ വസേമഹി ।
സ്പൃഹയേയം ന ശക്രായ
നായോധ്യായൈ രഘൂത്തമ ॥ **4.1.95** ॥ 95

ന ഹ്യേവം രമണീയേഷു
ശാദ്വലേഷു തയാ സഹ ।
രമതോ മേ ഭവേച്ചിന്താ
ന സ്പൃഹാൻയേഷു വാ ഭവേത് ॥ **4.1.96** ॥ 96

അമീ ഹി വിവിധൈഃ പുഷ്പൈ -
സ്തരവോ വിവിധച്ഛദാഃ ।
കാനന്യേസ്മിൻ വിനാ കാന്താം
ചിന്താമുത്പാദയന്തി മേ ॥ **4.1.97** ॥ 97

പശ്യ ശീതജലാം ചേമാം
സൗമിത്രേ പുഷ്കരായുതാം ।
ചക്രവാകാനുചരിതാം
കാരണ്ഡവനിഷേവിതാം ॥ **4.1.98** ॥ 98

പ്ലവൈഃ ക്രൗഞ്ചൈശ്ച സമ്പൂർണാം
മഹാമൃഗനിഷേവിതാം ।
അധികം ശോഭതേ പമ്പാ
വികൂജദ്ഭിർവിഹംഗമൈഃ ॥ **4.1.99** ॥ 99

ദീപയന്തീവ മേ കാമം
വിവിധാ മുദിതാ ദ്വിജാഃ ।
ശ്യാമാം ചന്ദ്രമുഖീം സ്മൃത്വാ
പ്രിയാം പദ്മനിഭേക്ഷണാം ॥ **4.1.100** ॥ 100

പശ്യ സാനുഷു ചിത്രേഷു
മൃഗീഭിഃ സഹിതാൻ മൃഗാൻ ।
മാം പുനർമൃഗശാവാക്ഷ്യാ
വൈദേഹ്യാ വിരഹീകൃതം ।
വ്യഥയന്തീവ മേ ചിത്തം
സഞ്ചരന്തസ്തതസ്തതഃ ॥ **4.1.101** ॥ 101

അസ്മിൻ സാനുനി രമ്യേ ഹി
മത്തദ്വിജഗണാകുലേ ।
പശ്യേയം യദി താം കാന്താം
തതഃ സ്വസ്തി ഭവേൻമമ ॥ **4.1.102** ॥ 102

ജീവേയം ഖലു സൗമിത്രേ
മയാ സഹ സുമധ്യമാ ।
സേവേത യദി വൈദേഹീ
പമ്പായാഃ പവനം ശുഭം ॥ **4.1.103** ॥ 103

പദ്മസൗഗന്ധികവഹം
ശിവം ശോകവിനാശനം ।
ധൻയാ ലക്ഷ്മണ സേവന്തേ
പമ്പായാ വനമാരുതം ॥ **4.1.104** ॥ 104

ശ്യാമാ പദ്മപലാശാക്ഷീ
പ്രിയാ വിരഹിതാ മയാ ।

കഥം ധാരയതി പ്രാണാൻ
വിവശാ ജനകാത്മജാ ॥ **4.1.105** ॥ 105

കിം നു വക്ഷ്യാമി ധർമജ്ഞം
രാജാനം സത്യവാദിനം ।
ജനകം പൃഷ്ടസീതം തം
കുശലം ജനസംസദി ॥ **4.1.106** ॥ 106

യാ മാമനുഗതാ മന്ദം
പിത്രാ പ്രസ്ഥാപിതം വനം ।
സീതാ ധർമം സമാസ്ഥായ
ക്വ നു സാ വർതതേ പ്രിയാ ॥ **4.1.107** ॥ 107

തയാ വിഹീനഃ കൃപണഃ
കഥം ലക്ഷ്മണ ധാരയേ ।
യാ മാമനുഗതാ രാജ്യാദ്
ഭ്രഷ്ടം വിഹതചേതസം ॥ **4.1.108** ॥ 108

തച്ചാർവഞ്ചിതപദ്മാക്ഷം
സുഗന്ധി ശുഭമവ്രണം ।
അപശ്യതോ മുഖം തസ്യാഃ
സീദതീവ മതിർമമ ॥ **4.1.109** ॥ 109

സ്മിതഹാസ്യാന്തരയുതം
ഗുണവൻമധുരം ഹിതം ।
വൈദേഹ്യാ വാക്യമതുലം
കദാ ശ്രോഷ്യാമി ലക്ഷ്മണ ॥ **4.1.110** ॥ 110

പ്രാപ്യ ദുഃഖം വനേ ശ്യാമാ
മാം മൻമഥവികർശിതം ।

നഷ്ടദുഃഖേവ ഹൃഷ്ടേവ
സാധ്വീ സാധ്വഭ്യഭാഷത ॥ **4.1.111** ॥ 111

കിം നു വക്ഷ്യാമ്യയോധ്യായാം
കൗസൽയാം ഹി നൃപാത്മജ ।
ക്വ സാ സ്നുഷേതി പൃച്ഛന്തീം
കഥം ചാപി മനസ്വിനീം ॥ **4.1.112** ॥ 112

ഗച്ഛ ലക്ഷ്മണ പശ്യ ത്വം
ഭരതം ഭ്രാതൃവത്സലം ।
നഹ്യഹം ജീവിതും ശക്ത-
സ്ത്വാമൃതേ ജനകാത്മജാം ॥ **4.1.113** ॥ 113

ഇതി രാമം മഹാത്മാനം
വിലപന്തമനാഥവത് ।
ഉവാച ലക്ഷ്മണോ ഭ്രാതാ
വചനം യുക്തമവ്യയം ॥ **4.1.114** ॥ 114

സംസ്തംഭ രാമ ഭദ്രം തേ
മാ ശുചഃ പുരുഷോത്തമ ।
നേദൃശാനാം മതിർമന്ദാ
ഭവത്യകലുഷാത്മനാം ॥ **4.1.115** ॥ 115

സ്മൃത്വാ വിയോഗജം ദുഃഖം
ത്യജ സ്നേഹം പ്രിയേ ജനേ ।
അതിസ്നേഹപരിഷ്വംഗാദ്
വർതിരാർദ്രാപി ദഹ്യതേ ॥ **4.1.116** ॥ 116

യദി ഗച്ഛതി പാതാലം
തതോഽഭ്യധികമേവ വാ ।

സർവഥാ രാവണസ്താത
ന ഭവിഷ്യതി രാഘവ ॥ **4.1.117** ॥ 117

പ്രവൃത്തിർലഭ്യതാം താവത്
തസ്യ പാപസ്യ രക്ഷസഃ ।
തതോ ഹാസ്യതി വാ സീതാം
നിധനം വാ ഗമിഷ്യതി ॥ **4.1.118** ॥ 118

യദി യാതി ദിതേർഗർഭം
രാവണം സഹ സീതയാ ।
തത്രാപ്യേനം ഹനിഷ്യാമി
ന ചേദ് ദാസ്യതി മൈഥിലീം ॥ **4.1.119** ॥ 119

സ്വാസ്ഥ്യം ഭദ്രം ഭജസ്വാർയ
ത്യജ്യതാം കൃപണാ മതിഃ ।
അർഥോ ഹി നഷ്ടകാർയാർഥൈ -
രയത്നേനാധിഗമ്യതേ ॥ **4.1.120** ॥ 120

ഉത്സാഹോ ബലവാനാർയ
നാസ്ത്യുത്സാഹാത് പരം ബലം ।
സോത്സാഹസ്യ ഹി ലോകേഷു
ന കിഞ്ചിദപി ദുർലഭം ॥ **4.1.121** ॥ 121

ഉത്സാഹവന്തഃ പുരുഷാ
നാവസീദന്തി കർമസു ।
ഉത്സാഹമാത്രമാശ്രിത്യ
പ്രതിലപ്സ്യാമ ജാനകീം ॥ **4.1.122** ॥ 122

ത്യജതാം കാമവൃത്തത്വം
ശോകം സന്ന്യസ്യ പൃഷ്ഠതഃ ।

മഹാത്മാനം കൃതാത്മാന -
മാത്മാനം നാവബുധ്യസേ ॥ **4.1.123** ॥ 123

ഏവം സംബോധിതസ്തേന
ശോകോപഹതചേതനഃ ।
ത്യജ്യ ശോകം ച മോഹം ച
രാമോ ധൈർയമുപാഗമത് ॥ **4.1.124** ॥ 124

സോഽഭ്യതിക്രാമദവ്യഗ്ര -
സ്ത്വാമചിന്ത്യപരാക്രമഃ ।
രാമഃ പമ്പാം സുരുചിരാം
രമ്യാം പാരിപ്ലവദ്രുമാം ॥ **4.1.125** ॥ 125

നിരീക്ഷമാണഃ സഹസാ മഹാത്മാ
സർവം വനം നിർഝരകന്ദരം ച ।
ഉദ്വിഗ്നചേതാഃ സഹ ലക്ഷ്മണേന
വിചാർയ ദുഃഖോപഹതഃ പ്രതസ്ഥേ ॥ **4.1.126** ॥ 126

തം മത്തമാതംഗവിലാസഗാമീ
ഗച്ഛന്തമവ്യഗ്രമനാ മഹാത്മാ ।
സ ലക്ഷ്മണോ രാഘവമിഷ്ടചേഷ്ടോ
രരക്ഷ ധർമേണ ബലേന ചൈവ ॥ **4.1.127** ॥ 127

താവൃഷ്യമൂകസ്യ സമീപചാരീ
ചരൻ ദദർശാദ്ഭുതദർശനീയൗ ।
ശാഖാമൃഗാണാമധിപസ്തരസ്വീ
വിതത്രസേ നൈവ വിചേഷ്ട ചേഷ്ടാം ॥ **4.1.128** ॥ 128

സ തൗ മഹാത്മാ ഗജമന്ദഗാമീ
ശാഖാമൃഗസ്തത്ര ചരംശ്ചരന്തൗ ।

ദൃഷ്ട്വാ വിഷാദം പരമം ജഗാമ
ചിന്താപരീതോ ഭയഭാരഭഗ്നഃ ॥ **4.1.129** ॥ 129

തമാശ്രമം പുണ്യസുഖം ശരണ്യം
സദൈവ ശാഖാമൃഗസേവിതാന്തം ।
ത്രസ്താശ്ച ദൃഷ്ട്വാ ഹരയോഽഭിജഗ്മു-
ർമഹൗജസൗ രാഘവലക്ഷ്മണൗ തൗ ॥ **4.1.130** ॥ 130

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ പ്രഥമഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ദ്വിതീയഃ സർഗഃ ॥

സുഗ്രീവസ്യ വാനരാണാം ചാശങ്കാ ഹനുമതാ തസ്യാ നിവാരണം സുഗ്രീവേണ ശ്രീരാമലക്ഷ്മണയോർഭാവം സമീക്ഷിതും ഹനുമതസ്തത്സവിധേ പ്രേഷണം

തൗ തു ദൃഷ്ട്വാ മഹാത്മാനൗ
ഭ്രാതരൗ രാമലക്ഷ്മണൗ ।
വരായുധധരൗ വീരൗ
സുഗ്രീവഃ ശങ്കിതോഽഭവത് ॥ **4.2.1** ॥ 131

ഉദ്വിഗ്നഹൃദയഃ സർവാ
ദിശഃ സമവലോകയൻ ।
ന വ്യതിഷ്ഠത കസ്മിംശ്ചിദ്
ദേശേ വാനരപുംഗവഃ ॥ **4.2.2** ॥ 132

നൈവ ചക്രേ മനഃ സ്ഥാതും
വീക്ഷമാണൗ മഹാബലൗ ।
കപേഃ പരമഭീതസ്യ
ചിത്തം വ്യവസസാദ ഹ ॥ **4.2.3** ॥ 133

ചിന്തയിത്വാ സ ധർമാത്മാ
വിമൃശ്യ ഗുരുലാഘവം ।

സുഗ്രീവഃ പരമോദ്വിഗ്നഃ
സർവൈസ്തൈർവാനരൈഃ സഹ ॥ **4.2.4** ॥ 134

തതഃ സ സചിവേഭ്യസ്തു
സുഗ്രീവഃ പ്ലവഗാധിപഃ ।
ശശംസ പരമോദ്വിഗ്നഃ
പശ്യംസ്തൗ രാമലക്ഷ്മണൗ ॥ **4.2.5** ॥ 135

ഏതൗ വനമിദം ദുർഗം
വാലിപ്രണിഹിതൗ ധ്രുവം ।
ഛദ്മനാ ചീരവസനൗ
പ്രചരന്താവിഹാഗതൗ ॥ **4.2.6** ॥ 136

തതഃ സുഗ്രീവസചിവാ
ദൃഷ്ട്വാ പരമധൻവിനൗ ।
ജഗ്മുർഗിരിതടാത് തസ്മാ -
ദൻയച്ഛിഖരമുത്തമം ॥ **4.2.7** ॥ 137

തേ ക്ഷിപ്രമഭിഗമ്യാഥ
യൂഥപാ യൂഥപർഷഭം ।
ഹരയോ വാനരശ്രേഷ്ഠം
പരിവാർയോപതസ്ഥിരേ ॥ **4.2.8** ॥ 138

ഏവമേകായനഗതാഃ
പ്ലവമാനാ ഗിരേർഗിരിം ।
പ്രകമ്പയന്തോ വേഗേന
ഗിരീണാം ശിഖരാണി ച ॥ **4.2.9** ॥ 139

തതഃ ശാഖാമൃഗാഃ സർവേ
പ്ലവമാനാ മഹാബലാഃ ।

ബഭഞ്ജുശ്ച നഗാംസ്തത്ര
പുഷ്പിതാൻ ദുർഗമാശ്രിതാൻ ॥ **4.2.10** ॥ 140

ആപ്ലവന്തോ ഹരിവരാഃ
സർവതസ്തം മഹാഗിരിം ।
മൃഗമാർജാരശാർദൂലാം -
സ്ത്രാസയന്തോ യയുസ്തദാ ॥ **4.2.11** ॥ 141

തതഃ സുഗ്രീവസചിവാഃ
പർവതേന്ദ്രേ സമാഹിതാഃ ।
സംഗമ്യ കപിമുഖ്യേന
സർവേ പ്രാഞ്ജലയഃ സ്ഥിതാഃ ॥ **4.2.12** ॥ 142

തതസ്തു ഭയസന്ത്രസ്തം
വാലികിൽബിഷശങ്കിതം ।
ഉവാച ഹനുമാൻ വാക്യം
സുഗ്രീവം വാക്യകോവിദഃ ॥ **4.2.13** ॥ 143

സംഭ്രമസ്ത്യജ്യതാമേഷ
സർവൈർവാലികൃതേ മഹാൻ ।
മലയോഽയം ഗിരിവരോ
ഭയം നേഹാസ്തി വാലിനഃ ॥ **4.2.14** ॥ 144

യസ്മാദുദ്വിഗ്നചേതാസ്ത്വം
വിദ്രുതോ ഹരിപുംഗവ ।
തം ക്രൂരദർശനം ക്രൂരം
നേഹ പശ്യാമി വാലിനം ॥ **4.2.15** ॥ 145

യസ്മാത് തവ ഭയം സൗമ്യ
പൂർവജാത് പാപകർമണഃ ।

സ നേഹ വാലീ ദുഷ്ടാത്മാ
ന തേ പശ്യാമ്യഹം ഭയം ॥ **4.2.16** ॥ 146

അഹോ ശാഖാമൃഗത്വം തേ
വ്യക്തമേവ പ്ലവംഗമ ।
ലഘുചിത്തതയാഽഽത്മാനം
ന സ്ഥാപയസി യോ മതൗ ॥ **4.2.17** ॥ 147

ബുദ്ധിവിജ്ഞാനസമ്പന്ന
ഇംഗിതൈഃ സർവമാചര ।
നഹ്യബുദ്ധിം ഗതോ രാജാ
സർവഭൂതാനി ശാസ്തി ഹി ॥ **4.2.18** ॥ 148

സുഗ്രീവസ്തു ശുഭം വാക്യം
ശ്രുത്വാ സർവം ഹനൂമതഃ ।
തതഃ ശുഭതരം വാക്യം
ഹനൂമന്തമുവാച ഹ ॥ **4.2.19** ॥ 149

ദീർഘബാഹൂ വിശാലാക്ഷൗ
ശരചാപാസിധാരിണൗ ।
കസ്യ ന സ്യാദ് ഭയം ദൃഷ്ട്വാ
ഹ്യേതൗ സുരസുതോപമൗ ॥ **4.2.20** ॥ 150

വാലിപ്രണിഹിതാവേവ
ശങ്കേഽഹം പുരുഷോത്തമൗ ।
രാജാനോ ബഹുമിത്രാശ്ച
വിശ്വാസോ നാത്ര ഹി ക്ഷമഃ ॥ **4.2.21** ॥ 151

അരയശ്ച മനുഷ്യേണ
വിജ്ഞേയാശ്ചരദ്മചാരിണഃ ।

വിശ്വസ്താനാമവിശ്വസ്താ -
ശ്ചരിദ്രേഷു പ്രഹരന്ത്യപി ॥ **4.2.22** ॥ 152

കൃത്യേഷു വാലീ മേധാവീ
രാജാനോ ബഹുദർശിനഃ ।
ഭവന്തി പരഹന്താര -
സ്തേ ജ്ഞേയാഃ പ്രാകൃതൈർനരൈഃ ॥ **4.2.23** ॥ 153

തൗ ത്വയാ പ്രാകൃതേനേവ
ഗത്വാ ജ്ഞേയൗ പ്ലവംഗമ ।
ഇംഗിതാനാം പ്രകാരൈശ്ച
രൂപവ്യാഭാഷണേന ച ॥ **4.2.24** ॥ 154

ലക്ഷയസ്യ തയോർഭാവം
പ്രഹൃഷ്ടമനസൗ യദി ।
വിശ്വാസയൻ പ്രശംസാഭി -
രിംഗിതൈശ്ച പുനഃ പുനഃ ॥ **4.2.25** ॥ 155

മമൈവാഭിമുഖം സ്ഥിത്വാ
പൃച്ഛ ത്വം ഹരിപുംഗവ ।
പ്രയോജനം പ്രവേശസ്യ
വനസ്യാസ്യ ധനുർധരൗ ॥ **4.2.26** ॥ 156

ശുദ്ധാത്മാനൗ യദി ത്വേതൗ
ജ്ഞാനീഹി ത്വം പ്ലവംഗമ ।
വ്യാഭാഷിതൈർവാ രൂപൈർവാ
വിജ്ഞേയാ ദുഷ്ടതാനയോഃ ॥ **4.2.27** ॥ 157

ഇത്യേവം കപിരാജേന
സന്ദിഷ്ടോ മാരുതാത്മജഃ ।

ചകാര ഗമനേ ബുദ്ധിം
യത്ര തൗ രാമലക്ഷ്മണൗ ॥ **4.2.28** ॥ 158

തഥേതി സമ്പൂജ്യ വചസ്തു തസ്യ തത് -
കപേഃ സുഭീതസ്യ ദുരാസദസ്യ ച ।
മഹാനുഭാവോ ഹനുമാൻ യയൗ തദാ
സ യത്ര രാമോഽതിബലശ്ച ലക്ഷ്മണഃ ॥ **4.2.29** ॥ 159

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ദ്വിതീയഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ തൃതീയഃ സർഗഃ ॥

ഹനുമതാ ശ്രീരാമലക്ഷ്മണയോർവനേ ആഗമനസ്യ കിം കാരണമിതി ജിജ്ഞാസാകരണമാത്മനഃ സുഗ്രീവസ്യ ച പരിചയദാനം ശ്രീരാമേണ തദ്വചനാനാം പ്രശംസനം കൃത്വാ ലക്ഷ്മണസ്യ സ്വപക്ഷതോ വാർതാകരണേ നിയോജനം ലക്ഷ്മണേന സ്വീയേഽഭ്യർഥനേ സ്വീകൃതേ ഹനുമതോ ഹർഷശ്ച

വചോ വിജ്ഞായ ഹനുമാൻ
സുഗ്രീവസ്യ മഹാത്മനഃ ।
പർവതാദൃഷ്യമൂകാത് തു
പുപ്ലുവേ യത്ര രാഘവൗ ॥ **4.3.1** ॥ 160

കപിരൂപം പരിത്യജ്യ
ഹനുമാൻ മാരുതാത്മജഃ ।
ഭിക്ഷുരൂപം തതോ ഭേജേ
ശഠബുദ്ധിതയാ കപിഃ ॥ **4.3.2** ॥ 161

തതശ്ച ഹനുമാൻ വാചാ
ശ്ലക്ഷ്ണയാ സുമനോജ്ഞയാ ।
വിനീതവദുപാഗമ്യ
രാഘവൗ പ്രണിപത്യ ച ॥ **4.3.3** ॥ 162

ആബഭാഷേ ച തൗ വീരൗ
യഥാവത് പ്രശശംസ ച ।
സമ്പൂജ്യ വിധിവദ് വീരൗ
ഹനുമാൻ വാനരോത്തമഃ ॥ **4.3.4** ॥ 163

ഉവാച കാമതോ വാക്യം
മൃദു സത്യപരാക്രമൗ ।
രാജർഷിദേവപ്രതിമൗ
താപസൗ സംശിതവ്രതൗ ॥ **4.3.5** ॥ 164

ദേശം കഥമിമം പ്രാപ്തൗ
ഭവന്തൗ വരവർണിനൗ ।
ത്രാസയന്തൗ മൃഗഗണാ -
നന്യാംശ്ച വനചാരിണഃ ॥ **4.3.6** ॥ 165

പമ്പാതീരരുഹാൻ വൃക്ഷാൻ
വീക്ഷമാണൗ സമന്തതഃ ।
ഇമാം നദീം ശുഭജലാം
ശോഭയന്തൗ തരസ്വിനൗ ॥ **4.3.7** ॥ 166

ധൈര്യവന്തൗ സുവർണാഭൗ
കൗ യുവാം ചീരവാസസൗ ।
നിഃശ്വസന്തൗ വരഭുജൗ
പീഡയന്താവിമാഃ പ്രജാഃ ॥ **4.3.8** ॥ 167

സിംഹവിപ്രേക്ഷിതൗ വീരൗ
മഹാബലപരാക്രമൗ ।
ശക്രചാപനിഭേ ചാപേ
ഗൃഹീത്വാ ശത്രുനാശനൗ ॥ **4.3.9** ॥ 168

ശ്രീമന്തൗ രൂപസമ്പന്നൗ
വൃഷഭശ്രേഷ്ഠവിക്രമൗ ।
ഹസ്തിഹസ്തോപമഭുജൗ
ദ്യുതിമന്തൗ നരർഷഭൗ ॥ **4.3.10** ॥ 169

പ്രഭയാ പർവതേന്ദ്രോഽസൗ
യുവയോരവഭാസിതഃ ।
രാജ്യാർഹാവമരപ്രഖ്യൗ
കഥം ദേശമിഹാഗതൗ ॥ **4.3.11** ॥ 170

പദ്മപത്രേക്ഷണൗ വീരൗ
ജടാമണ്ഡലധാരിണൗ ।
അൻയോൻയസദൃശൗ വീരൗ
ദേവലോകാദിഹാഗതൗ ॥ **4.3.12** ॥ 171

യദൃച്ഛയേവ സമ്പ്രാപ്തൗ
ചന്ദ്രസൂർയൗ വസുന്ധരാം ।
വിശാലവക്ഷസൗ വീരൗ
മാനുഷൗ ദേവരൂപിണൗ ॥ **4.3.13** ॥ 172

സിംഹസ്കന്ധൗ മഹോത്സാഹൗ
സമദാവിവ ഗോവൃഷൗ ।
ആയതാശ്ച സുവൃത്താശ്ച
ബാഹവഃ പരിഘോപമാഃ ॥ **4.3.14** ॥ 173

സർവഭൂഷണഭൂഷാർഹാഃ
കിമർഥം ന വിഭൂഷിതാഃ ।
ഉഭൗ യോഗ്യാവഹം മൻയേ
രക്ഷിതും പൃഥിവീമിമാം ॥ **4.3.15** ॥ 174

സസാഗരവനാം കൃത്സ്നാം
വിന്ധ്യമേരുവിഭൂഷിതാം ।
ഇമേ ച ധനുഷീ ചിത്രേ
ശ്ലക്ഷ്ണേ ചിത്രാനുലേപനേ ॥ **4.3.16** ॥ 175

പ്രകാശേതേ യഥേന്ദ്രസ്യ
വജ്രേ ഹേമവിഭൂഷിതേ ।
സമ്പൂർണാശ്ച ശിതൈർബാണൈ -
സ്തൂണാശ്ച ശുഭദർശനാഃ ॥ **4.3.17** ॥ 176

ജീവിതാന്തകരൈർഘോരൈ -
ർജ്വലദ്ഭിരിവ പന്നഗൈഃ ।
മഹാപ്രമാണൗ വിപുലൗ
തപ്തഹാടകഭൂഷണൗ ॥ **4.3.18** ॥ 177

ഖഡ്ഗാവേതൗ വിരാജേതേ
നിർമുക്തഭുജഗാവിവ ।
ഏവം മാം പരിഭാഷന്തം
കസ്മാദ് വൈ നാഭിഭാഷതഃ ॥ **4.3.19** ॥ 178

സുഗ്രീവോ നാമ ധർമാത്മാ
കശ്ചിദ് വാനരപുംഗവഃ ।
വീരോ വിനികൃതോ ഭ്രാത്രാ
ജഗദ്ഭ്രമതി ദുഃഖിതഃ ॥ **4.3.20** ॥ 179

പ്രാപ്തോഽഹം പ്രേഷിതസ്തേന
സുഗ്രീവേണ മഹാത്മനാ ।
രാജ്ഞാ വാനരമുഖ്യാനാം
ഹനുമാൻ നാമ വാനരഃ ॥ **4.3.21** ॥ 180

യുവാഭ്യാം സ ഹി ധർമാത്മാ
സുഗ്രീവഃ സഖ്യമിച്ഛതി ।
തസ്യ മാം സചിവം വിത്തം
വാനരം പവനാത്മജം ॥ **4.3.22** ॥ 181

ഭിക്ഷുരൂപപ്രതിച്ഛന്നം
സുഗ്രീവപ്രിയകാരണാത് ।
ഋഷ്യമൂകാദിഹ പ്രാപ്തം
കാമഗം കാമചാരിണം ॥ **4.3.23** ॥ 182

ഏവമുക്ത്വാ തു ഹനുമാം -
സ്തൗ വീരൗ രാമലക്ഷ്മണൗ ।
വാക്യജ്ഞോ വാക്യകുശലഃ
പുനർനോവാച കിഞ്ചന ॥ **4.3.24** ॥ 183

ഏതച്ഛ്രുത്വാ വചസ്തസ്യ
രാമോ ലക്ഷ്മണമബ്രവീത് ।
പ്രഹൃഷ്ടവദനഃ ശ്രീമാൻ
ഭ്രാതരം പാർശ്വതഃ സ്ഥിതം ॥ **4.3.25** ॥ 184

സചിവോ‍ഽയം കപീന്ദ്രസ്യ
സുഗ്രീവസ്യ മഹാത്മനഃ ।
തമേവ കാങ്ക്ഷമാണസ്യ
മമാന്തികമിഹാഗതഃ ॥ **4.3.26** ॥ 185

തമഭ്യഭാഷ സൗമിത്രേ
സുഗ്രീവസചിവം കപിം ।
വാക്യജ്ഞം മധുരൈർവാക്യൈഃ
സ്നേഹയുക്തമരിന്ദമം ॥ **4.3.27** ॥ 186

നാന്യൃഗ്വേദവിനീതസ്യ
നായജുർവേദധാരിണഃ।
നാസാമവേദവിദുഷഃ
ശക്യമേവം വിഭാഷിതും ॥**4.3.28**॥ 187

നൂനം വ്യാകരണം കൃത്സ്ന -
മനേന ബഹുധാ ശ്രുതം।
ബഹു വ്യാഹരതാനേന
ന കിഞ്ചിദപശബ്ദിതം ॥**4.3.29**॥ 188

ന മുഖേ നേത്രയോശ്ചാപി
ലലാടേ ച ഭ്രുവോസ്ഥാ।
അൻയേഷ്വപി ച സർവേഷു
ദോഷഃ സംവിദിതഃ ക്വചിത് ॥**4.3.30**॥ 189

അവിസ്തരമസന്ദിഗ്ധ -
മവിലംബിതമവ്യഥം।
ഉരഃസ്ഥം കംഠഗം വാക്യം
വർതതേ മധ്യമസ്വരം ॥**4.3.31**॥ 190

സംസ്കാരക്രമസമ്പന്നാ -
മദ്ഭുതാമവിലംബിതാം।
ഉച്ചാരയതി കൽയാണീം
വാചം ഹൃദയഹർഷിണീം ॥**4.3.32**॥ 191

അനയാ ചിത്രയാ വാചാ
ത്രിസ്ഥാനവ്യഞ്ജനസ്ഥയാ।
കസ്യ നാരാധ്യതേ ചിത്ത -
മുദ്യതാസേരരേരപി ॥**4.3.33**॥ 192

ഏവംവിധോ യസ്യ ദൂതോ
ന ഭവേത് പാർഥിവസ്യ തു।
സിദ്ധ്യന്തി ഹി കഥം തസ്യ
കാർയാണാം ഗതയോഽനഘ ॥ **4.3.34** ॥ 193

ഏവംഗുണഗണൈർയുക്തോ
യസ്യ സ്യുഃ കാർയസാധകാഃ।
തസ്യ സിദ്ധ്യന്തി സർവേഽർഥാ
ദൂതവാക്യപ്രചോദിതാഃ ॥ **4.3.35** ॥ 194

ഏവമുക്തസ്തു സൗമിത്രിഃ
സുഗ്രീവസചിവം കപിം।
അഭ്യഭാഷത വാക്യജ്ഞോ
വാക്യജ്ഞം പവനാത്മജം ॥ **4.3.36** ॥ 195

വിദിതാ നൗ ഗുണാ വിദ്വൻ
സുഗ്രീവസ്യ മഹാത്മനഃ।
തമേവ ചാവാം മാർഗാവഃ
സുഗ്രീവം പ്ലവഗേശ്വരം ॥ **4.3.37** ॥ 196

യഥാ ബ്രവീഷി ഹനുമൻ സുഗ്രീവവചനാദിഹ।
തത് തഥാ ഹി കരിഷ്യാവോ വചനാത് തവ സത്തമ ॥ **4.3.38** ॥ 197

തത് തസ്യ വാക്യം നിപുണം നിശമ്യ
പ്രഹൃഷ്ടരൂപഃ പവനാത്മജഃ കപിഃ।
മനഃ സമാധായ ജയോപപത്തൗ
സഖ്യം തദാ കർതുമിയേഷ താഭ്യാം ॥ **4.3.39** ॥ 198

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ തൃതീയഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ചതുർഥഃ സർഗഃ ॥

ലക്ഷ്മണേന ശ്രീരാമവനാഗമനസ്യ സീതാഹരണസ്യ ച വൃത്താന്തസ്യ വർണനം തത്ര സീതാൻവേഷണേ സുഗ്രീവഃ സഹയോഗം കരോത്വിതീച്ഛായാഃ പ്രകടനം ഹനുമതാ തയോരാശ്വാസനപൂർവകമാത്മനാ സഹ നയനം

തതഃ പ്രഹൃഷ്ടോ ഹനുമാൻ
കൃത്യവാനിതി തദ്വചഃ ।
ശ്രുത്വാ മധുരഭാവം ച
സുഗ്രീവം മനസാ ഗതഃ ॥ **4.4.1** ॥ 199

ഭാവ്യോ രാജ്യാഗമസ്തസ്യ
സുഗ്രീവസ്യ മഹാത്മനഃ ।
യദയം കൃത്യവാൻ പ്രാപ്തഃ
കൃത്യം ചൈതദുപാഗതം ॥ **4.4.2** ॥ 200

തതഃ പരമസംഹൃഷ്ടോ
ഹനൂമാൻ പ്ലവഗോത്തമഃ ।
പ്രത്യുവാച തതോ വാക്യം
രാമം വാക്യവിശാരദഃ ॥ **4.4.3** ॥ 201

കിമർഥം ത്വം വനം ഘോരം
പമ്പാകാനനമണ്ഡിതം ।

ആഗതഃ സാനുജോ ദുർഗം
നാനാവ്യാലമൃഗായുതം ॥ **4.4.4** ॥ 202

തസ്യ തദ് വചനം ശ്രുത്വാ
ലക്ഷ്മണോ രാമചോദിതഃ ।
ആചചക്ഷേ മഹാത്മാനം
രാമം ദശരഥാത്മജം ॥ **4.4.5** ॥ 203

രാജാ ദശരഥോ നാമ
ദ്യുതിമാൻ ധർമവത്സലഃ ।
ചാതുർവർണ്യം സ്വധർമേണ
നിത്യമേവാഭിപാലയൻ ॥ **4.4.6** ॥ 204

ന ദ്വേഷ്ടാ വിദ്യതേ തസ്യ
സ തു ദ്വേഷ്ടി ന കഞ്ചന ।
സ തു സർവേഷു ഭൂതേഷു
പിതാമഹ ഇവാപരഃ ॥ **4.4.7** ॥ 205

അഗ്നിഷ്ടോമാദിഭിർയജ്ഞൈ -
രിഷ്ടവാനാപ്തദക്ഷിണൈഃ ।
തസ്യായം പൂർവജഃ പുത്രോ
രാമോ നാമ ജനൈഃ ശ്രുതഃ ॥ **4.4.8** ॥ 206

ശരണ്യഃ സർവഭൂതാനാം
പിതുർനിർദേശപാരഗഃ ।
ജ്യേഷ്ഠോ ദശരഥസ്യായം
പുത്രാണാം ഗുണവത്തരഃ ॥ **4.4.9** ॥ 207

രാജലക്ഷണസംയുക്തഃ
സംയുക്തോ രാജ്യസമ്പദാ ।

രാജ്യാദ് ഭ്രഷ്ടോ മയാ വസ്തും
വനേ സാർധമിഹാഗതഃ ॥ **4.4.10** ॥ 208

ഭാർയയാ ച മഹാഭാഗ
സീതയാനുഗതോ വശീ ।
ദിനക്ഷയേ മഹാതേജാഃ
പ്രഭയേവ ദിവാകരഃ ॥ **4.4.11** ॥ 209

അഹമസ്യാവരോ ഭ്രാതാ
ഗുണൈർദാസ്യമുപാഗതഃ ।
കൃതജ്ഞസ്യ ബഹുജ്ഞസ്യ
ലക്ഷ്മണോ നാമ നാമതഃ ॥ **4.4.12** ॥ 210

സുഖാർഹസ്യ മഹാർഹസ്യ
സർവഭൂതഹിതാത്മനഃ ।
ഐശ്വർയേണ വിഹീനസ്യ
വനവാസേ രതസ്യ ച ॥ **4.4.13** ॥ 211

രക്ഷസാപഹൃതാ ഭാർയാ
രഹിതേ കാമരൂപിണാ ।
തച്ച ന ജ്ഞായതേ രക്ഷഃ
പത്നീ യേനാസ്യ വാ ഹൃതാ ॥ **4.4.14** ॥ 212

ദനുർനാമ ദിതേഃ പുത്രഃ
ശാപാദ് രാക്ഷസതാം ഗതഃ ।
ആഖ്യാതസ്തേന സുഗ്രീവഃ
സമർഥോ വാനരാധിപഃ ॥ **4.4.15** ॥ 213

സ ജ്ഞാസ്യതി മഹാവീർയ -
സ്തവ ഭാർയാപഹാരിണം ।

ഏവമുക്ത്വാ ദനുഃ സ്വർഗം
ഭ്രാജമാനോ ദിവം ഗതഃ ॥ **4.4.16** ॥ 214

ഏതത് തേ സർവമാഖ്യാതം
യാഥാതഥ്യേന പൃച്ഛതഃ ।
അഹം ചൈവ ച രാമശ്ച
സുഗ്രീവം ശരണം ഗതൗ ॥ **4.4.17** ॥ 215

ഏഷ ദത്ത്വാ ച വിത്താനി
പ്രാപ്യ ചാനുത്തമം യശഃ ।
ലോകനാഥഃ പുരാ ഭൂത്വാ
സുഗ്രീവം നാഥമിച്ഛതി ॥ **4.4.18** ॥ 216

സീതാ യസ്യ സ്നുഷാ ചാസീ -
ച്ഛരണ്യോ ധർമവത്സലഃ ।
തസ്യ പുത്രഃ ശരണ്യശ്ച
സുഗ്രീവം ശരണം ഗതഃ ॥ **4.4.19** ॥ 217

സർവലോകസ്യ ധർമാത്മാ
ശരണ്യഃ ശരണം പുരാ ।
ഗുരുർമേ രാഘവഃ സോഽയം
സുഗ്രീവം ശരണം ഗതഃ ॥ **4.4.20** ॥ 218

യസ്യ പ്രസാദേ സതതം
പ്രസീദേയുരിമാഃ പ്രജാഃ ।
സ രാമോ വാനരേന്ദ്രസ്യ
പ്രസാദമഭികാങ്ക്ഷതേ ॥ **4.4.21** ॥ 219

യേന സർവഗുണോപേതാഃ
പൃഥിവ്യാം സർവപാർഥിവാഃ ।

മാനിതാഃ സതതം രാജ്ഞാ
സദാ ദശരഥേന വൈ ॥ **4.4.22** ॥ 220

തസ്യായം പൂർവജഃ പുത്ര -
സ്ത്രിഷു ലോകേഷു വിശ്രുതഃ ।
സുഗ്രീവം വാനരേന്ദ്രം തു
രാമഃ ശരണമാഗതഃ ॥ **4.4.23** ॥ 221

ശോകാഭിഭൂതേ രാമേ തു
ശോകാർതേ ശരണം ഗതേ ।
കർതുമർഹതി സുഗ്രീവഃ
പ്രസാദം സഹ യൂഥപൈഃ ॥ **4.4.24** ॥ 222

ഏവം ബ്രുവാണം സൗമിത്രിം
കരുണം സാശ്രുപാതനം ।
ഹനൂമാൻ പ്രത്യുവാചേദം
വാക്യം വാക്യവിശാരദഃ ॥ **4.4.25** ॥ 223

ഈദൃശാ ബുദ്ധിസമ്പന്നാ
ജിതക്രോധാ ജിതേന്ദ്രിയാഃ ।
ദ്രഷ്ടവ്യാ വാനരേന്ദ്രേണ
ദിഷ്ട്യാ ദർശനമാഗതാഃ ॥ **4.4.26** ॥ 224

സ ഹി രാജ്യാച്ച വിഭ്രഷ്ടഃ
കൃതവൈരശ്ച വാലിനാ ।
ഹൃതദാരോ വനേ ത്രസ്തോ
ഭ്രാത്രാ വിനികൃതോ ഭൃശം ॥ **4.4.27** ॥ 225

കരിഷ്യതി സ സാഹായ്യം
യുവയോർഭാസ്കരാത്മജഃ ।

സുഗ്രീവഃ സഹ ചാസ്മാഭിഃ
സീതായാഃ പരിമാർഗണേ ॥ **4.4.28** ॥ 226

ഇത്യേവമുക്ത്വാ ഹനുമാ -
ഞ്ശ്ലക്ഷ്ണം മധുരയാ ഗിരാ ।
ബഭാഷേ സാധു ഗച്ഛാമഃ
സുഗ്രീവമിതി രാഘവം ॥ **4.4.29** ॥ 227

ഏവം ബ്രുവന്തം ധർമാത്മാ
ഹനൂമന്തം സ ലക്ഷ്മണഃ ।
പ്രതിപൂജ്യ യഥാന്യായ -
മിദം പ്രോവാച രാഘവം ॥ **4.4.30** ॥ 228

കപിഃ കഥയതേ ഹൃഷ്ടോ
യഥായം മാരുതാത്മജഃ ।
കൃത്യവാൻ സോഽപി സമ്പ്രാപ്തഃ
കൃതകൃത്യോഽസി രാഘവ ॥ **4.4.31** ॥ 229

പ്രസന്നമുഖവർണശ്ച
വ്യക്തം ഹൃഷ്ടശ്ച ഭാഷതേ ।
നാനൃതം വക്ഷ്യതേ വീരോ
ഹനൂമാൻ മാരുതാത്മജഃ ॥ **4.4.32** ॥ 230

തതഃ സ സുമഹാപ്രാജ്ഞോ
ഹനൂമാൻ മാരുതാത്മജഃ ।
ജഗാമാദായ തൗ വീരൗ
ഹരിരാജായ രാഘവൗ ॥ **4.4.33** ॥ 231

ഭിക്ഷുരൂപം പരിത്യജ്യ
വാനരം രൂപമാസ്ഥിതഃ ।

പൃഷ്ഠമാരോപ്യ തൗ വീരൗ
ജഗാമ കപികുഞ്ജരഃ ॥ **4.4.34** ॥ 232

സ തു വിപുലയശാഃ കപിപ്രവീരഃ
പവനസുതഃ കൃതകൃത്യവത് പ്രഹൃഷ്ടഃ ।
ഗിരിവരമുരുവിക്രമഃ പ്രയാതഃ
സ ശുഭമതിഃ സഹ രാമലക്ഷ്മണാഭ്യാം ॥ **4.4.35** ॥ 233

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ചതുർഥഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ പഞ്ചമഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീരാമസുഗ്രീവയോർമൈത്രീ ശ്രീരാമേണ വാലിവധായ പ്രതിജ്ഞാകരണം ച

ഋഷ്യമൂകാത് തു ഹനുമാൻ
ഗത്വാ തം മലയം ഗിരിം ।
ആചചക്ഷേ തദാ വീരൗ
കപിരാജായ രാഘവൗ ॥ **4.5.1** ॥ 234

അയം രാമോ മഹാപ്രാജ്ഞ
സമ്പ്രാപ്തോ ദൃഢവിക്രമഃ ।
ലക്ഷ്മണേന സഹ ഭ്രാത്രാ
രാമോഽയം സത്യവിക്രമഃ ॥ **4.5.2** ॥ 235

ഇക്ഷ്വാകൂണാം കുലേ ജാതോ
രാമോ ദശരഥാത്മജഃ ।
ധർമേ നിഗദിതശ്ചൈവ
പിതുർനിർദേശകാരകഃ ॥ **4.5.3** ॥ 236

രാജസൂയാശ്വമേധൈശ്ച
വഹ്നിർയേനാഭിതർപിതഃ ।
ദക്ഷിണാശ്ച തഥോത്സൃഷ്ടാ
ഗാവഃ ശതസഹസ്രശഃ ॥ **4.5.4** ॥ 237

തപസാ സത്യവാക്യേന
വസുധാ യേന പാലിതാ ।
സ്ത്രീഹേതോസ്തസ്യ പുത്രോ‍ഽയം
രാമോ‍ഽരണ്യം സമാഗതഃ ॥ **4.5.5** ॥ 238

തസ്യാസ്യ വസതോ‍ഽരണ്യേ
നിയതസ്യ മഹാത്മനഃ ।
രാവണേന ഹൃതാ ഭാർയാ
സ ത്വാം ശരണമാഗതഃ ॥ **4.5.6** ॥ 239

ഭവതാ സഖ്യകാമൗ തൗ
ഭ്രാതരൗ രാമലക്ഷ്മണൗ ।
പ്രഗൃഹ്യ ചാർചയസ്വൈതൗ
പൂജനീയതമാവുഭൗ ॥ **4.5.7** ॥ 240

ശ്രുത്വാ ഹനൂമതോ വാക്യം
സുഗ്രീവോ വാനരാധിപഃ ।
ദർശനീയതമോ ഭൂത്വാ
പ്രീത്യോവാച ച രാഘവം ॥ **4.5.8** ॥ 241

ഭവാൻ ധർമവിനീതശ്ച
സുതപാഃ സർവവത്സലഃ ।
ആഖ്യാതാ വായുപുത്രേണ
തത്ത്വതോ മേ ഭവദ്ഗുണാഃ ॥ **4.5.9** ॥ 242

തൻമമൈവൈഷ സത്കാരോ
ലാഭശ്ചൈവോത്തമഃ പ്രഭോ ।
യത്ത്വമിച്ഛസി സൗഹാർദം
വാനരേണ മയാ സഹ ॥ **4.5.10** ॥ 243

രോചതേ യദി മേ സഖ്യം
ബാഹുരേഷ പ്രസാരിതഃ।
ഗൃഹ്യതാം പാണിനാ പാണി -
ർമർയാദാ ബധ്യതാം ധ്രുവാ ॥**4.5.11** ॥ 244

ഏതത് തു വചനം ശ്രുത്വാ
സുഗ്രീവസ്യ സുഭാഷിതം।
സമ്പ്രഹൃഷ്ടമനാ ഹസ്തം
പീഡയാമാസ പാണിനാ ॥**4.5.12** ॥ 245

ഹൃഷ്ടഃ സൗഹൃദമാലംബ്യ
പർയഷ്വജത പീഡിതം।
തതോ ഹനൂമാൻ സന്ത്യജ്യ
ഭിക്ഷുരൂപമരിന്ദമഃ ॥**4.5.13** ॥ 246

കാഷ്ഠയോഃ സ്വേന രൂപേണ
ജനയാമാസ പാവകം।
ദീപ്യമാനം തതോ വഹ്നിം
പുഷ്പൈരഭ്യർച്യ സത്കൃതം ॥**4.5.14** ॥ 247

തയോർമധ്യേ തു സുപ്രീതോ
നിദധൗ സുസമാഹിതഃ।
തതോഽഗ്നിം ദീപ്യമാനം തൗ
ചക്രതുശ്ച പ്രദക്ഷിണം ॥**4.5.15** ॥ 248

സുഗ്രീവോ രാഘവശ്ചൈവ
വയസ്യത്വമുപാഗതൗ।
തതഃ സുപ്രീതമനസൗ
താവുഭൗ ഹരിരാഘവൗ ॥**4.5.16** ॥ 249

അൻയോൻയമഭിവീക്ഷന്തൗ
ന തൃപ്തിമഭിജഗ്മതുഃ ।
ത്വം വയസ്യോഽസി ഹൃദ്യോ മേ
ഹ്യേകം ദുഃഖം സുഖം ച നൗ ॥ **4.5.17** ॥ 250

സുഗ്രീവോ രാഘവം വാക്യ-
മിത്യുവാച പ്രഹൃഷ്ടവത് ।
തതഃ സുപർണബഹുലാം
ഭങ്ക്ത്വാ ശാഖാം സുപുഷ്പിതാം ॥ **4.5.18** ॥ 251

സാലസ്യാസ്തീർയ സുഗ്രീവോ
നിഷസാദ സരാഘവഃ ।
ലക്ഷ്മണായാഥ സംഹൃഷ്ടോ
ഹനുമാൻ മാരുതാത്മജഃ ॥ **4.5.19** ॥ 252

ശാഖാം ചന്ദനവൃക്ഷസ്യ
ദദൗ പരമപുഷ്പിതാം ।
തതഃ പ്രഹൃഷ്ടഃ സുഗ്രീവഃ
ശ്ലക്ഷ്ണം മധുരയാ ഗിരാ ॥ **4.5.20** ॥ 253

പ്രത്യുവാച തദാ രാമം
ഹർഷവ്യാകുലലോചനഃ ।
അഹം വിനികൃതോ രാമ
ചരാമീഹ ഭയാർദിതഃ ॥ **4.5.21** ॥ 254

ഹൃതഭാർയോ വനേ ത്രസ്തോ
ദുർഗമേതദുപാശ്രിതഃ ।
സോഽഹം ത്രസ്തോ വനേ ഭീതോ
വസാമ്യുഭ്രാന്തചേതനഃ ॥ **4.5.22** ॥ 255

വാലിനാ നികൃതോ ഭ്രാത്രാ
കൃതവൈരശ്ച രാഘവ ।
വാലിനോ മേ മഹാഭാഗ
ഭയാർതസ്യാഭയം കുരു ॥ **4.5.23** ॥ 256

കർതുമർഹസി കാകുത്സ്ഥ
ഭയം മേ ന ഭവേദ് യഥാ ।
ഏവമുക്തസ്തു തേജസ്വീ
ധർമജ്ഞോ ധർമവത്സലഃ ॥ **4.5.24** ॥ 257

പ്രത്യഭാഷത കാകുത്സ്ഥഃ
സുഗ്രീവം പ്രഹസന്നിവ ।
ഉപകാരഫലം മിത്രം
വിദിതം മേ മഹാകപേ ॥ **4.5.25** ॥ 258

വാലിനം തം വധിഷ്യാമി
തവ ഭാർയാപഹാരിണം ।
അമോഘാഃ സൂര്യസങ്കാശാ
മമേമേ നിശിതാഃ ശരാഃ ॥ **4.5.26** ॥ 259

തസ്മിൻ വാലിനി ദുർവൃത്തേ
നിപതിഷ്യന്തി വേഗിതാഃ ।
കങ്കപത്രപ്രതിച്ഛന്നാ
മഹേന്ദ്രാശനിസന്നിഭാഃ ॥ **4.5.27** ॥ 260

തീക്ഷ്ണാഗ്രാ ഋജുപർവാണഃ
സരോഷാ ഭുജഗാ ഇവ ।
തമദ്യ വാലിനം പശ്യ
തീക്ഷ്ണൈരാശീവിഷോപമൈഃ ॥ **4.5.28** ॥ 261

ശരൈർവിനിഹതം ഭൂമൗ
പ്രകീർണമിവ പർവതം ।
സ തു തദ് വചനം ശ്രുത്വാ
രാഘവസ്യാത്മനോ ഹിതം ।
സുഗ്രീവഃ പരമപ്രീതഃ
പരമം വാക്യമബ്രവീത് ॥ **4.5.29** ॥ 262

തവ പ്രസാദേന നൃസിംഹ രാഘവ
പ്രിയാം ച രാജ്യം ച സമാപ്നുയാമഹം ।
തഥാ കുരു ത്വം നരദേവ വൈരിണം
യഥാ ന ഹിംസ്യാത് സ പുനർമമാഗ്രജം ॥ **4.5.30** ॥ 263

സീതാകപീന്ദ്രക്ഷണദാചരാണാം
രാജീവഹേമജ്വലനോപമാനി ।
സുഗ്രീവരാമപ്രണയപ്രസംഗേ
വാമാനി നേത്രാണി സമം സ്ഫുരന്തി ॥ **4.5.31** ॥ 264

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ പഞ്ചമഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ഷഷ്ഠഃ സർഗഃ ॥

സുഗ്രീവേണ ശ്രീരാമസമക്ഷേ സീതാഭൂഷണാനാം സമാനയനം ശ്രീരാമസ്യ ശോകരോഷമയം വചനം ച

പുനരേവാബ്രവീത് പ്രീതോ
രാഘവം രഘുനന്ദനം ।
അയമാഖ്യാതി തേ രാമ
സചിവോ മന്ത്രിസത്തമഃ ॥ **4.6.1** ॥ 265

ഹനുമാൻ യന്നിമിത്തം ത്വം
നിർജനം വനമാഗതഃ ।
ലക്ഷ്മണേന സഹ ഭ്രാത്രാ
വസതശ്ച വനേ തവ ॥ **4.6.2** ॥ 266

രക്ഷസാപഹൃതാ ഭാർയാ
മൈഥിലീ ജനകാത്മജാ ।
ത്വയാ വിയുക്താ രുദതീ
ലക്ഷ്മണേന ച ധീമതാ ॥ **4.6.3** ॥ 267

അന്തരം പ്രേപ്സുനാ തേന
ഹത്വാ ഗൃധ്രം ജടായുഷം ।
ഭാർയാവിയോഗജം ദുഃഖം
പ്രാപിതസ്തേന രക്ഷസാ ॥ **4.6.4** ॥ 268

ഭാർയാവിയോഗജം ദുഃഖം
നചിരാത് ത്വം വിമോക്ഷ്യസേ ।
അഹം താമാനയിഷ്യാമി
നഷ്ടാം വേദശ്രുതീമിവ ॥ **4.6.5** ॥ 269

രസാതലേ വാ വർതന്തീം
വർതന്തീം വാ നഭസ്തലേ ।
അഹമാനീയ ദാസ്യാമി
തവ ഭാർയാമരിന്ദമ ॥ **4.6.6** ॥ 270

ഇദം തഥ്യം മമ വച -
സ്ത്വമവേഹി ച രാഘവ ।
ന ശക്യാ സാ ജരയിതു -
മപി സേന്ദ്രൈഃ സുരാസുരൈഃ ॥ **4.6.7** ॥ 271

തവ ഭാർയാ മഹാബാഹോ
ഭക്ഷ്യം വിഷകൃതം യഥാ ।
ത്യജ ശോകം മഹാബാഹോ
താം കാന്താമാനയാമി തേ ॥ **4.6.8** ॥ 272

അനുമാനാത് തു ജാനാമി
മൈഥിലീ സാ ന സംശയഃ ।
ഹ്രിയമാണാ മയാ ദൃഷ്ടാ
രക്ഷസാ രൗദ്രകർമണാ ॥ **4.6.9** ॥ 273

ക്രോശന്തീ രാമരാമേതി
ലക്ഷ്മണേതി ച വിസ്വരം ।
സ്ഫുരന്തീ രാവണസ്യാങ്കേ
പന്നഗേന്ദ്രവധൂർയഥാ ॥ **4.6.10** ॥ 274

ആത്മനാ പഞ്ചമം മാം ഹി
ദൃഷ്ട്വാ ശൈലതലേ സ്ഥിതം ।
ഉത്തരീയം തയാ ത്യക്തം
ശുഭാൻയാഭരണാനി ച ॥ **4.6.11** ॥ 275

താൻയസ്മാഭിർഗൃഹീതാനി
നിഹിതാനി ച രാഘവ ।
ആനയിഷ്യാമ്യഹം താനി
പ്രത്യഭിജ്ഞാതുമർഹസി ॥ **4.6.12** ॥ 276

തമബ്രവീത് തതോ രാമഃ
സുഗ്രീവം പ്രിയവാദിനം ।
ആനയസ്വ സഖേ ശീഘ്രം
കിമർഥം പ്രവിലംബസേ ॥ **4.6.13** ॥ 277

ഏവമുക്തസ്തു സുഗ്രീവഃ
ശൈലസ്യ ഗഹനാം ഗുഹാം ।
പ്രവിവേശ തതഃ ശീഘ്രം
രാഘവപ്രിയകാമ്യയാ ॥ **4.6.14** ॥ 278

ഉത്തരീയം ഗൃഹീത്വാ തു
സ താൻയാഭരണാനി ച ।
ഇദം പശ്യേതി രാമായ
ദർശയാമാസ വാനരഃ ॥ **4.6.15** ॥ 279

തതോ ഗൃഹീത്വാ വാസസ്തു
ശുഭാൻയാഭരണാനി ച ।
അഭവദ് ബാഷ്പസംരുദ്ധോ
നീഹാരേണേവ ചന്ദ്രമാഃ ॥ **4.6.16** ॥ 280

സീതാസ്നേഹപ്രവൃത്തേന
സ തു ബാഷ്പേണ ദൂഷിതഃ।
ഹാ പ്രിയേതി രുദൻ ധൈര്യ -
മുത്സൃജ്യ ൻയപതത് ക്ഷിതൗ ॥**4.6.17**॥ 281

ഹൃദി കൃത്വാ സ ബഹുശ -
സ്തമലങ്കാരമുത്തമം।
നിശശ്വാസ ഭൃശം സർപോ
ബിലസ്ഥ ഇവ രോഷിതഃ ॥**4.6.18**॥ 282

അവിച്ഛിന്നാശ്രുവേഗസ്തു
സൗമിത്രിം പ്രേക്ഷ്യ പാർശ്വതഃ।
പരിദേവയിതും ദീനം
രാമഃ സമുപചക്രമേ ॥**4.6.19**॥ 283

പശ്യ ലക്ഷ്മണ വൈദേഹ്യാ
സന്ത്യക്തം ഹ്രിയമാണയാ।
ഉത്തരീയമിദം ഭൂമൗ
ശരീരാദ് ഭൂഷണാനി ച ॥**4.6.20**॥ 284

ശാദ്വലിൻയാം ധ്രുവം ഭൂമ്യാം
സീതയാ ഹ്രിയമാണയാ।
ഉത്സൃഷ്ടം ഭൂഷണമിദം
തഥാ രൂപം ഹി ദൃശ്യതേ ॥**4.6.21**॥ 285

ഏവമുക്തസ്തു രാമേണ
ലക്ഷ്മണോ വാക്യമബ്രവീത്।
നാഹം ജാനാമി കേയൂരേ
നാഹം ജാനാമി കുണ്ഡലേ ॥**4.6.22**॥ 286

നൂപുരേ ത്വഭിജാനാമി
നിത്യം പാദാഭിവന്ദനാത് ।
തതസ്ത്വം രാഘവോ വാക്യം
സുഗ്രീവമിദമബ്രവീത് ॥ **4.6.23** ॥ 287

ബ്രൂഹി സുഗ്രീവ കം ദേശം
ഹ്രിയന്തീ ലക്ഷിതാ ത്വയാ ।
രക്ഷസാ രൗദ്രരൂപേണ
മമ പ്രാണപ്രിയാ ഹൃതാ ॥ **4.6.24** ॥ 288

ക്വ വാ വസതി തദ് രക്ഷോ
മഹദ് വ്യസനദം മമ ।
യന്നിമിത്തമഹം സർവാൻ
നാശയിഷ്യാമി രാക്ഷസാൻ ॥ **4.6.25** ॥ 289

ഹരതാ മൈഥിലീം യേന
മാം ച രോഷയതാ ധ്രുവം ।
ആത്മനോ ജീവിതാന്തായ
മൃത്യുദ്വാരമപാവൃതം ॥ **4.6.26** ॥ 290

മമ ദയിതതമാ ഹൃതാ വനാദ്
രജനിചരേണ വിമഥ്യ യേന സാ ।
കഥയ മമ രിപും തമദ്യ വൈ
പ്ലവഗപതേ യമസന്നിധിം നയാമി ॥ **4.6.27** ॥ 291

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ഷഷ്ഠഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ സപ്തമഃ സർഗഃ ॥

സുഗ്രീവേണ ശ്രീരാമസ്യ സമാശ്വാസനം ശ്രീരാമേണ സുഗ്രീവസ്യ കാർയസിദ്ധ്യൈ വിശ്വാസദാപനം

ഏവമുക്തസ്തു സുഗ്രീവോ
രാമേണാർതേന വാനരഃ ।
അബ്രവീത് പ്രാഞ്ജലിർവാക്യം
സബാഷ്പം ബാഷ്പഗദ്ഗദഃ ॥ **4.7.1** ॥ 292

ന ജാനേ നിലയം തസ്യ
സർവഥാ പാപരക്ഷസഃ ।
സാമർഥ്യ വിക്രമം വാപി
ദൗഷ്കുലേയസ്യ വാ കുലം ॥ **4.7.2** ॥ 293

സത്യം തു പ്രതിജാനാമി
ത്യജ ശോകമരിന്ദമ ।
കരിഷ്യാമി തഥാ യത്നം
യഥാ പ്രാപ്സ്യസി മൈഥിലീം ॥ **4.7.3** ॥ 294

രാവണം സഗണം ഹത്വാ
പരിതോഷ്യാത്മപൗരുഷം ।
തഥാസ്മി കർതാ നചിരാദ്
യഥാ പ്രീതോ ഭവിഷ്യസി ॥ **4.7.4** ॥ 295

അലം വൈക്ലവ്യമാലംബ്യ
ധൈർയമാത്മഗതം സ്മര ।
ത്വദ് വിധാനാം ന സദൃശ -
മീദൃശം ബുദ്ധിലാഘവം ॥ **4.7.5** ॥ 296

മയാപി വ്യസനം പ്രാപ്തം
ഭാർയാവിരഹജം മഹത് ।
നാഹമേവം ഹി ശോചാമി
ധൈർയം ന ച പരിത്യജേ ॥ **4.7.6** ॥ 297

നാഹം താമനുശോചാമി
പ്രാകൃതോ വാനരോഽപി സൻ ।
മഹാത്മാ ച വിനീതശ്ച
കിം പുനർധൃതിമാൻ മഹാൻ ॥ **4.7.7** ॥ 298

ബാഷ്പമാപതിതം ധൈർയാ -
ന്നിഗ്രഹീതും ത്വമർഹസി ।
മർയാദാം സത്ത്വയുക്താനാം
ധൃതിം നോത്സ്രഷ്ടുമർഹസി ॥ **4.7.8** ॥ 299

വ്യസനേ വാർഥകൃച്ഛ്രേ വാ
ഭയേ വാ ജീവിതാന്തഗേ ।
വിമൃശംശ്ച സ്വയാ ബുദ്ധ്യാ
ധൃതിമാൻ നാവസീദതി ॥ **4.7.9** ॥ 300

ബാലിശസ്തു നരോ നിത്യം
വൈക്ലവ്യം യോഽനുവർതതേ ।
സ മജ്ജത്യവശഃ ശോകേ
ഭാരാക്രാന്തേവ നൗർജലേ ॥ **4.7.10** ॥ 301

ഏഷോഽഞ്ജലിർമയാ ബദ്ധഃ
പ്രണയാത് ത്വാം പ്രസാദയേ ।
പൗരുഷം ശ്രയ ശോകസ്യ
നാന്തരം ദാതുമർഹസി ॥ **4.7.11** ॥ 302

യേ ശോകമനുവർതന്തേ
ന തേഷാം വിദ്യതേ സുഖം ।
തേജശ്ച ക്ഷീയതേ തേഷാം
ന ത്വം ശോചിതുമർഹസി ॥ **4.7.12** ॥ 303

ശോകേനാഭിപ്രപന്നസ്യ
ജീവിതേ ചാപി സംശയഃ ।
സ ശോകം ത്യജ രാജേന്ദ്ര
ധൈര്യമാശ്രയ കേവലം ॥ **4.7.13** ॥ 304

ഹിതം വയസ്യഭാവേന
ബ്രൂമി നോപദിശാമി തേ ।
വയസ്യതാം പൂജയൻമേ
ന ത്വം ശോചിതുമർഹസി ॥ **4.7.14** ॥ 305

മധുരം സാന്ത്വിതസ്തേന
സുഗ്രീവേണ സ രാഘവഃ ।
മുഖമശ്രുപരിക്ലിന്നം
വസ്ത്രാന്തേന പ്രമാർജയത് ॥ **4.7.15** ॥ 306

പ്രകൃതിസ്ഥസ്തു കാകുത്സ്ഥഃ
സുഗ്രീവവചനാത് പ്രഭുഃ ।
സമ്പരിഷ്വജ്യ സുഗ്രീവ -
മിദം വചനമബ്രവീത് ॥ **4.7.16** ॥ 307

കർതവ്യം യദ് വയസ്യേന
സ്നിഗ്ധേന ച ഹിതേന ച ।
അനുരൂപം ച യുക്തം ച
കൃതം സുഗ്രീവ തത് ത്വയാ ॥ **4.7.17** ॥ 308

ഏഷ ച പ്രകൃതിസ്ഥോഽഹ -
മനുനീതസ്ത്വയാ സഖേ ।
ദുർലഭോ ഹീദൃശോ ബന്ധു -
രസ്മിൻ കാലേ വിശേഷതഃ ॥ **4.7.18** ॥ 309

കിം തു യത്നസ്ത്വയാ കാർയോ
മൈഥിൽയാഃ പരിമാർഗണേ ।
രാക്ഷസസ്യ ച രൗദ്രസ്യ
രാവണസ്യ ദുരാത്മനഃ ॥ **4.7.19** ॥ 310

മയാ ച യദനുഷ്ഠേയം
വിസ്രബ്ധേന തദുച്യതാം ।
വർഷാസ്വിവ ച സുക്ഷേത്രേ
സർവം സമ്പദ്യതേ തവ ॥ **4.7.20** ॥ 311

മയാ ച യദിദം വാക്യ -
മഭിമാനാത് സമീരിതം ।
തത്ത്വയാ ഹരിശാർദൂല
തത്ത്വമിത്യുപധാർയതാം ॥ **4.7.21** ॥ 312

അനൃതം നോക്തപൂർവം മേ
ന ച വക്ഷ്യേ കദാചന ।
ഏതത്തേ പ്രതിജാനാമി
സത്യേനൈവ ശപാമ്യഹം ॥ **4.7.22** ॥ 313

തതഃ പ്രഹൃഷ്ടഃ സുഗ്രീവോ
വാനരൈഃ സചിവൈഃ സഹ ।
രാഘവസ്യ വചഃ ശ്രുത്വാ
പ്രതിഇഞ്ഞാതം വിശേഷതഃ ॥ **4.7.23** ॥ 314

ഏവമേകാന്തസമ്വൃക്തൗ
തതസ്തൗ നരവാനരൗ ।
ഉഭാവൻയോൻയസദൃശം
സുഖം ദുഃഖമഭാഷതാം ॥ **4.7.24** ॥ 315

മഹാനുഭാവസ്യ വചോ നിശമ്യ
ഹരിർനൃപാണാമധിപസ്യ തസ്യ ।
കൃതം സ മേനേ ഹരിവീരമുഖ്യ -
സ്തദാ ച കാർയം ഹൃദയേന വിദ്വാൻ ॥ **4.7.25** ॥ 316

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ സപ്തമഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ അഷ്ടമഃ സർഗഃ ॥

സുഗ്രീവേണ ശ്രീരാമം പ്രതി നിജദുഃഖനിവേദനം ശ്രീരാമേണ തമാശ്വാസ്യ തയോരുഭയോർഭ്രാത്രോർവൈരസ്യ കിം കാരണമിതി പ്രശ്നകരണം

പരിതുഷ്ടസ്തു സുഗ്രീവ -
സ്തേന വാക്യേന ഹർഷിതഃ ।
ലക്ഷ്മണസ്യാഗ്രജം ശൂര -
മിദം വചനമബ്രവീത് ॥ **4.8.1** ॥ 317

സർവഥാഹമനുഗ്രാഹ്യോ
ദേവതാനാം ന സംശയഃ ।
ഉപപന്നോ ഗുണോപേതഃ
സഖാ യസ്യ ഭവാൻ മമ ॥ **4.8.2** ॥ 318

ശക്യം ഖലു ഭവേദ് രാമ
സഹായേന ത്വയാനഘ ।
സുരരാജ്യമപി പ്രാപ്തും
സ്വരാജ്യം കിമുത പ്രഭോ ॥ **4.8.3** ॥ 319

സോഽഹം സഭാജ്യോ ബന്ധൂനാം
സുഹൃദാം ചൈവ രാഘവ ।

യസ്യാഗ്നിസാക്ഷികം മിത്രം
ലബ്ധം രാഘവവംശജം ॥ **4.8.4** ॥ 320

അഹമപ്യനുരൂപസ്തേ
വയസ്യോ ഇഞ്ഞാസ്യസേ ശനൈഃ।
ന തു വക്തും സമർഥോഽഹം
ത്വയി ആത്മഗതാൻ ഗുണാൻ ॥ **4.8.5** ॥ 321

മഹാത്മനാം തു ഭൂയിഷ്ഠം
ത്വദ്വിധാനാം കൃതാത്മനാം।
നിശ്ചലാ ഭവതി പ്രീതി-
ർധൈർയമാത്മവതാം വര ॥ **4.8.6** ॥ 322

രജതം വാ സുവർണം വാ
ശുഭാൻയാഭരണാനി ച।
അവിഭക്തതാനി സാധൂനാ-
മവഗച്ഛന്തി സാധവഃ ॥ **4.8.7** ॥ 323

ആഢ്യോ വാപി ദരിദ്രോ വാ
ദുഃഖിതഃ സുഖിതോഽപി വാ।
നിർദോഷശ്ച സദോഷശ്ച
വയസ്യഃ പരമാ ഗതിഃ ॥ **4.8.8** ॥ 324

ധനത്യാഗഃ സുഖത്യാഗോ
ദേശത്യാഗോഽപി വാനഘ।
വയസ്യാർഥേ പ്രവർതന്തേ
സ്നേഹം ദൃഷ്ട്വാ തഥാവിധം ॥ **4.8.9** ॥ 325

തത് തഥേത്യബ്രവീദ് രാമഃ
സുഗ്രീവം പ്രിയവാദിനം।

ലക്ഷ്മണസ്യാഗ്രതോ ലക്ഷ്മ്യാ
വാസവസ്യേവ ധീമതഃ ॥ **4.8.10** ॥ 326

തതോ രാമം സ്ഥിതം ദൃഷ്ട്വാ
ലക്ഷ്മണം ച മഹാബലം ।
സുഗ്രീവഃ സർവതശ്ചക്ഷു -
ർവനേ ലോലമപാതയത് ॥ **4.8.11** ॥ 327

സ ദദർശ തതഃ സാല -
മവിദൂരേ ഹരീശ്വരഃ ।
സുപുഷ്പമീഷത്പത്രാഢ്യം
ഭ്രമരൈരുപശോഭിതം ॥ **4.8.12** ॥ 328

തസ്യൈകാം പർണബഹുലാം
ശാഖാം ഭങ്ക്ത്വാ സുശോഭിതാം ।
രാമസ്യാസ്തീർയ സുഗ്രീവോ
നിഷസാദ സരാഘവഃ ॥ **4.8.13** ॥ 329

താവാസീനൗ തതോ ദൃഷ്ട്വാ
ഹനൂമാനപി ലക്ഷ്മണം ।
ശാലശാഖാം സമുത്പാട്യ
വിനീതമുപവേശയത് ॥ **4.8.14** ॥ 330

സുഖോപവിഷ്ടം രാമം തു
പ്രസന്നമുദധിം യഥാ ।
സാലപുഷ്പാവസങ്കീർണേ
തസ്മിൻ ഗിരിവരോത്തമേ ॥ **4.8.15** ॥ 331

തതഃ പ്രഹൃഷ്ടഃ സുഗ്രീവഃ
ശ്ലക്ഷ്ണയാ ശുഭയാ ഗിരാ ।

ഉവാച പ്രണയാദ് രാമം
ഹർഷവ്യാകുലിതാക്ഷരം ॥ **4.8.16** ॥ 332

അഹം വിനികൃതോ ഭ്രാത്രാ
ചരാമ്യേഷ ഭയാർദിതഃ ।
ഋഷ്യമൂകം ഗിരിവരം
ഹൃതഭാർയഃ സുദുഃഖിതഃ ॥ **4.8.17** ॥ 333

സോഽഹം ത്രസ്തോ ഭയേ മഗ്നോ
വനേ സംഭ്രാന്തചേതനഃ ।
വാലിനാ നികൃതോ ഭ്രാത്രാ
കൃതവൈരശ്ച രാഘവ ॥ **4.8.18** ॥ 334

വാലിനോ മേ ഭയാർതസ്യ
സർവലോകാഭയങ്കര ।
മമാപി ത്വമനാഥസ്യ
പ്രസാദം കർതുമർഹസി ॥ **4.8.19** ॥ 335

ഏവമുക്തസ്തു തേജസ്വീ
ധർമജ്ഞോ ധർമവത്സലഃ ।
പ്രത്യുവാച സ കാകുത്സ്ഥഃ
സുഗ്രീവം പ്രഹസന്നിവ ॥ **4.8.20** ॥ 336

ഉപകാരഫലം മിത്ര -
മപകാരോഽരിലക്ഷണം ।
അദ്യൈവ തം വധിഷ്യാമി
തവ ഭാർയാപഹാരിണം ॥ **4.8.21** ॥ 337

ഇമേ ഹി മേ മഹാഭാഗ
പത്രിണസ്തിഗ്മതേജസഃ ।

കാർതികേയവനോദ്ഭൂതാഃ
ശരാ ഹേമവിഭൂഷിതാഃ ॥ **4.8.22** ॥ 338

കങ്കപത്രപരിച്ഛന്നാ
മഹേന്ദ്രാശനിസന്നിഭാഃ ।
സുപർവാണഃ സുതീക്ഷ്ണാഗ്രാഃ
സരോഷാ ഭുജഗാ ഇവ ॥ **4.8.23** ॥ 339

വാലിസംജ്ഞമമിത്രം തേ
ഭ്രാതരം കൃതകിൽബിഷം ।
ശരൈർവിനിഹതം പശ്യ
വികീർണമിവ പർവതം ॥ **4.8.24** ॥ 340

രാഘവസ്യ വചഃ ശ്രുത്വാ
സുഗ്രീവോ വാഹിനീപതിഃ ।
പ്രഹർഷമതുലം ലേഭേ
സാധു സാധ്വിതി ചാബ്രവീത് ॥ **4.8.25** ॥ 341

രാമ ശോകാഭിഭൂതോഽഹം
ശോകാർതാനാം ഭവാൻ ഗതിഃ ।
വയസ്യ ഇതി കൃത്വാ ഹി
ത്വയ്യഹം പരിദേവയേ ॥ **4.8.26** ॥ 342

ത്വം ഹി പാണിപ്രദാനേന
വയസ്യോ മേഽഗ്നിസാക്ഷികം ।
കൃതഃ പ്രാണൈർബഹുമതഃ
സത്യേന ച ശപാമ്യഹം ॥ **4.8.27** ॥ 343

വയസ്യ ഇതി കൃത്വാ ച
വിസ്രബ്ധഃ പ്രവദാമ്യഹം ।

ദുഃഖമന്തർഗതം തൻമേ
മനോ ഹരതി നിത്യശഃ ॥ **4.8.28** ॥ 344

ഏതാവദുക്ത്വാ വചനം
ബാഷ്പദൂഷിതലോചനഃ ।
ബാഷ്പദൂഷിതയാ വാചാ
നോച്ചൈഃ ശക്നോതി ഭാഷിതും ॥ **4.8.29** ॥ 345

ബാഷ്പവേഗം തു സഹസാ
നദീവേഗമിവാഗതം ।
ധാരയാമാസ ധൈർയേണ
സുഗ്രീവോ രാമസന്നിധൗ ॥ **4.8.30** ॥ 346

സ നിഗൃഹ്യ തു തം ബാഷ്പം
പ്രമൃജ്യ നയനേ ശുഭേ ।
വിനിഃശ്വസ്യ ച തേജസ്വീ
രാഘവം പുനരൂചിവാൻ ॥ **4.8.31** ॥ 347

പുരാഹം വാലിനാ രാമ
രാജ്യാത് സ്വാദവരോപിതഃ ।
പരുഷാണി ച സംശ്രാവ്യ
നിർധൂതോഽസ്മി ബലീയസാ ॥ **4.8.32** ॥ 348

ഹൃതാ ഭാർയാ ച മേ തേന
പ്രാണേഭ്യോഽപി ഗരീയസീ ।
സുഹൃദശ്ച മദീയാ യേ
സംയതാ ബന്ധനേഷു തേ ॥ **4.8.33** ॥ 349

യത്നവാംശ്ച സ ദുഷ്ടാത്മാ
മദ്വിനാശായ രാഘവ ।

ബഹുശസ്ത്വത്പ്രയുക്താശ്ച
വാനരാ നിഹതാ മയാ ॥**4.8.34**॥ 350

ശങ്കയാ ത്വേതയാഹം ച
ദൃഷ്ട്വാ ത്വാമപി രാഘവ।
നോപസർപാമ്യഹം ഭീതോ
ഭയേ സർവേ ഹി ബിഭ്യതി ॥**4.8.35**॥ 351

കേവലം ഹി സഹായാ മേ
ഹനുമത്പ്രമുഖാസ്ത്വിമേ।
അതോഽഹം ധാരയാമ്യദ്യ
പ്രാണാൻ കൃച്ഛ്രഗതോഽപി സൻ ॥**4.8.36**॥ 352

ഏതേ ഹി കപയഃ സ്നിഗ്ധാ
മാം രക്ഷന്തി സമന്തതഃ।
സഹ ഗച്ഛന്തി ഗന്തവ്യേ
നിത്യം തിഷ്ഠന്തി ചാസ്ഥിതേ ॥**4.8.37**॥ 353

സങ്ക്ഷേപസ്ത്വേഷ മേ രാമ
കിമുക്ത്വാ വിസ്തരം ഹി തേ।
സ മേ ജ്യേഷ്ഠോ രിപുർഭ്രാതാ
വാലീ വിശ്രുതപൗരുഷഃ ॥**4.8.38**॥ 354

തദ്വിനാശേഽപി മേ ദുഃഖം
പ്രമൃഷ്ടം സ്യാദനന്തരം।
സുഖം മേ ജീവിതം ചൈവ
തദ്വിനാശനിബന്ധനം ॥**4.8.39**॥ 355

ഏഷ മേ രാമ ശോകാന്തഃ
ശോകാർതേന നിവേദിതഃ।

ദുഃഖിതഃ സുഖിതോ വാപി
സഖ്യുർനിത്യം സഖാ ഗതിഃ ॥ **4.8.40** ॥ 356

ശ്രുത്വൈതച്ച വചോ രാമഃ
സുഗ്രീവമിദമബ്രവീത് ।
കിം നിമിത്തമഭൂദ് വൈരം
ശ്രോതുമിച്ഛാമി തത്ത്വതഃ ॥ **4.8.41** ॥ 357

സുഖം ഹി കാരണം ശ്രുത്വാ
വൈരസ്യ തവ വാനര ।
ആനന്തർയാദ് വിധാസ്യാമി
സമ്പ്രധാർയ ബലാബലം ॥ **4.8.42** ॥ 358

ബലവാൻ ഹി മമാമർഷഃ
ശ്രുത്വാ ത്വാമവമാനിതം ।
വർധതേ ഹൃദയോത്കമ്പീ
പ്രാവൃഡ്വേഗ ഇവാംഭസഃ ॥ **4.8.43** ॥ 359

ഹൃഷ്ടഃ കഥയ വിസ്രബ്ധോ
യാവദാരോപ്യതേ ധനുഃ ।
സൃഷ്ടശ്ച ഹി മയാ ബാണോ
നിരസ്തശ്ച രിപുസ്തവ ॥ **4.8.44** ॥ 360

ഏവമുക്തസ്തു സുഗ്രീവഃ
കാകുത്സ്ഥേന മഹാത്മനാ ।
പ്രഹർഷമതുലം ലേഭേ
ചതുർഭിഃ സഹ വാനരൈഃ ॥ **4.8.45** ॥ 361

തതഃ പ്രഹൃഷ്ടവദനഃ
സുഗ്രീവോ ലക്ഷ്മണാഗ്രജേ ।

വൈരസ്യ കാരണം തത്ത്വ -
മാഖ്യാതുമുപചക്രമേ ॥ **4.8.46** ॥ 362

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ അഷ്ടമഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ നവമഃ സർഗഃ ॥

സുഗ്രീവേണ ശ്രീരാമം പ്രതി വാലിനാ സഹ സ്വകീയവൈരസംബന്ധികാരണസ്യ കഥനം

വാലീ നാമ മമ ഭ്രാതാ
ജ്യേഷ്ഠഃ ശത്രുനിഷൂദനഃ ।
പിതുർബഹുമതോ നിത്യം
മമ ചാപി തഥാ പുരാ ॥ **4.9.1** ॥ 363

പിതർയുപരതേ തസ്മി -
ജ്യേഷ്ഠ്യോ്യമിതി മന്ത്രിഭിഃ ।
കപീനാമീശ്വരോ രാജ്യേ
കൃതഃ പരമസമ്മതഃ ॥ **4.9.2** ॥ 364

രാജ്യം പ്രശാസതസ്തസ്യ
പിതൃപൈതാമഹം മഹത് ।
അഹം സർവേഷു കാലേഷു
പ്രണതഃ പ്രേഷ്യവത് സ്ഥിതഃ ॥ **4.9.3** ॥ 365

മായാവീ നാമ തേജസ്വീ
പൂർവജോ ദുന്ദുഭേഃ സുതഃ ।
തേന തസ്യ മഹദ്വൈരം
വാലിനഃ സ്ത്രീകൃതം പുരാ ॥ **4.9.4** ॥ 366

സ തു സുപ്തേ ജനേ രാത്രൗ
കിഷ്കിന്ധാദ്വാരമാഗതഃ ।
നർദതി സ്മ സുസംരബ്ധോ
വാലിനം ചാഹ്വയദ് രണേ ॥ **4.9.5** ॥ 367

പ്രസുപ്തസ്തു മമ ഭ്രാതാ
നർദതോ ഭൈരവസ്വനം ।
ശ്രുത്വാ ന മമൃഷേ വാലീ
നിഷ്പപാത ജവാത് തദാ ॥ **4.9.6** ॥ 368

സ തു വൈ നിഃസൃതഃ ക്രോധാത്
തം ഹന്തുമസുരോത്തമം ।
വാര്യമാണസ്തതഃ സ്ത്രീഭി -
ർമയാ ച പ്രണതാത്മനാ ॥ **4.9.7** ॥ 369

സ തു നിർധൂയ സർവാൻ നോ
നിർജഗാമ മഹാബലഃ ।
തതോഽഹമപി സൗഹാർദാ -
ന്നിഃസൃതോ വാലിനാ സഹ ॥ **4.9.8** ॥ 370

സ തു മേ ഭ്രാതരം ദൃഷ്ട്വാ
മാം ച ദൂരാദവസ്ഥിതം ।
അസുരോ ജാതസന്ത്രാസഃ
പ്രദുദ്രാവ തദാ ഭൃശം ॥ **4.9.9** ॥ 371

തസ്മിൻ ദ്രവതി സന്ത്രസ്തേ
ഹ്യാവാം ദ്രുതതരം ഗതൗ ।
പ്രകാശോഽപി കൃതോ മാർഗ -
ശ്ചന്ദ്രേണോദ്ഗച്ഛതാ തദാ ॥ **4.9.10** ॥ 372

സ തൃണൈരാവൃതം ദുർഗം
ധരണ്യാ വിവരം മഹത് ।
പ്രവിവേശാസുരോ വേഗാ -
ദാവാമാസാദ്യ വിഷ്ഠിതൗ ॥ **4.9.11** ॥ 373

തം പ്രവിഷ്ടം രിപും ദൃഷ്ട്വാ
ബിലം രോഷവശം ഗതഃ ।
മാമുവാച തതോ വാലീ
വചനം ക്ഷുഭിതേന്ദ്രിയഃ ॥ **4.9.12** ॥ 374

ഇഹ തിഷ്ഠാദ്യ സുഗ്രീവ
ബിലദ്വാരി സമാഹിതഃ ।
യാവദത്ര പ്രവിശ്യാഹം
നിഹൻമി സമരേ രിപും ॥ **4.9.13** ॥ 375

മയാ ത്വേതദ് വചഃ ശ്രുത്വാ
യാചിതഃ സ പരന്തപഃ ।
ശാപയിത്വാ ച മാം പദ്ഭ്യാം
പ്രവിവേശ ബിലം തതഃ ॥ **4.9.14** ॥ 376

തസ്യ പ്രവിഷ്ടസ്യ ബിലം
സാഗ്രഃ സംവത്സരോ ഗതഃ ।
സ്ഥിതസ്യ ച ബിലദ്വാരി
സ കാലോ വ്യത്യവർതത ॥ **4.9.15** ॥ 377

അഹം തു നഷ്ടം തം ജ്ഞാത്വാ
സ്നേഹാദാഗതസംഭ്രമഃ ।
ഭ്രാതരം ന പ്രപശ്യാമി
പാപശങ്കി ച മേ മനഃ ॥ **4.9.16** ॥ 378

അഥ ദീർഘസ്യ കാലസ്യ
ബിലാത് തസ്മാദ് വിനിഃസൃതം ।
സഫേനം രുധിരം ദൃഷ്ട്വാ
തതോഽഹം ഭൃശദുഃഖിതഃ ॥ **4.9.17** ॥ 379

നർദതാമസുരാണാം ച
ധ്വനിർമേ ശ്രോത്രമാഗതഃ ।
ന രഥസ്യ ച സംഗ്രാമേ
ക്രോശതോഽപി സ്വനോ ഗുരോഃ ॥ **4.9.18** ॥ 380

അഹം ത്വവഗതോ ബുദ്ധ്യാ
ചിഹ്നൈസ്തൈർഭ്രാതരം ഹതം ।
പിധായ ച ബിലദ്വാരം
ശിലയാ ഗിരിമാത്രയാ ॥ **4.9.19** ॥ 381

ശോകാർതശ്ചോദകം കൃത്വാ
കിഷ്കിന്ധാമാഗതഃ സഖേ ।
ഗൂഹമാനസ്യ മേ തത് ത്വം
യത്നതോ മന്ത്രിഭിഃ ശ്രുതം ॥ **4.9.20** ॥ 382

തതോഽഹം തൈഃ സമാഗമ്യ
സമേതൈരഭിഷേചിതഃ ।
രാജ്യം പ്രശാസതസ്തസ്യ
ൻയായതോ മമ രാഘവ ॥ **4.9.21** ॥ 383

ആജഗാമ രിപും ഹത്വാ
ദാനവം സ തു വാനരഃ ।
അഭിഷിക്തം തു മാം ദൃഷ്ട്വാ
ക്രോധാത് സംരക്തലോചനഃ ॥ **4.9.22** ॥ 384

മദീയാൻ മന്ത്രിണോ ബദ്ധ്വാ
പരുഷം വാക്യമബ്രവീത് ।
നിഗ്രഹേ ച സമർഥസ്യ
തം പാപം പ്രതി രാഘവ ॥ **4.9.23** ॥ 385

ന പ്രാവർതത മേ ബുദ്ധി -
ർഭ്രാതൃഗൗരവയന്ത്രിതാ ।
ഹത്വാ ശത്രും സ മേ ഭ്രാതാ
പ്രവിവേശ പുരം തദാ ॥ **4.9.24** ॥ 386

മാനയംസ്തം മഹാത്മാനം
യഥാവച്ചാഭിവാദയം ।
ഉക്തശ്ച നാശിഷസ്തേന
പ്രഹൃഷ്ടേനാന്തരാത്മനാ ॥ **4.9.25** ॥ 387

നത്വാ പാദാവഹം തസ്യ
മുകുടേനാസ്പൃശം പ്രഭോ ।
അപി വാലീ മമ ക്രോധാ -
ന്ന പ്രസാദം ചകാര സഃ ॥ **4.9.26** ॥ 388

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ നവമഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ദശമഃ സർഗഃ ॥

ഭ്രാത്രാ സഹ വൈരകാരണസ്യ കഥനപ്രസംഗേ സുഗ്രീവേണ സ്വകർതൃകേ വാലിനഃ പ്രസാദനേ വാലികർതൃകേ ച സ്വസ്യ നിഷ്കാസനേ ഘടിതസ്യ വൃത്താന്തസ്യ വർണനം

തതഃ ക്രോധസമാവിഷ്ടം
സംരബ്ധം തമുപാഗതം ।
അഹം പ്രസാദയാഞ്ചക്രേ
ഭ്രാതരം ഹിതകാമ്യയാ ॥ **4.10.1** ॥ 389

ദിഷ്ട്യാസി കുശലീ പ്രാപ്തോ
നിഹതശ്ച ത്വയാ രിപുഃ ।
അനാഥസ്യ ഹി മേ നാഥ -
സ്ത്വമേകോഽനാഥനന്ദന ॥ **4.10.2** ॥ 390

ഇദം ബഹുശലാകം തേ
പൂർണചന്ദ്രമിവോദിതം ।
ഛത്രം സവാലവ്യജനം
പ്രതീച്ഛസ്വ മയാ ധൃതം ॥ **4.10.3** ॥ 391

ആർതസ്ത്രീ ബിലദ്വാരി
സ്ഥിതഃ സംവത്സരം നൃപ ।

ദൃഷ്ട്വാ ച ശോണിതം ദ്വാരി
ബിലാച്ചാപി സമുത്ഥിതം ॥ **4.10.4** ॥ 392

ശോകസംവിഗ്നഹൃദയോ
ഭൃശം വ്യാകുലിതേന്ദ്രിയഃ ।
അപിധായ ബിലദ്വാരം
ശൈലശൃംഗേണ തത് തദാ ॥ **4.10.5** ॥ 393

തസ്മാദ് ദേശാദപാക്രമ്യ
കിഷ്കിന്ധാം പ്രാവിശം പുനഃ ।
വിഷാദാത്ത്വിഹ മാം ദൃഷ്ട്വാ
പൗരൈർമന്ത്രിഭിരേവ ച ॥ **4.10.6** ॥ 394

അഭിഷിക്തോ ന കാമേന
തൻമേ ക്ഷന്തും ത്വമർഹസി ।
ത്വമേവ രാജാ മാനാർഹഃ
സദാ ചാഹം യഥാ പുരാ ॥ **4.10.7** ॥ 395

രാജഭാവേ നിയോഗോഽയം
മമ ത്വദ്വിരഹാത് കൃതഃ ।
സാമാത്യപൗരനഗരം
സ്ഥിതം നിഹതകണ്ടകം ॥ **4.10.8** ॥ 396

ൻയാസഭൂതമിദം രാജ്യം
തവ നിർയാതയാമ്യഹം ।
മാ ച രോഷം കൃഥാഃ സൗമ്യ
മമ ശത്രുനിഷൂദന ॥ **4.10.9** ॥ 397

യാചേ ത്വാം ശിരസാ രാജൻ
മയാ ബദ്ധോഽയമഞ്ജലിഃ ।

ബലാദസ്മിൻ സമാഗമ്യ
മന്ത്രിഭിഃ പുരവാസിഭിഃ ॥ **4.10.10** ॥ 398

രാജഭാവേ നിയുക്തോഽഹം
ശൂൻയദേശജിഗീഷയാ ।
സ്നിഗ്ധമേവം ബ്രുവാണം മാം
സ വിനിർഭർത്സ്യ വാനരഃ ॥ **4.10.11** ॥ 399

ധിക്കൃത്വാമിതി ച മാമുക്ത്വാ
ബഹു തത്തദുവാച ഹ ।
പ്രകൃതീശ്ച സമാനീയ
മന്ത്രിണശ്ചൈവ സമ്മതാൻ ॥ **4.10.12** ॥ 400

മാമാഹ സുഹൃദാം മധ്യേ
വാക്യം പരമഗർഹിതം ।
വിദിതം വോ മയാ രാത്രൗ
മായാവീ സ മഹാസുരഃ ॥ **4.10.13** ॥ 401

മാം സമാഹ്വയത ക്രുദ്ധോ
യുദ്ധാകാങ്ക്ഷീ തദാ പുരാ ।
തസ്യ തദ് ഭാഷിതം ശ്രുത്വാ
നിഃസൃതോഽഹം നൃപാലയാത് ॥ **4.10.14** ॥ 402

അനുയാതശ്ച മാം തൂർണ -
മയം ഭ്രാതാ സുദാരുണഃ ।
സ തു ദൃഷ്ട്വൈവ മാം രാത്രൗ
സദ്വിതീയം മഹാബലഃ ॥ **4.10.15** ॥ 403

പ്രാദ്രവദ് ഭയസന്ത്രസ്തോ
വീക്ഷ്യാവാം സമുപാഗതൗ ।

അഭിദ്രുതസ്തു വേഗേന
വിവേശ സ മഹാബിലം ॥ **4.10.16** ॥ 404

തം പ്രവിഷ്ടം വിദിത്വാ തു
സുഘോരം സുമഹദ്ബിലം ।
അയമുക്തോഽഥ മേ ഭ്രാതാ
മയാ തു ക്രൂരദർശനഃ ॥ **4.10.17** ॥ 405

അഹത്വാ നാസ്തി മേ ശക്തിഃ
പ്രതിഗന്തുമിതഃ പുരീം ।
ബിലദ്വാരി പ്രതീക്ഷ ത്വം
യാവദേനം നിഹൻമ്യഹം ॥ **4.10.18** ॥ 406

സ്ഥിതോഽയമിതി മത്വാഹം
പ്രവിഷ്ടസ്തു ദുരാസദം ।
തം മേ മാർഗയതസ്തത്ര
ഗതഃ സംവത്സരസ്തദാ ॥ **4.10.19** ॥ 407

സ തു ദൃഷ്ടോ മയാ ശത്രു-
രനിർവേദാദ് ഭയാവഹഃ ।
നിഹതശ്ച മയാ സദ്യഃ
സ സർവൈഃ സഹ ബന്ധുഭിഃ ॥ **4.10.20** ॥ 408

തസ്യാസ്യാത്തു പ്രവൃത്തേന
രുധിരൗഘേണ തദ്ബിലം ।
പൂർണമാസീദ് ദുരാക്രാമം
സ്തനതസ്തസ്യ ഭൂതലേ ॥ **4.10.21** ॥ 409

സൂദയിത്വാ തു തം ശത്രും
വിക്രാന്തം തമഹം സുഖം ।

നിഷ്ക്രാമം നൈവ പശ്യാമി
ബിലസ്യ പിഹിതം മുഖം ॥ **4.10.22** ॥ 410

വിക്രോശമാനസ്യ തു മേ
സുഗ്രീവേതി പുനഃ പുനഃ ।
യതഃ പ്രതിവചോ നാസ്തി
തതോഽഹം ഭൃശദുഃഖിതഃ ॥ **4.10.23** ॥ 411

പാദപ്രഹാരൈസ്തു മയാ
ബഹുഭിഃ പരിപാതിതം ।
തതോഽഹം തേന നിഷ്ക്രമ്യ
പഥാ പുരമുപാഗതഃ ॥ **4.10.24** ॥ 412

തത്രാനേനാസ്മി സംരുദ്ധോ
രാജ്യം മൃഗയതാഽഽത്മനഃ ।
സുഗ്രീവേണ നൃശംസേന
വിസ്മൃത്യ ഭ്രാതൃസൗഹൃദം ॥ **4.10.25** ॥ 413

ഏവമുക്ത്വാ തു മാം തത്ര
വസ്ത്രേണൈകേന വാനരഃ ।
തദാ നിർവാസയാമാസ
വാലീ വിഗതസാധ്വസഃ ॥ **4.10.26** ॥ 414

തേനാഹമപവിദ്ധശ്ച
ഹൃതദാരശ്ച രാഘവ ।
തദ്ഭയാച്ച മഹീം സർവാം
ക്രാന്തവാൻ സവനാർണവാം ॥ **4.10.27** ॥ 415

ഋഷ്യമൂകം ഗിരിവരം
ഭാർയാഹരണദുഃഖിതഃ ।

പ്രവിഷ്ടോഽസ്മി ദുരാധർഷം
വാലിനഃ കാരണാന്തരേ ॥ **4.10.28** ॥ 416

ഏതത്തേ സർവമാഖ്യാതം
വൈരാനുകഥനം മഹത് ।
അനാഗസാ മയാ പ്രാപ്തം
വ്യസനം പശ്യ രാഘവ ॥ **4.10.29** ॥ 417

വാലിനശ്ച ഭയാത് തസ്യ
സർവലോകഭയാപഹ ।
കർതുമർഹസി മേ വീര
പ്രസാദം തസ്യ നിഗ്രഹാത് ॥ **4.10.30** ॥ 418

ഏവമുക്തഃ സ തേജസ്വീ
ധർമജ്ഞോ ധർമസംഹിതം ।
വചനം വക്തുമാരേഭേ
സുഗ്രീവം പ്രഹസന്നിവ ॥ **4.10.31** ॥ 419

അമോഘാഃ സൂര്യസങ്കാശാ
നിശിതാ മേ ശരാ ഇമേ ।
തസ്മിൻ വാലിനി ദുർവൃത്തേ
പതിഷ്യന്തി രുഷാന്വിതാഃ ॥ **4.10.32** ॥ 420

യാവത് തം നഹി പശ്യേയം
തവ ഭാർയാപഹാരിണം ।
താവത് സ ജീവേത് പാപാത്മാ
വാലീ ചാരിത്രദൂഷകഃ ॥ **4.10.33** ॥ 421

ആത്മാനുമാനാത് പശ്യാമി
മഗ്നസ്ത്വം ശോകസാഗരേ ।

ത്വാമഹം താരയിഷ്യാമി
ബാഢം പ്രാപ്സ്യസി പുഷ്കലം ॥ **4.10.34** ॥ 422

തസ്യ തദ് വചനം ശ്രുത്വാ
ഹർഷപൗരുഷവർധനം ।
സുഗ്രീവഃ പരമപ്രീതഃ
സുമഹദ്വാക്യമബ്രവീത് ॥ **4.10.35** ॥ 423

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ദശമഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ഏകാദശഃ സർഗഃ ॥

സുഗ്രീവേണ വാലിനഃ പരാക്രമസ്യ വർണനം വാലിനാ ദുന്ദുഭിം ഹത്വാ തസ്യ ശവസ്യ മതംഗവനേ ക്ഷേപണം മതംഗമുനിനാ വാലിനേ ശാപദാനം ശ്രീരാമേണ ദുന്ദുഭേരസ്ഥിസമൂഹസ്യ ദൂരേ ക്ഷേപണം സുഗ്രീവേണ തം പ്രതി സാലഭേദനാർഥമാഗ്രഹകരണം

രാമസ്യ വചനം ശ്രുത്വാ
ഹർഷപൗരുഷവർധനം ।
സുഗ്രീവഃ പൂജയാഞ്ചക്രേ
രാഘവം പ്രശശംസ ച ॥ **4.11.1** ॥ 424

അസംശയം പ്രജ്വലിതൈ -
സ്തീക്ഷ്ണൈർമർമാതിഗൈഃ ശരൈഃ ।
ത്വം ദഹേഃ കുപിതോ ലോകാൻ
യുഗാന്ത ഇവ ഭാസ്കരഃ ॥ **4.11.2** ॥ 425

വാലിനഃ പൗരുഷം യത്തദ്
യച്ച വീർയം ധൃതിശ്ച യാ ।
തൻമമൈകമനാഃ ശ്രുത്വാ
വിധത്സ്വ യദനന്തരം ॥ **4.11.3** ॥ 426

സമുദ്രാത് പശ്ചിമാത് പൂർവം
ദക്ഷിണാദപി ചോത്തരം ।

ക്രാമത്യനുദിതേ സൂര്യേ
വാലീ വ്യപഗതക്ലമഃ ॥ **4.11.4** ॥ 427

അഗ്രാണ്യാരുഹ്യ ശൈലാനാം
ശിഖരാണി മഹാന്ത്യപി ।
ഊർധ്വമുത്പാത്യ തരസാ
പ്രതിഗൃഹ്ണാതി വീർയവാൻ ॥ **4.11.5** ॥ 428

ബഹവഃ സാരവന്തശ്ച
വനേഷു വിവിധാ ദ്രുമാഃ ।
വാലിനാ തരസാ ഭഗ്നാ
ബലം പ്രഥയതാഽഽത്മനഃ ॥ **4.11.6** ॥ 429

മഹിഷോ ദുന്ദുഭിർനാമ
കൈലാസശിഖരപ്രഭഃ ।
ബലം നാഗസഹസ്രസ്യ
ധാരയാമാസ വീർയവാൻ ॥ **4.11.7** ॥ 430

സ വീർയോത്സേകദുഷ്ടാത്മാ
വരദാനേന മോഹിതഃ ।
ജഗാമ സ മഹാകായഃ
സമുദ്രം സരിതാം പതിം ॥ **4.11.8** ॥ 431

ഊർമിമന്തമതിക്രമ്യ
സാഗരം രത്നസഞ്ചയം ।
മമ യുദ്ധം പ്രയച്ഛേതി
തമുവാച മഹാർണവം ॥ **4.11.9** ॥ 432

തതഃ സമുദ്രോ ധർമാത്മാ
സമുത്ഥായ മഹാബലഃ ।

അബ്രവീദ് വചനം രാജ -
ന്നസുരം കാലചോദിതം ॥ **4.11.10** ॥ 433

സമർഥോ നാസ്തി തേ ദാതും
യുദ്ധം യുദ്ധവിശാരദ ।
ശ്രൂയതാം ത്വഭിധാസ്യാമി
യസ്തേ യുദ്ധം പ്രദാസ്യതി ॥ **4.11.11** ॥ 434

ശൈലരാജോ മഹാരൺയേ
തപസ്വിശരണം പരം ।
ശങ്കരശ്വശുരോ നാമ്നാ
ഹിമവാനിതി വിശ്രുതഃ ॥ **4.11.12** ॥ 435

മഹാപ്രസ്രവണോപേതോ
ബഹുകന്ദരനിർഝരഃ ।
സ സമർഥസ്തവ പ്രീതി -
മതുലാം കർതുമർഹതി ॥ **4.11.13** ॥ 436

തം ഭീതമിതി വിജ്ഞായ
സമുദ്രമസുരോത്തമഃ ।
ഹിമവദ്വനമാഗമ്യ
ശരശ്ചാപാദിവ ച്യുതഃ ॥ **4.11.14** ॥ 437

തതസ്തസ്യ ഗിരേഃ ശ്വേതാ
ഗജേന്ദ്രപ്രതിമാഃ ശിലാഃ ।
ചിക്ഷേപ ബഹുധാ ഭൂമൗ
ദുന്ദുഭിർവിനനാദ ച ॥ **4.11.15** ॥ 438

തതഃ ശ്വേതാംബുദാകാരഃ
സൗമ്യഃ പ്രീതികരാകൃതിഃ ।

ഹിമവാനബ്രവീദ് വാക്യം
സ്യ ഏവ ശിഖരേ സ്ഥിതഃ ॥ **4.11.16** ॥ 439

ക്ലേഷ്ടുമർഹസി മാം ന ത്വം
ദുന്ദുഭേ ധർമവത്സല ।
രണകർമസ്വകുശല -
സ്ഥപസ്വിശരണോ ഹ്യഹം ॥ **4.11.17** ॥ 440

തസ്യ തദ് വചനം ശ്രുത്വാ
ഗിരിരാജസ്യ ധീമതഃ ।
ഉവാച ദുന്ദുഭിർവാക്യം
ക്രോധാത് സംരക്തലോചനഃ ॥ **4.11.18** ॥ 441

യദി യുദ്ധേഽസമർഥസ്ത്വം
മദ്ഭയാദ് വാ നിരുദ്യമഃ ।
തമാചക്ഷ്വ പ്രദദ്യാൻമേ
യോ ഹി യുദ്ധം യുയുത്സതഃ ॥ **4.11.19** ॥ 442

ഹിമവാനബ്രവീദ് വാക്യം
ശ്രുത്വാ വാക്യവിശാരദഃ ।
അനുക്തപൂർവം ധർമാത്മാ
ക്രോധാത് തമസുരോത്തമം ॥ **4.11.20** ॥ 443

വാലീ നാമ മഹാപ്രാജ്ഞ
ശക്രപുത്രഃ പ്രതാപവാൻ ।
അധ്യാസ്തേ വാനരഃ ശ്രീമാൻ
കിഷ്കിന്ധാമതുലപ്രഭാം ॥ **4.11.21** ॥ 444

സ സമർഥോ മഹാപ്രാജ്ഞ -
സ്തവ യുദ്ധവിശാരദഃ ।

ദ്വന്ദ്വയുദ്ധം സ ദാതും തേ
നമുചേരിവ വാസവഃ ॥ **4.11.22** ॥ 445

തം ശീഘ്രമഭിഗച്ഛ ത്വം
യദി യുദ്ധമിഹേച്ഛസി ।
സ ഹി ദുർമർഷണോ നിത്യം
ശൂരഃ സമരകർമണി ॥ **4.11.23** ॥ 446

ശ്രുത്വാ ഹിമവതോ വാക്യം
കോപാവിഷ്ടഃ സ ദുന്ദുഭിഃ ।
ജഗാമ താം പുരീം തസ്യ
കിഷ്കിന്ധാം വാലിനസ്തദാ ॥ **4.11.24** ॥ 447

ധാരയൻ മാഹിഷം രൂപം
തീക്ഷ്ണശൃംഗോ ഭയാവഹഃ ।
പ്രാവൃഷീവ മഹാമേഘ -
സ്തോയപൂർണോ നഭസ്തലേ ॥ **4.11.25** ॥ 448

തതസ്തു ദ്വാരമാഗമ്യ
കിഷ്കിന്ധായാ മഹാബലഃ ।
നനർദ കമ്പയൻ ഭൂമിം
ദുന്ദുഭിർദുന്ദുഭിർയഥാ ॥ **4.11.26** ॥ 449

സമീപജാൻ ദ്രുമാൻ ഭഞ്ജൻ
വസുധാം ദാരയൻ ഖുരൈഃ ।
വിഷാണേനോൽലിഖൻ ദർപാത്
തദ്വാരം ദ്വിരദോ യഥാ ॥ **4.11.27** ॥ 450

അന്തഃപുരഗതോ വാലീ
ശ്രുത്വാ ശബ്ദമമർഷണഃ ।

നിഷ്പപാത സഹ സ്ത്രീഭി -
സ്താരാഭിരിവ ചന്ദ്രമാഃ ॥ **4.11.28** ॥ 451

മിതം വ്യക്തക്ഷരപദം
തമുവാച സ ദുന്ദുഭിം ।
ഹരീണാമീശ്വരോ വാലീ
സർവേഷാം വനചാരിണാം ॥ **4.11.29** ॥ 452

കിമർഥം നഗരദ്വാര -
മിദം രുദ്ധ്വാ വിനർദസേ ।
ദുന്ദുഭേ വിദിതോ മേ(ഽ)സി
രക്ഷ പ്രാണാൻ മഹാബല ॥ **4.11.30** ॥ 453

തസ്യ തദ് വചനം ശ്രുത്വാ
വാനരേന്ദ്രസ്യ ധീമതഃ ।
ഉവാച ദുന്ദുഭിർവാക്യം
ക്രോധാത് സംരക്തലോചനഃ ॥ **4.11.31** ॥ 454

ന ത്വം സ്ത്രീസന്നിധൗ വീര
വചനം വക്തുമർഹസി ।
മമ യുദ്ധം പ്രയച്ഛാദ്യ
തതോ ജ്ഞാസ്യാമി തേ ബലം ॥ **4.11.32** ॥ 455

അഥവാ ധാരയിഷ്യാമി
ക്രോധമദ്യ നിശാമിമാം ।
ഗൃഹ്യതാമുദയഃ സ്വൈരം
കാമഭോഗേഷു വാനര ॥ **4.11.33** ॥ 456

ദീയതാം സമ്പ്രദാനം ച
പരിഷ്വജ്യ ച വാനരാൻ ।

സർവശാഖാമൃഗേന്ദ്രസ്ത്വം
സംസാദയ സുഹൃജ്ജനം ॥ **4.11.34** ॥ 457

സുദൃഷ്ടാം കുരു കിഷ്കിന്ധാം
കുരുഷ്വാത്മസമം പുരേ ।
ക്രീഡസ്വ ച സമം സ്ത്രീഭി -
രഹം തേ ദർപശാസനഃ ॥ **4.11.35** ॥ 458

യോ ഹി മത്തം പ്രമത്തം വാ
ഭഗ്നം വാ രഹിതം കൃശം ।
ഹൻയാത് സ ഭ്രൂണഹാ ലോകേ
ത്വദ്വിധം മദമോഹിതം ॥ **4.11.36** ॥ 459

സ പ്രഹസ്യാബ്രവീൻമന്ദം
ക്രോധാത് തമസുരേശ്വരം ।
വിസൃജ്യ താഃ സ്ത്രിയഃ സർവാ -
സ്താരാപ്രഭൃതികാസ്തദാ ॥ **4.11.37** ॥ 460

മത്തോഽയമിതി മാ മംസ്ഥാ
യദ്യഭീതോഽസി സംയുഗേ ।
മദോഽയം സമ്പ്രഹാരേഽസ്മിൻ
വീരപാനം സമർഥ്യതാം ॥ **4.11.38** ॥ 461

തമേവമുക്ത്വാ സങ്ക്രുദ്ധോ
മാലാമുത്ക്ഷിപ്യ കാഞ്ചനീം ।
പിത്രാ ദത്താം മഹേന്ദ്രേണ
യുദ്ധായ വ്യവതിഷ്ഠത ॥ **4.11.39** ॥ 462

വിഷാണയോർഗൃഹീത്വാ തം
ദുന്ദുഭിം ഗിരിസന്നിഭം ।

ആവിധ്യത തഥാ വാലീ
വിനദൻ കപികുഞ്ജരഃ ॥ **4.11.40** ॥ 463

ബലാദ് വ്യാപാദയാഞ്ചക്രേ
നനർദ ച മഹാസ്വനം ।
ശ്രോത്രാഭ്യാമഥ രക്തം തു
തസ്യ സുസ്രാവ പാത്യതഃ ॥ **4.11.41** ॥ 464

തയോസ്തു ക്രോധസംരംഭാത്
പരസ്പരജയൈഷിണോഃ ।
യുദ്ധം സമഭവദ് ഘോരം
ദുന്ദുഭേർവാലിനസ്തഥാ ॥ **4.11.42** ॥ 465

അയുധ്യത തദാ വാലീ
ശക്രതുൽയപരാക്രമഃ ।
മുഷ്ടിഭിർജാനുഭിഃ പദ്ഭിഃ
ശിലാഭിഃ പാദപൈസ്തഥാ ॥ **4.11.43** ॥ 466

പരസ്പരം ഘ്നതോസ്തത്ര
വാനരാസുരയോസ്തദാ ।
ആസീദ്ധീനോഽസുരോ യുദ്ധേ
ശക്രസൂനുർവ്യവർധത ॥ **4.11.44** ॥ 467

തം തു ദുന്ദുഭിമുദ്യമ്യ
ധരൺയാമഭ്യപാതയത് ।
യുദ്ധേ പ്രാണഹരേ തസ്മി -
ന്നിഷ്പിഷ്ടോ ദുന്ദുഭിസ്തദാ ॥ **4.11.45** ॥ 468

സ്രോതോഭ്യോ ബഹു രക്തം തു
തസ്യ സുസ്രാവ പാത്യതഃ ।

പപാത ച മഹാബാഹുഃ
ക്ഷിതൗ പഞ്ചത്വമാഗതഃ ॥ **4.11.46** ॥ 469

തം തോലയിത്വാ ബാഹുഭ്യാം
ഗതസത്ത്വമചേതനം ।
ചിക്ഷേപ വേഗവാൻ വാലീ
വേഗേനൈകേന യോജനം ॥ **4.11.47** ॥ 470

തസ്യ വേഗപ്രവിദ്ധസ്യ
വക്ത്രാത് ക്ഷതജബിന്ദവഃ ।
പ്രപേതുർമാരുതോത്ക്ഷിപ്താ
മതംഗസ്യാശ്രമം പ്രതി ॥ **4.11.48** ॥ 471

താൻ ദൃഷ്ട്വാ പതിതാംസ്തത്ര
മുനിഃ ശോണിതവിപ്രുഷഃ ।
ക്രുദ്ധസ്തസ്യ മഹാഭാഗ
ചിന്തയാമാസ കോ ൻവയം ॥ **4.11.49** ॥ 472

യേനാഹം സഹസാ സ്പൃഷ്ടഃ
ശോണിതേന ദുരാത്മനാ ।
കോഽയം ദുരാത്മാ ദുർബുദ്ധി -
രകൃതാത്മാ ച ബാലിശഃ ॥ **4.11.50** ॥ 473

ഇത്യുക്ത്വാ സ വിനിശ്ചിത്യ
ദദൃശേ മുനിസത്തമഃ ।
മഹിഷം പർവതാകാരം
ഗതാസും പതിതം ഭുവി ॥ **4.11.51** ॥ 474

സ തു വിജ്ഞായ തപസാ
വാനരേണ കൃതം ഹി തത് ।

ഉത്സസർജ്ജ മഹാശാപം
ക്ഷേപ്താരം വാനരം പ്രതി ॥ **4.11.52** ॥ 475

ഇഹ തേനാപ്രവേഷ്ടവ്യം
പ്രവിഷ്ടസ്യ വധോ ഭവേത് ।
വനം മത്സംശ്രയം യേന
ദൂഷിതം രുധിരസ്രവൈഃ ॥ **4.11.53** ॥ 476

ക്ഷിപതാ പാദപാശ്ചൈമേ
സംഭഗ്നാശ്ചാസുരീം തനും ।
സമന്താദാശ്രമം പൂർണ
യോജനം മാമകം യദി ॥ **4.11.54** ॥ 477

ആഗമിഷ്യതി ദുർബുദ്ധി -
ർവ്യക്തം സ ന ഭവിഷ്യതി ।
യേ ചാസ്യ സചിവാഃ കേചിത്
സംശ്രിതാ മാമകം വനം ॥ **4.11.55** ॥ 478

ന ച തൈരിഹ വസ്തവ്യം
ശ്രുത്വാ യാന്തു യഥാസുഖം ।
ത്യേപി വാ യദി തിഷ്ഠന്തി
ശപിഷ്യേ താനപി ധ്രുവം ॥ **4.11.56** ॥ 479

വന്യേസ്മിൻ മാമകേ നിത്യം
പുത്രവത് പരിരക്ഷിതേ ।
പത്രാങ്കുരവിനാശായ
ഫലമൂലാഭവായ ച ॥ **4.11.57** ॥ 480

ദിവസശ്ചാദ്യ മർയാദാ
യം ദ്രഷ്ടാ ശ്വോസ്മി വാനരം ।

ബഹുവർഷസഹസ്രാണി
സ വൈ ശൈലോ ഭവിഷ്യതി ॥ **4.11.58** ॥ 481

തതസ്തേ വാനരാഃ ശ്രുത്വാ
ഗിരം മുനിസമീരിതാം ।
നിശ്ചക്രമുർവനാത് തസ്മാത്
താൻ ദൃഷ്ട്വാ വാലിരബ്രവീത് ॥ **4.11.59** ॥ 482

കിം ഭവന്തഃ സമസ്താശ്ച
മതംഗവനവാസിനഃ ।
മത്സമീപമനുപ്രാപ്താ
അപി സ്വസ്തി വനൗകസാം ॥ **4.11.60** ॥ 483

തതസ്തേ കാരണം സർവം
തഥാ ശാപം ച വാലിനഃ ।
ശശംസുർവാനരാഃ സർവേ
വാലിനേ ഹേമമാലിനേ ॥ **4.11.61** ॥ 484

ഏതച്ഛ്രുത്വാ തദാ വാലീ
വചനം വാനരേരിതം ।
സ മഹർഷിം സമാസാദ്യ
യാചതേ സ്മ കൃതാഞ്ജലിഃ ॥ **4.11.62** ॥ 485

മഹർഷിസ്തമനാദൃത്യ
പ്രവിവേശാശ്രമം പ്രതി ।
ശാപധാരണഭീതസ്തു
വാലീ വിഹ്വലതാം ഗതഃ ॥ **4.11.63** ॥ 486

തതഃ ശാപഭയാദ് ഭീതോ
ഋഷ്യമൂകം മഹാഗിരിം ।

പ്രവേഷ്ടും നേച്ഛതി ഹരി -
ർദ്രഷ്ടും വാപി നരേശ്വര ॥ **4.11.64** ॥ 487

തസ്യാപ്രവേശം ജ്ഞാത്വാഹ -
മിദം രാമ മഹാവനം ।
വിചരാമി സഹാമാത്യോ
വിഷാദേന വിവർജിതഃ ॥ **4.11.65** ॥ 488

ഏഷോഽസ്ഥിനിചയസ്തസ്യ
ദുന്ദുഭേഃ സമ്പ്രകാശതേ ।
വീർയോത്സേകാന്നിരസ്തസ്യ
ഗിരികൂടനിഭോ മഹാൻ ॥ **4.11.66** ॥ 489

ഇമേ ച വിപുലാഃ സാലാഃ
സപ്ത ശാഖാവലംബിനഃ ।
യത്രൈകം ഘടതേ വാലീ
നിഷ്പത്രയിതുമോജസാ ॥ **4.11.67** ॥ 490

ഏതദസ്യാസമം വീർയം
മയാ രാമ പ്രകാശിതം ।
കഥം തം വാലിനം ഹന്തും
സമരേ ശക്ഷ്യസേ നൃപ ॥ **4.11.68** ॥ 491

തഥാ ബ്രുവാണം സുഗ്രീവം
പ്രഹസൻ ലക്ഷ്മണോഽബ്രവീത് ।
കസ്മിൻ കർമണി നിർവൃത്തേ
ശ്രദ്ദധ്യാ വാലിനോ വധം ॥ **4.11.69** ॥ 492

തമുവാചാഥ സുഗ്രീവഃ
സപ്ത സാലാനിമാൻ പുരാ ।

ഏവമേകൈകശോ വാലീ
വിവ്യാധാഥ സ ചാസകൃത് ॥ **4.11.70** ॥ 493

രാമോ നിർദാരയേദേഷാം
ബാണേനൈകേന ച ദ്രുമം ।
വാലിനം നിഹതം മൻയേ
ദൃഷ്ട്വാ രാമസ്യ വിക്രമം ॥ **4.11.71** ॥ 494

ഹതസ്യ മഹിഷസ്യാസ്ഥി
പാദേനൈകേന ലക്ഷ്മണ ।
ഉദ്യമ്യ പ്രക്ഷിപേച്ചാപി
തരസാ ദ്വേ ധനുഃശതേ ॥ **4.11.72** ॥ 495

ഏവമുക്ത്വാ തു സുഗ്രീവോ
രാമം രക്തതാന്തലോചനം ।
ധ്യാത്വാ മുഹൂർതം കാകുത്സ്ഥം
പുനരേവ വചോഽബ്രവീത് ॥ **4.11.73** ॥ 496

ശൂരശ്ച ശൂരമാനീ ച
പ്രഖ്യാതബലപൗരുഷഃ ।
ബലവാൻ വാനരോ വാലീ
സംയുഗേഷ്വപരാജിതഃ ॥ **4.11.74** ॥ 497

ദൃശ്യന്തേ ചാസ്യ കർമാണി
ദുഷ്കരാണി സുരൈരപി ।
യാനി സഞ്ചിന്ത്യ ഭീതോഽഹ -
മൃഷ്യമൂകമുപാശ്രിതഃ ॥ **4.11.75** ॥ 498

തമജയ്യമധൃഷ്യം ച
വാനരേന്ദ്രമമർഷണം ।

വിചിന്തയന്ന മുഞ്ചോപി
ഋഷ്യമൂകമമും ത്വഹം ॥ **4.11.76** ॥ 499

ഉദ്വിഗ്നഃ ശങ്കിതശ്ചാഹം
വിചരാമി മഹാവനേ ।
അനുരക്തൈഃ സഹാമാത്യൈ -
ർഹനുമത്പ്രമുഖൈർവരൈഃ ॥ **4.11.77** ॥ 500

ഉപലബ്ധം ച മേ ശ്ലാഘ്യം
സൻമിത്രം മിത്രവത്സല ।
ത്വാമഹം പുരുഷവ്യാഘ്ര
ഹിമവന്തമിവാശ്രിതഃ ॥ **4.11.78** ॥ 501

കിം തു തസ്യ ബലജ്ഞോഽഹം
ദുർഭ്രാതുർബലശാലിനഃ ।
അപ്രത്യക്ഷം തു മേ വീർയം
സമരേ തവ രാഘവ ॥ **4.11.79** ॥ 502

ന ഖൽവഹം ത്വാം തുലയേ
നാവമൻയേ ന ഭീഷയേ ।
കർമഭിസ്തസ്യ ഭീമൈശ്ച
കാതർയം ജനിതം മമ ॥ **4.11.80** ॥ 503

കാമം രാഘവ തേ വാണീ
പ്രമാണം ധൈർയമാകൃതിഃ ।
സൂചയന്തി പരം തേജോ
ഭസ്മച്ഛന്നമിവാനലം ॥ **4.11.81** ॥ 504

തസ്യ തദ് വചനം ശ്രുത്വാ
സുഗ്രീവസ്യ മഹാത്മനഃ ।

സ്മിതപൂർവമഥോ രാമഃ
പ്രത്യുവാച ഹരിം പ്രതി ॥ **4.11.82** ॥ 505

യദി ന പ്രത്യയോഽസ്മാസു
വിക്രമേ തവ വാനര ।
പ്രത്യയം സമരേ ശ്ലാഘ്യ -
മഹമുത്പാദയാമി തേ ॥ **4.11.83** ॥ 506

ഏവമുക്ത്വാ തു സുഗ്രീവം
സാന്ത്വയൻ ലക്ഷ്മണാഗ്രജഃ ।
രാഘവോ ദുന്ദുഭേഃ കായം
പാദാംഗുഷ്ഠേന ലീലയാ ॥ **4.11.84** ॥ 507

തോലയിത്വാ മഹാബാഹു -
ശ്ചിക്ഷേപ ദശയോജനം ।
അസുരസ്യ തനും ശുഷ്കാം
പാദാംഗുഷ്ഠേന വീർയവാൻ ॥ **4.11.85** ॥ 508

ക്ഷിപ്തം ദൃഷ്ട്വാ തതഃ കായം
സുഗ്രീവഃ പുനരബ്രവീത് ।
ലക്ഷ്മണസ്യാഗ്രതോ രാമം
തപന്തമിവ ഭാസ്കരം ।
ഹരീണാമഗ്രതോ വീര -
മിദം വചനമർഥവത് ॥ **4.11.86** ॥ 509

ആർദ്രഃ സമാംസഃ പ്രത്യഗ്രഃ
ക്ഷിപ്തഃ കായഃ പുരാ സഖേ ।
പരിശ്രാന്തേന മത്തേന
ഭ്രാത്രാ മേ വാലിനാ തദാ ॥ **4.11.87** ॥ 510

ലഘുഃ സമ്പ്രതി നിർമാംസ -
സ്ത്വണഭൂതശ്ച രാഘവ ।
ക്ഷിപ്ത ഏവം പ്രഹർഷേണ
ഭവതാ രഘുനന്ദന ॥ **4.11.88** ॥ 511

നാത്ര ശക്യം ബലം ജ്ഞാതും
തവ വാ തസ്യ വാധികം ।
ആർദ്രം ശുഷ്കമിതി ഹ്യേതത്
സുമഹദ് രാഘവാന്തരം ॥ **4.11.89** ॥ 512

സ ഏവ സംശയസ്താത
തവ തസ്യ ച യദ്ബലം ।
സാലമേകം വിനിർഭിദ്യ
ഭവേദ് വ്യക്തിർബലാബലേ ॥ **4.11.90** ॥ 513

കൃത്വൈതത് കാർമുകം സജ്യം ഹസ്തിഹസ്തമിവാതതം ।
ആകർണപൂർണമായമ്യ വിസൃജസ്വ മഹാശരം ॥ **4.11.91** ॥ 514

ഇമം ഹി സാലം പ്രഹിതസ്ത്വയാ ശരോ
ന സംശയോഽത്രാസ്തി വിദാരയിഷ്യതി ।
അലം വിമർശേന മമ പ്രിയം ധ്രുവം
കുരുഷ്വ രാജൻ പ്രതിശാപിതോ മയാ ॥ **4.11.92** ॥ 515

യഥാ ഹി തേജഃസു വരഃ സദാ രവി -
ർയഥാ ഹി ശൈലോ ഹിമവാൻ മഹാദ്രിഷു ।
യഥാ ചതുഷ്പാത്സു ച കേസരീ വര -
സ്തഥാ നരാണാമസി വിക്രമേ വരഃ ॥ **4.11.93** ॥ 516

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ഏകാദശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ദ്വാദശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീരാമേണ സപ്തസാലവൃക്ഷാണാം ഭേദനം ശ്രീരാമസ്യാജ്ഞയാ സുഗ്രീവേണ കിഷ്കിന്ധായാമാഗത്യ വാലിനോ യുദ്ധായാഹ്വാനം യുദ്ധേ തതഃ പരാജിതസ്യ തസ്യ മതംഗവനേ പലായനം തത്ര ശ്രീരാമേണ തസ്യ സമാശ്വാസനം തദഭിജ്ഞാനാർഥം ഗലേ ഗജപുഷ്പീലതാം നിക്ഷിപ്യ തസ്യ പുനഃ പ്രേഷണം ച

ഏതച്ച വചനം ശ്രുത്വാ
സുഗ്രീവസ്യ സുഭാഷിതം ।
പ്രത്യയാർഥം മഹാതേജാ
രാമോ ജഗ്രാഹ കാർമുകം ॥ **4.12.1** ॥ 517

സ ഗൃഹീത്വാ ധനുർഘോരം
ശരമേകം ച മാനദഃ ।
സാലമുദ്ദിശ്യ ചിക്ഷേപ
പൂരയൻ സ രവൈർദിശഃ ॥ **4.12.2** ॥ 518

സ വിസൃഷ്ടോ ബലവതാ
ബാണഃ സ്വർണപരിഷ്കൃതഃ ।
ഭിത്ത്വാ സാലാൻ ഗിരിപ്രസ്ഥം
സപ്തഭൂമിം വിവേശ ഹ ॥ **4.12.3** ॥ 519

സായകസ്തു മുഹൂർതേന
സാലാൻ ഭിത്ത്വാ മഹാജവഃ।
നിഷ്പത്യ ച പുനസ്തൂർണം
തമേവ പ്രവിവേശ ഹ ॥**4.12.4**॥ 520

താൻ ദൃഷ്ട്വാ സപ്ത നിർഭിന്നാൻ
സാലാൻ വാനരപുംഗവഃ।
രാമസ്യ ശരവേഗേന
വിസ്മയം പരമം ഗതഃ ॥**4.12.5**॥ 521

സ മൂർധ്നാ ൻയപതദ് ഭൂമൗ
പ്രലംബീകൃതഭൂഷണഃ।
സുഗ്രീവഃ പരമപ്രീതോ
രാഘവായ കൃതാഞ്ജലിഃ ॥**4.12.6**॥ 522

ഇദം ചോവാച ധർമജ്ഞം
കർമണാ തേന ഹർഷിതഃ।
രാമം സർവാസ്ത്രവിദുഷാം
ശ്രേഷ്ഠം ശൂരമവസ്ഥിതം ॥**4.12.7**॥ 523

സേന്ദ്രാനപി സുരാൻ സർവാം-
സ്ത്വം ബാണൈഃ പുരുഷർഷഭ।
സമർഥഃ സമരേ ഹന്തും
കിം പുനർവാലിനം പ്രഭോ ॥**4.12.8**॥ 524

യേന സപ്ത മഹാസാലാ
ഗിരിർഭൂമിശ്ച ദാരിതാഃ।
ബാണേനൈകേന കാകുത്സ്ഥ
സ്ഥാതാ തേ കോ രണാഗ്രതഃ ॥**4.12.9**॥ 525

അദ്യ മേ വിഗതഃ ശോകഃ
പ്രീതിരദ്യ പരാ മമ ।
സുഹൃദം ത്വാം സമാസാദ്യ
മഹേന്ദ്രവരുണോപമം ॥ **4.12.10** ॥ 526

തമദ്യൈവ പ്രിയാർഥം മേ
വൈരിണം ഭ്രാതൃരൂപിണം ।
വാലിനം ജഹി കാകുത്സ്ഥ
മയാ ബദ്ധോഽയമഞ്ജലിഃ ॥ **4.12.11** ॥ 527

തതോ രാമഃ പരിഷ്വജ്യ
സുഗ്രീവം പ്രിയദർശനം ।
പ്രത്യുവാച മഹാപ്രാജ്ഞോ
ലക്ഷ്മണാനുഗതം വചഃ ॥ **4.12.12** ॥ 528

അസ്മാദ്ഗച്ഛാമ കിഷ്കിന്ധാം
ക്ഷിപ്രം ഗച്ഛ ത്വമഗ്രതഃ ।
ഗത്വാ ചാഹ്വയ സുഗ്രീവ
വാലിനം ഭ്രാതൃഗന്ധിനം ॥ **4.12.13** ॥ 529

സർവേ തേ ത്വരിതം ഗത്വാ
കിഷ്കിന്ധാം വാലിനഃ പുരീം ।
വൃക്ഷൈരാത്മാനമാവൃത്യ
ഹ്യതിഷ്ഠൻ ഗഹനേ വനേ ॥ **4.12.14** ॥ 530

സുഗ്രീവോഽപ്യനദദ് ഘോരം
വാലിനോ ഹ്വാനകാരണാത് ।
ഗാഢം പരിഹിതോ വേഗാ -
ന്നാദൈർഭിന്ദന്നിവാംബരം ॥ **4.12.15** ॥ 531

തം ശ്രുത്വാ നിനദം ഭ്രാതുഃ
ക്രുദ്ധോ വാലീ മഹാബലഃ ।
നിഷ്പപാത സുസംരബ്ധോ
ഭാസ്കരോഽസ്തതടാദിവ ॥ **4.12.16** ॥ 532

തതഃ സുതുമുലം യുദ്ധം
വാലിസുഗ്രീവയോരഭൂത് ।
ഗഗനേ ഗ്രഹയോർഘോരം
ബുധാംഗാരകയോരിവ ॥ **4.12.17** ॥ 533

തലൈരശനികൽപൈശ്ച
വജ്രകൽപൈശ്ച മുഷ്ടിഭിഃ ।
ജഘ്നതുഃ സമരേഽന്യോന്യം
ഭ്രാതരൗ ക്രോധമൂർച്ഛിതൗ ॥ **4.12.18** ॥ 534

തതോ രാമോ ധനുഷ്പാണി -
സ്താവുഭൗ സമുദൈക്ഷത ।
അന്യോന്യസദൃശൗ വീരാ -
വുഭൗ ദേവാവിവാശ്വിനൗ ॥ **4.12.19** ॥ 535

യന്നാവഗച്ഛത് സുഗ്രീവം
വാലിനം വാപി രാഘവഃ ।
തതോ ന കൃതവാൻ ബുദ്ധിം
മോക്തുമന്തകരം ശരം ॥ **4.12.20** ॥ 536

ഏതസ്മിന്നന്തരേ ഭഗ്നഃ
സുഗ്രീവസ്തേന വാലിനാ ।
അപശ്യൻ രാഘവം നാഥ -
മൃഷ്യമൂകം പ്രദുദ്രുവേ ॥ **4.12.21** ॥ 537

ക്ലാന്തോ രുധിരസിക്തോംഗഃ
പ്രഹാരൈർജർജരീകൃതഃ ।
വാലിനാഭിദ്രുതഃ ക്രോധാത്
പ്രവിവേശ മഹാവനം ॥ **4.12.22** ॥ 538

തം പ്രവിഷ്ടം വനം ദൃഷ്ട്വാ
വാലീ ശാപഭയാത് തതഃ ।
മുക്തോ ഹ്യസി ത്വമിത്യുക്ത്വാ
സ നിവൃത്തോ മഹാബലഃ ॥ **4.12.23** ॥ 539

രാഘവോഽപി സഹ ഭ്രാത്രാ
സഹ ചൈവ ഹനൂമതാ ।
തദേവ വനമാഗച്ഛത്
സുഗ്രീവോ യത്ര വാനരഃ ॥ **4.12.24** ॥ 540

തം സമീക്ഷ്യാഗതം രാമം
സുഗ്രീവഃ സഹലക്ഷ്മണം ।
ഹ്രീമാൻ ദീനമുവാചേദം
വസുധാമവലോകയൻ ॥ **4.12.25** ॥ 541

ആഹ്വയസ്വേതി മാമുക്ത്വാ
ദർശയിത്വാ ച വിക്രമം ।
വൈരിണാ ഘാതയിത്വാ ച
കിമിദാനീം ത്വയാ കൃതം ॥ **4.12.26** ॥ 542

താമേവ വേലാം വക്തവ്യം
ത്വയാ രാഘവ തത്ത്വതഃ ।
വാലിനം ന നിഹൻമീതി
തതോ നാഹമിതോ വ്രജേ ॥ **4.12.27** ॥ 543

തസ്യ ചൈവം ബ്രുവാണസ്യ
സുഗ്രീവസ്യ മഹാത്മനഃ।
കരുണം ദീനയാ വാചാ
രാഘവഃ പുനരബ്രവീത് ॥**4.12.28**॥ 544

സുഗ്രീവ ശ്രൂയതാം താത
ക്രോധശ്ച വ്യപനീയതാം।
കാരണം യേന ബാണോഽയം
സ മയാ ന വിസർജിതഃ ॥**4.12.29**॥ 545

അലങ്കാരേണ വേഷേണ
പ്രമാണേന ഗതേന ച।
ത്വം ച സുഗ്രീവ വാലീ ച
സദൃശൗ സ്ഥഃ പരസ്പരം ॥**4.12.30**॥ 546

സ്വരേണ വർചസാ ചൈവ
പ്രേക്ഷിതേന ച വാനര।
വിക്രമേണ ച വാക്യൈശ്ച
വ്യക്തിം വാം നോപലക്ഷയേ ॥**4.12.31**॥ 547

തതോഽഹം രൂപസാദൃശ്യാ-
ന്മോഹിതോ വാനരോത്തമ।
നോത്സൃജാമി മഹാവേഗം
ശരം ശത്രുനിബർഹണം ॥**4.12.32**॥ 548

ജീവിതാന്തകരം ഘോരം
സാദൃശ്യാത് തു വിശങ്കിതഃ।
മൂലഘാതോ ന നൗ സ്യാദ്ധി
ദ്വയോരിതി കൃതോ മയാ ॥**4.12.33**॥ 549

ത്വയി വീര വിപന്നേ ഹി
അജ്ഞാനാൽലാഘവാൻമയാ ।
മൗഢ്യം ച മമ ബാൽയം ച
ഖ്യാപിതം സ്യാത് കപീശ്വര ॥ **4.12.34** ॥ 550

ദത്താഭയവധോ നാമ
പാതകം മഹദദ്ഭുതം ।
അഹം ച ലക്ഷ്മണശ്ചൈവ
സീതാ ച വരവർണിനീ ॥ **4.12.35** ॥ 551

ത്വദധീനാ വയം സർവേ
വന്യേസ്മിൻ ശരണം ഭവാൻ ।
തസ്മാദ് യുധ്യസ്വ ഭൂയസ്ത്വം
മാ മാശങ്കീശ്ച വാനര ॥ **4.12.36** ॥ 552

ഏതൻമുഹൂർതേ തു മയാ
പശ്യ വാലിനമാഹവേ ।
നിരസ്തമിഷുണൈകേന
ചേഷ്ടമാനം മഹീതലേ ॥ **4.12.37** ॥ 553

അഭിജ്ഞാനം കുരുഷ്വ ത്വ -
മാത്മനോ വാനരേശ്വര ।
യേന ത്വാമഭിജാനീയാം
ദ്വന്ദ്വയുദ്ധമുപാഗതം ॥ **4.12.38** ॥ 554

ഗജപുഷ്പീമിമാം ഫുൽലാ -
മുത്പാട്യ ശുഭലക്ഷണാം ।
കുരു ലക്ഷ്മണ കംഠേസ്യ
സുഗ്രീവസ്യ മഹാത്മനഃ ॥ **4.12.39** ॥ 555

തതോ ഗിരിതടേ ജാതാ -
മുത്പാട്യ കുസുമായുതാം ।
ലക്ഷ്മണോ ഗജപുഷ്പീം താം
തസ്യ കംഠേ വ്യസർജയത് ॥ **4.12.40** ॥ 556

സ തയാ ശുശുഭേ ശ്രീമാൻ
ലതയാ കംഠസക്തയാ ।
മാലയേവ ബലാകാനാം
സസന്ധ്യ ഇവ തോയദഃ ॥ **4.12.41** ॥ 557

വിഭ്രാജമാനോ വപുഷാ
രാമവാക്യസമാഹിതഃ ।
ജഗാമ സഹ രാമേണ
കിഷ്കിന്ധാം പുനരാപ സഃ ॥ **4.12.42** ॥ 558

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ദ്വാദശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ത്രയോദശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീരാമാദീനാം മാർഗേ വൃക്ഷാൻ വിവിധജന്തൂഞ്ജലാശയാംശ്ച
സപ്തജനാശ്രമം ച ദൂരതഃ പശ്യതാം പുനഃ കിഷ്കിന്ധായാം പ്രവേശഃ

ഋഷ്യമൂകാത് സ ധർമാത്മാ
കിഷ്കിന്ധാം ലക്ഷ്മണാഗ്രജഃ ।
ജഗാമ സഹ സുഗ്രീവോ
വാലിവിക്രമപാലിതാം ॥ **4.13.1** ॥ 559

സമുദ്യമ്യ മഹച്ചാപം
രാമഃ കാഞ്ചനഭൂഷിതം ।
ശരാംശ്ചാദിത്യസങ്കാശാൻ
ഗൃഹീത്വാ രണസാധകാൻ ॥ **4.13.2** ॥ 560

അഗ്രതസ്തു യയൗ തസ്യ
രാഘവസ്യ മഹാത്മനഃ ।
സുഗ്രീവഃ സംഹതഗ്രീവോ
ലക്ഷ്മണശ്ച മഹാബലഃ ॥ **4.13.3** ॥ 561

പൃഷ്ഠതോ ഹനുമാൻ വീരോ
നലോ നീലശ്ച വീർയവാൻ ।
താരശ്ചൈവ മഹാതേജാ
ഹരിയൂഥപയൂഥപഃ ॥ **4.13.4** ॥ 562

തേ വീക്ഷമാണാ വൃക്ഷാംശ്ച
പുഷ്പഭാരാവലംബിനഃ ।
പ്രസന്നാംബുവഹാശ്ചൈവ
സരിതഃ സാഗരംഗമാഃ ॥ **4.13.5** ॥ 563

കന്ദരാണി ച ശൈലാംശ്ച
നിർദരാണി ഗുഹാസ്ഥാ ।
ശിഖരാണി ച മുഖ്യാനി
ദരീശ്ച പ്രിയദർശനാഃ ॥ **4.13.6** ॥ 564

വൈദൂർയവിമലൈസ്തോയൈഃ
പദ്മൈശ്ചാകോശകുഡ്മലൈഃ ।
ശോഭിതാൻ സജലാൻ മാർഗേ
തടാകാംശ്ചാവലോകയൻ ॥ **4.13.7** ॥ 565

കാരണ്ഡൈഃ സാരസൈർഹംസൈ -
ർവഞ്ജുലൈർജലകുക്കുടൈഃ ।
ചക്രവാകൈസ്തഥാ ചാൻയൈഃ
ശകുനൈഃ പ്രതിനാദിതാൻ ॥ **4.13.8** ॥ 566

മൃദുശഷ്പാങ്കുരാഹാരാ -
ന്നിർഭയാൻ വനഗോചരാൻ ।
ചരതഃ സർവതഃ പശ്യൻ
സ്ഥലീഷു ഹരിണാൻ സ്ഥിതാൻ ॥ **4.13.9** ॥ 567

തടാകവൈരിണശ്ചാപി
ശുക്ലദന്തവിഭൂഷിതാൻ ।
ഘോരാനേകചരാൻ വൻയാൻ
ദ്വിരദാൻ കൂലഘാതിനഃ ॥ **4.13.10** ॥ 568

മത്താൻ ഗിരിതടോത്കൃഷ്ടാൻ
പർവതാനിവ ജംഗമാൻ ।
വാനരാൻ ദ്വിരദപ്രഖ്യാൻ
മഹീരേണുസമുക്ഷിതാൻ ॥ **4.13.11** ॥ 569

വനേ വനചരാംശ്ചാൻയാൻ
ഖേചരാംശ്ച വിഹംഗമാൻ ।
പശ്യന്തസ്ത്വരിതാ ജഗ്മുഃ
സുഗ്രീവവശവർതിനഃ ॥ **4.13.12** ॥ 570

തേഷാം തു ഗച്ഛതാം തത്ര
ത്വരിതം രഘുനന്ദനഃ ।
ദ്രുമഷണ്ഡവനം ദൃഷ്ട്വാ
രാമഃ സുഗ്രീവമബ്രവീത് ॥ **4.13.13** ॥ 571

ഏഷ മേഘ ഇവാകാശേ
വൃക്ഷഷണ്ഡഃ പ്രകാശതേ ।
മേഘസംഘാതവിപുലഃ
പർയന്തകദലീവൃതഃ ॥ **4.13.14** ॥ 572

കിമേതജ്ജ്ഞാതുമിച്ഛാമി
സഖേ കൗതൂഹലം മമ ।
കൗതൂഹലാപനയനം
കർതുമിച്ഛാമ്യഹം ത്വയാ ॥ **4.13.15** ॥ 573

തസ്യ തദ്വചനം ശ്രുത്വാ
രാഘവസ്യ മഹാത്മനഃ ।
ഗച്ഛന്നേവാചചക്ഷ്യിഥ
സുഗ്രീവസ്തൻമഹദ് വനം ॥ **4.13.16** ॥ 574

ഏതദ് രാഘവ വിസ്തീർണ -
മാശ്രമം ശ്രമനാശനം ।
ഉദ്യാനവനസമ്പന്നം
സ്വാദുമൂലഫലോദകം ॥ **4.13.17** ॥ 575

അത്ര സപ്തജനാ നാമ
മുനയഃ സംശിതവ്രതാഃ ।
സപ്തൈവാസന്നധഃശീർഷാ
നിയതം ജലശായിനഃ ॥ **4.13.18** ॥ 576

സപ്തരാത്രേ കൃതാഹാരാ
വായുനാചലവാസിനഃ ।
ദിവം വർഷശതൈർയാതാഃ
സപ്തഭിഃ സകലേവരാഃ ॥ **4.13.19** ॥ 577

തേഷാമേതത്പ്രഭാവേണ
ദ്രുമപ്രാകാരസംവൃതം ।
ആശ്രമം സുദുരാധർഷ -
മപി സേന്ദ്രൈഃ സുരാസുരൈഃ ॥ **4.13.20** ॥ 578

പക്ഷിണോ വർജയന്ത്യേതത്
തഥാൻയേ വനചാരിണഃ ।
വിശന്തി മോഹാദ് യേഽപ്യത്ര
ന നിവർതന്തി തേ പുനഃ ॥ **4.13.21** ॥ 579

വിഭൂഷണരവാശ്ചാത്ര
ശ്രൂയന്തേ സകലാക്ഷരാഃ ।
തൂർയഗീതസ്വനശ്ചാപി
ഗന്ധോ ദിവ്യശ്ച രാഘവ ॥ **4.13.22** ॥ 580

ത്രേതാഗ്നയോഽപി ദീപ്യന്തേ
ധൂമോ ഹ്യേഷ പ്രദൃശ്യതേ ।
വേഷ്ടയന്നിവ വൃക്ഷാഗ്രാൻ
കപോതാംഗാരുണോ ഘനഃ ॥ **4.13.23** ॥ 581

ഏതേ വൃക്ഷാഃ പ്രകാശന്തേ
ധൂമസംസക്തമസ്തകാഃ ।
മേഘജാലപ്രതിച്ഛന്നാ
വൈഡൂർയഗിരയോ യഥാ ॥ **4.13.24** ॥ 582

കുരു പ്രണാമം ധർമാത്മം -
സ്തേഷാമുദ്ദിശ്യ രാഘവ ।
ലക്ഷ്മണേന സഹ ഭ്രാത്രാ
പ്രയതഃ സംഹതാഞ്ജലിഃ ॥ **4.13.25** ॥ 583

പ്രണമന്തി ഹി യേ തേഷാ -
മൃഷീണാം ഭാവിതാത്മനാം ।
ന തേഷാമശുഭം കിഞ്ചി -
ച്ഛരീരേ രാമ വിദ്യതേ ॥ **4.13.26** ॥ 584

തതോ രാമഃ സഹ ഭ്രാത്രാ
ലക്ഷ്മണേന കൃതാഞ്ജലിഃ ।
സമുദ്ദിശ്യ മഹാത്മാന -
സ്താനൃഷീനഭ്യവാദയത് ॥ **4.13.27** ॥ 585

അഭിവാദ്യ ച ധർമാത്മാ
രാമോ ഭ്രാതാ ച ലക്ഷ്മണഃ ।
സുഗ്രീവോ വാനരാശ്ചൈവ
ജഗ്മുഃ സംഹൃഷ്ടമാനസാഃ ॥ **4.13.28** ॥ 586

തേ ഗത്വാ ദൂരമധ്വാനം
തസ്മാത് സപ്തജനാശ്രമാത് ।
ദദൃശുസ്താം ദുരാധർഷാം
കിഷ്കിന്ധാം വാലിപാലിതാം ॥ **4.13.29** ॥ 587

തതസ്തു രാമാനുജരാമവാനരാഃ
പ്രഗൃഹ്യ ശസ്ത്രാണ്യുദിതോഗ്രതേജസഃ ।
പുരീം സുരേശാത്മജവീർയപാലിതാം
വധായ ശത്രോഃ പുനരാഗതാസ്ത്രിഹ ॥ **4.13.30** ॥ 588

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ത്രയോദശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ചതുർദശഃ സർഗഃ ॥

വാലിനോ വധായ ശ്രീരാമസ്യാശ്വാസനം പ്രാപ്യ സുഗ്രീവസ്യ ഘോരം ഗർജനം

സർവേ തേ ത്വരിതം ഗത്വാ
കിഷ്കിന്ധാം വാലിനഃ പുരീം ।
വൃക്ഷൈരാത്മാനമാവൃത്യ
വ്യതിഷ്ഠൻ ഗഹനേ വനേ ॥ **4.14.1** ॥ 589

വിസാര്യ സർവതോ ദൃഷ്ടിം
കാനനേ കാനനപ്രിയഃ ।
സുഗ്രീവോ വിപുലഗ്രീവഃ
ക്രോധമാഹാരയദ് ഭൃശം ॥ **4.14.2** ॥ 590

തതസ്തു നിനദം ഘോരം
കൃത്വാ യുദ്ധായ ചാഹ്വയത് ।
പരിവാരൈഃ പരിവൃതോ
നാദൈർഭിന്ദന്നിവാംബരം ॥ **4.14.3** ॥ 591

ഗർജന്നിവ മഹാമേഘോ
വായുവേഗപുരഃസരഃ ।
അഥ ബാലാർകസദൃശോ
ദൃപ്തസിംഹഗതിസ്തതഃ ॥ **4.14.4** ॥ 592

ദൃഷ്ട്വാ രാമം ക്രിയാദക്ഷം
സുഗ്രീവോ വാക്യമബ്രവീത് ।
ഹരിവാഗുരയാ വ്യാപ്താം
തപ്തകാഞ്ചനതോരണാം ॥ **4.14.5** ॥ 593

പ്രാപ്താഃ സ്മ ധ്വജയന്ത്രോഢ്യാം
കിഷ്കിന്ധാം വാലിനഃ പുരീം ।
പ്രതിജ്ഞാ യാ കൃതാ വീര
ത്വയാ വാലിവധേ പുരാ ॥ **4.14.6** ॥ 594

സഫലാം കുരു താം ക്ഷിപ്രം
ലതാം കാല ഇവാഗതഃ ।
ഏവമുക്തസ്തു ധർമാത്മാ
സുഗ്രീവേണ സ രാഘവഃ ॥ **4.14.7** ॥ 595

തമേവോവാച വചനം
സുഗ്രീവം ശത്രുസൂദനഃ ।
കൃതാഭിജ്ഞാനചിഹ്നസ്ത്വ -
മനയാ ഗജസാഹ്വയാ ॥ **4.14.8** ॥ 596

ലക്ഷ്മണേന സമുത്പാട്യ
ഏഷാ കംഠേ കൃതാ തവ ।
ശോഭസ്യേപ്യധികം വീര
ലതയാ കംഠസക്തയാ ॥ **4.14.9** ॥ 597

വിപരീത ഇവാകാശേ
സൂർയോ നക്ഷത്രമാലയാ ।
അദ്യ വാലിസമുത്ഥം തേ
ഭയം വൈരം ച വാനര ॥ **4.14.10** ॥ 598

ഏകേനാഹം പ്രമോക്ഷ്യാമി
ബാണമോക്ഷേണ സംയുഗേ ।
മമ ദർശയ സുഗ്രീവ
വൈരിണം ഭ്രാതൃരൂപിണം ॥ **4.14.11** ॥ 599

വാലീ വിനിഹതോ യാവ -
ദ്വനേ പാംസുഷു ചേഷ്ടതേ ।
യദി ദൃഷ്ടിപഥം പ്രാപ്തോ
ജീവൻ സ വിനിവർതതേ ॥ **4.14.12** ॥ 600

തതോ ദോഷേണ മാ ഗച്ഛേത്
സദ്യോ ഗർഹേച്ച മാം ഭവാൻ ।
പ്രത്യക്ഷം സപ്ത തേ സാലാ
മയാ ബാണേന ദാരിതാഃ ॥ **4.14.13** ॥ 601

തേനാവേഹി ബലേനാദ്യ
വാലിനം നിഹതം രണേ ।
അനൃതം നോക്തപൂർവം മേ
ചിരം കൃച്ഛ്രേപി തിഷ്ഠതാ ॥ **4.14.14** ॥ 602

ധർമലോഭപരീതേന
ന ച വക്ഷ്യേ കഥഞ്ചന ।
സഫലാം ച കരിഷ്യാമി
പ്രതിജ്ഞാം ജഹി സംഭ്രമം ॥ **4.14.15** ॥ 603

പ്രസൂതം കലമക്ഷേത്രം
വർഷേണേവ ശതക്രതുഃ ।
തദാഹ്വാനനിമിത്തം ച
വാലിനോ ഹേമമാലിനഃ ॥ **4.14.16** ॥ 604

സുഗ്രീവ കുരു തം ശബ്ദം
നിഷ്പതേദ് യേന വാനരഃ।
ജിതകാശീ ജയശ്ലാഘീ
ത്വയാ ചാധർഷിതഃ പുരാത് ॥ **4.14.17** ॥ 605

നിഷ്പതിഷ്യത്യസംഗേന
വാലീ സ പ്രിയസംയുഗഃ।
രിപൂണാം ധർഷിതം ശ്രുത്വാ
മർഷയന്തി ന സംയുഗേ ॥ **4.14.18** ॥ 606

ജാനന്തസ്തു സ്വകം വീർയം
സ്ത്രീസമക്ഷം വിശേഷതഃ।
സ തു രാമവചഃ ശ്രുത്വാ
സുഗ്രീവോ ഹേമപിംഗലഃ ॥ **4.14.19** ॥ 607

നനർദ ക്രൂരനാദേന
വിനിർഭിന്ദന്നിവാംബരം।
തത്ര ശബ്ദേന വിത്രസ്താ
ഗാവോ യാന്തി ഹതപ്രഭാഃ ॥ **4.14.20** ॥ 608

രാജദോഷപരാമൃഷ്ടാഃ
കുലസ്ത്രിയ ഇവാകുലാഃ।
ദ്രവന്തി ച മൃഗാഃ ശീഘ്രം
ഭഗ്നാ ഇവ രണേ ഹയാഃ।
പതന്തി ച ഖഗാ ഭൂമൗ
ക്ഷീണപുണ്യാ ഇവ ഗ്രഹാഃ ॥ **4.14.21** ॥ 609

തതഃ സ ജീമൂതകൃതപ്രണാദോ
നാദം ഹ്യമുഞ്ചത് ത്വരയാ പ്രതീതഃ।

സൂര്യാത്മജഃ ശൗര്യവിവൃദ്ധതേജാഃ
സരിത്പതിർവാനിലചഞ്ചലോർമിഃ ॥ **4.14.22** ॥ 610

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ചതുർദശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ പഞ്ചദശഃ സർഗഃ ॥

സുഗ്രീവസ്യ സിംഹനാദമാകർണ്യ വാലിനോ യുദ്ധായ നിർഗമനം താരയാ തമവരുദ്ധ്യ സുഗ്രീവേണ ശ്രീരാമേണ ച സഹ മൈത്രീം കർതും തസ്യ പ്രബോധനം ച

അഥ തസ്യ നിനാദം തം
സുഗ്രീവസ്യ മഹാത്മനഃ ।
ശുശ്രാവാന്തഃപുരഗതോ
വാലീ ഭ്രാതുരമർഷണഃ ॥ **4.15.1** ॥ 611

ശ്രുത്വാ തു തസ്യ നിനദം
സർവഭൂതപ്രകമ്പനം ।
മദശ്ചൈകപദേ നഷ്ടഃ
ക്രോധശ്ചാപാദിതോ മഹാൻ ॥ **4.15.2** ॥ 612

തതോ രോഷപരീതാംഗോ
വാലീ സ കനകപ്രഭഃ ।
ഉപരക്ത ഇവാദിത്യഃ
സദ്യോ നിഷ്പ്രഭതാം ഗതഃ ॥ **4.15.3** ॥ 613

വാലീ ദംഷ്ട്രാകരാലസ്തു
ക്രോധാദ് ദീപ്താഗ്നിലോചനഃ ।

ഭാത്യുത്പതിതപദ്മാഭഃ
സമൃണാല ഇവ ഹ്രദഃ ॥**4.15.4**॥ 614

ശബ്ദം ദുർമർഷണം ശ്രുത്വാ
നിഷ്പപാത തതോ ഹരിഃ।
വേഗേന ച പദൻയാസൈ -
ർദാരയന്നിവ മേദിനീം ॥**4.15.5**॥ 615

തം തു താരാ പരിഷ്വജ്യ
സ്നേഹാദ് ദർശിതസൗഹൃദാ।
ഉവാച ത്രസ്തസംഭ്രാന്താ
ഹിതോദർകമിദം വചഃ ॥**4.15.6**॥ 616

സാധു ക്രോധമിമം വീര
നദീവേഗമിവാഗതം।
ശയനാദുത്ഥിതഃ കാൽയം
ത്യജ ഭുക്തമിവ സ്രജം ॥**4.15.7**॥ 617

കാൽയമേതേന സംഗ്രാമം
കരിഷ്യസി ച വാനര।
വീര തേ ശത്രുബാഹുൽയം
ഫൽഗുതാ വാ ന വിദ്യതേ ॥**4.15.8**॥ 618

സഹസാ തവ നിഷ്ക്രാമോ
മമ താവന്ന രോചതേ।
ശ്രൂയതാമഭിധാസ്യാമി
യന്നിമിത്തം നിവാർയതേ ॥**4.15.9**॥ 619

പൂർവമാപതിതഃ ക്രോധാത്
സ ത്വാമാഹ്വയതേ യുധി।

നിഷ്പത്യ ച നിരസ്തസ്തേ
ഹന്യമാനോ ദിശോ ഗതഃ ॥ **4.15.10** ॥ 620

ത്വയാ തസ്യ നിരസ്തസ്യ
പീഡിതസ്യ വിശേഷതഃ ।
ഇഹൈത്യ പുനരാഹ്വാനം
ശങ്കാം ജനയതീവ മേ ॥ **4.15.11** ॥ 621

ദർപശ്ച വ്യവസായശ്ച
യാദൃശസ്തസ്യ നർദതഃ ।
നിനാദസ്യ ച സംരംഭോ
നൈതദൽപം ഹി കാരണം ॥ **4.15.12** ॥ 622

നാസഹായമഹം മന്യേ
സുഗ്രീവം തമിഹാഗതം ।
അവഷ്ടബ്ധസഹായശ്ച
യമാശ്രിത്യൈഷ ഗർജതി ॥ **4.15.13** ॥ 623

പ്രകൃത്യാ നിപുണശ്ചൈവ
ബുദ്ധിമാംശ്ചൈവ വാനരഃ ।
നാപരീക്ഷിതവീർയേണ
സുഗ്രീവഃ സഖ്യമേഷ്യതി ॥ **4.15.14** ॥ 624

പൂർവമേവ മയാ വീര
ശ്രുതം കഥയതോ വചഃ ।
അംഗദസ്യ കുമാരസ്യ
വക്ഷ്യാമ്യദ്യ ഹിതം വചഃ ॥ **4.15.15** ॥ 625

അംഗദസ്തു കുമാരോഽയം
വനാന്തമുപനിർഗതഃ ।

പ്രവൃത്തിസ്തേന കഥിതാ
ചാരൈരാസീന്നിവേദിതാ ॥ **4.15.16** ॥ 626

അയോധ്യാധിപതേഃ പുത്രൗ
ശൂരൗ സമരദുർജയൗ ।
ഇക്ഷ്വാകൂണാം കുലേ ജാതൗ
പ്രഥിതൗ രാമലക്ഷ്മണൗ ॥ **4.15.17** ॥ 627

സുഗ്രീവപ്രിയകാമാർഥം
പ്രാപ്തൗ തത്ര ദുരാസദൗ ।
സ തേ ഭ്രാതുർഹി വിഖ്യാതഃ
സഹായോ രണകർമണി ॥ **4.15.18** ॥ 628

രാമഃ പരബലാമർദീ
യുഗാന്താഗ്നിരിവോത്ഥിതഃ ।
നിവാസവൃക്ഷഃ സാധൂനാ -
മാപന്നാനാം പരാ ഗതിഃ ॥ **4.15.19** ॥ 629

ആർതാനാം സംശ്രയശ്ചൈവ
യശസശ്ചൈകഭാജനം ।
ജ്ഞാനവിജ്ഞാനസമ്പന്നോ
നിദേശേ നിരതഃ പിതുഃ ॥ **4.15.20** ॥ 630

ധാതൂനാമിവ ശൈലേന്ദ്രോ
ഗുണാനാമാകരോ മഹാൻ ।
തത് ക്ഷമോ ന വിരോധസ്തേ
സഹ തേന മഹാത്മനാ ॥ **4.15.21** ॥ 631

ദുർജയേനാപ്രമേയേണ
രാമേണ രണകർമസു ।

ശൂര വക്ഷ്യാമി തേ കിഞ്ചി -
ന്ന ചേച്ഛാമ്യഭ്യസൂയിതും ॥ **4.15.22** ॥ 632

ശ്രൂയതാം ക്രിയതാം ചൈവ
തവ വക്ഷ്യാമി യദ്ധിതം ।
യൗവരാജ്യേന സുഗ്രീവം
തൂർണം സാധ്വഭിഷേചയ ॥ **4.15.23** ॥ 633

വിഗ്രഹം മാ കൃഥാ വീര
ഭ്രാത്രാ രാജൻ യവീയസാ ।
അഹം ഹി തേ ക്ഷമം മൻയേ
തേന രാമേണ സൗഹൃദം ॥ **4.15.24** ॥ 634

സുഗ്രീവേണ ച സമ്പ്രീതിം
വൈരമുത്സൃജ്യ ദൂരതഃ ।
ലാലനീയോ ഹി തേ ഭ്രാതാ
യവീയാനേഷ വാനരഃ ॥ **4.15.25** ॥ 635

തത്ര വാ സന്നിഹസ്ഥോ വാ
സർവഥാ ബന്ധുരേവ തേ ।
നഹി തേന സമം ബന്ധും
ഭുവി പശ്യാമി കഞ്ചന ॥ **4.15.26** ॥ 636

ദാനമാനാദിസത്കാരൈഃ
കുരുഷ്വ പ്രത്യനന്തരം ।
വൈരമേതത് സമുത്സൃജ്യ
തവ പാർശ്വേ സ തിഷ്ഠതു ॥ **4.15.27** ॥ 637

സുഗ്രീവോ വിപുലഗ്രീവോ
മഹാബന്ധുർമതസ്തവ ।

ഭ്രാതൃസൗഹൃദമാലംബ്യ
നാന്യാ ഗതിരിഹാസ്തി തേ ॥ **4.15.28** ॥ 638

യദി തേ മത്പ്രിയം കാർയം
യദി ചാവൈഷി മാം ഹിതാം ।
യാച്യമാനഃ പ്രിയത്വേന
സാധു വാക്യം കുരുഷ്വ മേ ॥ **4.15.29** ॥ 639

പ്രസീദ പഥ്യം ശൃണു ജൽപിതം ഹി മേ
ന രോഷമേവാനുവിധാതുമർഹസി ।
ക്ഷമോ ഹി തേ കോശലരാജസൂനുനാ
ന വിഗ്രഹഃ ശക്രസമാനതേജസാ ॥ **4.15.30** ॥ 640

തദാ ഹി താരാ ഹിതമേവ വാക്യം
തം വാലിനം പഥ്യമിദം ബഭാഷേ ।
ന രോചതേ തദ് വചനം ഹി തസ്യ
കാലാഭിപന്നസ്യ വിനാശകാലേ ॥ **4.15.31** ॥ 641

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ പഞ്ചദശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ഷോഡശഃ സർഗഃ ॥

വാലിനാ താരാം നിർഭർത്സ്യ നിവർതനം സുഗ്രീവേണ സഹ യോധനം ച ശ്രീരാമേണ ബാണേന വിദ്ധസ്യ തസ്യ പൃഥ്വ്യാം പതനം ച

താമേവം ബ്രുവതീം താരാം
താരാധിപനിഭാനനാം ।
വാലീ നിർഭർത്സയാമാസ
വചനം ചേദമബ്രവീത് ॥ **4.16.1** ॥ 642

ഗർജതോഽസ്യ സുസംരബ്ധം
ഭ്രാതുഃ ശത്രോർവിശേഷതഃ ।
മർഷയിഷ്യാമി കേനാപി
കാരണേന വരാനനേ ॥ **4.16.2** ॥ 643

അധർഷിതാനാം ശൂരാണാം
സമരേഷ്വനിവർതിനാം ।
ധർഷണാമർഷണം ഭീരു
മരണാദതിരിച്യതേ ॥ **4.16.3** ॥ 644

സോഢും ന ച സമർഥോഽഹം
യുദ്ധകാമസ്യ സംയുഗേ ।
സുഗ്രീവസ്യ ച സംരംഭം
ഹീനഗ്രീവസ്യ ഗർജിതം ॥ **4.16.4** ॥ 645

ന ച കാർയോ വിഷാദസ്തേ
രാഘവം പ്രതി മത്കൃതേ ।
ധർമജ്ഞശ്ച കൃതജ്ഞശ്ച
കഥം പാപം കരിഷ്യതി ॥ **4.16.5** ॥ 646

നിവർതസ്വ സഹ സ്ത്രീഭിഃ
കഥം ഭൂയോഽനുഗച്ഛസി ।
സൗഹൃദം ദർശിതം താവ -
ൻമയി ഭക്തിസ്ത്വയാ കൃതാ ॥ **4.16.6** ॥ 647

പ്രതിയോത്സ്യാമ്യഹം ഗത്വാ
സുഗ്രീവം ജഹി സംഭ്രമം ।
ദർപം ചാസ്യ വിനേഷ്യാമി
ന ച പ്രാണൈർവിയോക്ഷ്യതേ ॥ **4.16.7** ॥ 648

അഹം ഹ്യാജിസ്ഥിതസ്യാസ്യ
കരിഷ്യാമി യദീപ്സിതം ।
വൃക്ഷൈർമുഷ്ടിപ്രഹാരൈശ്ച
പീഡിതഃ പ്രതിയാസ്യതി ॥ **4.16.8** ॥ 649

ന മേ ഗർവിതമായസ്തം
സഹിഷ്യതി ദുരാത്മവാൻ ।
കൃതം താരേ സഹായത്വം
ദർശിതം സൗഹൃദം മയി ॥ **4.16.9** ॥ 650

ശാപിതാസി മമ പ്രാണൈ -
ർനിവർതസ്വ ജനേന ച ।
അലം ജിത്വാ നിവർതിഷ്യേ
തമഹം ഭ്രാതരം രണേ ॥ **4.16.10** ॥ 651

തം തു താരാ പരിഷ്വജ്യ
വാലിനം പ്രിയവാദിനീ ।
ചകാര രുദതീ മന്ദം
ദക്ഷിണാ സാ പ്രദക്ഷിണം ॥ **4.16.11** ॥ 652

തതഃ സ്വസ്ത്യയനം കൃത്വാ
മന്ത്രവിദ് വിജയൈഷിണീ ।
അന്തഃപുരം സഹ സ്ത്രീഭിഃ
പ്രവിഷ്ടാ ശോകമോഹിതാ ॥ **4.16.12** ॥ 653

പ്രവിഷ്ടായാം തു താരായാം
സഹ സ്ത്രീഭിഃ സ്വമാലയം ।
നഗർയാ നിർയയൗ ക്രുദ്ധോ
മഹാസർപ ഇവ ശ്വസൻ ॥ **4.16.13** ॥ 654

സ നിഃശ്വസ്യ മഹാരോഷോ
വാലീ പരമവേഗവാൻ ।
സർവതശ്ചാരയൻ ദൃഷ്ടിം
ശത്രുദർശനകാങ്ക്ഷയാ ॥ **4.16.14** ॥ 655

സ ദദർശ തതഃ ശ്രീമാൻ
സുഗ്രീവം ഹേമപിംഗലം ।
സുസംവീതമവഷ്ടബ്ധം
ദീപ്യമാനമിവാനലം ॥ **4.16.15** ॥ 656

തം സ ദൃഷ്ട്വാ മഹാബാഹുഃ
സുഗ്രീവം പർയവസ്ഥിതം ।
ഗാഢം പരിദധേ വാസോ
വാലീ പരമകോപനഃ ॥ **4.16.16** ॥ 657

സ വാലീ ഗാഢസംവീതോ
മുഷ്ടിമുദ്യമ്യ വീർയവാൻ ।
സുഗ്രീവമേവാഭിമുഖോ
യയൗ യോദ്ധും കൃതക്ഷണഃ ॥ **4.16.17** ॥ 658

ശ്ലിഷ്ടം മുഷ്ടിം സമുദ്യമ്യ
സംരബ്ധതരമാഗതഃ ।
സുഗ്രീവോഽപി സമുദ്ദിശ്യ
വാലിനം ഹേമമാലിനം ॥ **4.16.18** ॥ 659

തം വാലീ ക്രോധതാമ്രാക്ഷഃ
സുഗ്രീവം രണകോവിദം ।
ആപതന്തം മഹാവേഗ -
മിദം വചനമബ്രവീത് ॥ **4.16.19** ॥ 660

ഏഷ മുഷ്ടിർമഹാൻ ബദ്ധോ
ഗാഢഃ സുനിയതാംഗുലിഃ ।
മയാ വേഗവിമുക്തസ്തേ
പ്രാണാനാദായ യാസ്യതി ॥ **4.16.20** ॥ 661

ഏവമുക്തസ്തു സുഗ്രീവഃ
ക്രുദ്ധോ വാലിനമബ്രവീത് ।
തവ ചൈഷ ഹരൻ പ്രാണാൻ
മുഷ്ടിഃ പതതു മൂർധനി ॥ **4.16.21** ॥ 662

താഡിതസ്തേന തം ക്രുദ്ധഃ
സമഭിക്രമ്യ വേഗതഃ ।
അഭവച്ഛോണിതോദ്ഗാരീ
സാപീഡ ഇവ പർവതഃ ॥ **4.16.22** ॥ 663

സുഗ്രീവേണ തു നിഃശങ്കം
സാലമുത്പാട്യ തേജസാ ।
ഗാത്രേഷ്വഭിഹതോ വാലീ
വജ്രേണേവ മഹാഗിരിഃ ॥ **4.16.23** ॥ 664

സ തു വൃക്ഷേണ നിർഭഗ്നഃ
സാലതാഡനവിഹ്വലഃ ।
ഗുരുഭാരഭരാക്രാന്താ
നൗഃ സസാർഥേവ സാഗരേ ॥ **4.16.24** ॥ 665

തൗ ഭീമബലവിക്രാന്തൗ
സുപർണസമവേഗിതൗ ।
പ്രവൃദ്ധൗ ഘോരവപുഷൗ
ചന്ദ്രസൂര്യാവിവാംബരേ ॥ **4.16.25** ॥ 666

പരസ്പരമമിത്രഘ്നൗ
ഛിദ്രാൻവേഷണതത്പരൗ ।
തതോഽവർധത വാലീ തു
ബലവീര്യസമൻവിതഃ ॥ **4.16.26** ॥ 667

സൂര്യപുത്രോ മഹാവീര്യഃ
സുഗ്രീവഃ പരിഹീയത ।
വാലിനാ ഭഗ്നദർപസ്തു
സുഗ്രീവോ മന്ദവിക്രമഃ ॥ **4.16.27** ॥ 668

വാലിനം പ്രതി സാമർഷോ
ദർശയാമാസ രാഘവം ।
വൃക്ഷൈഃ സശാഖൈഃ ശിഖരൈ -
ർവജ്രകോടിനിഭൈർനഖൈഃ ॥ **4.16.28** ॥ 669

മുഷ്ടിഭിർജാനുഭിഃ പദ്ഭി -
ർബാഹുഭിശ്ച പുനഃ പുനഃ ।
തയോർയുദ്ധമഭൂദ്ഘോരം
വൃത്രവാസവയോരിവ ॥ **4.16.29** ॥ 670

തൗ ശോണിതാക്തൗ യുധ്യേതാം
വാനരൗ വനചാരിണൗ ।
മേഘാവിവ മഹാശബ്ദൈ -
സ്തർജമാനൗ പരസ്പരം ॥ **4.16.30** ॥ 671

ഹീയമാനമഥാപശ്യത്
സുഗ്രീവം വാനരേശ്വരം ।
പ്രേക്ഷമാണം ദിശശ്ചൈവ
രാഘവഃ സ മുഹുർമുഹുഃ ॥ **4.16.31** ॥ 672

തതോ രാമോ മഹാതേജാ
ആർതം ദൃഷ്ട്വാ ഹരീശ്വരം ।
സ ശരം വീക്ഷതേ വീരോ
വാലിനോ വധകാങ്ക്ഷയാ ॥ **4.16.32** ॥ 673

തതോ ധനുഷി സന്ധായ
ശരമാശീവിഷോപമം ।
പൂരയാമാസ തച്ചാപം
കാലചക്രമിവാന്തകഃ ॥ **4.16.33** ॥ 674

തസ്യ ജ്യാതലഘോഷേണ
ത്രസ്താഃ പത്രരഥേശ്വരാഃ ।
പ്രദുദ്രുവുർമൃഗാശ്ചൈവ
യുഗാന്ത ഇവ മോഹിതാഃ ॥ **4.16.34** ॥ 675

മുക്തസ്തു വജ്രനിർഘോഷഃ
പ്രദീപ്താശനിസന്നിഭഃ ।
രാഘവേണ മഹാബാണോ
വാലിവക്ഷസി പാതിതഃ ॥ **4.16.35** ॥ 676

തതസ്തേന മഹാതേജാ
വീര്യയുക്തഃ കപീശ്വരഃ ।
വേഗേനാഭിഹതോ വാലീ
നിപപാത മഹീതലേ ॥ **4.16.36** ॥ 677

ഇന്ദ്രധ്വജ ഇവോദ്ധൂതഃ
പൗർണമാസ്യാം മഹീതലേ ।
ആശ്വയുക്സമയേ മാസി
ഗതശ്രീകോ വിചേതനഃ ।
ബാഷ്പസംരുദ്ധകംഠസ്തു
വാലീ ചാർതസ്വരഃ ശനൈഃ ॥ **4.16.37** ॥ 678

നരോത്തമഃ കാലയുഗാന്തകോപമം
ശരോത്തമം കാഞ്ചനരൂപ്യഭൂഷിതം ।
സസർജ ദീപ്തം തമമിത്രമർദനം
സധൂമമഗ്നിം മുഖതോ യഥാ ഹരഃ ॥ **4.16.38** ॥ 679

അഥോക്ഷിതഃ ശോണിതതോയവിസ്രവൈഃ
സുപുഷ്പിതാശോക ഇവാനിലോദ്ധതഃ ।
വിചേതനോ വാസവസൂനുരാഹവേ
പ്രഭ്രംശിതേന്ദ്രധ്വജവത് ക്ഷിതിം ഗതഃ ॥ **4.16.39** ॥ 680

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ഷോഡശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ സപ്തദശഃ സർഗഃ ॥

വാലിനാ ശ്രീരാമസ്യ ഭർത്സനം

തതഃ ശരേണാഭിഹതോ
രാമേണ രണകർകശഃ ।
പപാത സഹസാ വാലീ
നികൃത്ത ഇവ പാദപഃ ॥ **4.17.1** ॥ 681

സ ഭൂമൗ ൻയസ്തസർവാംഗ -
സ്തപ്തകാഞ്ചനഭൂഷണഃ ।
അപതദ് ദേവരാജസ്യ
മുക്തരശ്മിരിവ ധ്വജഃ ॥ **4.17.2** ॥ 682

അസ്മിൻ നിപതിതേ ഭൂമൗ
ഹർയൃക്ഷാണാം ഗണേശ്വരേ ।
നഷ്ടചന്ദ്രമിവ വ്യോമ
ന വ്യരാജത മേദിനീ ॥ **4.17.3** ॥ 683

ഭൂമൗ നിപതിതസ്യാപി
തസ്യ ദേഹം മഹാത്മനഃ ।
ന ശ്രീർജഹാതി ന പ്രാണാ
ന തേജോ ന പരാക്രമഃ ॥ **4.17.4** ॥ 684

ശക്രദത്താ വരാ മാലാ
കാഞ്ചനീ രത്നഭൂഷിതാ ।
ദധാര ഹരിമുഖ്യസ്യ
പ്രാണാംസ്തേജഃ ശ്രിയം ച സാ ॥ **4.17.5** ॥ 685

സ തയാ മാലയാ വീരോ
ഹൈമയാ ഹരിയൂഥപഃ ।
സന്ധ്യാനുഗതപർയന്തഃ
പയോധര ഇവാഭവത് ॥ **4.17.6** ॥ 686

തസ്യ മാലാ ച ദേഹശ്ച
മർമഘാതീ ച യഃ ശരഃ ।
ത്രിധേവ രചിതാ ലക്ഷ്മീഃ
പതിതസ്യാപി ശോഭതേ ॥ **4.17.7** ॥ 687

തദസ്ത്രം തസ്യ വീരസ്യ
സ്വർഗമാർഗപ്രഭാവനം ।
രാമബാണാസനക്ഷിപ്ത -
മാവഹത് പരമാം ഗതിം ॥ **4.17.8** ॥ 688

തം തഥാ പതിതം സംഖ്യേ
ഗതാർചിഷമിവാനലം ।
യയാതിമിവ പുണ്യാന്തേ
ദേവലോകാദിഹ ച്യുതം ॥ **4.17.9** ॥ 689

ആദിത്യമിവ കാലേന
യുഗാന്തേ ഭുവി പാതിതം ।
മഹേന്ദ്രമിവ ദുർധർഷ -
മുപേന്ദ്രമിവ ദുഃസഹം ॥ **4.17.10** ॥ 690

മഹേന്ദ്രപുത്രം പതിതം
വാലിനം ഹേമമാലിനം ।
വ്യൂഢോരസ്കം മഹാബാഹും
ദീപ്താസ്യം ഹരിലോചനം ॥ **4.17.11** ॥ 691

ലക്ഷ്മണാനുചരോ രാമോ
ദദർശോപസസർപ ച ।
തം തഥാ പതിതം വീരം
ഗതാർചിഷമിവാനലം ॥ **4.17.12** ॥ 692

ബഹുമാന്യ ച തം വീരം
വീക്ഷമാണം ശനൈരിവ ।
ഉപയാതൗ മഹാവീർയൗ
ഭ്രാതരൗ രാമലക്ഷ്മണൗ ॥ **4.17.13** ॥ 693

തം ദൃഷ്ട്വാ രാഘവം വാലീ
ലക്ഷ്മണം ച മഹാബലം ।
അബ്രവീത് പരുഷം വാക്യം
പ്രശ്രിതം ധർമസംഹിതം ॥ **4.17.14** ॥ 694

സ ഭൂമാവൽപതേജ്യോസു-
ർനിഹതോ നഷ്ടചേതനഃ ।
അർഥസംഹിതയാ വാചാ
ഗർവിതം രണഗർവിതം ॥ **4.17.15** ॥ 695

ത്വം നരാധിപതേഃ പുത്രഃ
പ്രഥിതഃ പ്രിയദർശനഃ ।
പരാങ്മുഖ വധം കൃത്വാ
കോത്ര പ്രാപ്തസ്ത്വയാ ഗുണഃ ।

യദഹം യുദ്ധസംരബ്ധ -
സ്ത്വത്കൃതേ നിധനം ഗതഃ ॥ **4.17.16** ॥ 696

കുലീനഃ സത്ത്വസമ്പന്ന -
സ്തേജസ്വീ ചരിതവ്രതഃ ।
രാമഃ കരുണവേദീ ച
പ്രജാനാം ച ഹിതേ രതഃ ॥ **4.17.17** ॥ 697

സാനുക്രോശോ മഹോത്സാഹഃ
സമയജ്ഞോ ദൃഢവ്രതഃ ।
ഇത്യേതത് സർവഭൂതാനി
കഥയന്തി യശോ ഭുവി ॥ **4.17.18** ॥ 698

ദമഃ ശമഃ ക്ഷമാ ധർമോ
ധൃതിഃ സത്യം പരാക്രമഃ ।
പാർഥിവാനാം ഗുണാ രാജൻ
ദണ്ഡശ്ചാപ്യപകാരിഷു ॥ **4.17.19** ॥ 699

താൻ ഗുണാൻ സമ്പ്രധാർയാഹ -
മഗ്ര്യം ചാഭിജനം തവ ।
താരയാ പ്രതിഷിദ്ധഃ സൻ
സുഗ്രീവേണ സമാഗതഃ ॥ **4.17.20** ॥ 700

ന മാമൻയേന സംരബ്ധം
പ്രമത്തം വേദ്ധുമർഹസി ।
ഇതി മേ ബുദ്ധിരുത്പന്നാ
ബഭൂവാദർശനേ തവ ॥ **4.17.21** ॥ 701

സ ത്വാം വിനിഹതാത്മാനം
ധർമധ്വജമധാർമികം ।

ജാനേ പാപസമാചാരം
തൃണൈഃ കൂപമിവാവൃതം ॥ **4.17.22** ॥ 702

സതാം വേഷധരം പാപം
പ്രച്ഛന്നമിവ പാവകം ।
നാഹം ത്വാമഭിജാനാമി
ധർമച്ഛദ്മാഭിസംവൃതം ॥ **4.17.23** ॥ 703

വിഷയേ വാ പുരേ വാ തേ
യദാ പാപം കരോമ്യഹം ।
ന ച ത്വാമവജാന്യേഽഹം
കസ്മാത് തം ഹംസ്യകിൽബിഷം ॥ **4.17.24** ॥ 704

ഫലമൂലാശനം നിത്യം
വാനരം വനഗോചരം ।
മാമിഹാപ്രതിയുധ്യന്ത -
മൻയേന ച സമാഗതം ॥ **4.17.25** ॥ 705

ത്വം നരാധിപതേഃ പുത്രഃ
പ്രതീതഃ പ്രിയദർശനഃ ।
ലിംഗമപ്യസ്ഥി തേ രാജൻ
ദൃശ്യതേ ധർമസംഹിതം ॥ **4.17.26** ॥ 706

കഃ ക്ഷത്രിയകുലേ ജാതഃ
ശ്രുതവാൻ നഷ്ടസംശയഃ ।
ധർമലിംഗപ്രതിച്ഛന്നഃ
ക്രൂരം കർമ സമാചരേത് ॥ **4.17.27** ॥ 707

ത്വം രാഘവകുലേ ജാതോ
ധർമവാനിതി വിശ്രുതഃ ।

അഭവ്യോ ഭവ്യരൂപേണ
കിമർഥം പരിധാവസേ ॥ **4.17.28** ॥ 708

സാമ ദാനം ക്ഷമാ ധർമഃ
സത്യം ധൃതിപരാക്രമൗ ।
പാർഥിവാനാം ഗുണാ രാജൻ
ദണ്ഡശ്ചാപ്യപകാരിഷു ॥ **4.17.29** ॥ 709

വയം വനചരാ രാമ
മൃഗാ മൂലഫലാശിനഃ ।
ഏഷാ പ്രകൃതിരസ്മാകം
പുരുഷസ്ത്വം നരേശ്വര ॥ **4.17.30** ॥ 710

ഭൂമിർഹിരണ്യം രൂപം ച
വിഗ്രഹേ കാരണാനി ച ।
തത്ര കസ്തേ വനേ ലോഭോ
മദീയേഷു ഫലേഷു വാ ॥ **4.17.31** ॥ 711

നയശ്ച വിനയശ്ചോഭൗ
നിഗ്രഹാനുഗ്രഹാവപി ।
രാജവൃത്തിരസങ്കീർണാ
ന നൃപാഃ കാമവൃത്തയഃ ॥ **4.17.32** ॥ 712

ത്വം തു കാമപ്രധാനശ്ച
കോപനശ്ചാനവസ്ഥിതഃ ।
രാജവൃത്തേഷു സങ്കീർണഃ
ശരാസനപരായണഃ ॥ **4.17.33** ॥ 713

ന ത്വേസ്ത്യപചിതിധർമേ
നാർഥേ ബുദ്ധിരവസ്ഥിതാ ।

ഇന്ദ്രിയൈഃ കാമവൃത്തഃ സൻ
കൃഷ്യസേ മനുജേശ്വര ॥ **4.17.34** ॥ 714

ഹത്വാ ബാണേന കാകുത്സ്ഥ
മാമിഹാനപരാധിനം ।
കിം വക്ഷ്യസി സതാം മധ്യേ
കർമ കൃത്വാ ജുഗുപ്സിതം ॥ **4.17.35** ॥ 715

രാജഹാ ബ്രഹ്മഹാ ഗോഘ്ന -
ശ്ചോരഃ പ്രാണിവധേ രതഃ ।
നാസ്തികഃ പരിവേത്താ ച
സർവേ നിരയഗാമിനഃ ॥ **4.17.36** ॥ 716

സൂചകശ്ച കദർയശ്ച
മിത്രഘ്നോ ഗുരുതൽപഗഃ ।
ലോകം പാപാത്മനാമേതേ
ഗച്ഛന്തേ നാത്ര സംശയഃ ॥ **4.17.37** ॥ 717

അധാർയം ചർമ മേ സദ്ഭീ
രോമാൺയസ്ഥി ച വർജിതം ।
അഭക്ഷ്യാണി ച മാംസാനി
ത്വദ്വിധൈർധർമചാരിഭിഃ ॥ **4.17.38** ॥ 718

പഞ്ച പഞ്ചനഖാ ഭക്ഷ്യാ
ബ്രഹ്മക്ഷത്രേണ രാഘവ ।
ശൽയകഃ ശ്വാവിധോ ഗോധാ
ശശഃ കൂർമശ്ച പഞ്ചമഃ ॥ **4.17.39** ॥ 719

ചർമ ചാസ്ഥി ച മേ രാമ
ന സ്പൃശന്തി മനീഷിണഃ ।

അഭക്ഷ്യാണി ച മാംസാനി
സോഽഹം പഞ്ചനഖോ ഹതഃ ॥ **4.17.40** ॥ 720

താരയാ വാക്യമുക്തോഽഹം
സത്യം സർവജ്ഞയാ ഹിതം ।
തദതിക്രമ്യ മോഹേന
കാലസ്യ വശമാഗതഃ ॥ **4.17.41** ॥ 721

ത്വയാ നാഥേന കാകുത്സ്ഥ
ന സനാഥാ വസുന്ധരാ ।
പ്രമദാ ശീലസമ്പൂർണാ
പത്യേവ ച വിധർമണാ ॥ **4.17.42** ॥ 722

ശഠോ നൈകൃതികഃ ക്ഷുദ്രോ
മിഥ്യാപ്രശ്രിതമാനസഃ ।
കഥം ദശരഥേന ത്വം
ജാതഃ പാപോ മഹാത്മനാ ॥ **4.17.43** ॥ 723

ഛിന്നചാരിത്ര്യകക്ഷ്യേണ
സതാം ധർമാതിവർതിനാ ।
ത്യക്തധർമാങ്കുശേനാഹം
നിഹതോ രാമഹസ്തിനാ ॥ **4.17.44** ॥ 724

അശുഭം ചാപ്യയുക്തം ച
സതാം ചൈവ വിഗർഹിതം ।
വക്ഷ്യസേ ചേദൃശം കൃത്വാ
സദ്ഭിഃ സഹ സമാഗതഃ ॥ **4.17.45** ॥ 725

ഉദാസീനേഷു യോഽസ്മാസു
വിക്രമോഽയം പ്രകാശിതഃ ।

അപകാരിഷു തേ രാമ
നൈവം പശ്യാമി വിക്രമം ॥ **4.17.46** ॥ 726

ദൃശ്യമാനസ്തു യുധ്യേഥാ
മയാ യുധി നൃപാത്മജ ।
അദ്യ വൈവസ്വതം ദേവം
പശ്യേസ്ത്വം നിഹതോ മയാ ॥ **4.17.47** ॥ 727

ത്വയാദൃശ്യേന തു രണേ
നിഹതോഽഹം ദുരാസദഃ ।
പ്രസുപ്തഃ പന്നഗേനൈവ
നരഃ പാപവശം ഗതഃ ॥ **4.17.48** ॥ 728

സുഗ്രീവപ്രിയകാമേന
യദഹം നിഹതസ്ത്വയാ ।
മാമേവ യദി പൂർവം ത്വ -
മേതദർഥമചോദയഃ ।
മൈഥിലീമഹമേകാഹ്നാ
തവ ചാനീതവാൻ ഭവേഃ ॥ **4.17.49** ॥ 729

രാക്ഷസം ച ദുരാത്മാനം
തവ ഭാർയാപഹാരിണം ।
കംഠേ ബദ്ധ്വാ പ്രദദ്യാം തേ -
ഽനിഹതം രാവണം രണേ ॥ **4.17.50** ॥ 730

ൻയസ്താം സാഗരതോയേ വാ
പാതാലേ വാപി മൈഥിലീം ।
ആനയേയം തവാദേശാ -
ച്ഛ്വേതാമശ്വതരീമിവ ॥ **4.17.51** ॥ 731

യുക്തം യത്പ്രാപ്നുയാദ് രാജ്യം
സുഗ്രീവഃ സ്വർഗതേ മയി ।
അയുക്തം യദധർമേണ
ത്വയാഹം നിഹതോ രണേ ॥ **4.17.52** ॥ 732

കാമമേവംവിധോ ലോകഃ
കാലേന വിനിയുജ്യതേ ।
ക്ഷമം ചേദ്ഭവതാ പ്രാപ്ത -
മുത്തരം സാധു ചിന്ത്യതാം ॥ **4.17.53** ॥ 733

ഇത്യേവമുക്ത്വാ പരിശുഷ്കവക്ത്രഃ
ശരാഭിഘാതാദ് വ്യഥിതോ മഹാത്മാ ।
സമീക്ഷ്യ രാമം രവിസന്നികാശം
തൂഷ്ണീം ബഭൗ വാനരരാജസൂനുഃ ॥ **4.17.54** ॥ 734

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ സപ്തദശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ അഷ്ടാദശഃ സർഗഃ ॥

വാലിനോ വചനസ്യോത്തരം ദദതാ ശ്രീരാമേണ തസ്മൈ ദത്തസ്യ ദണ്ഡസ്യ യഥൗചിത്യം സിദ്ധ്യുത്തഥാ പ്രതിപാദനം സ്വാപരാധക്ഷമാമഭ്യർഥയതാ നിരുത്തരേണ വാലിനാംഗദരക്ഷാർഥം പ്രാർഥനാകരണം ശ്രീരാമേണ തസ്മൈ സാന്ത്വനാപ്രദാനം ച

ഇത്യുക്തഃ പ്രശ്രിതം വാക്യം
ധർമാർഥസഹിതം ഹിതം ।
പരുഷം വാലിനാ രാമോ
നിഹതേന വിചേതസാ ॥ **4.18.1** ॥ 735

തം നിഷ്പ്രഭമിവാദിത്യം
മുക്തതോയമിവാംബുദം ।
ഉക്തവാക്യം ഹരിശ്രേഷ്ഠ -
മുപശാന്തമിവാനലം ॥ **4.18.2** ॥ 736

ധർമാർഥഗുണസമ്പന്നം
ഹരീശ്വരമനുത്തമം ।
അധിക്ഷിപ്തസ്തദാ രാമഃ
പശ്ചാദ് വാലിനമബ്രവീത് ॥ **4.18.3** ॥ 737

ധർമമർഥം ച കാമം ച
സമയം ചാപി ലൗകികം ।

അവിജ്ഞായ കഥം ബാൽയാ -
ൻമാമിഹാദ്യ വിഗർഹസേ ॥ **4.18.4** ॥ 738

അപൃഷ്ട്വാ ബുദ്ധിസമ്പന്നാൻ
വൃദ്ധാനാചാർയസമ്മതാൻ ।
സൗമ്യ വാനരചാപൽയാത്
ത്വം മാം വക്തുമിഹേച്ഛസി ॥ **4.18.5** ॥ 739

ഇക്ഷ്വാകൂണാമിയം ഭൂമിഃ
സശൈലവനകാനനാ ।
മൃഗപക്ഷിമനുഷ്യാണാം
നിഗ്രഹാനുഗ്രഹേഷ്വപി ॥ **4.18.6** ॥ 740

താം പാലയതി ധർമാത്മാ
ഭരതഃ സത്യവാനൃജുഃ ।
ധർമകാമാർഥതത്ത്വജ്ഞോ
നിഗ്രഹാനുഗ്രഹേ രതഃ ॥ **4.18.7** ॥ 741

നയശ്ച വിനയശ്ചോഭൗ
യസ്മിൻ സത്യം ച സുസ്ഥിതം ।
വിക്രമശ്ച യഥാ ദൃഷ്ടഃ
സ രാജാ ദേശകാലവിത് ॥ **4.18.8** ॥ 742

തസ്യ ധർമകൃതാദേശാ
വയമന്യേ ച പാർഥിവാഃ ।
ചരാമോ വസുധാം കൃത്സ്നാം
ധർമസന്താനമിച്ഛവഃ ॥ **4.18.9** ॥ 743

തസ്മിൻ നൃപതിശാർദൂലേ
ഭരതേ ധർമവത്സലേ ।

പാലയത്യഖിലാം പൃഥ്വീം
കശ്ചരേദ് ധർമവിപ്രിയം ॥ **4.18.10** ॥ 744

തേ വയം മാർഗവിഭ്രഷ്ടം
സ്വധർമേ പരമേ സ്ഥിതാഃ ।
ഭരതാജ്ഞാം പുരസ്കൃത്യ
നിഗൃഹ്ണീമോ യഥാവിധി ॥ **4.18.11** ॥ 745

ത്വം തു സങ്ക്ലിഷ്ടധർമശ്ച
കർമണാ ച വിഗർഹിതഃ ।
കാമതന്ത്രപ്രധാനശ്ച
ന സ്ഥിതോ രാജവർത്മനി ॥ **4.18.12** ॥ 746

ജ്യേഷ്ഠോ ഭ്രാതാ പിതാ വാപി
യശ്ച വിദ്യാം പ്രയച്ഛതി ।
ത്രയസ്തേ പിതരോ ജ്ഞേയാ
ധർമേ ച പഥി വർതിനഃ ॥ **4.18.13** ॥ 747

യവീയാനാത്മനഃ പുത്രഃ
ശിഷ്യശ്ചാപി ഗുണോദിതഃ ।
പുത്രവത്തേ ത്രയശ്ചിന്ത്യാ
ധർമശ്ചൈവാത്ര കാരണം ॥ **4.18.14** ॥ 748

സൂക്ഷ്മഃ പരമദുർജ്ഞേയഃ
സതാം ധർമഃ പ്ലവംഗമ ।
ഹൃദിസ്ഥഃ സർവഭൂതാനാ -
മാത്മാ വേദ ശുഭാശുഭം ॥ **4.18.15** ॥ 749

ചപലശ്ചപലൈഃ സാർധം
വാനരൈരകൃതാത്മഭിഃ ।

ജാത്യന്ധ ഇവ ജാത്യന്ധൈ -
ർമന്ത്രയൻ പ്രേക്ഷസേ നു കിം ॥ **4.18.16** ॥ 750

അഹം തു വ്യക്തതാമസ്യ
വചനസ്യ ബ്രവീമി തേ ।
നഹി മാം കേവലം രോഷാത്
ത്വം വിഗർഹിതുമർഹസി ॥ **4.18.17** ॥ 751

തദേതത് കാരണം പശ്യ
യദർഥം ത്വം മയാ ഹതഃ ।
ഭ്രാതുർവർതസി ഭാർയായാം
ത്യക്ത്വാ ധർമം സനാതനം ॥ **4.18.18** ॥ 752

അസ്യ ത്വം ധരമാണസ്യ
സുഗ്രീവസ്യ മഹാത്മനഃ ।
രുമായാം വർതസേ കാമാത്
സ്നുഷായാം പാപകർമകൃത് ॥ **4.18.19** ॥ 753

തദ് വ്യതീതസ്യ തേ ധർമാത്
കാമവൃത്തസ്യ വാനര ।
ഭ്രാതൃഭാർയാഭിമശ്യേസ്മിൻ
ദണ്ഡ്യോയം പ്രതിപാദിതഃ ॥ **4.18.20** ॥ 754

നഹി ലോകവിരുദ്ധസ്യ
ലോകവൃത്താദപേയുഷഃ ।
ദണ്ഡാദന്യത്ര പശ്യാമി
നിഗ്രഹം ഹരിയൂഥപ ॥ **4.18.21** ॥ 755

ന ച തേ മർഷയേ പാപം
ക്ഷത്രിയോഹം കുലോദ്ഗതഃ ।

ഔരസീം ഭഗിനീം വാപി
ഭാർയാം വാപ്യനുജസ്യ യഃ ॥ **4.18.22** ॥ 756

പ്രചരേത നരഃ കാമാത്
തസ്യ ദണ്ഡോ വധഃ സ്മൃതഃ ।
ഭരതസ്തു മഹീപാലോ
വയം ത്വാദേശവർതിനഃ ॥ **4.18.23** ॥ 757

ത്വം ച ധർമാദതിക്രാന്തഃ
കഥം ശക്യമുപേക്ഷിതും ।
ഗുരുധർമവ്യതിക്രാന്തം
പ്രാജ്ഞോ ധർമേണ പാലയൻ ॥ **4.18.24** ॥ 758

ഭരതഃ കാമയുക്താനാം
നിഗ്രഹേ പർയവസ്ഥിതഃ ।
വയം തു ഭരതാദേശാ -
വധിം കൃത്വാ ഹരീശ്വര ।
ത്വദ്വിധാൻ ഭിന്നമർയാദാൻ
നിഗ്രഹീതും വ്യവസ്ഥിതാഃ ॥ **4.18.25** ॥ 759

സുഗ്രീവേണ ച മേ സഖ്യം
ലക്ഷ്മണേന യഥാ തഥാ ।
ദാരരാജ്യനിമിത്തം ച
നിഃശ്രേയസകരഃ സ മേ ॥ **4.18.26** ॥ 760

പ്രതിജ്ഞാ ച മയാ ദത്താ
തദാ വാനരസന്നിധൗ ।
പ്രതിജ്ഞാ ച കഥം ശക്യാ
മദ്വിധേനാനവേക്ഷിതും ॥ **4.18.27** ॥ 761

തദേഭിഃ കാരണൈഃ സർവൈ -
ർമഹദ്ഭിർധർമസംശ്രിതൈഃ ।
ശാസനം തവ യദ് യുക്തം
തദ് ഭവാനനുമൻയതാം ॥ **4.18.28** ॥ 762

സർവഥാ ധർമ ഇത്യേവ
ദ്രഷ്ടവ്യസ്തവ നിഗ്രഹഃ ।
വയസ്യസ്യോപകർതവ്യം
ധർമമേവാനുപശ്യതാ ॥ **4.18.29** ॥ 763

ശക്യം ത്വയാപി തത്കാർയം
ധർമമേവാനുവർതതാ ।
ശ്രൂയതേ മനുനാ ഗീതൗ
ശ്ലോകൗ ചാരിത്രവത്സലൗ ।
ഗൃഹീതൗ ധർമകുശലൈ -
സ്തഥാ തച്ചരിതം മയാ ॥ **4.18.30** ॥ 764

രാജഭിർധൃതദണ്ഡാശ്ച
കൃത്വാ പാപാനി മാനവാഃ ।
നിർമലാഃ സ്വർഗമായാന്തി
സന്തഃ സുകൃതിനോ യഥാ ॥ **4.18.31** ॥ 765

ശാസനാദ് വാപി മോക്ഷാദ് വാ
സ്തേനഃ പാപാത് പ്രമുച്യതേ ।
രാജാ ത്വശാസൻ പാപസ്യ
തദവാപ്നോതി കിൽബിഷം ॥ **4.18.32** ॥ 766

ആർയേണ മമ മാന്ധാത്രാ
വ്യസനം ഘോരമീപ്സിതം ।

ശ്രമണേന കൃതേ പാപേ
യഥാ പാപം കൃതം ത്വയാ ॥ **4.18.33** ॥ 767

അൻയൈരപി കൃതം പാപം
പ്രമത്തൈർവസുധാധിപൈഃ ।
പ്രായശ്ചിത്തം ച കുർവന്തി
തേന തച്ഛാമ്യതേ രജഃ ॥ **4.18.34** ॥ 768

തദലം പരിതാപേന
ധർമതഃ പരികൽപിതഃ ।
വധോ വാനരശാർദൂല
ന വയം സ്വവശേ സ്ഥിതാഃ ॥ **4.18.35** ॥ 769

ശൃണു ചാപ്യപരം ഭൂയഃ
കാരണം ഹരിപുംഗവ ।
തച്ഛ്രുത്വാ ഹി മഹദ് വീര
ന മൻയും കർതുമർഹസി ॥ **4.18.36** ॥ 770

ന മേ തത്ര മനസ്താപോ
ന മൻയുർഹരിപുംഗവ ।
വാഗുരാഭിശ്ച പാശൈശ്ച
കൂടൈശ്ച വിവിധൈർനരാഃ ॥ **4.18.37** ॥ 771

പ്രതിച്ഛന്നാശ്ച ദൃശ്യാശ്ച
ഗൃഹ്ണന്തി സുബഹൂൻ മൃഗാൻ ।
പ്രധാവിതാൻ വാ വിത്രസ്താൻ
വിസ്രബ്ധാനതിവിഷ്ഠിതാൻ ॥ **4.18.38** ॥ 772

പ്രമത്താനപ്രമത്താൻ വാ
നരാ മാംസാശിനോ ഭൃശം ।

വിധ്യന്തി വിമുഖാംശ്ചാപി
ന ച ദോഷോഽത്ര വിദ്യതേ ॥ **4.18.39** ॥ 773

യാന്തി രാജർഷയശ്ചാത്ര
മൃഗയാം ധർമകോവിദാഃ ।
തസ്മാത് ത്വം നിഹതോ യുദ്ധേ
മയാ ബാണേന വാനര ।
അയുധ്യൻ പ്രതിയുധ്യൻ വാ
യസ്മാച്ഛാഖാമൃഗോ ഹ്യസി ॥ **4.18.40** ॥ 774

ദുർലഭസ്യ ച ധർമസ്യ
ജീവിതസ്യ ശുഭസ്യ ച ।
രാജാനോ വാനരശ്രേഷ്ഠ
പ്രദാതാരോ ന സംശയഃ ॥ **4.18.41** ॥ 775

താൻ ന ഹിംസ്യാന്ന ചാക്രോശേ -
ന്നാക്ഷിപേന്നാപ്രിയം വദേത് ।
ദേവാ മാനുഷരൂപേണ
ചരന്ത്യേതേ മഹീതലേ ॥ **4.18.42** ॥ 776

ത്വം തു ധർമമവിജ്ഞായ
കേവലം രോഷമാസ്ഥിതഃ ।
വിദൂഷയസി മാം ധർമേ
പിതൃപൈതാമഹേ സ്ഥിതം ॥ **4.18.43** ॥ 777

ഏവമുക്തസ്തു രാമേണ
വാലീ പ്രവ്യഥിതോ ഭൃശം ।
ന ദോഷം രാഘവേ ദധ്യൗ
ധർമേഽധിഗതനിശ്ചയഃ ॥ **4.18.44** ॥ 778

പ്രത്യുവാച തതോ രാമം
പ്രാഞ്ജലിർവാനരേശ്വരഃ।
യത് ത്വമാത്ഥ നരശ്രേഷ്ഠ
തത് തഥൈവ ന സംശയഃ ॥ **4.18.45** ॥ 779

പ്രതിവക്തും പ്രകൃഷ്ടേ ഹി
നാപകൃഷ്ടസ്തു ശക്നുയാത്।
യദയുക്തം മയാ പൂർവം
പ്രമാദാദ് വാക്യമപ്രിയം ॥ **4.18.46** ॥ 780

തത്രാപി ഖലു മാം ദോഷം
കർതും നാർഹസി രാഘവ।
ത്വം ഹി ദൃഷ്ടാർഥതത്ത്വജ്ഞഃ
പ്രജാനാം ച ഹിതേ രതഃ।
കാർയകാരണസിദ്ധൗ ച
പ്രസന്നാ ബുദ്ധിരവ്യയാ ॥ **4.18.47** ॥ 781

മാമപ്യവഗതം ധർമാദ്
വ്യതിക്രാന്തപുരസ്കൃതം।
ധർമസംഹിതയാ വാചാ
ധർമജ്ഞ പരിപാലയ ॥ **4.18.48** ॥ 782

ബാഷ്പസംരുദ്ധകംഠസ്തു
വാലീ സാർതരവഃ ശനൈഃ।
ഉവാച രാമം സമ്പ്രേക്ഷ്യ
പങ്കലഗ്ന ഇവ ദ്വിപഃ ॥ **4.18.49** ॥ 783

ന ചാത്മാനമഹം ശോചേ
ന താരാം നാപി ബാന്ധവാൻ।

യഥാ പുത്രം ഗുണജ്യേഷ്ഠ -
മംഗദം കനകാംഗദം ॥ **4.18.50** ॥ 784

സ മമാദർശനാദ് ദീനോ
ബാൽയാത് പ്രഭൃതി ലാലിതഃ ।
തടാക ഇവ പീതാംബു -
രുപശോഷം ഗമിഷ്യതി ॥ **4.18.51** ॥ 785

ബാലശ്ചാകൃതബുദ്ധിശ്ച
ഏകപുത്രശ്ച മേ പ്രിയഃ ।
താരേയോ രാമ ഭവതാ
രക്ഷണീയോ മഹാബലഃ ॥ **4.18.52** ॥ 786

സുഗ്രീവേ ചാംഗദേ ചൈവ
വിധത്സ്വ മതിമുത്തമാം ।
ത്വം ഹി ഗോപ്താ ച ശാസ്താ ച
കാർയാകാർയവിധൗ സ്ഥിതഃ ॥ **4.18.53** ॥ 787

യാ തേ നരപതേ വൃത്തി -
ർഭരതേ ലക്ഷ്മണേ ച യാ ।
സുഗ്രീവേ ചാംഗദേ രാജം -
സ്താം ചിന്തയിതുമർഹസി ॥ **4.18.54** ॥ 788

മദ്ദോഷകൃതദോഷാം താം
യഥാ താരാം തപസ്വിനീം ।
സുഗ്രീവോ നാവമൻയേത
തഥാവസ്ഥാതുമർഹസി ॥ **4.18.55** ॥ 789

ത്വയാ ഹ്യനുഗൃഹീതേന
ശക്യം രാജ്യമുപാസിതും ।

ത്വദ്വശേ വർതമാനേന
തവ ചിത്താനുവർതിനാ ॥ **4.18.56** ॥ 790

ശക്യം ദിവം ചാർജയിതും
വസുധാം ചാപി ശാസിതും ।
ത്വത്തോഽഹം വധമാകാങ്ക്ഷൻ
വാർയമാണോഽപി താരയാ ॥ **4.18.57** ॥ 791

സുഗ്രീവേണ സഹ ഭ്രാത്രാ
ദ്വന്ദ്വയുദ്ധമുപാഗതഃ ।
ഇത്യുക്ത്വാ വാനരോ രാമം
വിരരാമ ഹരീശ്വരഃ ॥ **4.18.58** ॥ 792

സ തമാശ്വാസയദ് രാമോ
വാലിനം വ്യക്തദർശനം ।
സാധുസമ്മതയാ വാചാ
ധർമതത്ത്വാർഥയുക്തയാ ॥ **4.18.59** ॥ 793

ന സന്താപസ്ത്വയാ കാർയ
ഏതദർഥം പ്ലവംഗമ ।
ന വയം ഭവതാ ചിന്ത്യാ
നാപ്യാത്മാ ഹരിസത്തമ ।
വയം ഭവദ്വിശേഷേണ
ധർമതഃ കൃതനിശ്ചയാഃ ॥ **4.18.60** ॥ 794

ദണ്ഡ്യേ യഃ പാതയേദ് ദണ്ഡം
ദണ്ഡ്യോ യശ്ചാപി ദണ്ഡ്യതേ ।
കാർയകാരണസിദ്ധാർഥാ -
വുഭൗ തൗ നാവസീദതഃ ॥ **4.18.61** ॥ 795

തദ് ഭവാൻ ദണ്ഡസംയോഗാ -
ദസ്മാദ് വിഗതകൽമഷഃ ।
ഗതഃ സ്വാം പ്രകൃതിം ധാർമ്യാം
ദണ്ഡദിഷ്ടേന വർത്മനാ ॥ **4.18.62** ॥ 796

ത്യജ ശോകം ച മോഹം ച
ഭയം ച ഹൃദയേ സ്ഥിതം ।
ത്വയാ വിധാനം ഹർയഗ്ര്യ
ന ശക്യമതിവർതിതും ॥ **4.18.63** ॥ 797

യഥാ ത്വയ്യംഗദോ നിത്യം
വർതതേ വാനരേശ്വര ।
തഥാ വർതേത സുഗ്രീവേ
മയി ചാപി ന സംശയഃ ॥ **4.18.64** ॥ 798

സ തസ്യ വാക്യം മധുരം മഹാത്മനഃ
സമാഹിതം ധർമപഥാനുവർതിതം ।
നിശമ്യ രാമസ്യ രണാവമർദിനോ
വചഃ സുയുക്തം നിജഗാദ വാനരഃ ॥ **4.18.65** ॥ 799

ശരാഭിതപ്തേന വിചേതസാ മയാ
പ്രഭാഷിതസ്ത്വം യദജാനതാ വിഭോ ।
ഇദം മഹേന്ദ്രോപമഭീമവിക്രമ
പ്രസാദിതസ്ത്വം ക്ഷമ മേ നരേശ്വര ॥ **4.18.66** ॥ 800

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ അഷ്ടാദശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ഏകോനവിംശഃ സർഗഃ ॥

പലായമാനൈർവാനരൈഃ സഹ വാർതാലാപം കൃത്വാ
സാംഗദായാസ്താരായാ വാലിനഃ സമീപ ആഗമനം തസ്യ
ദുരവസ്ഥാമാലോക്യ തസ്യാ രോദനം ച

സ വാനരമഹാരാജഃ
ശയാനഃ ശരപീഡിതഃ ।
പ്രത്യുക്തോ ഹേതുമദ്വാക്യൈ -
ർനോത്തരം പ്രത്യപദ്യത ॥ **4.19.1** ॥ 801

അശ്മഭിഃ പരിഭിന്നാംഗഃ
പാദപൈരാഹതോ ഭൃശം ।
രാമബാണേന ചാക്രാന്തോ
ജീവിതാന്തേ മുമോഹ സഃ ॥ **4.19.2** ॥ 802

തം ഭാർയാ ബാണമോക്ഷേണ
രാമദത്തേന സംയുഗേ ।
ഹതം പ്ലവഗശാർദൂലം
താരാ ശുശ്രാവ വാലിനം ॥ **4.19.3** ॥ 803

സാ സപുത്രാപ്രിയം ശ്രുത്വാ
വധം ഭർതുഃ സുദാരുണം ।

നിഷ്പപാത ഭൃശം തസ്മാ -
ദുദ്വിഗ്നാ ഗിരികന്ദരാത് ॥ **4.19.4** ॥ 804

യേ ത്വംഗദപരീവാരാ
വാനരാ ഹി മഹാബലാഃ ।
തേ സകാർമുകമാലോക്യ
രാമം ത്രസ്താഃ പ്രദുദ്രുവുഃ ॥ **4.19.5** ॥ 805

സാ ദദർശ തതസ്തസ്താൻ
ഹരീനാപതതോ ദ്രുതം ।
യൂഥാദേവ പരിഭ്രഷ്ടാൻ
മൃഗാൻ നിഹതയൂഥപാൻ ॥ **4.19.6** ॥ 806

താനുവാച സമാസാദ്യ
ദുഃഖിതാൻ ദുഃഖിതാ സതീ ।
രാമവിത്രാസിതാൻ സർവാ -
നനുബദ്ധാനിവേഷുഭിഃ ॥ **4.19.7** ॥ 807

വാനരാ രാജസിംഹസ്യ
യസ്യ യൂയം പുരഃസരാഃ ।
തം വിഹായ സുവിത്രസ്താഃ
കസ്മാദ് ദ്രവത ദുർഗതാഃ ॥ **4.19.8** ॥ 808

രാജ്യഹേതോഃ സ ചേദ് ഭ്രാതാ
ഭ്രാത്രാ ക്രൂരേണ പാതിതഃ ।
രാമേണ പ്രഹിതൈർദൂരാ -
ൻമാർഗണൈർദൂരപാതിഭിഃ ॥ **4.19.9** ॥ 809

കപിപത്ന്യാ വചഃ ശ്രുത്വാ
കപയഃ കാമരൂപിണഃ ।

പ്രാപ്തകാലമവിശ്ലിഷ്ട -
മൂചുർവചനമംഗനാം ॥ **4.19.10** ॥ 810

ജീവപുത്രേ നിവർതസ്യ
പുത്രം രക്ഷസ്യ ചാംഗദം ।
അന്തകോ രാമരൂപേണ
ഹത്വാ നയതി വാലിനം ॥ **4.19.11** ॥ 811

ക്ഷിപ്താൻ വൃക്ഷാൻ സമാവിധ്യ
വിപുലാശ്ച തഥാ ശിലാഃ ।
വാലീ വജ്രസമൈർബാണൈ -
ർവജ്രേണേവ നിപാതിതഃ ॥ **4.19.12** ॥ 812

അഭിഭൂതമിദം സർവം
വിദ്രുതം വാനരം ബലം ।
അസ്മിൻ പ്ലവഗശാർദൂലേ
ഹതേ ശക്രസമപ്രഭേ ॥ **4.19.13** ॥ 813

രക്ഷ്യതാം നഗരീ ശൂരൈ -
രംഗദശ്ചാഭിഷിച്യതാം ।
പദസ്ഥം വാലിനഃ പുത്രം
ഭജിഷ്യന്തി പ്ലവംഗമാഃ ॥ **4.19.14** ॥ 814

അഥവാരുചിതം സ്ഥാന -
മിഹ തേ രുചിരാനനേ ।
ആവിശന്തി ച ദുർഗാണി
ക്ഷിപ്രമദ്യൈവ വാനരാഃ ॥ **4.19.15** ॥ 815

അഭാർയാഃ സഹഭാർയാശ്ച
സന്ത്യത്ര വനചാരിണഃ ।

ലുബ്ധേഭ്യോ വിപ്രലബ്ധേഭ്യ-
സ്തേഭ്യോ നഃ സുമഹദ്ഭയം ॥**4.19.16**॥ 816

അൽപാന്തരഗതാനാം തു
ശ്രുത്വാ വചനമംഗനാ ।
ആത്മനഃ പ്രതിരൂപം സാ
ബഭാഷേ ചാരുഹാസിനീ ॥**4.19.17**॥ 817

പുത്രേണ മമ കിം കാർയം
രാജ്യേനാപി കിമാത്മനാ ।
കപിസിംഹേ മഹാഭാഗേ
തസ്മിൻ ഭർതരി നശ്യതി ॥**4.19.18**॥ 818

പാദമൂലം ഗമിഷ്യാമി
തസ്യൈവാഹം മഹാത്മനഃ ।
യോഽസൗ രാമപ്രയുക്തേന
ശരേണ വിനിപാതിതഃ ॥**4.19.19**॥ 819

ഏവമുക്ത്വാ പ്രദുദ്രാവ
രുദതീ ശോകമൂർച്ഛിതാ ।
ശിരശ്ചോരശ്ച ബാഹുഭ്യാം
ദുഃഖേന സമഭിഘ്നതീ ॥**4.19.20**॥ 820

സാ വ്രജന്തീ ദദർശാഥ
പതിം നിപതിതം ഭുവി ।
ഹന്താരം ദാനവേന്ദ്രാണാം
സമരേഷ്വനിവർതിനാം ॥**4.19.21**॥ 821

ക്ഷേപ്താരം പർവതേന്ദ്രാണാം
വജ്രാണാമിവ വാസവം ।

മഹാവാതസമാവിഷ്ടം
മഹാമേഘൗഘനിഃസ്വനം ॥ **4.19.22** ॥ 822

ശക്രതുൽയപരാക്രാന്തം
വൃഷ്ഭ്യവോപരതം ഘനം ।
നർദന്തം നർദതാം ഭീമം
ശൂരം ശൂരേണ പാതിതം ।
ശാർദൂലേനാമിഷസ്യാർഥേ
മൃഗരാജമിവാഹതം ॥ **4.19.23** ॥ 823

അർചിതം സർവലോകസ്യ
സപതാകം സവേദികം ।
നാഗഹേതോഃ സുപർണേന
ചൈത്യമുൻമഥിതം യഥാ ॥ **4.19.24** ॥ 824

അവഷ്ടഭ്യാവതിഷ്ഠന്തം
ദദർശ ധനുരൂർജിതം ।
രാമം രാമാനുജം ചൈവ
ഭർതുശ്ചൈവ തഥാനുജം ॥ **4.19.25** ॥ 825

താനതീത്യ സമാസാദ്യ
ഭർതാരം നിഹതം രണേ ।
സമീക്ഷ്യ വ്യഥിതാ ഭൂമൗ
സംഭ്രാന്താ നിപപാത ഹ ॥ **4.19.26** ॥ 826

സുപ്തേവ പുനരുത്ഥായ
ആർയപുത്രേതി വാദിനീ ।
രുരോദ സാ പതിം ദൃഷ്ട്വാ
സംവീതം മൃത്യുദാമഭിഃ ॥ **4.19.27** ॥ 827

താമവേക്ഷ്യ തു സുഗ്രീവഃ
ക്രോശന്തീം കുരരീമിവ ।
വിഷാദമഗമത് കഷ്ടം
ദൃഷ്ട്വാ ചാംഗദമാഗതം ॥ **4.19.28** ॥ 828

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ഏകോനവിംശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ വിംശഃ സർഗഃ ॥

താരായാ വിലാപഃ

രാമചാപവിസൃഷ്ടേന
ശരേണാന്തകരേണ തം ।
ദൃഷ്ട്വാ വിനിഹതം ഭൂമൗ
താരാ താരാധിപാനനാ ॥ **4.20.1** ॥ 829

സാ സമാസാദ്യ ഭർതാരം
പർയഷ്വജത ഭാമിനീ ।
ഇഷുണാഭിഹതം ദൃഷ്ട്വാ
വാലിനം കുഞ്ജരോപമം ॥ **4.20.2** ॥ 830

വാനരം പർവതേന്ദ്രാഭം
ശോകസന്തപ്തമാനസാ ।
താരാ തരുമിവോൻമൂലം
പർയദേവയതാതുരാ ॥ **4.20.3** ॥ 831

രണേ ദാരുണവിക്രാന്ത
പ്രവീര പ്ലവതാം വര ।
കിമിദാനീം പുരോഭാഗാ -
മദ്യ ത്വം നാഭിഭാഷസേ ॥ **4.20.4** ॥ 832

ഉത്തിഷ്ഠ ഹരിശാർദൂല
ഭജസ്വ ശയനോത്തമം ।
നൈവംവിധാഃ ശേരതേ ഹി
ഭൂമൗ നൃപതിസത്തമാഃ ॥ **4.20.5** ॥ 833

അതീവ ഖലു തേ കാന്താ
വസുധാ വസുധാധിപ ।
ഗതാസുരപി താം ഗാത്രൈ -
ർമാം വിഹായ നിഷേവസേ ॥ **4.20.6** ॥ 834

വ്യക്തമദ്യ ത്വയാ വീര
ധർമതഃ സമ്പ്രവർതതാ ।
കിഷ്കിന്ധേവ പുരീ രമ്യാ
സ്വർഗമാർഗേ വിനിർമിതാ ॥ **4.20.7** ॥ 835

യാൻയസ്മാഭിസ്ത്വയാ സാർധം
വനേഷു മധുഗന്ധിഷു ।
വിഹൃതാനി ത്വയാ കാലേ
തേഷാമുപരമഃ കൃതഃ ॥ **4.20.8** ॥ 836

നിരാനന്ദാ നിരാശാഹം
നിമഗ്നാ ശോകസാഗരേ ।
ത്വയി പഞ്ചത്വമാപന്നേ
മഹായൂഥപയൂഥപേ ॥ **4.20.9** ॥ 837

ഹൃദയം സുസ്ഥിതം മഹ്യം
ദൃഷ്ട്വാ നിപതിതം ഭുവി ।
യന്ന ശോകാഭിസന്തപ്തം
സ്ഫുടത്യേദ്യ സഹസ്രധാ ॥ **4.20.10** ॥ 838

സുഗ്രീവസ്യ ത്വയാ ഭാർയാ
ഹൃതാ സ ച വിവാസിതഃ।
യത് തത് തസ്യ ത്വയാ വ്യുഷ്ടിഃ
പ്രാപ്തേയം പ്ലവഗാധിപ ॥**4.20.11**॥ 839

നിഃശ്രേയസപരാ മോഹാത്
ത്വയാ ചാഹം വിഗർഹിതാ।
യൈഷാബ്രുവം ഹിതം വാക്യം
വാനരേന്ദ്ര ഹിതൈഷിണീ ॥**4.20.12**॥ 840

രൂപയൗവനദൃപ്താനാം
ദക്ഷിണാനാം ച മാനദ।
നൂനമപ്സരസാമാർയ
ചിത്താനി പ്രമഥിഷ്യസി ॥**4.20.13**॥ 841

കാലോ നിഃസംശയോ നൂനം
ജീവിതാന്തകരസ്തവ।
ബലാദ് യേനാവപന്നോഽസി
സുഗ്രീവസ്യാവശോ വശം ॥**4.20.14**॥ 842

അസ്ഥാനേ വാലിനം ഹത്വാ
യുധ്യമാനം പരേണ ച।
ന സന്തപ്യതി കാകുത്സ്ഥഃ
കൃത്വാ കർമ സുഗർഹിതം ॥**4.20.15**॥ 843

വൈധവ്യം ശോകസന്താപം
കൃപണാകൃപണാ സതീ।
അദുഃഖോപചിതാ പൂർവം
വർതയിഷ്യാമ്യനാഥവത് ॥**4.20.16**॥ 844

ലാലിതശ്ചാംഗദോ വീരഃ
സുകുമാരഃ സുഖോചിതഃ ।
വത്സ്യതേ കാമവസ്ഥാം മേ
പിതൃവ്യേ ക്രോധമൂർച്ഛിതേ ॥ **4.20.17** ॥ 845

കുരുഷ്വ പിതരം പുത്ര
സുദൃഷ്ടം ധർമവത്സലം ।
ദുർലഭം ദർശനം തസ്യ
തവ വത്സ ഭവിഷ്യതി ॥ **4.20.18** ॥ 846

സമാശ്വാസയ പുത്രം ത്വം
സന്ദേശം സന്ദിശസ്വ മേ ।
മൂർധ്നി ചൈനം സമാഘ്രായ
പ്രവാസം പ്രസ്ഥിതോ ഹ്യസി ॥ **4.20.19** ॥ 847

രാമേണ ഹി മഹത് കർമ
കൃതം ത്വാമഭിനിഘ്നതാ ।
ആനൃണ്യം തു ഗതം തസ്യ
സുഗ്രീവസ്യ പ്രതിശ്രവേ ॥ **4.20.20** ॥ 848

സകാമോ ഭവ സുഗ്രീവ
രുമാം ത്വം പ്രതിപത്സ്യസേ ।
ഭുങ്ക്ഷ്വ രാജ്യമനുദ്വിഗ്നഃ
ശസ്തോ ഭ്രാതാ രിപുസ്തവ ॥ **4.20.21** ॥ 849

കിം മാമേവം പ്രലപതീം
പ്രിയാം ത്വം നാഭിഭാഷസേ ।
ഇമാഃ പശ്യ വരാ ബഹ്വ്യോ
ഭാർയാസ്തേ വാനരേശ്വര ॥ **4.20.22** ॥ 850

തസ്യാ വിലപിതം ശ്രുത്വാ
വാനർയഃ സർവതശ്ച താഃ ।
പരിഗൃഹ്യാംഗദം ദീനാ
ദുഃഖാർതാഃ പ്രതിചുക്രുശുഃ ॥ **4.20.23** ॥ 851

കിമംഗദം സാംഗദവീരബാഹോ
വിഹായ യാതോഽസി ചിരം പ്രവാസം ।
ന യുക്തമേവം ഗുണസന്നികൃഷ്ടം
വിഹായ പുത്രം പ്രിയചാരുവേഷം ॥ **4.20.24** ॥ 852

യദ്യപ്രിയം കിഞ്ചിദസമ്പ്രധാർയ
കൃതം മയാ സ്യാത് തവ ദീർഘബാഹോ ।
ക്ഷമസ്വ മേ തദ്ധരിവംശനാഥ
വ്രജാമി മൂർധ്നാ തവ വീര പാദൗ ॥ **4.20.25** ॥ 853

തഥാ തു താരാ കരുണം രുദന്തീ
ഭർതുഃ സമീപേ സഹ വാനരീഭിഃ ।
വ്യവസ്യത പ്രായമനിന്ദ്യവർണാ
ഉപോപവേഷ്ടും ഭുവി യത്ര വാലീ ॥ **4.20.26** ॥ 854

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ വിംശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ഏകവിംശഃ സർഗഃ ॥

ഹനുമതാ താരായാഃ പ്രബോധനം താരാകർതൃകഃ പത്യനുഗമനനിശ്ചയശ്ച

തതോ നിപതിതാം താരാം
ച്യുതാം താരാമിവാംബരാത് ।
ശനൈരാശ്വാസയാമാസ
ഹനുമാൻ ഹരിയൂഥപഃ ॥ **4.21.1** ॥ 855

ഗുണദോഷകൃതം ജന്തുഃ
സ്വകർമ ഫലഹേതുകം ।
അവ്യഗ്രസ്തദവാപ്നോതി
സർവം പ്രേത്യ ശുഭാശുഭം ॥ **4.21.2** ॥ 856

ശോച്യാ ശോചസി കം ശോച്യം
ദീനം ദീനാനുകമ്പസേ ।
കശ്ച കസ്യാനുശോച്യോഽസ്തി
ദേഹേഽസ്മിൻ ബുദ്ബുദോപമേ ॥ **4.21.3** ॥ 857

അംഗദസ്തു കുമാരോഽയം
ദ്രഷ്ടവ്യോ ജീവപുത്രയാ ।
ആയത്യാം ച വിധേയാനി
സമർഥാൻയസ്യ ചിന്തയ ॥ **4.21.4** ॥ 858

ജാനാസ്യനിയതാമേവം
ഭൂതാനാമാഗതിം ഗതിം ।
തസ്മാച്ഛുഭം ഹി കർതവ്യം
പണ്ഡിതേ നേഹ ലൗകികം ॥ **4.21.5** ॥ 859

യസ്മിൻ ഹരിസഹസ്രാണി
ശതാനി നിയുതാനി ച ।
വർതയന്തി കൃതാശാനി
സോഽയം ദിഷ്ടാന്തമാഗതഃ ॥ **4.21.6** ॥ 860

യദയം ൻയായദൃഷ്ടാർഥഃ
സാമദാനക്ഷമാപരഃ ।
ഗതോ ധർമജിതാം ഭൂമിം
നൈനം ശോചിതുമർഹസി ॥ **4.21.7** ॥ 861

സർവേ ച ഹരിശാർദൂലാഃ
പുത്രശ്ചായം തവാംഗദഃ ।
ഹർയൃക്ഷപതിരാജ്യം ച
ത്വത്സനാഥമനിന്ദിതേ ॥ **4.21.8** ॥ 862

താവിമൗ ശോകസന്തപ്തൗ
ശനൈഃ പ്രേരയ ഭാമിനി ।
ത്വയാ പരിഗൃഹീതോഽയ -
മംഗദഃ ശാസ്തു മേദിനീം ॥ **4.21.9** ॥ 863

സന്തതിശ്ച യഥാ ദൃഷ്ടാ
കൃത്യം യച്ചാപി സാമ്പ്രതം ।
രാജ്ഞസ്തത് ക്രിയതാം സർവ -
മേഷ കാലസ്യ നിശ്ചയഃ ॥ **4.21.10** ॥ 864

സംസ്കാർയോ ഹരിരാജസ്തു
അംഗദശ്ചാഭിഷിച്യതാം ।
സിംഹാസനഗതം പുത്രം
പശ്യന്തീ ശാന്തിമേഷ്യസി ॥ **4.21.11** ॥ 865

സാ തസ്യ വചനം ശ്രുത്വാ
ഭർതൃവ്യസനപീഡിതാ ।
അബ്രവീദുത്തരം താരാ
ഹനൂമന്തമവസ്ഥിതം ॥ **4.21.12** ॥ 866

അംഗദപ്രതിരൂപാണാം
പുത്രാണാമേകതഃ ശതം ।
ഹതസ്യാപ്യസ്യ വീരസ്യ
ഗാത്രസംശ്ലേഷണം വരം ॥ **4.21.13** ॥ 867

ന ചാഹം ഹരിരാജ്യസ്യ
പ്രഭവാമ്യംഗദസ്യ വാ ।
പിതൃവ്യസ്തസ്യ സുഗ്രീവഃ
സർവകാർയേഷ്വനന്തരഃ ॥ **4.21.14** ॥ 868

നഹ്യേഷാ ബുദ്ധിരാസ്ഥേയാ ഹനൂമന്നംഗദം പ്രതി ।
പിതാ ഹി ബന്ധുഃ പുത്രസ്യ ന മാതാ ഹരിസത്തമ ॥ **4.21.15** ॥ 869

നഹി മമ ഹരിരാജസംശ്രയാത്
ക്ഷമതരമസ്തി പരത്ര ചേഹ വാ ।
അഭിമുഖഹതവീരസേവിതം
ശയനമിദം മമ സേവിതും ക്ഷമം ॥ **4.21.16** ॥ 870

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ഏകവിംശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ദ്വാവിംശഃ സർഗഃ ॥

വാലിനാ സുഗ്രീവാംഗദൗ പ്രതി മനസോ വാർതാ നിവേദ്യ സ്വപ്രാണാനാം പരിത്യാഗഃ

വീക്ഷമാണസ്തു മന്ദാസുഃ
സർവതോ മന്ദമുച്ഛ്വസൻ ।
ആദാവേവ തു സുഗ്രീവം
ദദർശാനുജമഗ്രതഃ ॥ **4.22.1** ॥ 871

തം പ്രാപ്ലവിജയം വാലീ
സുഗ്രീവം പ്ലവഗേശ്വരം ।
ആഭാഷ്യ വ്യക്തയാ വാചാ
സസ്നേഹമിദമബ്രവീത് ॥ **4.22.2** ॥ 872

സുഗ്രീവ ദോഷേണ ന മാം
ഗന്തുമർഹസി കിൽബിഷാത് ।
കൃഷ്യമാണം ഭവിഷ്യേണ
ബുദ്ധിമോഹേന മാം ബലാത് ॥ **4.22.3** ॥ 873

യുഗപദ് വിഹിതം താത
ന മൻയേ സുഖമാവയോഃ ।
സൗഹാർദം ഭ്രാതൃയുക്തം ഹി
തദിദം ജാതമൻയഥാ ॥ **4.22.4** ॥ 874

പ്രതിപദ്യ ത്വമദ്യൈവ
രാജ്യമേഷാം വനൗകസാം ।
മാമപ്യദ്യൈവ ഗച്ഛന്തം
വിദ്ധി വൈവസ്വതക്ഷയം ॥ **4.22.5** ॥ 875

ജീവിതം ച ഹി രാജ്യം ച
ശ്രിയം ച വിപുലാം തഥാ ।
പ്രജഹാമ്യേഷ വൈ തൂർണ -
മഹം ചാഗർഹിതം യശഃ ॥ **4.22.6** ॥ 876

അസ്യാം ത്വഹമവസ്ഥായാം
വീര വക്ഷ്യാമി യദ് വചഃ ।
യദ്യപ്യസുകരം രാജൻ
കർതുമേവ ത്വമർഹസി ॥ **4.22.7** ॥ 877

സുഖാർഹം സുഖസംവൃദ്ധം
ബാലമേനമബാലിശം ।
ബാഷ്പപൂർണമുഖം പശ്യ
ഭൂമൗ പതിതമംഗദം ॥ **4.22.8** ॥ 878

മമ പ്രാണൈഃ പ്രിയതരം
പുത്രം പുത്രമിവൗരസം ।
മയാ ഹീനമഹീനാർഥം
സർവതഃ പരിപാലയ ॥ **4.22.9** ॥ 879

ത്വമപ്യസ്യ പിതാ ദാതാ
പരിത്രാതാ ച സർവശഃ ।
ഭയേഷ്വഭയദശ്ചൈവ
യഥാഹം പ്ലവഗേശ്വര ॥ **4.22.10** ॥ 880

ഏഷ താരാത്മജഃ ശ്രീമാം -
സ്ത്വയാ തുൽയപരാക്രമഃ ।
രക്ഷസാം ച വധേ തേഷാ -
മഗ്രതസ്തേ ഭവിഷ്യതി ॥ **4.22.11** ॥ 881

അനുരൂപാണി കർമാണി
വിക്രമ്യ ബലവാൻ രണേ ।
കരിഷ്യത്യേഷ താരേയ -
സ്തേജസ്വീ തരുണോഽംഗദഃ ॥ **4.22.12** ॥ 882

സുഷേണദുഹിതാ ചേയ -
മർഥസൂക്ഷ്മവിനിശ്ചയേ ।
ഔത്പാതികേ ച വിവിധേ
സർവതഃ പരിനിഷ്ഠിതാ ॥ **4.22.13** ॥ 883

യദേഷാ സാധ്വിതി ബ്രൂയാത്
കാർയം തൻമുക്തസംശയം ।
നഹി താരാമതം കിഞ്ചി -
ദന്യഥാ പരിവർതതേ ॥ **4.22.14** ॥ 884

രാഘവസ്യ ച തേ കാർയം
കർതവ്യമവിശങ്കയാ ।
സ്യാദധർമോ ഹ്യകരണേ
ത്വാം ച ഹിംസ്യാദമാനിതഃ ॥ **4.22.15** ॥ 885

ഇമാം ച മാലാമാധത്സ്വ
ദിവ്യാം സുഗ്രീവ കാഞ്ചനീം ।
ഉദാരാ ശ്രീഃ സ്ഥിതാ ഹ്യസ്യാം
സമ്പ്രജഹ്യാൻമൃതേ മയി ॥ **4.22.16** ॥ 886

ഇത്യേവമുക്തഃ സുഗ്രീവോ
വാലിനാ ഭ്രാതൃസൗഹൃദാത് ।
ഹർഷം ത്യക്ത്വാ പുനർദീനോ
ഗ്രഹഗ്രസ്ത ഇവോഡുരാട് ॥ **4.22.17** ॥ 887

തദ്വാലിവചനാച്ഛാന്തഃ
കുർവൻ യുക്തമതന്ദ്രിതഃ ।
ജഗ്രാഹ സോഽഭ്യനുജ്ഞാതോ
മാലാം താം ചൈവ കാഞ്ചനീം ॥ **4.22.18** ॥ 888

താം മാലാം കാഞ്ചനീം ദത്ത്വാ
ദൃഷ്ട്വാ ചൈവാത്മജം സ്ഥിതം ।
സംസിദ്ധഃ പ്രേത്യഭാവായ
സ്നേഹാദംഗദമബ്രവീത് ॥ **4.22.19** ॥ 889

ദേശകാലൗ ഭജസ്വാദ്യ
ക്ഷമമാണഃ പ്രിയാപ്രിയേ ।
സുഖദുഃഖസഹഃ കാലേ
സുഗ്രീവവശഗോ ഭവ ॥ **4.22.20** ॥ 890

യഥാ ഹി ത്വം മഹാബാഹോ
ലാലിതഃ സതതം മയാ ।
ന തഥാ വർതമാനം ത്വാം
സുഗ്രീവോ ബഹു മൻയതേ ॥ **4.22.21** ॥ 891

നാസ്യാമിത്രൈർഗതം ഗച്ഛേ -
ർമാ ശത്രുഭിരരിന്ദമ ।
ഭർതുരർഥപരോ ദാന്തഃ
സുഗ്രീവവശഗോ ഭവ ॥ **4.22.22** ॥ 892

ന ചാതിപ്രണയഃ കാർയഃ
കർതവ്യോഽപ്രണയശ്ച തേ ।
ഉഭയം ഹി മഹാദോഷം
തസ്മാദന്തരദൃഗ് ഭവ ॥ **4.22.23** ॥ 893

ഇത്യുക്ത്വാഥ വിവൃത്താക്ഷഃ
ശരസമ്പീഡിതോ ഭൃശം ।
വിവൃതൈർദശനൈർഭീമൈ -
ർബഭൂവോത്ക്രാന്തജീവിതഃ ॥ **4.22.24** ॥ 894

തതോ വിചുക്രുശുസ്ത്രസ്ത്ര
വാനരാ ഹതയൂഥപാഃ ।
പരിദേവയമാനാസ്തേ
സർവേ പ്ലവഗസത്തമാഃ ॥ **4.22.25** ॥ 895

കിഷ്കിന്ധാ ഹ്യദ്യ ശൂന്യാ ച
സ്വർഗതേ വാനരേശ്വരേ ।
ഉദ്യാനാനി ച ശൂന്യാനി
പർവതാഃ കാനനാനി ച ॥ **4.22.26** ॥ 896

ഹതേ പ്ലവഗശാർദൂലേ
നിഷ്പ്രഭാ വാനരാഃ കൃതാഃ ।
യസ്യ വേഗേന മഹതാ
കാനനാനി വനാനി ച ॥ **4.22.27** ॥ 897

പുഷ്പൗഘേണാനുബദ്ധ്യന്തേ
കരിഷ്യതി തദദ്യ കഃ ।
യേന ദത്തം മഹദ് യുദ്ധം
ഗന്ധർവസ്യ മഹാത്മനഃ ॥ **4.22.28** ॥ 898

ഗോലഭസ്യ മഹാബാഹോ -
ർദശ വർഷാണി പഞ്ച ച ।
നൈവ രാത്രൗ ന ദിവസേ
തദ് യുദ്ധമുപശാമ്യതി ॥ **4.22.29** ॥ 899

തതഃ ഷോഡശമേ വർഷേ
ഗോലഭോ വിനിപാതിതഃ ।
തം ഹത്വാ ദുർവിനീതം തു
വാലീ ദംഷ്ട്രാകരാലവാൻ ।
സർവാഭയങ്കരോഽസ്മാകം
കഥമേഷ നിപാതിതഃ ॥ **4.22.30** ॥ 900

ഹതേ തു വീരേ പ്ലവഗാധിപേ തദാ
പ്ലവംഗമാസ്തത്ര ന ശർമ ലേഭിരേ ।
വനേചരാഃ സിംഹയുതേ മഹാവനേ
യഥാ ഹി ഗാവോ നിഹതേ ഗവാം പതൗ ॥ **4.22.31** ॥ 901

തതസ്തു താരാ വ്യസനാർണവപ്ലുതാ
മൃതസ്യ ഭർതുർവദനം സമീക്ഷ്യ സാ ।
ജഗാമ ഭൂമിം പരിരഭ്യ വാലിനം
മഹാദ്രുമം ഛിന്നമിവാശ്രിതാ ലതാ ॥ **4.22.32** ॥ 902

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ദ്വാവിംശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ത്രയോവിംശഃ സർഗഃ ॥

താരായാ വിലാപഃ

തതഃ സമുപജിഘ്രന്തീ
കപിരാജസ്യ തൻമുഖം ।
പതിം ലോകശ്രുതാ താരാ
മൃതം വചനമബ്രവീത് ॥ **4.23.1** ॥ 903

ശേഷേ ത്വം വിഷമേ ദുഃഖ -
മകൃത്വാ വചനം മമ ।
ഉപലോപചിതേ വീര
സുദുഃഖേ വസുധാതലേ ॥ **4.23.2** ॥ 904

മത്തഃ പ്രിയതരാ നൂനം
വാനരേന്ദ്ര മഹീ തവ ।
ശേഷേ ഹി താം പരിഷ്വജ്യ
മാം ച ന പ്രതിഭാഷസേ ॥ **4.23.3** ॥ 905

സുഗ്രീവസ്യ വശം പ്രാപ്തോ
വിധിരേഷ ഭവത്യഹോ ।
സുഗ്രീവ ഏവ വിക്രാന്തോ
വീര സാഹസികപ്രിയ ॥ **4.23.4** ॥ 906

ഋക്ഷവാനരമുഖ്യാസ്ത്വാം
ബലിനം പർയുപാസതേ ।
തേഷാം വിലപിതം കൃച്ഛ്ര -
മംഗദസ്യ ച ശോചതഃ ॥ **4.23.5** ॥ 907

മമ ചേമാ ഗിരഃ ശ്രുത്വാ
കിം ത്വം ന പ്രതിബുധ്യസേ ।
ഇദം തദ് വീരശയനം
തത്ര ശേഷേ ഹതോ യുധി ॥ **4.23.6** ॥ 908

ശായിതാ നിഹതാ യത്ര
ത്വയൈവ രിപവഃ പുരാ ।
വിശുദ്ധസത്ത്വാഭിജന
പ്രിയയുദ്ധ മമ പ്രിയ ॥ **4.23.7** ॥ 909

മാമനാഥാം വിഹായൈകാം
ഗതസ്ത്വമസി മാനദ ।
ശൂരായ ന പ്രദാതവ്യാ
കൻയാ ഖലു വിപശ്ചിതാ ॥ **4.23.8** ॥ 910

ശൂരഭാർയാം ഹതാം പശ്യ
സദ്യോ മാം വിധവാം കൃതാം ।
അവഭഗ്നശ്ച മേ മാനോ
ഭഗ്നാ മേ ശാശ്വതീ ഗതിഃ ॥ **4.23.9** ॥ 911

അഗാധേ ച നിമഗ്നാസ്മി
വിപുലേ ശോകസാഗരേ ।
അശ്മസാരമയം നൂന -
മിദം മേ ഹൃദയം ദൃഢം ॥ **4.23.10** ॥ 912

ഭർതാരം നിഹതം ദൃഷ്ട്വാ
യന്നാദ്യ ശതധാ കൃതം ।
സുഹൃച്ചൈവ ച ഭർതാ ച
പ്രകൃത്യാ ച മമ പ്രിയഃ ॥ **4.23.11** ॥ 913

പ്രഹാരേ ച പരാക്രാന്തഃ
ശൂരഃ പഞ്ചത്വമാഗതഃ ।
പതിഹീനാ തു യാ നാരീ
കാമം ഭവതു പുത്രിണീ ॥ **4.23.12** ॥ 914

ധനധാന്യസമൃദ്ധാപി
വിധവേത്യുച്യതേ ജനൈഃ ।
സ്വഗാത്രപ്രഭവേ വീര
ശേഷേ രുധിരമണ്ഡലേ ॥ **4.23.13** ॥ 915

കൃമിരാഗപരിസ്തോമേ
സ്വകീയേ ശയനേ യഥാ ।
രേണുശോണിതസംവീതം
ഗാത്രം തവ സമന്തതഃ ॥ **4.23.14** ॥ 916

പരിരബ്ധും ന ശക്നോമി
ഭുജാഭ്യാം പ്ലവഗർഷഭ ।
കൃതകൃത്യോഽദ്യ സുഗ്രീവോ
വൈരേഽസ്മിന്നതിദാരുണേ ॥ **4.23.15** ॥ 917

യസ്യ രാമവിമുക്തേന
ഹൃതമേകേഷുണാ ഭയം ।
ശരേണ ഹൃദി ലഗ്നേന
ഗാത്രസംസ്പർശനേ തവ ॥ **4.23.16** ॥ 918

വാർയാമി ത്വാം നിരീക്ഷന്തീ
ത്വയി പഞ്ചത്വമാഗതേ ।
ഉദ്ബബർഹ ശരം നീല -
സ്തസ്യ ഗാത്രഗതം തദാ ॥ **4.23.17** ॥ 919

ഗിരിഗഹ്വരസംലീനം
ദീപ്തമാശീവിഷം യഥാ ।
തസ്യ നിഷ്കൃഷ്യമാണസ്യ
ബാണസ്യാപി ബഭൗ ദ്യുതിഃ ॥ **4.23.18** ॥ 920

അസ്തമസ്തകസംരുദ്ധ -
രശ്മേർദിനകരാദിവ ।
പേതുഃ ക്ഷതജധാരാസ്തു
വ്രണേഭ്യസ്തസ്യ സർവശഃ ॥ **4.23.19** ॥ 921

താമ്രഗൈരികസമ്പൃക്താ
ധാരാ ഇവ ധരാധരാത് ।
അവകീർണം വിമാർജന്തീ
ഭർതാരം രണരേണുനാ ॥ **4.23.20** ॥ 922

അശ്രൈർനയനജൈഃ ശൂരം
സിഷേചാസ്രസമാഹതം ।
രുധിരോക്ഷിതസർവാംഗം
ദൃഷ്ട്വാ വിനിഹതം പതിം ॥ **4.23.21** ॥ 923

ഉവാച താരാ പിംഗാക്ഷം
പുത്രമംഗദമംഗനാ ।
അവസ്ഥാം പശ്ചിമാം പശ്യ
പിതുഃ പുത്ര സുദാരുണാം ॥ **4.23.22** ॥ 924

സമ്പ്രസക്തസ്യ വൈരസ്യ
ഗതോഽന്തഃ പാപകർമണാ ।
ബാലസൂര്യോഽജ്വലതനും
പ്രയാതം യമസാദനം ॥ **4.23.23** ॥ 925

അഭിവാദയ രാജാനം
പിതരം പുത്ര മാനദം ।
ഏവമുക്തഃ സമുത്ഥായ
ജഗ്രാഹ ചരണൗ പിതുഃ ॥ **4.23.24** ॥ 926

ഭുജാഭ്യാം പീനവൃത്താഭ്യാ -
മംഗദോഽഹമിതി ബ്രുവൻ ।
അഭിവാദയമാനം ത്വാ -
മംഗദം ത്വം യഥാ പുരാ ॥ **4.23.25** ॥ 927

ദീർഘായുർഭവ പുത്രേതി
കിമർഥം നാഭിഭാഷസേ ।
അഹം പുത്രസഹായാ ത്വാ -
മുപാസേ ഗതചേതനം ।
സിംഹേന പാതിതം സദ്യോ
ഗൗഃ സവത്സേവ ഗോവൃഷം ॥ **4.23.26** ॥ 928

ഇഷ്ട്വാ സംഗ്രാമയജ്ഞേന
രാമപ്രഹരണാംഭസാ ।
തസ്മിന്നവഭൃഥേ സ്നാതഃ
കഥം പത്ന്യാ മയാ വിനാ ॥ **4.23.27** ॥ 929

യാ ദത്താ ദേവരാജേന
തവ തുഷ്ടേന സംയുഗേ ।

ശാതകൗംഭീം പ്രിയാം മാലാം
താം തേ പശ്യാമി നേഹ കിം ॥ **4.23.28** ॥ 930

രാജ്യശ്രീർന ജഹാതി ത്വാം
ഗതാസുമപി മാനദ ।
സൂർയസ്യാവർതമാനസ്യ
ശൈലരാജമിവ പ്രഭാ ॥ **4.23.29** ॥ 931

ന മേ വചഃ പഥ്യമിദം ത്വയാ കൃതം
ന ചാസ്മി ശക്തോ ഹി നിവാരണേ തവ ।
ഹതാ സപുത്രാസ്മി ഹതേന സംയുഗേ
സഹ ത്വയാ ശ്രീർവിജഹാതി മാമപി ॥ **4.23.30** ॥ 932

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ത്രയോവിംശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ചതുർവിംശഃ സർഗഃ ॥

ശോകമഗ്നേന സുഗ്രീവേണ ശ്രീരാമം പ്രതി സ്വപ്രാണാനാം പരിത്യാഗായാനുമതേഃ പ്രാർഥനം താരയാ ശ്രീരാമം പ്രതി സ്വവധായ പ്രാർഥനാകരണം ശ്രീരാമേണ തസ്യാഃ പ്രബോധനം ച

താമാശു വേഗേന ദുരാസദേന
ത്വഭിപ്ലുതാം ശോകമഹാർണവേന ।
പശ്യംസ്തദാ വാൽയനുജസ്തരസ്വീ
ഭ്രാതുർവധേനാപ്രതിമേന തേപേ ॥ **4.24.1** ॥ 933

സ ബാഷ്പപൂർണേന മുഖേന പശ്യൻ
ക്ഷണേന നിർവിണ്ണമനാ മനസ്വീ ।
ജഗാമ രാമസ്യ ശനൈഃ സമീപം
ഭൃത്യൈർവൃതഃ സമ്പരിദൂയമാനഃ ॥ **4.24.2** ॥ 934

സ തം സമാസാദ്യ ഗൃഹീതചാപ -
മുദാത്തമാശീവിഷതുൽയബാണം ।
യശസ്വിനം ലക്ഷണലക്ഷിതാംഗ -
മവസ്ഥിതം രാഘവമിത്യുവാച ॥ **4.24.3** ॥ 935

യഥാ പ്രതിജ്ഞാതമിദം നരേന്ദ്ര
കൃതം ത്വയാ ദൃഷ്ടഫലം ച കർമ ।

മമാദ്യ ഭോഗേഷു നരേന്ദ്രസൂനോ
മനോ നിവൃത്തം ഹതജീവിതേന ॥ **4.24.4** ॥ 936

അസ്യാം മഹിഷ്യാം തു ഭൃശം രുദത്യാം
പുരേതിവിക്രോശതി ദുഃഖതപ്തേ ।
ഹതേ നൃപേ സംശയിതേഽംഗദേ ച
ന രാമ രാജ്യേ രമതേ മനോ മേ ॥ **4.24.5** ॥ 937

ക്രോധാദമർഷാദതിവിപ്രധർഷാദ്
ഭ്രാതുർവധോ മേഽനുമതഃ പുരസ്താത് ।
ഹതേ ത്വിദാനീം ഹരിയൂഥപേഽസ്മിൻ
സുതീക്ഷ്ണമിക്ഷ്വാകുവര പ്രതപ്യേ ॥ **4.24.6** ॥ 938

ശ്രേയോഽദ്യ മൻയേ മമ ശൈലമുഖ്യേ
തസ്മിൻ ഹി വാസശ്ചിരമൃഷ്യമൂകേ ।
യഥാ തഥാ വർതയതഃ സ്വവൃത്ത്യാ
നേമം നിഹത്യ ത്രിദിവസ്യ ലാഭഃ ॥ **4.24.7** ॥ 939

ന ത്വാ ജിഘാംസാമി ചരേതി യൻമാ -
മയം മഹാത്മാ മതിമാനുവാച ।
തസ്യൈവ തദ് രാമ വചോഽനുരൂപ -
മിദം വചഃ കർമ ച മേഽനുരൂപം ॥ **4.24.8** ॥ 940

ഭ്രാതാ കഥം നാമ മഹാഗുണസ്യ
ഭ്രാതുർവധം രാമ വിരോചയേത ।
രാജ്യസ്യ ദുഃഖസ്യ ച വീര സാരം
വിചിന്തയൻ കാമപുരസ്കൃതോഽപി ॥ **4.24.9** ॥ 941

വധോ ഹി മേ മതോ നാസീത്
സ്വമാഹാത്മ്യവ്യതിക്രമാത് ।

മമാസീദ് ബുദ്ധിദൗരാത്മ്യാത്
പ്രാണഹാരീ വ്യതിക്രമഃ ॥ **4.24.10** ॥ 942

ദ്രുമശാഖാവഭഗ്നോഽഹം
മുഹൂർതം പരിനിഷ്ടനൻ ।
സാന്ത്വയിത്വാ ത്വനേനോക്തോ
ന പുനഃ കർതുമർഹസി ॥ **4.24.11** ॥ 943

ഭ്രാതൃത്വമാർയഭാവശ്ച
ധർമശ്ചാനേന രക്ഷിതഃ ।
മയാ ക്രോധശ്ച കാമശ്ച
കപിത്വം ച പ്രദർശിതം ॥ **4.24.12** ॥ 944

അചിന്തനീയം പരിവർജനീയ -
മനീപ്സനീയം സ്വനവേക്ഷണീയം ।
പ്രാപ്തോഽസ്മി പാപ്മാനമിദം വയസ്യ
ഭ്രാതുർവധാത് ത്വാഷ്ടൃവധാദിവേന്ദ്രഃ ॥ **4.24.13** ॥ 945

പാപ്മാനമിന്ദ്രസ്യ മഹീ ജലം ച
വൃക്ഷാശ്ച കാമം ജഗൃഹുഃ സ്ത്രിയശ്ച ।
കോ നാമ പാപ്മാനമിമം സഹേത
ശാഖാമൃഗസ്യ പ്രതിപത്തുമിച്ഛേത് ॥ **4.24.14** ॥ 946

നാർഹാമി സമ്മാനമിമം പ്രജാനാം
ന യൗവരാജ്യം കുത ഏവ രാജ്യം ।
അധർമയുക്തം കുലനാശയുക്ത -
മേവംവിധം രാഘവ കർമ കൃത്വാ ॥ **4.24.15** ॥ 947

പാപസ്യ കർതാസ്മി വിഗർഹിതസ്യ
ക്ഷുദ്രസ്യ ലോകാപകൃതസ്യ ലോകേ ।

ശോകോ മഹാൻ മാമഭിവർതതേ്യിയം
വൃഷ്ടേർയഥാ നിമ്നമിവാംബുവേഗഃ ॥ **4.24.16** ॥ 948

സോദർയഘാതാപരഗാത്രവാലഃ
സന്താപഹസ്താക്ഷിശിരോവിഷാണഃ ।
ഏനോമയോ മാമഭിഹന്തി ഹസ്തീ
ദൃപ്തോ നദീകൂലമിവ പ്രവൃദ്ധഃ ॥ **4.24.17** ॥ 949

അംഹോ ബതേദം നൃവരാവിഷഹ്യം
നിവർതതേ മേ ഹൃദി സാധുവൃത്തം ।
അഗ്നൗ വിവർണം പരിതപ്യമാനം
കിട്ടം യഥാ രാഘവ ജാതരൂപം ॥ **4.24.18** ॥ 950

മഹാബലാനാം ഹരിയൂഥപാനാ -
മിദം കുലം രാഘവ മന്നിമിത്തം ।
അസ്യാംഗദസ്യാപി ച ശോകതാപാ -
ദർധസ്ഥിതപ്രാണമിതീവ മൻയേ ॥ **4.24.19** ॥ 951

സുതഃ സുലഭ്യഃ സുജനഃ സുവശ്യഃ
കുതസ്തു പുത്രഃ സദൃശോ്ംഗദേന ।
ന ചാപി വിദ്യേത സ വീര ദേശോ
യസ്മിൻ ഭവേത് സോദരസന്നികർഷഃ ॥ **4.24.20** ॥ 952

അദ്യാംഗദോ വീരവരോ ന ജീവേ -
ജ്ജീവേത മാതാ പരിപാലനാർഥം ।
വിനാ തു പുത്രം പരിതാപദീനാ
സാ നൈവ ജീവേദിതി നിശ്ചിതം മേ ॥ **4.24.21** ॥ 953

സോ്ഹം പ്രവേക്ഷ്യാമ്യതിദീപ്തമഗ്നിം
ഭ്രാത്രാ ച പുത്രേണ ച സഖ്യമിച്ഛൻ ।

ഇമേ വിചേഷ്യന്തി ഹരിപ്രവീരാഃ
സീതാം നിദേശേ പരിവർതമാനാഃ ॥ **4.24.22** ॥ 954

കൃത്സ്നം തു തേ സേത്സ്യതി കാർയമേത -
ൻമയ്യപ്യതീതേ മനുജേന്ദ്രപുത്ര ।
കുലസ്യ ഹന്താരമജീവനാർഹം
രാമാനുജാനീഹി കൃതാഗസം മാം ॥ **4.24.23** ॥ 955

ഇത്യേവമാർതസ്യ രഘുപ്രവീരഃ
ശ്രുത്വാ വചോ വാലിജഘൻയജസ്യ ।
സഞ്ജാതബാഷ്പഃ പരവീരഹന്താ
രാമോ മുഹൂർതം വിമനാ ബഭൂവ ॥ **4.24.24** ॥ 956

തസ്മിൻ ക്ഷണ്യേഭീക്ഷ്ണമവേക്ഷമാണഃ
ക്ഷിതിക്ഷമാവാൻ ഭുവനസ്യ ഗോപ്ലാ ।
രാമോ രുദന്തീം വ്യസനേ നിമഗ്നാം
സമുത്സുകഃ സോഽഥ ദദർശ താരാം ॥ **4.24.25** ॥ 957

താം ചാരുനേത്രാം കപിസിംഹനാഥാം
പതിം സമാശ്ലിഷ്യ തദാ ശയാനാം ।
ഉത്ഥാപയാമാസുരദീനസത്ത്വാം
മന്ത്രിപ്രധാനാഃ കപിരാജപത്നീം ॥ **4.24.26** ॥ 958

സാ വിസ്ഫുരന്തീ പരിരഭ്യമാണാ
ഭർതുഃ സമീപാദപനീയമാനാ ।
ദദർശ രാമം ശരചാപപാണിം
സ്വതേജസാ സൂർയമിവ ജ്വലന്തം ॥ **4.24.27** ॥ 959

സുസംവൃതം പാർഥിവലക്ഷണൈശ്ച
തം ചാരുനേത്രം മൃഗശാവനേത്രാ ।

അദൃഷ്ടപൂർവം പുരുഷപ്രധാന -
മയം സ കാകുത്സ്ഥ ഇതി പ്രജജ്ഞേ ॥ **4.24.28** ॥ 960

തസ്യേന്ദ്രകൽപസ്യ ദുരാസദസ്യ
മഹാനുഭാവസ്യ സമീപമാർയാ ।
ആർതാതിതൂർണം വ്യസനം പ്രപന്നാ
ജഗാമ താരാ പരിവിഹ്വലന്തീ ॥ **4.24.29** ॥ 961

തം സാ സമാസാദ്യ വിശുദ്ധസത്ത്വം
ശോകേന സംഭ്രാന്തശരീരഭാവാ ।
മനസ്വിനീ വാക്യമുവാച താരാ
രാമം രണോത്കർഷണലബ്ധലക്ഷ്യം ॥ **4.24.30** ॥ 962

ത്വമപ്രമേയശ്ച ദുരാസദശ്ച
ജിതേന്ദ്രിയശ്ചോത്തമധർമകശ്ച ।
അക്ഷീണകീർതിശ്ച വിചക്ഷണശ്ച
ക്ഷിതിക്ഷമാവാൻ ക്ഷതജോപമാക്ഷഃ ॥ **4.24.31** ॥ 963

ത്വമാത്തബാണാസനബാണപാണി -
ർമഹാബലഃ സംഹനനോപപന്നഃ ।
മനുഷ്യദേഹാഭ്യുദയം വിഹായ
ദിവ്യേന ദേഹാഭ്യുദയേന യുക്തഃ ॥ **4.24.32** ॥ 964

യേനൈവ ബാണേന ഹതഃ പ്രിയോ മേ
തേനൈവ ബാണേന ഹി മാം ജഹീഹി ।
ഹതാ ഗമിഷ്യാമി സമീപമസ്യ
ന മാം വിനാ വീര രമേത വാലീ ॥ **4.24.33** ॥ 965

സ്വർഗേഽപി പദ്മാമലപത്രനേത്ര
സമേത്യ സമ്പ്രേക്ഷ്യ ച മാമപശ്യൻ ।

ന ഹ്യേഷ ഉച്ചാവചതാമ്രചൂഡാ
വിചിത്രവേഷാപ്സരസോഽഭജിഷ്യത് ॥ **4.24.34** ॥ 966

സ്വർഗേഽപി ശോകം ച വിവർണതാം ച
മയാ വിനാ പ്രാപ്സ്യതി വീര വാലീ ।
രമ്യേ നഗേന്ദ്രസ്യ തടാവകാശേ
വിദേഹകൻയാരഹിതോ യഥാ ത്വം ॥ **4.24.35** ॥ 967

ത്വം വേത്ഥ താവദ് വനിതാവിഹീനഃ
പ്രാപ്നോതി ദുഃഖം പുരുഷഃ കുമാരഃ ।
തത് ത്വം പ്രജാനഞ്ജഹി മാം ന വാലീ
ദുഃഖം മമാദർശനജം ഭജേത ॥ **4.24.36** ॥ 968

യച്ചാപി മൻയേത ഭവാൻ മഹാത്മാ
സ്ത്രീഘാതദോഷസ്തു ഭവേന്ന മഹ്യം ।
ആത്മേയമസ്യേതി ഹി മാം ജഹി ത്വം
ന സ്ത്രീവധഃ സ്യാൻമനുജേന്ദ്രപുത്ര ॥ **4.24.37** ॥ 969

ശാസ്ത്രപ്രയോഗാദ് വിവിധാശ്ച വേദാ -
ദനൻയരൂപാഃ പുരുഷസ്യ ദാരാഃ ।
ദാരപ്രദാനാദ്ധി ന ദാനമൻയത്
പ്രദൃശ്യതേ ഇജ്ഞാനവതാം ഹി ലോകേ ॥ **4.24.38** ॥ 970

ത്വം ചാപി മാം തസ്യ മമ പ്രിയസ്യ
പ്രദാസ്യസേ ധർമമവേക്ഷ്യ വീര ।
അനേന ദാനേന ന ലപ്സ്യസേ ത്വ -
മധർമയോഗം മമ വീര ഘാതാത് ॥ **4.24.39** ॥ 971

ആർതാമനാഥാമപനീയമാനാ -
മേവംഗതാം നാർഹസി മാമഹന്തും ।

അഹം ഹി മാതംഗവിലാസഗാമിനാ
പ്ലവംഗമാനാമൃഷഭേണ ധീമതാ ।
വിനാ വരാർഹോത്തമഹേമമാലിനാ
ചിരം ന ശക്ഷ്യാമി നരേന്ദ്ര ജീവിതും ॥ **4.24.40** ॥ 972

ഇത്യേവമുക്തസ്തു വിഭുർമഹാത്മാ
താരാം സമാശ്വാസ്യ ഹിതം ബഭാഷേ ।
മാ വീരഭാർയേ വിമതിം കുരുഷ്വ
ലോകോ ഹി സർവോ വിഹിതോ വിധാത്രാ ॥ **4.24.41** ॥ 973

തം ചൈവ സർവം സുഖദുഃഖയോഗം
ലോകോഽബ്രവീത് തേന കൃതം വിധാത്രാ ।
ത്രയോഽപി ലോകാ വിഹിതം വിധാനം
നാതിക്രമന്തേ വശഗാ ഹി തസ്യ ॥ **4.24.42** ॥ 974

പ്രീതിം പരാം പ്രാപ്സ്യസി താം തഥൈവ
പുത്രശ്ച തേ പ്രാപ്സ്യതി യൗവരാജ്യം ।
ധാത്രാ വിധാനം വിഹിതം തഥൈവ
ന ശൂരപത്ന്യഃ പരിദേവയന്തി ॥ **4.24.43** ॥ 975

ആശ്വാസിതാ തേന മഹാത്മനാ തു
പ്രഭാവയുക്തേന പരന്തപേന ।
സാ വീരപത്നീ ധ്യനതാ മുഖേന
സുവേഷരൂപാ വിരരാമ താരാ ॥ **4.24.44** ॥ 976

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ചതുർവിംശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ പഞ്ചവിംശഃ സർഗഃ ॥

സലക്ഷ്മണേന ശ്രീരാമേണ സുഗ്രീവസ്യ താരായാ അംഗദസ്യ ച പ്രബോധനം വാലിനോ ദാഹസംസ്കാരാർഥം പ്രേരണം ച തദനു താരാപ്രഭൃതിഭിഃ സഹ സർവൈർവാനരൈർവാലിനഃ ശവസ്യ ശ്മശാനഭൂമൗ നയനമംഗദേന തസ്യ ദാഹസംസ്കാരസ്യ സമ്പാദനം തദർഥം ജലാഞ്ജലീനാം ദാനം ച

സ സുഗ്രീവം ച താരാം ച
സാംഗദാം സഹലക്ഷ്മണഃ।
സമാനശോകഃ കാകുത്സ്ഥഃ
സാന്ത്വയന്നിദമബ്രവീത് ॥ **4.25.1** ॥ 977

ന ശോകപരിതാപേന
ശ്രേയസാ യുജ്യതേ മൃതഃ।
യദത്രാനന്തരം കാർയം
തത് സമാധാതുമർഹഥ ॥ **4.25.2** ॥ 978

ലോകവൃത്തമനുഷ്യേയം
കൃതം വോ ബാഷ്പമോക്ഷണം।
ന കാലാദുത്തരം കിഞ്ചിത്
കർമശക്യമുപാസിതും ॥ **4.25.3** ॥ 979

നിയതിഃ കാരണം ലോകേ
നിയതിഃ കർമസാധനം ।
നിയതിഃ സർവഭൂതാനാം
നിയോഗേഷ്വിഹ കാരണം ॥ **4.25.4** ॥ 980

ന കർതാ കസ്യചിത് കശ്ചി -
ന്നിയോഗേ നാപി ചേശ്വരഃ ।
സ്വഭാവേ വർതതേ ലോക -
സ്തസ്യ കാലഃ പരായണം ॥ **4.25.5** ॥ 981

ന കാലഃ കാലമത്യേതി
ന കാലഃ പരിഹീയതേ ।
സ്വഭാവം ച സമാസാദ്യ
ന കശ്ചിദതിവർതതേ ॥ **4.25.6** ॥ 982

ന കാലസ്യാസ്തി ബന്ധുത്വം
ന ഹേതുർന പരാക്രമഃ ।
ന മിത്രജ്ഞാതിസംബന്ധഃ
കാരണം നാത്മനോ വശഃ ॥ **4.25.7** ॥ 983

കിം തു കാലപരീണാമോ
ദ്രഷ്ടവ്യഃ സാധു പശ്യതാ ।
ധർമശ്ചാർഥശ്ച കാമശ്ച
കാലക്രമസമാഹിതാഃ ॥ **4.25.8** ॥ 984

ഇതഃ സ്വാം പ്രകൃതിം വാലീ
ഗതഃ പ്രാപ്തഃ ക്രിയാഫലം ।
സാമദാനാർഥസംയോഗൈഃ
പവിത്രം പ്ലവഗേശ്വരഃ ॥ **4.25.9** ॥ 985

സ്വധർമസ്യ ച സംയോഗാ -
ജിതസ്തേന മഹാത്മനാ ।
സ്വർഗഃ പരിഗൃഹീതശ്ച
പ്രാണാനപരിരക്ഷതാ ॥ **4.25.10** ॥ 986

ഏഷാ വൈ നിയതിഃ ശ്രേഷ്ഠാ
യാം ഗതോ ഹരിയൂഥപഃ ।
തദലം പരിതാപേന
പ്രാപ്തകാലമുപാസ്യതാം ॥ **4.25.11** ॥ 987

വചനാന്തേ തു രാമസ്യ
ലക്ഷ്മണഃ പരവീരഹാ ।
അവദത് പ്രശ്രിതം വാക്യം
സുഗ്രീവം ഗതചേതസം ॥ **4.25.12** ॥ 988

കുരു ത്വമസ്യ സുഗ്രീവ
പ്രേതകാർയമനന്തരം ।
താരാംഗദാഭ്യാം സഹിതോ
വാലിനോ ദഹനം പ്രതി ॥ **4.25.13** ॥ 989

സമാജ്ഞാപയ കാഷ്ഠാനി
ശുഷ്കാണി ച ബഹൂനി ച ।
ചന്ദനാനി ച ദിവ്യാനി
വാലിസംസ്കാരകാരണാത് ॥ **4.25.14** ॥ 990

സമാശ്വാസയ ദീനം ത്വ -
മംഗദം ദീനചേതസം ।
മാ ഭൂർബാലിശബുദ്ധിസ്ത്വം
ത്വദധീനമിദം പുരം ॥ **4.25.15** ॥ 991

അംഗദസ്ത്വാനയേൻമാൽയം
വസ്ത്രാണി വിവിധാനി ച ।
ഘൃതം തൈലമഥോ ഗന്ധാൻ
യച്ചാത്ര സമനന്തരം ॥ **4.25.16** ॥ 992

ത്വം താര ശിബികാം ശീഘ്ര -
മാദായാഗച്ഛസംഭ്രമാത് ।
ത്വരാ ഗുണവതീ യുക്താ
ഹ്യസ്മിൻ കാലേ വിശേഷതഃ ॥ **4.25.17** ॥ 993

സജ്ജീഭവന്തു പ്ലവഗാഃ
ശിബികാവാഹനോചിതാഃ ।
സമർഥാ ബലിനശ്ചൈവ
നിർഹരിഷ്യന്തി വാലിനം ॥ **4.25.18** ॥ 994

ഏവമുക്ത്വാ തു സുഗ്രീവം
സുമിത്രാനന്ദവർധനഃ ।
തസ്ഥൗ ഭ്രാതൃസമീപസ്ഥോ
ലക്ഷ്മണഃ പരവീരഹാ ॥ **4.25.19** ॥ 995

ലക്ഷ്മണസ്യ വചഃ ശ്രുത്വാ
താരഃ സംഭ്രാന്തമാനസഃ ।
പ്രവിവേശ ഗുഹാം ശീഘ്രം
ശിബികാസക്തമാനസഃ ॥ **4.25.20** ॥ 996

ആദായ ശിബികാം താരഃ
സ തു പർയാപതത് പുനഃ ।
വാനരൈരുഹ്യമാനാം താം
ശൂരൈരുദ്വഹനോചിതൈഃ ॥ **4.25.21** ॥ 997

ദിവ്യാം ഭദ്രാസനയുതാം
ശിബികാം സ്യന്ദനോപമാം ।
പക്ഷികർമഭിരാചിത്രാം
ദ്രുമകർമവിഭൂഷിതാം ॥ **4.25.22** ॥ 998

ആചിതാം ചിത്രപത്തീഭിഃ
സുനിവിഷ്ടാം സമന്തതഃ ।
വിമാനമിവ സിദ്ധാനാം
ജാലവാതായനായുതാം ॥ **4.25.23** ॥ 999

സുനിയുക്തതാം വിശാലാം ച
സുകൃതാം ശിൽപിഭിഃ കൃതാം ।
ദാരുപർവതകോപേതാം
ചാരുകർമപരിഷ്കൃതാം ॥ **4.25.24** ॥ 1000

വരാഭരണഹാരൈശ്ച
ചിത്രമാൽയോപശോഭിതാം ।
ഗുഹാഗഹനസംഛന്നാം
രക്തചന്ദനഭൂഷിതാം ॥ **4.25.25** ॥ 1001

പുഷ്പൗഘൈഃ സമഭിച്ഛന്നാം
പദ്മമാലാഭിരേവ ച ।
തരുണാദിത്യവർണാഭി -
ർഭ്രാജമാനാഭിരാവൃതാം ॥ **4.25.26** ॥ 1002

ഈദൃശീം ശിബികാം ദൃഷ്ട്വാ
രാമോ ലക്ഷ്മണമബ്രവീത് ।
ക്ഷിപ്രം വിനീയതാം വാലീ
പ്രേതകാർയം വിധീയതാം ॥ **4.25.27** ॥ 1003

തതോ വാലിനമുദ്യമ്യ
സുഗ്രീവഃ ശിബികാം തദാ ।
ആരോപയത വിക്രോശ -
ന്നംഗദേന സഹൈവ തു ॥ **4.25.28** ॥ 1004

ആരോഗ്യ ശിബികാം ചൈവ
വാലിനം ഗതജീവിതം ।
അലങ്കാരൈശ്ച വിവിധൈ -
ർമാൽയൈർവസ്ത്രൈശ്ച ഭൂഷിതം ॥ **4.25.29** ॥ 1005

ആജ്ഞാപയത് തദാ രാജാ
സുഗ്രീവഃ പ്ലവഗേശ്വരഃ ।
ഔർധ്വദേഹികമാർയസ്യ
ക്രിയതാമനുകൂലതഃ ॥ **4.25.30** ॥ 1006

വിശ്രാണയന്തോ രത്നാനി
വിവിധാനി ബഹൂനി ച ।
അഗ്രതഃ പ്ലവഗാ യാന്തു
ശിബികാ തദനന്തരം ॥ **4.25.31** ॥ 1007

രാജ്ഞാമൃദ്ധിവിശേഷാ ഹി
ദൃശ്യന്തേ ഭുവി യാദൃശാഃ ।
താദൃശൈരിഹ കുർവന്തു
വാനരാ ഭർതൃസത്ക്രിയാം ॥ **4.25.32** ॥ 1008

താദൃശം വാലിനഃ ക്ഷിപ്രം
പ്രാകുർവന്നൗർധ്വദേഹികം ।
അംഗദം പരിരഭ്യാശു
താരപ്രഭൃതയസ്തഥാ ॥ **4.25.33** ॥ 1009

ക്രോശന്തഃ പ്രയയുഃ സർവേ
വാനരാ ഹതബാന്ധവാഃ।
തതഃ പ്രണിഹിതാഃ സർവാ
വാനർയോഽസ്യ വശാനുഗാഃ ॥ **4.25.34** ॥ 1010

ചുക്രുശുർവീരവീരേതി
ഭൂയഃ ക്രോശന്തി താഃ പ്രിയം।
താരാപ്രഭൃതയഃ സർവാ
വാനർയോ ഹതബാന്ധവാഃ ॥ **4.25.35** ॥ 1011

അനുജഗ്മുശ്ച ഭർതാരം
ക്രോശന്ത്യഃ കരുണസ്വനാഃ।
താസാം രുദിതശബ്ദേന
വാനരീണാം വനാന്തരേ ॥ **4.25.36** ॥ 1012

വനാനി ഗിരയശ്ചൈവ
വിക്രോശന്തീവ സർവതഃ।
പുലിനേ ഗിരിനദ്യാസ്തു
വിവിക്തേ ജലസംവൃതേ ॥ **4.25.37** ॥ 1013

ചിതാം ചക്രുഃ സുബഹവോ
വാനരാ വനചാരിണഃ।
അവരോപ്യ തതഃ സ്കന്ധാ-
ച്ഛിബികാം വാനരോത്തമാഃ ॥ **4.25.38** ॥ 1014

തസ്ഥുരേകാന്തമാശ്രിത്യ
സർവേ ശോകപരായണാഃ।
തതസ്താരാ പതിം ദൃഷ്ട്വാ
ശിബികാതലശായിനം ॥ **4.25.39** ॥ 1015

ആരോപ്യാങ്കേ ശിരസ്തസ്യ
വിലലാപ സുദുഃഖിതാ ।
ഹാ വാനരമഹാരാജ
ഹാ നാഥ മമ വത്സല ॥ **4.25.40** ॥ 1016

ഹാ മഹാർഹ മഹാബാഹോ
ഹാ മമ പ്രിയ പശ്യ മാം ।
ജനം ന പശ്യസീമം ത്വം
കസ്മാച്ഛോകാഭിപീഡിതം ॥ **4.25.41** ॥ 1017

പ്രഹൃഷ്ടമിഹ തേ വക്ത്രം
ഗതാസോരപി മാനദ ।
അസ്താർകസമവർണം ച
ദൃശ്യതേ ജീവതോ യഥാ ॥ **4.25.42** ॥ 1018

ഏഷ ത്വാം രാമരൂപേണ
കാലഃ കർഷതി വാനര ।
യേന സ്മ വിധവാഃ സർവാഃ
കൃതാ ഏകേഷുണാ രണേ ॥ **4.25.43** ॥ 1019

ഇമാസ്താസ്തവ രാജേന്ദ്ര
വാനര്യോഽപ്ലവഗാസ്തവ ।
പാദൈർവികൃഷ്ടമധ്യാന -
മാഗതാഃ കിം ന ബുധ്യസേ ॥ **4.25.44** ॥ 1020

തവേഷ്ടാ നനു ചൈവേമാ
ഭാർയാശ്ചന്ദ്രനിഭാനനാഃ ।
ഇദാനീം നേക്ഷസേ കസ്മാത്
സുഗ്രീവം പ്ലവഗേശ്വര ॥ **4.25.45** ॥ 1021

ഏതേ ഹി സചിവാ രാജ്ഞം -
സ്താരപ്രഭൃതയസ്തവ ।
പുരവാസിജനശ്ചായം
പരിവാര്യ വിഷീദതി ॥ **4.25.46** ॥ 1022

വിസർജ്ജയൈനാൻ സചിവാൻ
യഥാപുരമരിന്ദമ ।
തതഃ ക്രീഡാമഹേ സർവാ
വനേഷു മദനോത്കടാഃ ॥ **4.25.47** ॥ 1023

ഏവം വിലപതീം താരാം
പതിശോകപരീവൃതാം ।
ഉത്ഥാപയന്തി സ്മ തദാ
വാനര്യഃ ശോകകർശിതാഃ ॥ **4.25.48** ॥ 1024

സുഗ്രീവേണ തതഃ സാർധം
സോഽംഗദഃ പിതരം രുദൻ ।
ചിതാമാരോപയാമാസ
ശോകേനാഭിപ്ലുതേന്ദ്രിയഃ ॥ **4.25.49** ॥ 1025

തതോഽഗ്നിം വിധിവദ് ദത്ത്വാ
സോഽപസവ്യം ചകാര ഹ ।
പിതരം ദീർഘമധ്വാനം
പ്രസ്ഥിതം വ്യാകുലേന്ദ്രിയഃ ॥ **4.25.50** ॥ 1026

സംസ്കൃത്യ വാലിനം തം തു
വിധിവത് പ്ലവഗർഷഭാഃ ।
ആജഗ്മുരുദകം കർതും
നദീം ശുഭജലാം ശിവാം ॥ **4.25.51** ॥ 1027

തതസ്തേ സഹിതാസ്തത്ര
ഹ്യംഗദം സ്ഥാപ്യ ചാഗ്രതഃ ।
സുഗ്രീവതാരാസഹിതാഃ
സിഷിചുർവാനരാ ജലം ॥ **4.25.52** ॥ 1028

സുഗ്രീവേണേവ ദീനേന
ദീനോ ഭൂത്വാ മഹാബലഃ ।
സമാനശോകഃ കാകുത്സ്ഥഃ
പ്രേതകാർയാൺയകാരയത് ॥ **4.25.53** ॥ 1029

തതോഽഥ തം വാലിനമഗ്ര്യപൗരുഷം
പ്രകാശമിക്ഷ്വാകുവരേഷുണാ ഹതം ।
പ്രദീപ്യ ദീപ്താഗ്നിസമൗജസം തദാ
സലക്ഷ്മണം രാമമുപേയിവാൻ ഹരിഃ ॥ **4.25.54** ॥ 1030

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ പഞ്ചവിംശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ഷഡ്വിംശഃ സർഗഃ ॥

ഹനുമതാ സുഗ്രീവസ്യാഭിഷേകായ ശ്രീരാമം പ്രതി കിഷ്കിന്ധാം ഗന്തും പ്രാർഥനം ശ്രീരാമേണ തത്ര ഗമനം വിനൈവാനുമതിപ്രദാനം തദനു സുഗ്രീവാംഗദയോരഭിഷേകഃ

തതഃ ശോകാഭിസന്തപ്തം
സുഗ്രീവം ക്ലിന്നവാസസം ।
ശാഖാമൃഗമഹാമാത്രാഃ
പരിവാർയോപതസ്ഥിരേ ॥ **4.26.1** ॥ 1031

അഭിഗമ്യ മഹാബാഹും
രാമമക്ലിഷ്ടകാരിണം ।
സ്ഥിതാഃ പ്രാഞ്ജലയഃ സർവേ
പിതാമഹമിവർഷയഃ ॥ **4.26.2** ॥ 1032

തതഃ കാഞ്ചനശൈലാഭ -
സ്തരുണാർകനിഭാനനഃ ।
അബ്രവീത് പ്രാഞ്ജലിർവാക്യം
ഹനൂമാൻ മാരുതാത്മജഃ ॥ **4.26.3** ॥ 1033

ഭവത്പ്രസാദാത് കാകുത്സ്ഥ
പിതൃപൈതാമഹം മഹത് ।

വാനരാണാം സുദംഷ്ട്രാണാം
സമ്പന്നബലശാലിനാം ॥ **4.26.4** ॥ 1034

മഹാത്മനാം സുദുഷ്പ്രാപം
പ്രാപ്തം രാജ്യമിദം പ്രഭോ ।
ഭവതാ സമനുജ്ഞാതഃ
പ്രവിശ്യ നഗരം ശുഭം ॥ **4.26.5** ॥ 1035

സംവിധാസ്യതി കാർയാണി
സർവാണി സസുഹൃദ്ഗണഃ ।
സ്നാതോ(ഽ)യം വിവിധൈർഗന്ധൈ -
രൗഷധൈശ്ച യഥാവിധി ॥ **4.26.6** ॥ 1036

അർചയിഷ്യതി മാൽയൈശ്ച
രത്നൈശ്ച ത്വാം വിശേഷതഃ ।
ഇമാം ഗിരിഗുഹാം രമ്യാ -
മഭിഗന്തും ത്വമർഹസി ॥ **4.26.7** ॥ 1037

കുരുഷ്വ സ്വാമിസംബന്ധം
വാനരാൻ സമ്പ്രഹർഷയ ।
ഏവമുക്തോ ഹനുമതാ
രാഘവഃ പരവീരഹാ ॥ **4.26.8** ॥ 1038

പ്രത്യുവാച ഹനൂമന്തം
ബുദ്ധിമാൻ വാക്യകോവിദഃ ।
ചതുർദശ സമാഃ സൗമ്യ
ഗ്രാമം വാ യദി വാ പുരം ॥ **4.26.9** ॥ 1039

ന പ്രവേക്ഷ്യാമി ഹനുമൻ
പിതുർനിർദേശപാലകഃ ।

സുസമൃദ്ധാം ഗുഹാം ദിവ്യാം
സുഗ്രീവോ വാനരർഷഭഃ ॥ **4.26.10** ॥ 1040

പ്രവിഷ്ടോ വിധിവദ് വീരഃ
ക്ഷിപ്രം രാജ്യേഭിഷിച്യതാം ।
ഏവമുക്ത്വാ ഹനൂമന്തം
രാമഃ സുഗ്രീവമബ്രവീത് ॥ **4.26.11** ॥ 1041

വൃത്തജ്ഞോ വൃത്തസമ്പന്ന -
മുദാരബലവിക്രമം ।
ഇമമപ്യംഗദം വീരം
യൗവരാജ്യേഭിഷേചയ ॥ **4.26.12** ॥ 1042

ജ്യേഷ്ഠസ്യ ഹി സുതോ ജ്യേഷ്ഠഃ
സദൃശോ വിക്രമേണ ച ।
അംഗദോയമദീനാത്മാ
യൗവരാജ്യസ്യ ഭാജനം ॥ **4.26.13** ॥ 1043

പൂർവോയം വാർഷികോ മാസഃ
ശ്രാവണഃ സലിലാഗമഃ ।
പ്രവൃത്താഃ സൗമ്യ ചത്വാരോ
മാസാ വാർഷിക സംജ്ഞിതാഃ ॥ **4.26.14** ॥ 1044

നായമുദ്യോഗസമയഃ
പ്രവിശ ത്വം പുരീം ശുഭാം ।
അസ്മിൻ വത്സ്യാമ്യഹം സൗമ്യ
പർവതേ സഹലക്ഷ്മണഃ ॥ **4.26.15** ॥ 1045

ഇയം ഗിരിഗുഹാ രമ്യാ
വിശാലാ യുക്തമാരുതാ ।

പ്രഭൂതസലിലാ സൗമ്യ
പ്രഭൂതകമലോത്പലാ ॥ **4.26.16** ॥ 1046

കാർതികേ സമനുപ്രാപ്തേ
ത്വം രാവണവധേ യത ।
ഏഷ നഃ സമയഃ സൗമ്യ
പ്രവിശ ത്വം സ്വമാലയം ॥ **4.26.17** ॥ 1047

അഭിഷിഞ്ചസ്വ രാജ്യേ ച
സുഹൃദഃ സമ്പ്രഹർഷയ ।
ഇതി രാമാഭ്യനുജ്ഞാതഃ
സുഗ്രീവോ വാനരർഷഭഃ ॥ **4.26.18** ॥ 1048

പ്രവിവേശ പുരീം രമ്യാം
കിഷ്കിന്ധാം വാലിപാലിതാം ।
തം വാനരസഹസ്രാണി
പ്രവിഷ്ടം വാനരേശ്വരം ॥ **4.26.19** ॥ 1049

അഭിവാർയ പ്രവിഷ്ടാനി
സർവതഃ പ്ലവഗേശ്വരം ।
തതഃ പ്രകൃതയഃ സർവാ
ദൃഷ്ട്വാ ഹരിഗണേശ്വരം ॥ **4.26.20** ॥ 1050

പ്രണമ്യ മൂർധ്നാ പതിതാ
വസുധായാം സമാഹിതാഃ ।
സുഗ്രീവഃ പ്രകൃതീഃ സർവാഃ
സംഭാഷ്യോത്ഥാപ്യ വീർയവാൻ ॥ **4.26.21** ॥ 1051

ഭ്രാതുരന്തഃപുരം സൗമ്യം
പ്രവിവേശ മഹാബലഃ ।

പ്രവിഷ്ടം ഭീമവിക്രാന്തം
സുഗ്രീവം വാനരർഷഭം ॥ **4.26.22** ॥ 1052

അഭ്യഷിഞ്ചന്ത സുഹൃദഃ
സഹസ്രാക്ഷമിവാമരാഃ ।
തസ്യ പാണ്ഡുരമാജഹ്രു -
ശ്ഛത്രം ഹേമപരിഷ്കൃതം ॥ **4.26.23** ॥ 1053

ശുക്ലേ ച വാലവ്യജനേ
ഹേമദണ്ഡേ യശസ്കരേ ।
തഥാ രത്നാനി സർവാണി
സർവബീജൗഷധാനി ച ॥ **4.26.24** ॥ 1054

സക്ഷീരാണാം ച വൃക്ഷാണാം
പ്രരോഹാൻ കുസുമാനി ച ।
ശുക്ലാനി ചൈവ വസ്ത്രാണി
ശ്വേതം ചൈവാനുലേപനം ॥ **4.26.25** ॥ 1055

സുഗന്ധീനി ച മാൽയാനി
സ്ഥലജാൻയംബുജാനി ച ।
ചന്ദനാനി ച ദിവ്യാനി
ഗന്ധാംശ്ച വിവിധാൻ ബഹൂൻ ॥ **4.26.26** ॥ 1056

അക്ഷതം ജാതരൂപം ച
പ്രിയംഗും മധുസർപിഷീ ।
ദധി ചർമ ച വൈയാഘ്രം
പരാർധ്യേ ചാപ്യുപാനഹൗ ॥ **4.26.27** ॥ 1057

സമാലംഭനമാദായ
ഗോരോചനം മനഃശിലാം ।

ആജഗ്മുസ്തത്ര മുദിതാ
വരാഃ കന്യാശ്ച ഷോഡശ ॥ **4.26.28** ॥ 1058

തതസ്തേ വാനരശ്രേഷ്ഠ -
മഭിഷേക്തും യഥാവിധി ।
രത്നൈർവസ്ത്രൈശ്ച ഭക്ഷ്യൈശ്ച
തോഷയിത്വാ ദ്വിജർഷഭാൻ ॥ **4.26.29** ॥ 1059

തതഃ കുശപരിസ്തീർണം
സമിദ്ധം ജാതവേദസം ।
മന്ത്രപൂതേന ഹവിഷാ
ഹുത്വാ മന്ത്രവിദോ ജനാഃ ॥ **4.26.30** ॥ 1060

തതോ ഹേമപ്രതിഷ്ഠാനേ
വരാസ്തരണസംവൃതേ ।
പ്രാസാദശിഖരേ രമ്യേ
ചിത്രമാൽയോപശോഭിതേ ॥ **4.26.31** ॥ 1061

പ്രാങ്മുഖം വിധിവൻമന്ത്രൈഃ
സ്ഥാപയിത്വാ വരാസനേ ।
നദീനദേഭ്യഃ സംഹൃത്യ
തീർഥേഭ്യശ്ച സമന്തതഃ ॥ **4.26.32** ॥ 1062

ആഹൃത്യ ച സമുദ്രേഭ്യഃ
സർവേഭ്യോ വാനരർഷഭാഃ ।
അപഃ കനകകുംഭേഷു
നിധായ വിമലം ജലം ॥ **4.26.33** ॥ 1063

ശുഭൈരൃഷഭശൃംഗൈശ്ച
കലശൈശ്ചൈവ കാഞ്ചനൈഃ ।

ശാസ്ത്രദൃഷ്ടേന വിധിനാ
മഹർഷിവിഹിതേന ച ॥ **4.26.34** ॥ 1064

ഗജോ ഗവാക്ഷോ ഗവയഃ
ശരഭോ ഗന്ധമാദനഃ ।
മൈന്ദശ്ച ദ്വിവിദശ്ചൈവ
ഹനൂമാഞ്ജാംബവാംസ്തഥാ ॥ **4.26.35** ॥ 1065

അഭ്യഷിഞ്ചത സുഗ്രീവം
പ്രസന്നേന സുഗന്ധിനാ ।
സലിലേന സഹസ്രാക്ഷം
വസവോ വാസവം യഥാ ॥ **4.26.36** ॥ 1066

അഭിഷിക്തേ തു സുഗ്രീവേ
സർവേ വാനരപുംഗവാഃ ।
പ്രചുക്രുശുർമഹാത്മാനോ
ഹൃഷ്ടാഃ ശതസഹസ്രശഃ ॥ **4.26.37** ॥ 1067

രാമസ്യ തു വചഃ കുർവൻ
സുഗ്രീവോ വാനരേശ്വരഃ ।
അംഗദം സമ്പരിഷ്വജ്യ
യൗവരാജ്യേഽഭ്യഷേചയത് ॥ **4.26.38** ॥ 1068

അംഗദേ ചാഭിഷിക്തേ തു
സാനുക്രോശാഃ പ്ലവംഗമാഃ ।
സാധു സാധ്വിതി സുഗ്രീവം
മഹാത്മാനോ ഹ്യപൂജയൻ ॥ **4.26.39** ॥ 1069

രാമം ചൈവ മഹാത്മാനം
ലക്ഷ്മണം ച പുനഃ പുനഃ ।

പ്രീതാശ്ച തുഷ്ടുവുഃ സർവേ
താദൃശേ തത്ര വർതിനി ॥ **4.26.40** ॥ 1070

ഹൃഷ്ടപുഷ്ടജനാകീർണാ
പതാകാധ്വജശോഭിതാ ।
ബഭൂവ നഗരീ രമ്യാ
കിഷ്കിന്ധാ ഗിരിഗഹ്വരേ ॥ **4.26.41** ॥ 1071

നിവേദ്യ രാമായ തദാ മഹാത്മനേ
മഹാഭിഷേകം കപിവാഹിനീപതിഃ ।
രുമാം ച ഭാർയാമുപലഭ്യ വീർയവാ
നവാപ രാജ്യം ത്രിദശാധിപോ യഥാ ॥ **4.26.42** ॥ 1072

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ഷഡ്വിംശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ സപ്തവിംശഃ സർഗഃ ॥

പ്രസ്രവണഗിരൗ ശ്രീരാമലക്ഷ്മണയോർമിഥഃ സംലാപഃ

അഭിഷിക്തേ തു സുഗ്രീവേ
പ്രവിഷ്ടേ വാനരേ ഗുഹാം ।
ആജഗാമ സഹ ഭ്രാത്രാ
രാമഃ പ്രസ്രവണം ഗിരിം ॥ **4.27.1** ॥ 1073

ശാർദൂലമൃഗസംഘുഷ്ടം
സിംഹൈർഭീമരവൈർവൃതം ।
നാനാഗുൽമലതാഗൂഢം
ബഹുപാദപസങ്കുലം ॥ **4.27.2** ॥ 1074

ഋക്ഷവാനരഗോപുച്ഛൈ -
ർമാർജാരൈശ്ച നിഷേവിതം ।
മേഘരാശിനിഭം ശൈലം
നിത്യം ശുചികരം ശിവം ॥ **4.27.3** ॥ 1075

തസ്യ ശൈലസ്യ ശിഖരേ
മഹതീമായതാം ഗുഹാം ।
പ്രത്യഗൃഹ്ണീത വാസാർഥം
രാമഃ സൗമിത്രിണാ സഹ ॥ **4.27.4** ॥ 1076

കൃത്വാ ച സമയം രാമഃ
സുഗ്രീവേണ സഹാനഘഃ।
കാലയുക്തം മഹദ്വാക്യ-
മുവാച രഘുനന്ദനഃ ॥ **4.27.5** ॥ 1077

വിനീതം ഭ്രാതരം ഭ്രാതാ
ലക്ഷ്മണം ലക്ഷ്മിവർധനം।
ഇയം ഗിരിഗുഹാ രമ്യാ
വിശാലാ യുക്തമാരുതാ ॥ **4.27.6** ॥ 1078

അസ്യാം വത്സ്യാമ സൗമിത്രേ
വർഷരാത്രമരിന്ദമ।
ഗിരിശൃംഗമിദം രമ്യ-
മുത്തമം പാർഥിവാത്മജ ॥ **4.27.7** ॥ 1079

ശ്വേതാഭിഃ കൃഷ്ണതാമ്രാഭിഃ
ശിലാഭിരുപശോഭിതം।
നാനാധാതുസമാകീർണം
നദീദർദുരസംയുതം ॥ **4.27.8** ॥ 1080

വിവിധൈർവൃക്ഷഷണ്ഡൈശ്ച
ചാരുചിത്രലതായുതം।
നാനാവിഹഗസംഘുഷ്ടം
മയൂരവരനാദിതം ॥ **4.27.9** ॥ 1081

മാലതീകുന്ദഗുൽമൈശ്ച
സിന്ദുവാരൈഃ ശിരീഷകൈഃ।
കദംബാർജുനസർജൈശ്ച
പുഷ്പിതൈരുപശോഭിതം ॥ **4.27.10** ॥ 1082

ഇയം ച നലിനീ രമ്യാ
ഫുൽലപങ്കജമണ്ഡിതാ ।
നാതിദൂരേ ഗുഹായാ നൗ
ഭവിഷ്യതി നൃപാത്മജ ॥ **4.27.11** ॥ 1083

പ്രാഗുദക്പ്രവണേ ദേശേ
ഗുഹാ സാധു ഭവിഷ്യതി ।
പശ്ചാച്ചൈവോന്നതാ സൗമ്യ
നിവാതേയം ഭവിഷ്യതി ॥ **4.27.12** ॥ 1084

ഗുഹാദ്വാരേ ച സൗമിത്രേ
ശിലാ സമതലാ ശിവാ ।
കൃഷ്ണാ ചൈവായതാ ചൈവ
ഭിന്നാഞ്ജനചയോപമാ ॥ **4.27.13** ॥ 1085

ഗിരിശൃംഗമിദം താത
പശ്യ ചോത്തരതഃ ശുഭം ।
ഭിന്നാഞ്ജനചയാകാര -
മംഭോധരമിവോദിതം ॥ **4.27.14** ॥ 1086

ദക്ഷിണസ്യാമപി ദിശി
സ്ഥിതം ശ്വേതമിവാംബരം ।
കൈലാസശിഖരപ്രഖ്യം
നാനാധാതുവിരാജിതം ॥ **4.27.15** ॥ 1087

പ്രാചീനവാഹിനീം ചൈവ
നദീം ഭൃശമകർദമാം ।
ഗുഹായാഃ പരതഃ പശ്യ
ത്രികൂടേ ജാഹ്നവീമിവ ॥ **4.27.16** ॥ 1088

ചന്ദനൈസ്തിലകൈഃ സാലൈ -
സ്തമാലൈരതിമുക്തകൈഃ ।
പദ്മകൈഃ സരലൈശ്ചൈവ
അശോകൈശ്ചൈവ ശോഭിതാം ॥ **4.27.17** ॥ 1089

വാനീരൈസ്തിമിദൈശ്ചൈവ
ബകുലൈഃ കേതകൈരപി ।
ഹിന്താലൈസ്തിനിശൈർനീപൈ -
ർവേതസൈഃ കൃതമാലകൈഃ ॥ **4.27.18** ॥ 1090

തീരജൈഃ ശോഭിതാ ഭാതി
നാനാരൂപൈസ്തതസ്തതഃ ।
വസനാഭരണോപേതാ
പ്രമദേവാഭ്യലങ്കൃതാ ॥ **4.27.19** ॥ 1091

ശതശഃ പക്ഷിസംഘൈശ്ച
നാനാനാദവിനാദിതാ ।
ഏകൈകമനുരക്തൈശ്ച
ചക്രവാകൈരലങ്കൃതാ ॥ **4.27.20** ॥ 1092

പുലിനൈരതിരമ്യൈശ്ച
ഹംസസാരസസേവിതാ ।
പ്രഹസന്ത്യേവ ഭാത്യേഷാ
നാനാരത്നസമൻവിതാ ॥ **4.27.21** ॥ 1093

ക്വചിന്നീലോത്പലൈശ്ചന്നാ
ഭാതിരക്തോത്പലൈഃ ക്വചിത് ।
ക്വചിദാഭാതി ശുക്ലൈശ്ച
ദിവ്യൈഃ കുമുദകുഡ്മലൈഃ ॥ **4.27.22** ॥ 1094

പാരിപ്ലവശതൈർജുഷ്ടാ
ബർഹിക്രൗഞ്ചവിനാദിതാ ।
രമണീയാ നദീ സൗമ്യ
മുനിസംഘനിഷേവിതാ ॥ **4.27.23** ॥ 1095

പശ്യ ചന്ദനവൃക്ഷാണാം
പങ്ക്തീഃ സുരുചിരാ ഇവ ।
കകുഭാനാം ച ദൃശ്യന്തേ
മനസൈവോദിതാഃ സമം ॥ **4.27.24** ॥ 1096

അഹോ സുരമണീയോഽയം
ദേശഃ ശത്രുനിഷൂദന ।
ദൃഢം രംസ്യാവ സൗമിത്രേ
സാധ്വത്ര നിവസാവഹേ ॥ **4.27.25** ॥ 1097

ഇതശ്ച നാതിദൂരേ സാ
കിഷ്കിന്ധാ ചിത്രകാനനാ ।
സുഗ്രീവസ്യ പുരീ രമ്യാ
ഭവിഷ്യതി നൃപാത്മജ ॥ **4.27.26** ॥ 1098

ഗീതവാദിത്രനിർഘോഷഃ
ശ്രൂയതേ ജയതാം വര ।
നദതാം വാനരാണാം ച
മൃദംഗാഡംബരൈഃ സഹ ॥ **4.27.27** ॥ 1099

ലബ്ധ്വാ ഭാർയാം കപിവരഃ
പ്രാപ്യ രാജ്യം സുഹൃദ്വൃതഃ ।
ധ്രുവം നന്ദതി സുഗ്രീവഃ
സമ്പ്രാപ്യ മഹതീം ശ്രിയം ॥ **4.27.28** ॥ 1100

ഇത്യുക്ത്വാ ൻയവസത് തത്ര
രാഘവഃ സഹലക്ഷ്മണഃ ।
ബഹുദൃശ്യദരീകുഞ്ജേ
തസ്മിൻ പ്രസ്രവണേ ഗിരൗ ॥ **4.27.29** ॥ 1101

സുസുഖേ ഹി ബഹുദ്രവ്യേ
തസ്മിൻ ഹി ധരണീധരേ ।
വസതസ്തസ്യ രാമസ്യ
രതിരൽപാപി നാഭവത് ॥ **4.27.30** ॥ 1102

ഹൃതാം ഹി ഭാർയാം സ്മരതഃ
പ്രാണേഭ്യോഽപി ഗരീയസീം ।
ഉദയാദ്യുദിതം ദൃഷ്ട്വാ
ശശാങ്കം ച വിശേഷതഃ ॥ **4.27.31** ॥ 1103

ആവിവേശ ന തം നിദ്രാ
നിശാസു ശയനം ഗതം ।
തത്സമുത്ഥേന ശോകേന
ബാഷ്പോപഹതചേതനം ॥ **4.27.32** ॥ 1104

തം ശോചമാനം കാകുത്സ്ഥം
നിത്യം ശോകപരായണം ।
തുൽയദുഃഖോഽബ്രവീദ്ഭ്രാതാ
ലക്ഷ്മണോഽനുനയം വചഃ ॥ **4.27.33** ॥ 1105

അലം വീര വ്യഥാം ഗത്വാ
ന ത്വം ശോചിതുമർഹസി ।
ശോചതോ ഹ്യവസീദന്തി
സർവാർഥാ വിദിതം ഹി തേ ॥ **4.27.34** ॥ 1106

ഭവാൻ ക്രിയാപരോ ലോകേ
ഭവാൻ ദേവപരായണഃ।
ആസ്തികോ ധർമശീലശ്ച
വ്യവസായീ ച രാഘവ ॥**4.27.35**॥ 1107

ന ഹ്യവ്യവസിതഃ ശത്രും
രാക്ഷസം തം വിശേഷതഃ।
സമർഥസ്ത്വം രണേ ഹന്തും
വിക്രമേ ജിഹ്മകാരിണം ॥**4.27.36**॥ 1108

സമുൻമൂലയ ശോകം ത്വം
വ്യവസായം സ്ഥിരീകുരു।
തതഃ സപരിവാരം തം
രാക്ഷസം ഹന്തുമർഹസി ॥**4.27.37**॥ 1109

പൃഥിവീമപി കാകുത്സ്ഥ
സസാഗരവനാചലാം।
പരിവർതയിതും ശക്തഃ
കിം പുനസ്ത്വം ഹി രാവണം ॥**4.27.38**॥ 1110

ശരത്കാലം പ്രതീക്ഷസ്വ
പ്രാവൃട്കാലോഽയമാഗതഃ।
തതഃ സരാഷ്ട്രം സഗണം
രാവണം തം വധിഷ്യസി ॥**4.27.39**॥ 1111

അഹം തു ഖലു തേ വീർയം
പ്രസുപ്തം പ്രതിബോധയേ।
ദീപ്തൈരാഹുതിഭിഃ കാലേ
ഭസ്മച്ഛന്നമിവാനലം ॥**4.27.40**॥ 1112

ലക്ഷ്മണസ്യ ഹി തദ് വാക്യം
പ്രതിപൂജ്യ ഹിതം ശുഭം ।
രാഘവഃ സുഹൃദം സ്നിഗ്ധ -
മിദം വചനമബ്രവീത് ॥ **4.27.41** ॥ 1113

വാച്യം യദനുരക്തേന
സ്നിഗ്ധേനം ച ഹിതേന ച ।
സത്യവിക്രമയുക്തേന
തദുക്തം ലക്ഷ്മണ ത്വയാ ॥ **4.27.42** ॥ 1114

ഏഷ ശോകഃ പരിത്യക്തഃ
സർവകാർയാവസാദകഃ ।
വിക്രമേഷ്വപ്രതിഹതം
തേജഃ പ്രോത്സാഹയാമ്യഹം ॥ **4.27.43** ॥ 1115

ശരത്കാലം പ്രതീക്ഷിഷ്യേ
സ്ഥിതോഽസ്മി വചനേ തവ ।
സുഗ്രീവസ്യ നദീനാം ച
പ്രസാദമനുപാലയൻ ॥ **4.27.44** ॥ 1116

ഉപകാരേണ വീരസ്തു
പ്രതികാരേണ യുജ്യതേ ।
അകൃതജ്ഞോഽപ്രതികൃതോ
ഹന്തി സത്ത്വവതാം മനഃ ॥ **4.27.45** ॥ 1117

തദേവ യുക്തം പ്രണിധായ ലക്ഷ്മണഃ
കൃതാഞ്ജലിസ്തത് പ്രതിപൂജ്യ ഭാഷിതം ।
ഉവാച രാമം സ്വഭിരാമദർശനം
പ്രദർശയൻ ദർശനമാത്മനഃ ശുഭം ॥ **4.27.46** ॥ 1118

യഥോക്തമേതത് തവ സർവമീപ്സിതം
നരേന്ദ്ര കർതാ നചിരാത് തു വാനരഃ ।
ശരത്പ്രതീക്ഷഃ ക്ഷമതാമിമം ഭവാൻ
ജലപ്രപാതം രിപുനിഗ്രഹേ ധൃതഃ ॥ **4.27.47** ॥ 1119

നിയമ്യ കോപം പരിപാൽയതാം ശരത്
ക്ഷമസ്വ മാസാംശ്ചതുരോ മയാ സഹ ।
വസാചലേഽസ്മിൻ മൃഗരാജസേവിതേ
സംവർതയഞ്ശത്രുവധേ സമുദ്യമം ॥ **4.27.48** ॥ 1120

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ സപ്തവിംശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ അഷ്ടാവിംശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീരാമേണ വർഷർതോർവർണനം

സ തദാ വാലിനം ഹത്വാ
സുഗ്രീവമഭിഷിച്യ ച ।
വസൻ മാൽയവതഃ പൃഷ്ഠേ
രാമോ ലക്ഷ്മണമബ്രവീത് ॥ **4.28.1** ॥ 1121

അയം സ കാലഃ സമ്പ്രാപ്തഃ
സമയോഽദ്യ ജലാഗമഃ ।
സമ്പശ്യ ത്വം നഭോ മേഘൈഃ
സംവൃതം ഗിരിസന്നിഭൈഃ ॥ **4.28.2** ॥ 1122

നവമാസധൃതം ഗർഭ
ഭാസ്കരസ്യ ഗഭസ്തിഭിഃ ।
പീത്വാ രസം സമുദ്രാണാം
ദ്യൗഃ പ്രസൂതേ രസായനം ॥ **4.28.3** ॥ 1123

ശക്യമംബരമാരുഹ്യ
മേഘസോപാനപങ്ക്തിഭിഃ ।
കുടജാർജുനമാലാഭി -
രലങ്കർതും ദിവാകരഃ ॥ **4.28.4** ॥ 1124

സന്ധ്യാരാഗോത്ഥിതൈസ്താമ്രൈ -
രന്തേഷ്വപി ച പാണ്ഡുഭിഃ ।
സ്നിഗ്ധൈരഭ്രപടച്ഛേദൈ -
ർബദ്ധവ്രണമിവാംബരം ॥ **4.28.5** ॥ 1125

മന്ദമാരുതനിഃശ്വാസം
സന്ധ്യാചന്ദനരഞ്ജിതം ।
ആപാണ്ഡുജലദം ഭാതി
കാമാതുരമിവാംബരം ॥ **4.28.6** ॥ 1126

ഏഷാ ഘർമപരിക്ലിഷ്ടാ
നവവാരിപരിപ്ലുതാ ।
സീതേവ ശോകസന്തപ്താ
മഹീ ബാഷ്പം വിമുഞ്ചതി ॥ **4.28.7** ॥ 1127

മേഘോദരവിനിർമുക്താഃ
കർപൂരദലശീതലാഃ ।
ശക്യമഞ്ജലിഭിഃ പാതും
വാതാഃ കേതകഗന്ധിനഃ ॥ **4.28.8** ॥ 1128

ഏഷ ഫുൽലാർജുനഃ ശൈലഃ
കേതകൈരഭിവാസിതഃ ।
സുഗ്രീവ ഇവ ശാന്താരി -
ർധാരാഭിരഭിഷിച്യതേ ॥ **4.28.9** ॥ 1129

മേഘകൃഷ്ണാജിനധരാ
ധാരായജ്ഞോപവീതിനഃ ।
മാരുതാപൂരിതഗുഹാഃ
പ്രാധീതാ ഇവ പർവതാഃ ॥ **4.28.10** ॥ 1130

കശാഭിരിവ ഹൈമീഭി -
ർവിദ്യുദ്ഭിരഭിതാഡിതം ।
അന്തഃസ്തനിതനിർഘോഷം
സവേദനമിവാംബരം ॥ **4.28.11** ॥ 1131

നീലമേഘാശ്രിതാ വിദ്യുത്
സ്ഫുരന്തീ പ്രതിഭാതി മേ ।
സ്ഫുരന്തീ രാവണസ്യാങ്കേ
വൈദേഹീവ തപസ്വിനീ ॥ **4.28.12** ॥ 1132

ഇമാസ്താ മൻമഥവതാം
ഹിതാഃ പ്രതിഹതാ ദിശഃ ।
അനുലിപ്താ ഇവ ഘനൈ -
ർനഷ്ടഗ്രഹനിശാകരാഃ ॥ **4.28.13** ॥ 1133

ക്വചിദ് ബാഷ്പാഭിസംരുദ്ധാൻ
വർഷാഗമസമുത്സുകാൻ ।
കുടജാൻ പശ്യ സൗമിത്രേ
പുഷ്പിതാൻ ഗിരിസാനുഷു ।
മമ ശോകാഭിഭൂതസ്യ
കാമസന്ദീപനാൻ സ്ഥിതാൻ ॥ **4.28.14** ॥ 1134

രജഃ പ്രശാന്തം സഹിമോദ്യ വായു -
ർനിദാഘദോഷപ്രസരാഃ പ്രശാന്താഃ ।
സ്ഥിതാ ഹി യാത്രാ വസുധാധിപാനാം
പ്രവാസിനോ യാന്തി നരാഃ സ്വദേശാൻ ॥ **4.28.15** ॥ 1135

സമ്പ്രസ്ഥിതാ മാനസവാസലുബ്ധാഃ
പ്രിയാൻവിതാഃ സമ്പ്രതി ചക്രവാകാഃ ।

അഭീക്ഷ്ണവർഷോദകവിക്ഷതേഷു
യാനാനി മാർഗേഷു ന സമ്പതന്തി ॥ **4.28.16** ॥ 1136

ക്വചിത് പ്രകാശം ക്വചിദപ്രകാശം
നഭഃ പ്രകീർണാംബുധരം വിഭാതി ।
ക്വചിത്ക്വചിത് പർവതസന്നിരുദ്ധം
രൂപം യഥാ ശാന്തമഹാർണവസ്യ ॥ **4.28.17** ॥ 1137

വ്യാമിശ്രിതം സർജകദംബപുഷ്പൈ -
ർനവം ജലം പർവതധാതുതാമ്രം ।
മയൂരകേകാഭിരനുപ്രയാതം
ശൈലാപഗാഃ ശീഘ്രതരം വഹന്തി ॥ **4.28.18** ॥ 1138

രസാകുലം ഷട്പദസന്നികാശം
പ്രഭുജ്യതേ ജംബുഫലം പ്രകാമം ।
അനേകവർണം പവനാവധൂതം
ഭൂമൗ പതത്യാമ്രഫലം വിപക്വം ॥ **4.28.19** ॥ 1139

വിദ്യുത്പതാകാഃ സബലാകമാലാഃ
ശൈലേന്ദ്രകൂടാകൃതിസന്നികാശാഃ ।
ഗർജന്തി മേഘാഃ സമുദീർണനാദാ
മത്താ ഗജേന്ദ്രാ ഇവ സംയുഗസ്ഥാഃ ॥ **4.28.20** ॥ 1140

വർഷോദകാപ്യായിതശാദ്വലാനി
പ്രവൃത്തനൃത്തോത്സവബർഹിണാനി ।
വനാനി നിർവൃഷ്ടബലാഹകാനി
പശ്യാപരാഹ്ണേഷ്വധികം വിഭാന്തി ॥ **4.28.21** ॥ 1141

സമുദ്വഹന്തഃ സലിലാതിഭാരം
ബലാകിനോ വാരിധരാ നദന്തഃ ।

മഹത്സു ശൃംഗേഷു മഹീധരാണാം
വിശ്രമ്യ വിശ്രമ്യ പുനഃ പ്രയാന്തി ॥ **4.28.22** ॥ 1142

മേഘാഭികാമാ പരിസമ്പതന്തീ
സമ്മോദിതാ ഭാതി ബലാകപങ്ക്തിഃ ।
വാതാവധൂതാ വരപൗണ്ഡരീകീ
ലംബേവ മാലാ രുചിരാംബരസ്യ ॥ **4.28.23** ॥ 1143

ബാലേന്ദ്രഗോപാന്തരചിത്രിതേന
വിഭാതി ഭൂമിർനവശാദ്വലേന ।
ഗാത്രാനുപൃക്തേന ശുകപ്രഭേണ
നാരീവ ലാക്ഷോക്ഷിതകംബലേന ॥ **4.28.24** ॥ 1144

നിദ്രാ ശനൈഃ കേശവമഭ്യുപൈതി
ദ്രുതം നദീ സാഗരമഭ്യുപൈതി ।
ഹൃഷ്ടാ ബലാകാ ഘനമഭ്യുപൈതി
കാന്താ സകാമാ പ്രിയമഭ്യുപൈതി ॥ **4.28.25** ॥ 1145

ജാതാ വനാന്താഃ ശിഖിസുപ്രനൃത്താ
ജാതാഃ കദംബാഃ സകദംബശാഖാഃ ।
ജാതാ വൃഷാ ഗോഷു സമാനകാമാ
ജാതാ മഹീ സസ്യവനാഭിരാമാ ॥ **4.28.26** ॥ 1146

വഹന്തി വർഷന്തി നദന്തി ഭാന്തി
ധ്യായന്തി നൃത്യന്തി സമാശ്വസന്തി ।
നദ്യോ ഘനാ മത്തഗജാ വനാന്താഃ
പ്രിയാവിഹീനാഃ ശിഖിനഃ പ്ലവംഗമാഃ ॥ **4.28.27** ॥ 1147

പ്രഹർഷിതാഃ കേതകിപുഷ്പഗന്ധ -
മാഘ്രായ മത്താ വനനിർഝരേഷു ।

പ്രപാതശബ്ദാകുലിതാ ഗജേന്ദ്രാഃ
സാർധം മയൂരൈഃ സമദാ നദന്തി ॥ **4.28.28** ॥ 1148

ധാരാനിപാതൈരഭിഹന്യമാനാഃ
കദംബശാഖാസു വിലംബമാനാഃ ।
ക്ഷണാർജിതം പുഷ്പരസാവഗാഢം
ശനൈർമദം ഷട്ചരണാസ്ത്യജന്തി ॥ **4.28.29** ॥ 1149

അംഗാരചൂർണോത്കരസന്നികാശൈഃ
ഫലൈഃ സുപർയാപ്തരസൈഃ സമൃദ്ധൈഃ ।
ജംബൂദ്രുമാണാം പ്രവിഭാന്തി ശാഖാ
നിപീയമാനാ ഇവ ഷട്പദൗഘൈഃ ॥ **4.28.30** ॥ 1150

തഡിത്പതാകാഭിരലങ്കൃതാനാ -
മുദീർണഗംഭീരമഹാരവാണാം ।
വിഭാന്തി രൂപാണി ബലാഹകാനാം
രണോത്സുകാനാമിവ വാരണാനാം ॥ **4.28.31** ॥ 1151

മാർഗാനുഗഃ ശൈലവനാനുസാരീ
സമ്പ്രസ്ഥിതോ മേഘരവം നിശമ്യ ।
യുദ്ധാഭികാമഃ പ്രതിനാദശങ്കീ
മത്തോ ഗജേന്ദ്രഃ പ്രതിസന്നിവൃത്തഃ ॥ **4.28.32** ॥ 1152

ക്വചിത് പ്രഗീതാ ഇവ ഷട്പദൗഘൈഃ
ക്വചിത് പ്രനൃത്താ ഇവ നീലകംഠൈഃ ।
ക്വചിത് പ്രമത്താ ഇവ വാരണേന്ദ്രൈ -
ർവിഭാന്ത്യനേകാശ്രയിണോ വനാന്താഃ ॥ **4.28.33** ॥ 1153

കദംബസർജാർജുനകന്ദലാഢ്യാ
വനാന്തഭൂമിർമധുവാരിപൂർണാ ।

മയൂരമത്താഭിരുതപ്രനൃത്തൈ -
രാപാനഭൂമിപ്രതിമാ വിഭാതി ॥ **4.28.34** ॥ 1154

മുക്താസമാഭം സലിലം പതദ് വൈ
സുനിർമലം പത്രപുടേഷു ലഗ്നം ।
ഹൃഷ്ടാ വിവർണച്ഛദനാ വിഹംഗാഃ
സുരേന്ദ്രദത്തം തൃഷിതാഃ പിബന്തി ॥ **4.28.35** ॥ 1155

ഷട്പാദതന്ത്രീമധുരാഭിധാനം
പ്ലവംഗമോദീരിതകംഠതാലം ।
ആവിഷ്കൃതം മേഘമൃദംഗനാദൈ -
ർവനേഷു സംഗീതമിവ പ്രവൃത്തം ॥ **4.28.36** ॥ 1156

ക്വചിത് പ്രനൃത്തൈഃ ക്വചിദുന്നദദ്ഭിഃ
ക്വചിച്ച വൃക്ഷാഗ്രനിഷണ്ണകായൈഃ ।
വ്യാലംബബർഹാഭരണൈർമയൂരൈ -
ർവനേഷു സംഗീതമിവ പ്രവൃത്തം ॥ **4.28.37** ॥ 1157

സ്വനൈർഘനാനാം പ്ലവഗാഃ പ്രബുദ്ധാ
വിഹായ നിദ്രാം ചിരസന്നിരുദ്ധാം ।
അനേകരൂപാകൃതിവർണനാദാ
നവാംബുധാരാഭിഹതാ നദന്തി ॥ **4.28.38** ॥ 1158

നദ്യഃ സമുദ്വാഹിതചക്രവാകാ -
സ്തടാനി ശീർണാന്യപവാഹയിത്വാ ।
ദൃഷ്ട്വാ നവപ്രാവൃതപൂർണഭോഗാ -
ദൃതം സ്വഭർതാരമുപോപയാന്തി ॥ **4.28.39** ॥ 1159

നീലേഷു നീലാ നവവാരിപൂർണാ
മേഘേഷു മേഘാഃ പ്രതിഭാന്തി സക്തഃ ।

ദവാഗ്നിദഗ്ധേഷു ദവാഗ്നിദഗ്ധാഃ
ശൈലേഷു ശൈലാ ഇവ ബദ്ധമൂലാഃ ॥ **4.28.40** ॥ 1160

പ്രമത്തസന്നാദിതബർഹിണാനി
സശക്രഗോപാകുലശാദ്വലാനി ।
ചരന്തി നീപാർജുനവാസിതാനി
ഗജാഃ സുരമ്യാണി വനാന്തരാണി ॥ **4.28.41** ॥ 1161

നവാംബുധാരാഹതകേസരാണി
ദ്രുതം പരിത്യജ്യ സരോരുഹാണി ।
കദംബപുഷ്പാണി സകേസരാണി
നവാനി ഹൃഷ്ടാ ഭ്രമരാഃ പിബന്തി ॥ **4.28.42** ॥ 1162

മത്താ ഗജേന്ദ്രാ മുദിതാ ഗവേന്ദ്രാ
വനേഷു വിക്രാന്തതരാ മൃഗേന്ദ്രാഃ ।
രമ്യാ നഗേന്ദ്രാ നിഭൃതാ നരേന്ദ്രാഃ
പ്രക്രീഡിതോ വാരിധരൈഃ സുരേന്ദ്രഃ ॥ **4.28.43** ॥ 1163

മേഘാഃ സമുദ്ഭൂതസമുദ്രനാദാ
മഹാജലൗഘൈർഗഗനാവലംബാഃ ।
നദീസ്തടാകാനി സരാംസി വാപീ -
ർമഹീം ച കൃത്സ്നാമപവാഹയന്തി ॥ **4.28.44** ॥ 1164

വർഷപ്രവേഗാ വിപുലാഃ പതന്തി
പ്രവാന്തി വാതാഃ സമുദീർണവേഗാഃ ।
പ്രണഷ്ടകൂലാഃ പ്രവഹന്തി ശീഘ്രം
നദ്യോ ജലം വിപ്രതിപന്നമാർഗാഃ ॥ **4.28.45** ॥ 1165

നരൈർനരേന്ദ്രാ ഇവ പർവതേന്ദ്രാഃ
സുരേന്ദ്രദത്തൈഃ പവനോപനീതൈഃ ।

ഘനാംബുകുംഭൈരഭിഷിച്യമാനാ
രൂപം ശ്രിയം സ്വാമിവ ദർശയന്തി ॥ **4.28.46** ॥ 1166

ഘനോപഗൂഢം ഗഗനം ന താരാ
ന ഭാസ്കരോ ദർശനമഭ്യുപൈതി ।
നവൈർജലൗഘൈർധരണീ വിതൃപ്താ
തമോവിലിപ്താ ന ദിശഃ പ്രകാശാഃ ॥ **4.28.47** ॥ 1167

മഹാന്തി കൂടാനി മഹീധരാണാം
ധാരാവിധൗതാൻയധികം വിഭാന്തി ।
മഹാപ്രമാണൈർവിപുലൈഃ പ്രപാതൈ -
ർമുക്തകലാപൈരിവ ലംബമാനൈഃ ॥ **4.28.48** ॥ 1168

ശൈലോപലപ്രസ്ഖലമാനവേഗാഃ
ശൈലോത്തമാനാം വിപുലാഃ പ്രപാതാഃ ।
ഗുഹാസു സന്നാദിതബർഹിണാസു
ഹാരാ വികീർയന്ത ഇവാവഭാന്തി ॥ **4.28.49** ॥ 1169

ശീഘ്രപ്രവേഗാ വിപുലാഃ പ്രപാതാ
നിർധൗതശൃംഗോപതലാ ഗിരീണാം ।
മുക്തകലാപപ്രതിമാഃ പതന്തോ
മഹാഗുഹോത്സംഗതലൈർധ്രിയന്തേ ॥ **4.28.50** ॥ 1170

സുരതാമർദവിച്ഛിന്നാഃ
സ്വർഗസ്ത്രീഹാരമൗക്തികാഃ ।
പതന്തി ചാതുലാ ദിക്ഷു
തോയധാരാഃ സമന്തതഃ ॥ **4.28.51** ॥ 1171

വിലീയമാനൈർവിഹഗൈ -
ർനിമീലദ്ഭിശ്ച പങ്കജൈഃ ।

വികസന്ത്യാ ച മാലത്യാ
ഗതോഽസ്തം ഇഞ്ചായതേ രവിഃ ॥ **4.28.52** ॥ 1172

വൃത്താ യാത്രാ നരേന്ദ്രാണാം
സേനാ പഥ്യേവ വർതതേ ।
വൈരാണി ചൈവ മാർഗാശ്ച
സലിലേന സമീകൃതാഃ ॥ **4.28.53** ॥ 1173

മാസി പ്രൗഷ്ഠപദേ ബ്രഹ്മ
ബ്രാഹ്മണാനാം വിവക്ഷതാം ।
അയമധ്യായസമയഃ
സാമഗാനാമുപസ്ഥിതഃ ॥ **4.28.54** ॥ 1174

വിവൃത്തകർമായതനോ
നൂനം സഞ്ചിതസഞ്ചയഃ ।
ആഷാഢീമഭ്യുപഗതോ
ഭരതഃ കോസലാധിപഃ ॥ **4.28.55** ॥ 1175

നൂനമാപൂര്യമാണായാഃ
സരയ്വാ വർധതേ രയഃ ।
മാം സമീക്ഷ്യ സമായാന്ത -
മയോധ്യായാ ഇവ സ്വനഃ ॥ **4.28.56** ॥ 1176

ഇമാഃ സ്ഫീതഗുണാ വർഷാഃ
സുഗ്രീവഃ സുഖമശ്നുതേ ।
വിജിതാരിഃ സദാരശ്ച
രാജ്യേ മഹതി ച സ്ഥിതഃ ॥ **4.28.57** ॥ 1177

അഹം തു ഹൃതദാരശ്ച
രാജ്യാച്ച മഹതശ്ച്യുതഃ ।

നദീകൂലമിവ ക്ലിന്ന -
മവസീദാമി ലക്ഷ്മണ ॥ **4.28.58** ॥ 1178

ശോകശ്ച മമ വിസ്തീർണോ
വർഷാശ്ച ഭൃശദുർഗമാഃ ।
രാവണശ്ച മഹാംശ്ചത്രു -
രപാരഃ പ്രതിഭാതി മേ ॥ **4.28.59** ॥ 1179

അയാത്രാം ചൈവ ദൃഷ്ട്വേമാം
മാർഗാംശ്ച ഭൃശദുർഗമാൻ ।
പ്രണതേ ചൈവ സുഗ്രീവേ
ന മയാ കിഞ്ചിദീരിതം ॥ **4.28.60** ॥ 1180

അപി ചാപി പരിക്ലിഷ്ടം
ചിരാദ് ദാരൈഃ സമാഗതം ।
ആത്മകാർയഗരീയസ്ത്വാദ്
വക്തും നേച്ഛാമി വാനരം ॥ **4.28.61** ॥ 1181

സ്വയമേവ ഹി വിശ്രമ്യ
ജ്ഞാത്വാ കാലമുപാഗതം ।
ഉപകാരം ച സുഗ്രീവോ
വേത്സ്യതേ നാത്ര സംശയഃ ॥ **4.28.62** ॥ 1182

തസ്മാത് കാലപ്രതീക്ഷോഽഹം
സ്ഥിതോഽസ്മി ശുഭലക്ഷണ ।
സുഗ്രീവസ്യ നദീനാം ച
പ്രസാദമഭികാങ്ക്ഷയൻ ॥ **4.28.63** ॥ 1183

ഉപകാരേണ വീരോ ഹി
പ്രതീകാരേണ യുജ്യതേ ।

അകൃതജ്ഞോഽപ്രതികൃതോ
ഹന്തി സത്ത്വവതാം മനഃ ॥ **4.28.64** ॥ 1184

അഥൈവമുക്തഃ പ്രണിധായ ലക്ഷ്മണഃ
കൃതാഞ്ജലിസ്തത് പ്രതിപൂജ്യ ഭാഷിതം ।
ഉവാച രാമം സ്വഭിരാമദർശനം
പ്രദർശയൻ ദർശനമാത്മനഃ ശുഭം ॥ **4.28.65** ॥ 1185

യദുക്തമേതത് തവ സർവമീപ്സിതം
നരേന്ദ്ര കർതാ നചിരാദ്ധരീശ്വരഃ ।
ശരത്പ്രതീക്ഷഃ ക്ഷമതാമിമം ഭവാഞ്
ജലപ്രപാതം രിപുനിഗ്രഹേ ധൃതഃ ॥ **4.28.66** ॥ 1186

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ അഷ്ടാവിംശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ഏകോനത്രിംശഃ സർഗഃ ॥

ഹനുമതാ ബോധിതേന സുഗ്രീവേണ നീലം പ്രതി വാനരസൈനികാനാമേകത്രകരണായാദേശദാനം

സമീക്ഷ്യ വിമലം വ്യോമ
ഗതവിദ്യുദ്ബലാഹകം ।
സാരസാകുലസംഘുഷ്ടം
രമ്യജ്യോത്സ്നാനുലേപനം ॥ **4.29.1** ॥ 1187

സമൃദ്ധാർഥം ച സുഗ്രീവം
മന്ദധർമാർഥസംഗ്രഹം ।
അത്യർഥം ചാസതാം മാർഗ -
മേകാന്തഗതമാനസം ॥ **4.29.2** ॥ 1188

നിവൃത്തകാർയം സിദ്ധാർഥം
പ്രമദാഭിരതം സദാ ।
പ്രാപ്തവന്തമഭിപ്രേതാൻ
സർവാനേവ മനോരഥാൻ ॥ **4.29.3** ॥ 1189

സ്വാം ച പത്നീമഭിപ്രേതാം
താരാം ചാപി സമീപ്സിതാം ।
വിഹരന്തമഹോരാത്രം
കൃതാർഥം വിഗതജ്വരം ॥ **4.29.4** ॥ 1190

ക്രീഡന്തമിവ ദേവേശം
ഗന്ധർവാപ്സരസാം ഗണൈഃ।
മന്ത്രിഷു ൻയസ്തകാർയം ച
മന്ത്രിണാമനവേക്ഷകം ॥ **4.29.5** ॥ 1191

ഉച്ഛിന്നരാജ്യസന്ദേഹം
കാമവൃത്തമിവ സ്ഥിതം।
നിശ്ചിതാർഥോ്ർഥതത്ത്വജ്ഞഃ
കാലധർമവിശേഷവിത് ॥ **4.29.6** ॥ 1192

പ്രസാദ്യ വാക്യൈർവിവിധൈ -
ർഹേതുമദ്ഭിർമനോരമൈഃ।
വാക്യവിദ് വാക്യതത്ത്വജ്ഞം
ഹരീശം മാരുതാത്മജഃ ॥ **4.29.7** ॥ 1193

ഹിതം തഥ്യം ച പഥ്യം ച
സാമധർമാർഥനീതിമത്।
പ്രണയപ്രീതിസംയുക്തം
വിശ്വാസകൃതനിശ്ചയം ॥ **4.29.8** ॥ 1194

ഹരീശ്വരമുപാഗമ്യ
ഹനൂമാൻ വാക്യമബ്രവീത്।
രാജ്യം പ്രാപ്തം യശശ്ചൈവ
കൗലീ ശ്രീരഭിവർധിതാ ॥ **4.29.9** ॥ 1195

മിത്രാണാം സംഗ്രഹഃ ശേഷ -
സ്ത്വദ് ഭവാൻ കർതുമർഹതി।
യോ ഹി മിത്രേഷു കാലജ്ഞഃ
സതതം സാധു വർതതേ ॥ **4.29.10** ॥ 1196

തസ്യ രാജ്യം ച കീർതിശ്ച
പ്രതാപശ്ചാപി വർധതേ ।
യസ്യ കോശശ്ച ദണ്ഡശ്ച
മിത്രാൺയാത്മാ ച ഭൂമിപ ।
സമാൻയേതാനി സർവാണി
സ രാജ്യം മഹദശ്നുതേ ॥ **4.29.11** ॥ 1197

തദ് ഭവാൻ വൃത്തസമ്പന്നഃ
സ്ഥിതഃപഥി നിരത്യയേ ।
മിത്രാർഥമഭിനീതാർഥം
യഥാവത് കർതുമർഹതി ॥ **4.29.12** ॥ 1198

സന്ത്യജ്യ സർവകർമാണി
മിത്രാർഥേ യോ ന വർതതേ ।
സംഭ്രമാദ് വികൃതോത്സാഹഃ
സോഽനർഥേനാവരുധ്യതേ ॥ **4.29.13** ॥ 1199

യോ ഹി കാലവ്യതീതേഷു
മിത്രകാർയേഷു വർതതേ ।
സ കൃത്വാ മഹതോഽപ്യർഥാ -
ന്ന മിത്രാർഥേന യുജ്യതേ ॥ **4.29.14** ॥ 1200

തദിദം മിത്രകാർയം നഃ
കാലാതീതമരിന്ദമ ।
ക്രിയതാം രാഘവസ്യൈതദ്
വൈദേഹ്യാഃ പരിമാർഗണം ॥ **4.29.15** ॥ 1201

ന ച കാലമതീതം തേ
നിവേദയതി കാലവിത് ।

ത്വരമാണോഽപി സ പ്രാജ്ഞ -
സ്ത്വ രാജൻ വശാനുഗഃ ॥ **4.29.16** ॥ 1202

കുലസ്യ ഹേതുഃ സ്ത്രീതസ്യ
ദീർഘബന്ധുശ്ച രാഘവഃ ।
അപ്രമേയപ്രഭാവശ്ച
സ്വയം ചാപ്രതിമോ ഗുണൈഃ ॥ **4.29.17** ॥ 1203

തസ്യ ത്വം കുരു വൈ കാർയ
പൂർവം തേന കൃതം തവ ।
ഹരീശ്വര കപിശ്രേഷ്ഠാ -
നാജ്ഞാപയിതുമർഹസി ॥ **4.29.18** ॥ 1204

നഹി താവദ് ഭവേത് കാലോ
വ്യതീതശ്ചോദനാദൃതേ ।
ചോദിതസ്യ ഹി കാർയസ്യ
ഭവേത് കാലവ്യതിക്രമഃ ॥ **4.29.19** ॥ 1205

അകർതുരപി കാർയസ്യ
ഭവാൻ കർതാ ഹരീശ്വര ।
കിം പുനഃ പ്രതികർതുസ്തേ
രാജ്യേന ച വധേന ച ॥ **4.29.20** ॥ 1206

ശങ്കിതമാനതിവിക്രാന്തോ
വാനരർക്ഷഗണേശ്വര ।
കർതും ദാശരഥേഃ പ്രീതി -
മാജ്ഞായാം കിം നു സജ്ജസേ ॥ **4.29.21** ॥ 1207

കാമം ഖലു ശരൈഃ ശങ്കിതഃ
സുരാസുരമഹോരഗാൻ ।

വശേ ദാശരഥിഃ കർതും
ത്വത്പ്രതിജ്ഞാമവേക്ഷതേ ॥ **4.29.22** ॥ 1208

പ്രാണത്യാഗാവിശങ്കേന
കൃതം തേന മഹത് പ്രിയം ।
തസ്യ മാർഗാമ വൈദേഹീം
പൃഥിവ്യാമപി ചാംബരേ ॥ **4.29.23** ॥ 1209

ദേവദാനവഗന്ധർവാ
അസുരാഃ സമരുദ്ഗണാഃ ।
ന ച യക്ഷാ ഭയം തസ്യ
കുർയുഃ കിമിവ രാക്ഷസാഃ ॥ **4.29.24** ॥ 1210

തദേവം ശക്തിയുക്തസ്യ
പൂർവം പ്രതികൃതസ്ഥാ ।
രാമസ്യാർഹസി പിംഗേശ
കർതും സർവാത്മനാ പ്രിയം ॥ **4.29.25** ॥ 1211

നാധസ്താദവനൗ നാപ്സു
ഗതിർനോപരി ചാംബരേ ।
കസ്യചിത് സജ്ജതേഽസ്മാകം
കപീശ്വര തവാജ്ഞയാ ॥ **4.29.26** ॥ 1212

തദാജ്ഞാപയ കഃ കിം തേ
കുതോ വാപി വ്യവസ്യതു ।
ഹരയോ ഹ്യപ്രധൃഷ്യാസ്തേ
സന്തി കോട്യഗ്രതോഽനഘ ॥ **4.29.27** ॥ 1213

തസ്യ തദ് വചനം ശ്രുത്വാ
കാലേ സാധു നിരൂപിതം ।

സുഗ്രീവഃ സത്ത്വസമ്പന്ന -
ശ്ചകാര മതിമുത്തമാം ॥ **4.29.28** ॥ 1214

സന്ദിദേശാതിമതിമാൻ
നീലം നിത്യകൃതോദ്യമം ।
ദിക്ഷു സർവാസു സർവേഷാം
സൈന്യാനാമുപസംഗ്രഹേ ॥ **4.29.29** ॥ 1215

യഥാ സേനാ സമഗ്രാ മേ
യൂഥപാലാശ്ച സർവശഃ ।
സമാഗച്ഛന്ത്യസംഗേന
സേനാഗ്ര്യേണ തഥാ കുരു ॥ **4.29.30** ॥ 1216

യേ ത്വന്തപാലാഃ പ്ലവഗാഃ
ശീഘ്രഗാ വ്യവസായിനഃ ।
സമാനയന്തു തേ ശീഘ്രം
ത്വരിതാഃ ശാസനാൻമമ ।
സ്വയം ചാനന്തരം കാര്യം
ഭവാനേവാനുപശ്യതു ॥ **4.29.31** ॥ 1217

ത്രിപഞ്ചരാത്രാദൂർധ്വം യഃ പ്രാപ്നുയാദിഹ വാനരഃ ।
തസ്യ പ്രാണാന്തികോ ദണ്ഡോ നാത്ര കാർയാവിചാരണാ ॥ **4.29.32** ॥ 1218

ഹരീംശ്ച വൃദ്ധാനുപയാതു സാംഗദോ
ഭവാൻ മമാജ്ഞാമധികൃത്യ നിശ്ചിതം ।
ഇതി വ്യവസ്ഥാം ഹരിപുംഗവേശ്വരോ
വിധായ വേശ്മ പ്രവിവേശ വീർയവാൻ ॥ **4.29.33** ॥ 1219

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ഏകോനത്രിംശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ത്രിംശഃ സർഗഃ ॥

ശരദ്വർണനം ശ്രീരാമേണ ലക്ഷ്മണായ സുഗ്രീവപാർശ്വം ഗന്തുമാദേശദാനം

ഗൃഹം പ്രവിഷ്ടേ സുഗ്രീവേ
വിമുക്തേ ഗഗനേ ഘനൈഃ ।
വർഷരാത്രേ സ്ഥിതോ രാമഃ
കാമശോകാഭിപീഡിതഃ ॥ **4.30.1** ॥ 1220

പാണ്ഡുരം ഗഗനം ദൃഷ്ട്വാ
വിമലം ചന്ദ്രമണ്ഡലം ।
ശാരദീം രജനീം ചൈവ
ദൃഷ്ട്വാ ജ്യോത്സ്നാനുലേപനാം ॥ **4.30.2** ॥ 1221

കാമവൃത്തം ച സുഗ്രീവം
നഷ്ടാം ച ജനകാത്മജാം ।
ദൃഷ്ട്വാ കാലമതീതം ച
മുമോഹ പരമാതുരഃ ॥ **4.30.3** ॥ 1222

സ തു സംജ്ഞാമുപാഗമ്യ
മുഹൂർതാൻമതിമാൻ നൃപഃ ।
മനഃ സ്ഥാമപി വൈദേഹീം
ചിന്തയാമാസ രാഘവഃ ॥ **4.30.4** ॥ 1223

ദൃഷ്ട്വാ ച വിമലം വ്യോമ
ഗതവിദ്യുദ്ബലാഹകം ।
സാരസാരാവസംഘുഷ്ടം
വിലലാപാർതയാ ഗിരാ ॥ **4.30.5** ॥ 1224

ആസീനഃ പർവതസ്യാഗ്രേ
ഹേമധാതുവിഭൂഷിതേ ।
ശാരദം ഗഗനം ദൃഷ്ട്വാ
ജഗാമ മനസാ പ്രിയാം ॥ **4.30.6** ॥ 1225

സാരസാരാവസന്നാദൈഃ
സാരസാരാവനാദിനീ ।
യാഽഽശ്രമേ രമതേ ബാലാ
സാദ്യ മേ രമതേ കഥം ॥ **4.30.7** ॥ 1226

പുഷ്പിതാംശ്ചാസനാൻ ദൃഷ്ട്വാ
കാഞ്ചനാനിവ നിർമലാൻ ।
കഥം സാ രമതേ ബാലാ
പശ്യന്തീ മാമപശ്യതീ ॥ **4.30.8** ॥ 1227

യാ പുരാ കലഹംസാനാം
കലേന കലഭാഷിണീ ।
ബുധ്യതേ ചാരുസർവാംഗീ
സാദ്യ മേ രമതേ കഥം ॥ **4.30.9** ॥ 1228

നിഃസ്വനം ചക്രവാകാനാം
നിശമ്യ സഹചാരിണാം ।
പുണ്ഡരീകവിശാലാക്ഷീ
കഥമേഷാ ഭവിഷ്യതി ॥ **4.30.10** ॥ 1229

സരാംസി സരിതോ വാപീഃ
കാനനാനി വനാനി ച ।
താം വിനാ മൃഗശാവാക്ഷീം
ചരന്നാദ്യ സുഖം ലഭേ ॥ **4.30.11** ॥ 1230

അപി താം മദ്വിയോഗാച്ച
സൗകുമാർയാച്ച ഭാമിനീം ।
സുദൂരം പീഡയേത് കാമഃ
ശരദ്ഗുണനിരന്തരഃ ॥ **4.30.12** ॥ 1231

ഏവമാദി നരശ്രേഷ്ഠോ
വിലലാപ നൃപാത്മജഃ ।
വിഹംഗ ഇവ സാരംഗഃ
സലിലം ത്രിദശേശ്വരാത് ॥ **4.30.13** ॥ 1232

തതശ്ചഞ്ചൂര്യ രമ്യേഷു
ഫലാർഥീ ഗിരിസാനുഷു ।
ദദർശ പർയുപാവൃത്തോ
ലക്ഷ്മീവാൻ ലക്ഷ്മണോഽഗ്രജം ॥ **4.30.14** ॥ 1233

സ ചിന്തയാ ദുസ്സഹയാ പരീതം
വിസംജ്ഞമേകം വിജനേ മനസ്വീ ।
ഭ്രാതുർവിഷാദാത് ത്വരിതോഽതിദീനഃ
സമീക്ഷ്യ സൗമിത്രിരുവാച ദീനം ॥ **4.30.15** ॥ 1234

കിമാർയ കാമസ്യ വശംഗതേന
കിമാത്മപൗരുഷ്യപരാഭവേന ।
അയം ഹ്രിയാ സംഹ്രിയതേ സമാധിഃ
കിമത്ര യോഗേന നിവർതതേ ന ॥ **4.30.16** ॥ 1235

ക്രിയാഭിയോഗം മനസഃ പ്രസാദം
സമാധിയോഗാനുഗതം ച കാലം ।
സഹായസാമർഥ്യമദീനസത്ത്വഃ
സ്വകർമഹേതും ച കുരുഷ്വ താത ॥ **4.30.17** ॥ 1236

ന ജാനകീ മാനവവംശനാഥ
ത്വയാ സനാഥാ സുലഭാ പരേണ ।
ന ചാഗ്നിചൂഡാം ജ്വലിതാമുപേത്യ
ന ദഹ്യതേ വീര വരാർഹ കശ്ചിത് ॥ **4.30.18** ॥ 1237

സലക്ഷണം ലക്ഷ്മണമപ്രധൃഷ്യം
സ്വഭാവജം വാക്യമുവാച രാമഃ ।
ഹിതം ച പഥ്യം ച നയപ്രസക്തം
സസാമധർമാർഥസമാഹിതം ച ॥ **4.30.19** ॥ 1238

നിസ്സംശയം കാർയമവേക്ഷിതവ്യം
ക്രിയാവിശേഷോഽപ്യനുവർതിതവ്യഃ ।
ന തു പ്രവൃദ്ധസ്യ ദുരാസദസ്യ
കുമാര വീർയസ്യ ഫലം ച ചിന്ത്യം ॥ **4.30.20** ॥ 1239

അഥ പദ്മപലാശാക്ഷീം
മൈഥിലീമനുചിന്തയൻ ।
ഉവാച ലക്ഷ്മണം രാമോ
മുഖേന പരിശുഷ്യതാ ॥ **4.30.21** ॥ 1240

തർപയിത്വാ സഹസ്രാക്ഷഃ
സലിലേന വസുന്ധരാം ।
നിർവർതയിത്വാ സസ്യാനി
കൃതകർമാ വ്യവസ്ഥിതഃ ॥ **4.30.22** ॥ 1241

ദീർഘഗംഭീരനിർഘോഷാഃ
ശൈലദ്രുമപുരോഗമാഃ ।
വിസൃജ്യ സലിലം മേഘാഃ
പരിശാന്താ നൃപാത്മജ ॥ **4.30.23** ॥ 1242

നീലോത്പലദലശ്യാമാഃ
ശ്യാമീകൃത്വാ ദിശോ ദശ ।
വിമദാ ഇവ മാതംഗാഃ
ശാന്തവേഗാഃ പയോധരാഃ ॥ **4.30.24** ॥ 1243

ജലഗർഭാ മഹാവേഗാഃ
കുടജാർജുനഗന്ധിനഃ ।
ചരിത്വാ വിരതാഃ സൗമ്യ
വൃഷ്ടിവാതാഃ സമുദ്യതാഃ ॥ **4.30.25** ॥ 1244

ഘനാനാം വാരണാനാം ച
മയൂരാണാം ച ലക്ഷ്മണ ।
നാദഃ പ്രസ്രവണാനാം ച
പ്രശാന്തഃ സഹസാനഘ ॥ **4.30.26** ॥ 1245

അഭിവൃഷ്ടാ മഹാമേഘൈ -
ർനിർമലാശ്ചിത്രസാനവഃ ।
അനുലിപ്താ ഇവാഭാന്തി
ഗിരയശ്ചന്ദ്രരശ്മിഭിഃ ॥ **4.30.27** ॥ 1246

ശാഖാസു സപ്തച്ഛദപാദപാനാം
പ്രഭാസു താരാർകനിശാകരാണാം ।
ലീലാസു ചൈവോത്തമവാരണാനാം
ശ്രിയം വിഭജ്യാദ്യ ശരത്പ്രവൃത്താ ॥ **4.30.28** ॥ 1247

സമ്പ്രത്യനേകാശ്രയചിത്രശോഭാ
ലക്ഷ്മീഃ ശരത്കാലഗുണോപപന്നാ ।
സൂര്യാഗ്രഹസ്തപ്രതിബോധിതേഷു
പദ്മാകരേഷ്വഭ്യധികം വിഭാതി ॥ **4.30.29** ॥ 1248

സപ്തച്ഛദാനാം കുസുമോപഗന്ധീ
ഷട്പാദവൃന്ദൈരനുഗീയമാനഃ ।
മത്തദ്വിപാനാം പവനാനുസാരീ
ദർപം വിനേഷ്യന്നധികം വിഭാതി ॥ **4.30.30** ॥ 1249

അഭ്യാഗതൈശ്ചാരുവിശാലപക്ഷൈഃ
സ്മരപ്രിയൈഃ പദ്മരജോവികീർണൈഃ ।
മഹാനദീനാം പുലിനോപയാതൈഃ
ക്രീഡന്തി ഹംസാഃ സഹ ചക്രവാകൈഃ ॥ **4.30.31** ॥ 1250

മദപ്രഗൽഭേഷു ച വാരണേഷു
ഗവാം സമൂഹേഷു ച ദർപിതേഷു ।
പ്രസന്നതോയാസു ച നിമ്നഗാസു
വിഭാതി ലക്ഷ്മീർബഹുധാ വിഭക്തതാ ॥ **4.30.32** ॥ 1251

നദഃ സമീക്ഷ്യാംബുധരൈർവിമുക്തം
വിമുക്തബർഹാഭരണാ വനേഷു ।
പ്രിയാസ്വരക്തതാ വിനിവൃത്തശോഭാ
ഗതോത്സവാ ധ്യാനപരാ മയൂരാഃ ॥ **4.30.33** ॥ 1252

മനോജ്ഞഗന്ധൈഃ പ്രിയകൈരനൽപൈഃ
പുഷ്പാതിഭാരാവനതാഗ്രശാഖൈഃ ।
സുവർണഗൗരൈർനയനാഭിരാമൈ -
രുദ്യോതിതാനീവ വനാന്തരാണി ॥ **4.30.34** ॥ 1253

പ്രിയാൻവിതാനാം നലിനീപ്രിയാണാം
വനേ പ്രിയാണാം കുസുമോദ്ഗതാനാം ।
മദോത്കടാനാം മദലാലസാനാം
ഗജോത്തമാനാം ഗതയോഽദ്യ മന്ദാഃ ॥ **4.30.35** ॥ 1254

വ്യക്തം നഭഃ ശസ്യവിധൗതവർണം
കൃശപ്രവാഹാനി നദീജലാനി ।
കഹ്ലാരശീതാഃ പവനാഃ പ്രവാന്തി
തമോ വിമുക്താശ്ച ദിശഃ പ്രകാശാഃ ॥ **4.30.36** ॥ 1255

സൂര്യാതപക്രാമണനഷ്ടപങ്കാ
ഭൂമിശ്ചിരോദ്ധാടിതസാന്ദ്രരേണുഃ ।
അന്യോന്യവൈരേണ സമായുതാനാ -
മുദ്യോഗകാലോഽദ്യ നരാധിപാനാം ॥ **4.30.37** ॥ 1256

ശരദ്ഗുണാപ്യായിതരൂപശോഭാഃ
പ്രഹർഷിതാഃ പാംസുസമുത്ഥിതാംഗാഃ ।
മദോത്കടാഃ സമ്പ്രതി യുദ്ധലുബ്ധാ
വൃഷാ ഗവാം മധ്യഗതാ നദന്തി ॥ **4.30.38** ॥ 1257

സമൻമഥാ തീവ്രതരാനുരാഗാ
കുലാൻവിതാ മന്ദഗതിഃ കരേണുഃ ।
മദാൻവിതം സമ്പരിവാര്യ യാന്തം
വനേഷു ഭർതാരമനുപ്രയാതി ॥ **4.30.39** ॥ 1258

ത്യക്ത്വാ വരാൺയാത്മവിഭൂഷിതാനി
ബർഹാണി തീരോപഗതാ നദീനാം ।
നിർഭർത്സ്യമാനാ ഇവ സാരസൗഘൈഃ
പ്രയാന്തി ദീനാ വിമനാ മയൂരാഃ ॥ **4.30.40** ॥ 1259

വിത്രാസ്യ കാരണ്ഡവചക്രവാകാൻ
മഹാരവൈർഭിന്നകടാ ഗജേന്ദ്രാഃ ।
സരസ്സുബദ്ധാംബുജഭൂഷണേഷു
വിക്ഷോഭ്യ വിക്ഷോഭ്യ ജലം പിബന്തി ॥ **4.30.41** ॥ 1260

വ്യപേതപങ്കാസു സവാലുകാസു
പ്രസന്നതോയാസു സഗോകുലാസു ।
സസാരസാരാവവിനാദിതാസു
നദീഷു ഹംസാ നിപതന്തി ഹൃഷ്ടാഃ ॥ **4.30.42** ॥ 1261

നദീഘനപ്രസ്രവണോദകാനാ -
മതിപ്രവൃദ്ധാനിലബർഹിണാനാം ।
പ്ലവംഗമാനാം ച ഗതോത്സവാനാം
ധ്രുവം രവാഃ സമ്പ്രതി സമ്പ്രണഷ്ടാഃ ॥ **4.30.43** ॥ 1262

അനേകവർണാഃ സുവിനഷ്ടകായാ
നവോദിതേഷ്വംബുധരേഷു നഷ്ടാഃ ।
ക്ഷുധാർദിതാ ഘോരവിഷാ ബിലേഭ്യ -
ശ്ചിരോഷിതാ വിപ്രസരന്തി സർപാഃ ॥ **4.30.44** ॥ 1263

ചഞ്ചച്ചന്ദ്രകരസ്പർശ -
ഹർഷോൻമീലിതതാരകാ ।
അഹോ രാഗവതീ സന്ധ്യാ
ജഹാതി സ്വയമംബരം ॥ **4.30.45** ॥ 1264

രാത്രിഃ ശശാങ്കോദിതസൗമ്യവക്ത്രാ
താരാഗണോൻമീലിതചാരുനേത്രാ ।
ജ്യോത്സ്നാംശുകപ്രാവരണാ വിഭാതി
നാരീവ ശുക്ലാംശുകസംവൃതാംഗീ ॥ **4.30.46** ॥ 1265

വിപക്വശാലിപ്രസവാനി ഭുക്ത്വാ
പ്രഹർഷിതാ സാരസചാരുപങ്ക്തിഃ ।
നദഃ സമാക്രാമതി ശീഘ്രവേഗാ
വാതാവധൂതാ ഗ്രഥിതേവ മാലാ ॥ **4.30.47** ॥ 1266

സുപ്തൈകഹംസം കുമുദൈരുപേതം
മഹാഹ്രദസ്ഥം സലിലം വിഭാതി ।
ഘനൈർവിമുക്തം നിശി പൂർണചന്ദ്രം
താരാഗണാകീർണമിവാന്തരിക്ഷം ॥ **4.30.48** ॥ 1267

പ്രകീർണഹംസാകുലമേഖലാനാം
പ്രബുദ്ധപദ്മോത്പലമാലിനീനാം ।
വാപ്യുത്തമാനാമധികാദ്യ ലക്ഷ്മീ -
ർവരാംഗനാനാമിവ ഭൂഷിതാനാം ॥ **4.30.49** ॥ 1268

വേണുസ്വരവ്യഞ്ജിതതൂര്യമിശ്രഃ
പ്രത്യൂഷകാലേ‍ഽനിലസമ്പ്രവൃത്തഃ ।
സമ്മൂർഛിതോ ഗർഗരഗോവൃഷാണാ -
മന്യോന്യമാപൂരയതീവ ശബ്ദഃ ॥ **4.30.50** ॥ 1269

നവൈർനദീനാം കുസുമപ്രഹാസൈ
ർവ്യാധൂയമാനൈർമൃദുമാരുതേന ।
ധൗതാമലക്ഷൗമപടപ്രകാശൈഃ
കൂലാനി കാശൈരുപശോഭിതാനി ॥ **4.30.51** ॥ 1270

വനപ്രചണ്ഡാ മധുപാനശൗണ്ഡാഃ
പ്രിയാൻവിതാഃ ഷട്ചരണാഃ പ്രഹൃഷ്ടാഃ ।
വനേഷു മത്താഃ പവനാനുയാത്രാം
കുർവന്തി പദ്മാസനരേണുഗൗരാഃ ॥ **4.30.52** ॥ 1271

ജലം പ്രസന്നം കുസുമപ്രഹാസം
ക്രൗഞ്ചസ്വനം ശാലിവനം വിപക്വം ।
മൃദുശ്ച വായുർവിമലശ്ച ചന്ദ്രഃ
ശംസന്തി വർഷവ്യപനീതകാലം ॥ **4.30.53** ॥ 1272

മീനോപസന്ദർശിതമേഖലാനാം
നദീവധൂനാം ഗതയോഽദ്യ മന്ദാഃ ।
കാന്തോപഭുക്താലസഗാമിനീനാം
പ്രഭാതകാലേഷ്വിവ കാമിനീനാം ॥ **4.30.54** ॥ 1273

സചക്രവാകാനി സശൈവലാനി
കാശൈർദുകൂലൈരിവ സംവൃതാനി ।
സപത്രരേഖാണി സരോചനാനി
വധൂമുഖാനീവ നദീമുഖാനി ॥ **4.30.55** ॥ 1274

പ്രഫുൽലബാണാസനചിത്രിതേഷു
പ്രഹൃഷ്ടഷട്പാദനികൂജിതേഷു ।
ഗൃഹീതചാപോദ്യതദണ്ഡചണ്ഡഃ
പ്രചണ്ഡചാപോഽദ്യ വനേഷു കാമഃ ॥ **4.30.56** ॥ 1275

ലോകം സുവൃഷ്ട്യാ പരിതോഷയിത്വാ
നദീസ്തടാകാനി ച പൂരയിത്വാ ।
നിഷ്പന്നസസ്യാം വസുധാം ച കൃത്വാ
ത്യക്ത്വാ നഭസ്തോയധരാഃ പ്രണഷ്ടാഃ ॥ **4.30.57** ॥ 1276

ദർശയന്തി ശരന്നദ്യഃ
പുലിനാനി ശനൈഃ ശനൈഃ ।
നവസംഗമസവ്രീഡാ
ജഘനാനീവ യോഷിതഃ ॥ **4.30.58** ॥ 1277

പ്രസന്നസലിലാഃ സൗമ്യ
കുരരാഭിവിനാദിതാഃ।
ചക്രവാകഗണാകീർണാ
വിഭാന്തി സലിലാശയാഃ ॥**4.30.59**॥ 1278

അൻയോൻയബദ്ധവൈരാണാം
ജിഗീഷൂണാം നൃപാത്മജ।
ഉദ്യോഗസമയഃ സൗമ്യ
പാർഥിവാനാമുപസ്ഥിതഃ ॥**4.30.60**॥ 1279

ഇയം സാ പ്രഥമാ യാത്രാ
പാർഥിവാനാം നൃപാത്മജ।
ന ച പശ്യാമി സുഗ്രീവ -
മുദ്യോഗം ച തഥാവിധം ॥**4.30.61**॥ 1280

അസനാഃ സപ്തപർണാശ്ച
കോവിദാരാശ്ച പുഷ്പിതാഃ।
ദൃശ്യന്തേ ബന്ധുജീവാശ്ച
ശ്യാമാശ്ച ഗിരിസാനുഷു ॥**4.30.62**॥ 1281

ഹംസസാരസചക്രാഢ്യൈഃ
കുരരൈശ്ച സമന്തതഃ।
പുലിനാൻയവകീർണാനി
നദീനാം പശ്യ ലക്ഷ്മണ ॥**4.30.63**॥ 1282

ചത്വാരോ വാർഷികാ മാസാ
ഗതാ വർഷശതോപമാഃ।
മമ ശോകാഭിതപ്തസ്യ
തഥാ സീതാമപശ്യതഃ ॥**4.30.64**॥ 1283

ചക്രവാകീവ ഭർതാരം
പൃഷ്ഠതോഽനുഗതാ വനം ।
വിഷമം ദണ്ഡകാരണ്യ-
മുദ്യാനമിവ ചാംഗനാ ॥ **4.30.65** ॥ 1284

പ്രിയാവിഹീനേ ദുഃഖാർതേ
ഹൃതരാജ്യേ വിവാസിതേ ।
കൃപാം ന കുരുതേ രാജാ
സുഗ്രീവോ മയി ലക്ഷ്മണ ॥ **4.30.66** ॥ 1285

അനാഥോ ഹൃതരാജ്യോഽഹം
രാവണേന ച ധർഷിതഃ ।
ദീനോ ദൂരഗൃഹഃ കാമീ
മാം ചൈവ ശരണം ഗതഃ ॥ **4.30.67** ॥ 1286

ഇത്യേതൈഃ കാരണൈഃ സൗമ്യ
സുഗ്രീവസ്യ ദുരാത്മനഃ ।
അഹം വാനരരാജസ്യ
പരിഭൂതഃ പരന്തപഃ ॥ **4.30.68** ॥ 1287

സ കാലം പരിസംഖ്യായ
സീതായാഃ പരിമാർഗണേ ।
കൃതാർഥഃ സമയം കൃത്വാ
ദുർമതിർനാവബുധ്യതേ ॥ **4.30.69** ॥ 1288

സ കിഷ്കിന്ധാം പ്രവിശ്യ ത്വം
ബ്രൂഹി വാനരപുംഗവം ।
മൂർഖം ഗ്രാമ്യസുഖേ സക്തം
സുഗ്രീവം വചനാൻമമ ॥ **4.30.70** ॥ 1289

അർഥിനാമുപപന്നാനാം
പൂർവം ചാപ്യുപകാരിണാം ।
ആശാം സംശ്രുത്യ യോ ഹന്തി
സ ലോകേ പുരുഷാധമഃ ॥ **4.30.71** ॥ 1290

ശുഭം വാ യദി വാ പാപം
യോ ഹി വാക്യമുദീരിതം ।
സത്യേന പരിഗൃഹ്ണാതി
സ വീരഃ പുരുഷോത്തമഃ ॥ **4.30.72** ॥ 1291

കൃതാർഥാ ഹ്യകൃതാർഥാനാം
മിത്രാണാം ന ഭവന്തി യേ ।
താൻ മൃതാനപി ക്രവ്യാദാഃ
കൃതഘ്നാൻ നോപഭുഞ്ജതേ ॥ **4.30.73** ॥ 1292

നൂനം കാഞ്ചനപൃഷ്ഠസ്യ
വികൃഷ്ടസ്യ മയാ രണേ ।
ദ്രഷ്ടുമിച്ഛസി ചാപസ്യ
രൂപം വിദ്യുദ്ഗണോപമം ॥ **4.30.74** ॥ 1293

ഘോരം ജ്യാതലനിർഘോഷം
ക്രുദ്ധസ്യ മമ സംയുഗേ ।
നിർഘോഷമിവ വജ്രസ്യ
പുനഃ സംശ്രോതുമിച്ഛസി ॥ **4.30.75** ॥ 1294

കാമമേവംഗതേഽപ്യസ്യ
പരിജ്ഞാതേ പരാക്രമേ ।
ത്വത്സഹായസ്യ മേ വീര
ന ചിന്താ സ്യാന്നൃപാത്മജ ॥ **4.30.76** ॥ 1295

യദർഥമയമാരംഭഃ
കൃതഃ പരപുരഞ്ജയ ।
സമയം നാഭിജാനാതി
കൃതാർഥഃ പ്ലവഗേശ്വരഃ ॥ **4.30.77** ॥ 1296

വർഷാഃ സമയകാലം തു
പ്രതിജ്ഞായ ഹരീശ്വരഃ ।
വ്യതീതാംശ്ചതുരോ മാസാൻ
വിഹരൻ നാവബുധ്യതേ ॥ **4.30.78** ॥ 1297

സാമാത്യപരിഷത്ക്രീഡൻ
പാനമേവോപസേവതേ ।
ശോകദീനേഷു നാസ്മാസു
സുഗ്രീവഃ കുരുതേ ദയാം ॥ **4.30.79** ॥ 1298

ഉച്യതാം ഗച്ഛ സുഗ്രീവ -
സ്ത്വയാ വീര മഹാബല ।
മമ രോഷസ്യ യദ്രൂപം
ബ്രൂയാശ്ചൈനമിദം വചഃ ॥ **4.30.80** ॥ 1299

ന സ സങ്കുചിതഃ പന്ഥാ
യേന വാലീ ഹതോ ഗതഃ ।
സമയേ തിഷ്ഠ സുഗ്രീവ
മാ വാലിപഥമൻവഗാഃ ॥ **4.30.81** ॥ 1300

ഏക ഏവ രണേ വാലീ
ശരേണ നിഹതോ മയാ ।
ത്വാം തു സത്യാദതിക്രാന്തം
ഹനിഷ്യാമി സബാന്ധവം ॥ **4.30.82** ॥ 1301

യദേവം വിഹിതേ കാർയേ
യദ്ധിതം പുരുഷർഷഭ ।
തത് തദ് ബ്രൂഹി നരശ്രേഷ്ഠ
ത്വര കാലവ്യതിക്രമഃ ॥ **4.30.83** ॥ 1302

കുരുഷ്വ സത്യം മമ വാനരേശ്വര
പ്രതിശ്രുതം ധർമമവേക്ഷ്യ ശാശ്വതം ।
മാ വാലിനം പ്രേതഗതോ യമക്ഷയേ
ത്വമദ്യ പശ്യേർമമ ചോദിതഃ ശരൈഃ ॥ **4.30.84** ॥ 1303

സ പൂർവജം തീവ്രവിവൃദ്ധകോപം
ലാലപ്യമാനം പ്രസമീക്ഷ്യ ദീനം ।
ചകാര തീവ്രാം മതിമുഗ്രതേജാ
ഹരീശ്വരേ മാനവവംശനാഥഃ ॥ **4.30.85** ॥ 1304

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ത്രിംശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ഏകത്രിംശഃ സർഗഃ ॥

സുഗ്രീവം പ്രതി ലക്ഷ്മണസ്യ കോപഃ, ശ്രീരാമേണ തസ്യ സാന്ത്വനം കിഷ്കിന്ധാദ്വാരമുപേത്യ ലക്ഷ്മണേന സുഗ്രീവപാർശ്വേംഗദസ്യ പ്രേഷണം വാനരാണാം ഭയം പ്ലക്ഷപ്രഭാവാഭ്യാം സുഗ്രീവായ കർതവ്യസ്യോപദേശശ്ച

സ കാമിനം ദീനമദീനസത്ത്വം
ശോകാഭിപന്നം സമുദീർണകോപം ।
നരേന്ദ്രസൂനുർനരദേവപുത്രം
രാമാനുജഃ പൂർവജമിത്യുവാച ॥ **4.31.1** ॥ 1305

ന വാനരഃ സ്ഥാസ്യതി സാധുവൃത്തേ
ന മൻയതേ കർമഫലാനുഷംഗാൻ ।
ന ഭോക്ഷ്യതേ വാനരരാജ്യലക്ഷ്മീം
തഥാ ഹി നാതിക്രമതേ(ഽ)സ്യ ബുദ്ധിഃ ॥ **4.31.2** ॥ 1306

മതിക്ഷയാദ് ഗ്രാമ്യസുഖേഷു സക്ത -
സ്തവ പ്രസാദാത് പ്രതികാരബുദ്ധിഃ ।
ഹതോ(ഽ)ഗ്രജം പശ്യതു വീര തസ്യ
ന രാജ്യമേവം വിഗുണസ്യ ദേയം ॥ **4.31.3** ॥ 1307

ന ധാരയേ കോപമുദീർണവേഗം
നിഹൻമി സുഗ്രീവമസത്യമദ്യ ।

ഹരിപ്രവീരൈഃ സഹ വാലിപുത്രോ
നരേന്ദ്രപുത്ര്യാ വിചയം കരോതു ॥ **4.31.4** ॥ 1308

തമാത്തബാണാസനമുത്പതന്തം
നിവേദിതാർഥം രണചണ്ഡകോപം ।
ഉവാച രാമഃ പരവീരഹന്താ
സ്വവീക്ഷിതം സാനുനയം ച വാക്യം ॥ **4.31.5** ॥ 1309

നഹി വൈ ത്വദ്വിധോ ലോകേ
പാപമേവം സമാചരേത് ।
കോപമാർയേണ യോ ഹന്തി
സ വീരഃ പുരുഷോത്തമഃ ॥ **4.31.6** ॥ 1310

നേദമത്ര ത്വയാ ഗ്രാഹ്യം
സാധുവൃത്തേന ലക്ഷ്മണ ।
താം പ്രീതിമനുവർതസ്വ
പൂർവവൃത്തം ച സംഗതം ॥ **4.31.7** ॥ 1311

സാമോപഹിതയാ വാചാ
രുക്ഷാണി പരിവർജയൻ ।
വക്തുമർഹസി സുഗ്രീവം
വ്യതീതം കാലപർയയേ ॥ **4.31.8** ॥ 1312

സോഽഗ്രജേനാനുശിഷ്ടാർഥോ
യഥാവത് പുരുഷർഷഭഃ ।
പ്രവിവേശ പുരീ വീരോ
ലക്ഷ്മണഃ പരവീരഹാ ॥ **4.31.9** ॥ 1313

തതഃ ശുഭമതിഃ പ്രാജ്ഞോ
ഭ്രാതുഃ പ്രിയഹിതേ രതഃ ।

ലക്ഷ്മണഃ പ്രതിസംരബ്ധോ
ജഗാമ ഭവനം കപേഃ ॥ **4.31.10** ॥ 1314

ശക്രബാണാസനപ്രഖ്യം
ധനുഃ കാലാന്തകോപമം ।
പ്രഗൃഹ്യ ഗിരിശൃംഗാഭം
മന്ദരഃ സാനുമാനിവ ॥ **4.31.11** ॥ 1315

യഥോക്തകാരീ വചന -
മുത്തരം ചൈവ സോത്തരം ।
ബൃഹസ്പതിസമോ ബുദ്ധ്യാ
മത്വാ രാമാനുജസ്തദാ ॥ **4.31.12** ॥ 1316

കാമക്രോധസമുത്ഥേന
ഭ്രാതുഃ ക്രോധാഗ്നിനാ വൃതഃ ।
പ്രഭഞ്ജന ഇവാപ്രീതഃ
പ്രയയൗ ലക്ഷ്മണസ്തതഃ ॥ **4.31.13** ॥ 1317

സാലതാലാശ്വകർണാംശ്ച
തരസാ പാതയൻ ബലാത് ।
പർയസ്യൻ ഗിരികൂടാനി
ദ്രുമാനൻയാംശ്ച വേഗിതഃ ॥ **4.31.14** ॥ 1318

ശിലാശ്ച ശകലീകുർവൻ
പദ്ഭ്യാം ഗജ ഇവാശുഗഃ ।
ദൂരമേകപദം ത്യക്ത്വാ
യയൗ കാർയവശാദ് ദ്രുതം ॥ **4.31.15** ॥ 1319

താമപശ്യദ് ബലാകീർണാം
ഹരിരാജമഹാപുരീം ।

ദുർഗാമിക്ഷ്വാകുശാർദൂലഃ
കിഷ്കിന്ധാം ഗിരിസങ്കടേ ॥ **4.31.16** ॥ 1320

രോഷാത് പ്രസ്ഫുരമാണോഷ്ഠഃ
സുഗ്രീവം പ്രതി ലക്ഷ്മണഃ ।
ദദർശ വാനരാൻ ഭീമാൻ
കിഷ്കിന്ധായാം ബഹിശ്ചരാൻ ॥ **4.31.17** ॥ 1321

തം ദൃഷ്ട്വാ വാനരാഃ സർവേ
ലക്ഷ്മണം പുരുഷർഷഭം ।
ശൈലശൃംഗാണി ശതശഃ
പ്രവൃദ്ധാംശ്ച മഹീരുഹാൻ ।
ജഗൃഹുഃ കുഞ്ജരപ്രഖ്യാ
വാനരാഃ പർവതാന്തരേ ॥ **4.31.18** ॥ 1322

താൻ ഗൃഹീതപ്രഹരണാൻ
സർവാൻ ദൃഷ്ട്വാ തു ലക്ഷ്മണഃ ।
ബഭൂവ ദ്വിഗുണം ക്രുദ്ധോ
ബഹ്വിന്ധന ഇവാനലഃ ॥ **4.31.19** ॥ 1323

തം തേ ഭയപരീതാംഗാ
ക്ഷുബ്ധം ദൃഷ്ട്വാ പ്ലവംഗമാഃ ।
കാലമൃത്യുയുഗാന്താഭം
ശതശോ വിദ്രുതാ ദിശഃ ॥ **4.31.20** ॥ 1324

തതഃ സുഗ്രീവഭവനം
പ്രവിശ്യ ഹരിപുംഗവാഃ ।
ക്രോധമാഗമനം ചൈവ
ലക്ഷ്മണസ്യ ന്യവേദയൻ ॥ **4.31.21** ॥ 1325

താരയാ സഹിതഃ കാമീ
സകൃതഃ കപിവൃഷസ്തദാ ।
ന തേഷാം കപിസിംഹാനാം
ശുശ്രാവ വചനം തദാ ॥ **4.31.22** ॥ 1326

തതഃ സചിവസന്ദിഷ്ടാ
ഹരയോ രോമഹർഷണാഃ ।
ഗിരികുഞ്ജരമേഘാഭാ
നഗരാന്നിർയയുസ്തദാ ॥ **4.31.23** ॥ 1327

നഖദംഷ്ട്രായുധാഃ സർവേ
വീരാ വികൃതദർശനാഃ ।
സർവേ ശാർദൂലദംഷ്ട്രാശ്ച
സർവേ വിവൃതദർശനാഃ ॥ **4.31.24** ॥ 1328

ദശനാഗബലാഃ കേചിത്
കേചിദ് ദശഗുണോത്തരാഃ ।
കേചിന്നാഗസഹസ്രസ്യ
ബഭൂവുസ്തുൽയവർചസഃ ॥ **4.31.25** ॥ 1329

തതസ്തൈഃ കപിഭിർവ്യാപ്താം
ദ്രുമഹസ്തൈർമഹാബലൈഃ ।
അപശ്യൽലക്ഷ്മണഃ ക്രുദ്ധഃ
കിഷ്കിന്ധാം താം ദുരാസദാം ॥ **4.31.26** ॥ 1330

തതസ്തേ ഹരയഃ സർവേ
പ്രാകാരപരിഖാന്തരാത് ।
നിഷ്ക്രമ്യോദഗ്രസത്ത്വാസ്തു
തസ്ഥുരാവിഷ്കൃതം തദാ ॥ **4.31.27** ॥ 1331

സുഗ്രീവസ്യ പ്രമാദം ച
പൂർവജസ്യാർഥമാത്മവാൻ ।
ദൃഷ്ട്വാ ക്രോധവശം വീരഃ
പുനരേവ ജഗാമ സഃ ॥ **4.31.28** ॥ 1332

സ ദീർഘോഷ്ണമഹോച്ഛ്വാസഃ
കോപസംരക്തലോചനഃ ।
ബഭൂവ നരശാർദൂലഃ
സധൂമ ഇവ പാവകഃ ॥ **4.31.29** ॥ 1333

ബാണശൽയസ്ഫുരജ്ജിഹ്വഃ
സായകാസനഭോഗവാൻ ।
സ്വതേജോവിഷസംഭൂതഃ
പഞ്ചാസ്യ ഇവ പന്നഗഃ ॥ **4.31.30** ॥ 1334

തം ദീപ്തമിവ കാലാഗ്നിം
നാഗേന്ദ്രമിവ കോപിതം ।
സമാസാദ്യാംഗദസ്ത്രാസാദ്
വിഷാദമഗമത് പരം ॥ **4.31.31** ॥ 1335

സോഽംഗദം രോഷതാമ്രാക്ഷഃ
സന്ദിദേശ മഹായശാഃ ।
സുഗ്രീവഃ കഥ്യതാം വത്സ
മമാഗമനമിത്യുത ॥ **4.31.32** ॥ 1336

ഏഷ രാമാനുജഃ പ്രാപ്ത -
സ്ത്വത്സകാശമരിന്ദമ ।
ഭ്രാതുർവ്യസനസന്തപ്തോ
ദ്വാരി തിഷ്ഠതി ലക്ഷ്മണഃ ॥ **4.31.33** ॥ 1337

തസ്യ വാക്യം യദി രുചിഃ
ക്രിയതാം സാധു വാനര ।
ഇത്യുക്ത്വാ ശീഘ്രമാഗച്ഛ
വത്സ വാക്യമരിന്ദമ ॥ **4.31.34** ॥ 1338

ലക്ഷ്മണസ്യ വചഃ ശ്രുത്വാ
ശോകാവിഷ്ടോഽംഗദോഽബ്രവീത് ।
പിതുഃ സമീപമാഗമ്യ
സൗമിത്രിരയമാഗതഃ ॥ **4.31.35** ॥ 1339

അഥാംഗദസ്തസ്യ സുതീവ്രവാചാ
സംഭ്രാന്തഭാവഃ പരിദീനവക്ത്രഃ ।
നിർഗത്യ പൂർവം നൃപതേസ്തരസ്വീ
തതോ രുമായാശ്ചരണൗ വവന്ദേ ॥ **4.31.36** ॥ 1340

സംഗൃഹ്യ പാദൗ പിതുരുഗ്രതേജാ
ജഗ്രാഹ മാതുഃ പുനരേവ പാദൗ ।
പാദൗ രുമായാശ്ച നിപീഡയിത്വാ
നിവേദയാമാസ തതസ്തദർഥം ॥ **4.31.37** ॥ 1341

സ നിദ്രാക്ലാന്തസംവീതോ
വാനരോ ന വിബുദ്ധവാൻ ।
ബഭൂവ മദമത്തശ്ച
മദനേന ച മോഹിതഃ ॥ **4.31.38** ॥ 1342

തതഃ കിലകിലാം ചക്രു-
ർലക്ഷ്മണം പ്രേക്ഷ്യ വാനരാഃ ।
പ്രസാദയന്തസ്തം ക്രുദ്ധം
ഭയമോഹിതചേതസഃ ॥ **4.31.39** ॥ 1343

തേ മഹൗഘനിഭം ദൃഷ്ട്വാ
വജ്രാശനിസമസ്വനം ।
സിംഹനാദം സമം ചക്രു-
ർലക്ഷ്മണസ്യ സമീപതഃ ॥ **4.31.40** ॥ 1344

തേന ശബ്ദേന മഹതാ
പ്രത്യബുധ്യത വാനരഃ ।
മദവിഹ്വലതാമ്രാക്ഷോ
വ്യാകുലഃ സ്രഗ്വിഭൂഷണഃ ॥ **4.31.41** ॥ 1345

അഥാംഗദവചഃ ശ്രുത്വാ
തേനൈവ ച സമാഗതൗ ।
മന്ത്രിണൗ വാനരേന്ദ്രസ്യ
സമ്മതോദാരദർശനൗ ॥ **4.31.42** ॥ 1346

പ്ലക്ഷശ്ചൈവ പ്രഭാവശ്ച
മന്ത്രിണാവർഥധർമയോഃ ।
വക്തുമുച്ചാവചം പ്രാപ്തം
ലക്ഷ്മണം തൗ ശശംസതുഃ ॥ **4.31.43** ॥ 1347

പ്രസാദയിത്വാ സുഗ്രീവം
വചനൈഃ സാർഥനിശ്ചിതൈഃ ।
ആസീനം പർയുപാസീനൗ
യഥാ ശക്രം മരുത്പതിം ॥ **4.31.44** ॥ 1348

സത്യസന്ധൗ മഹാഭാഗൗ
ഭ്രാതരൗ രാമലക്ഷ്മണൗ ।
മനുഷ്യഭാവം സമ്പ്രാപ്തൗ
രാജ്യാർഹൗ രാജ്യദായിനൗ ॥ **4.31.45** ॥ 1349

തയോരേകോ ധനുഷ്പാണി -
ർദ്വാരി തിഷ്ഠതി ലക്ഷ്മണഃ ।
യസ്യ ഭീതാഃ പ്രവേപന്തോ
നാദാൻ മുഞ്ചന്തി വാനരാഃ ॥ **4.31.46** ॥ 1350

സ ഏഷ രാഘവഭ്രാതാ
ലക്ഷ്മണോ വാക്യസാരഥിഃ ।
വ്യവസായരഥഃ പ്രാപ്ത -
സ്തസ്യ രാമസ്യ ശാസനാത് ॥ **4.31.47** ॥ 1351

അയം ച തനയോ രാജം -
സ്താരായാ ദയിതോഽംഗദഃ ।
ലക്ഷ്മണേന സകാശം തേ
പ്രേഷിതസ്ത്വരയാനഘ ॥ **4.31.48** ॥ 1352

സോഽയം രോഷപരീതാക്ഷോ
ദ്വാരി തിഷ്ഠതി വീർയവാൻ ।
വാനരാൻ വാനരപതേ
ചക്ഷുഷാ നിർദഹന്നിവ ॥ **4.31.49** ॥ 1353

തസ്യ മൂർധ്നാ പ്രണാമം ത്വം
സപുത്രഃ സഹബാന്ധവഃ ।
ഗച്ഛ ശീഘ്രം മഹാരാജ
രോഷോ ഹ്യദ്യോപശാമ്യതാം ॥ **4.31.50** ॥ 1354

യഥാ ഹി രാമോ ധർമാത്മാ തത്കുരുഷ്വ സമാഹിതഃ ।
രാജംസ്തിഷ്ഠ സ്വസമയേ ഭവ സത്യപ്രതിശ്രവഃ ॥ **4.31.51** ॥ 1355

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ഏകത്രിംശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ദ്വാത്രിംശഃ സർഗഃ ॥

ഹനുമതാ ചിന്താകുലസ്യ സുഗ്രീവസ്യ പ്രബോധനം

അംഗദസ്യ വചഃ ശ്രുത്വാ
സുഗ്രീവഃ സചിവൈഃ സഹ ।
ലക്ഷ്മണം കുപിതം ശ്രുത്വാ
മുമോചാസനമാത്മവാൻ ॥ **4.32.1** ॥ 1356

സ ച താനബ്രവീദ് വാക്യം
നിശ്ചിത്യ ഗുരുലാഘവം ।
മന്ത്രജ്ഞാൻ മന്ത്രകുശലോ
മന്ത്രേഷു പരിനിഷ്ഠിതഃ ॥ **4.32.2** ॥ 1357

ന മേ ദുർവ്യാഹൃതം കിഞ്ചി -
ന്നാപി മേ ദുരനുഷ്ഠിതം ।
ലക്ഷ്മണോ രാഘവഭ്രാതാ
ക്രുദ്ധഃ കിമിതി ചിന്തയേ ॥ **4.32.3** ॥ 1358

അസുഹൃദ്ഭിർമമാമിത്രൈ -
ർനിത്യമന്തരദർശിഭിഃ ।
മമ ദോഷാനസംഭൂതാ -
ഞ്ശ്രാവിതോ രാഘവാനുജഃ ॥ **4.32.4** ॥ 1359

അത്ര താവദ് യഥാബുദ്ധിഃ
സർവൈരേവ യഥാവിധി ।
ഭാവസ്യ നിശ്ചയസ്താവദ്
വിജ്ഞേയോ നിപുണം ശനൈഃ ॥ **4.32.5** ॥ 1360

ന ഖൽവസ്തി മമ ത്രാസോ
ലക്ഷ്മണാന്നാപി രാഘവാത് ।
മിത്രം സ്വസ്ഥാനകുപിതം
ജനയത്യേവ സംഭ്രമം ॥ **4.32.6** ॥ 1361

സർവഥാ സുകരം മിത്രം
ദുഷ്കരം പ്രതിപാലനം ।
അനിത്യത്വാത് തു ചിത്താനാം
പ്രീതിരൽപേഽപി ഭിദ്യതേ ॥ **4.32.7** ॥ 1362

അതോനിമിത്തം ത്രസ്തോഽഹം
രാമേണ തു മഹാത്മനാ ।
യൻമമോപകൃതം ശക്യം
പ്രതികർതും ന തൻമയാ ॥ **4.32.8** ॥ 1363

സുഗ്രീവേണൈവമുക്തേ തു
ഹനൂമാൻ ഹരിപുംഗവഃ ।
ഉവാച സ്വേന തർകേണ
മധ്യേ വാനരമന്ത്രിണാം ॥ **4.32.9** ॥ 1364

സർവഥാ നൈതദാശ്ചർയം
യത് ത്വം ഹരിഗണേശ്വര ।
ന വിസ്മരസി സുസ്നിഗ്ധ -
മുപകാരം കൃതം ശുഭം ॥ **4.32.10** ॥ 1365

രാഘവേണ തു വീരേണ
ഭയമുത്സൃജ്യ ദൂരതഃ।
ത്വത്പ്രിയാർഥം ഹതോ വാലീ
ശക്രതുൽയപരാക്രമഃ ॥**4.32.11** ॥ 1366

സർവഥാ പ്രണയാത് ക്രുദ്ധോ
രാഘവോ നാത്ര സംശയഃ।
ഭ്രാതരം സമ്പ്രഹിതവാൻ
ലക്ഷ്മണം ലക്ഷ്മിവർധനം ॥**4.32.12** ॥ 1367

ത്വം പ്രമത്തോ ന ജാനീഷേ
കാലം കാലവിദാം വര।
ഫുൽലസപ്തച്ഛദശ്യാമാ
പ്രവൃത്താ തു ശരച്ഛുഭാ ॥**4.32.13** ॥ 1368

നിർമലഗ്രഹനക്ഷത്രാ
ദ്യൗഃ പ്രണഷ്ടബലാഹകാ।
പ്രസന്നാശ്ച ദിശഃ സർവാഃ
സരിതശ്ച സരാംസി ച ॥**4.32.14** ॥ 1369

പ്രാപ്തമുദ്യോഗകാലം തു
നാവൈഷി ഹരിപുംഗവ।
ത്വം പ്രമത്ത ഇതി വ്യക്തം
ലക്ഷ്മണോഽയമിഹാഗതഃ ॥**4.32.15** ॥ 1370

ആർതസ്യ ഹൃതദാരസ്യ
പരുഷം പുരുഷാന്തരാത്।
വചനം മർഷണീയം തേ
രാഘവസ്യ മഹാത്മനഃ ॥**4.32.16** ॥ 1371

കൃതാപരാധസ്യ ഹി തേ
നാന്യത് പശ്യാമ്യഹം ക്ഷമം ।
അന്തരേണാഞ്ജലിം ബദ്ധ്വാ
ലക്ഷ്മണസ്യ പ്രസാദനാത് ॥ **4.32.17** ॥ 1372

നിയുക്തൈർമന്ത്രിഭിർവാച്യോ
ഹ്യവശ്യം പാർഥിവോ ഹിതം ।
ഇത ഏവ ഭയം ത്യക്ത്വാ
ബ്രവീമ്യവധൃതം വചഃ ॥ **4.32.18** ॥ 1373

അഭിക്രുദ്ധഃ സമർഥോ ഹി
ചാപമുദ്യമ്യ രാഘവഃ ।
സദേവാസുരഗന്ധർവം
വശേ സ്ഥാപയിതും ജഗത് ॥ **4.32.19** ॥ 1374

ന സ ക്ഷമഃ കോപയിതും
യഃ പ്രസാദ്യഃ പുനർഭവേത് ।
പൂർവോപകാരം സ്മരതാ
കൃതജ്ഞേന വിശേഷതഃ ॥ **4.32.20** ॥ 1375

തസ്യ മൂർധ്നാ പ്രണമ്യ ത്വം സപുത്രഃ സസുഹൃജ്ജനഃ ।
രാജംസ്തിഷ്ഠ സ്വസമയേ ഭർതുർഭാർയേവ തദ്വശേ ॥ **4.32.21** ॥ 1376

ന രാമരാമാനുജശാസനം ത്വയാ
കപീന്ദ്രയുക്തം മനസാപ്യപോഹിതും ।
മനോ ഹി തേ ജ്ഞാസ്യതി മാനുഷം ബലം
സരാഘവസ്യാസ്യ സുരേന്ദ്രവർചസഃ ॥ **4.32.22** ॥ 1377

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ദ്വാത്രിംശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ത്രയസ്ത്രിംശഃ സർഗഃ ॥

കിഷ്കിന്ധാസുഷമാം പശ്യതോ ലക്ഷ്മണസ്യ സുഗ്രീവസദനേ പ്രവേശഃ പ്രവിശ്യ ച തേന സരോഷം ധനുഷോ വിഷ്ടാരണം ഭീതേന സുഗ്രീവേണ തസ്യ രോഷശമനായ താരായാഃ പ്രേഷണം താരയാ പ്രബോധ്യ തസ്യാന്തഃപുര ആനയനം

അഥ പ്രതിസമാദിഷ്ടോ
ലക്ഷ്മണഃ പരവീരഹാ ।
പ്രവിവേശ ഗുഹാം രമ്യാം
കിഷ്കിന്ധാം രാമശാസനാത് ॥ **4.33.1** ॥ 1378

ദ്വാരസ്ഥാ ഹരയസ്തത്ര
മഹാകായാ മഹാബലാഃ ।
ബഭൂവുർലക്ഷ്മണം ദൃഷ്ട്വാ
സർവേ പ്രാഞ്ജലയഃ സ്ഥിതാഃ ॥ **4.33.2** ॥ 1379

നിഃശ്വസന്തം തു തം ദൃഷ്ട്വാ
ക്രുദ്ധം ദശരഥാത്മജം ।
ബഭൂവുർഹരയസ്തസ്താ
ന ചൈനം പർയവാരയൻ ॥ **4.33.3** ॥ 1380

സ താം രത്നമയീം ദിവ്യാം
ശ്രീമാൻ പുഷ്പിതകാനനാം ।

രമ്യാം രത്നസമാകീർണാം
ദദർശ മഹതീം ഗുഹാം ॥ **4.33.4** ॥ 1381

ഹർമ്യപ്രാസാദസംബാധാം
നാനാരത്നോപശോഭിതാം ।
സർവകാമഫലൈർവൃക്ഷൈഃ
പുഷ്പിതൈരുപശോഭിതാം ॥ **4.33.5** ॥ 1382

ദേവഗന്ധർവപുത്രൈശ്ച
വാനരൈഃ കാമരൂപിഭിഃ ।
ദിവ്യമാൽയാംബരധരൈഃ
ശോഭിതാം പ്രിയദർശനൈഃ ॥ **4.33.6** ॥ 1383

ചന്ദനാഗുരുപദ്മാനാം
ഗന്ധൈഃ സുരഭിഗന്ധിതാം ।
മൈരേയാണാം മധൂനാം ച
സമ്മോദിതമഹാപഥാം ॥ **4.33.7** ॥ 1384

വിന്ധ്യമേരുഗിരിപ്രഖ്യൈഃ
പ്രാസാദൈർനൈകഭൂമിഭിഃ ।
ദദർശ ഗിരിനദ്യശ്ച
വിമലാസ്തത്ര രാഘവഃ ॥ **4.33.8** ॥ 1385

അംഗദസ്യ ഗൃഹം രമ്യം
മൈന്ദസ്യ ദ്വിവിദസ്യ ച ।
ഗവയസ്യ ഗവാക്ഷസ്യ
ഗജസ്യ ശരഭസ്യ ച ॥ **4.33.9** ॥ 1386

വിദ്യുൻമാലേശ്ച സമ്പാതേഃ
സൂര്യാക്ഷസ്യ ഹനൂമതഃ ।

വീരബാഹോഃ സുബാഹോശ്ച
നലസ്യ ച മഹാത്മനഃ ॥ **4.33.10** ॥ 1387

കുമുദസ്യ സുഷേണസ്യ
താരജാംബവതോസ്തഥാ ।
ദധിവക്ത്രസ്യ നീലസ്യ
സുപാടലസുനേത്രയോഃ ॥ **4.33.11** ॥ 1388

ഏതേഷാം കപിമുഖ്യാനാം
രാജമാർഗേ മഹാത്മനാം ।
ദദർശ ഗൃഹമുഖ്യാനി
മഹാസാരാണി ലക്ഷ്മണഃ ॥ **4.33.12** ॥ 1389

പാണ്ഡുരാഭ്രപ്രകാശാനി
ഗന്ധമാൽയയുതാനി ച ।
പ്രഭൂതധനധാൻയാനി
സ്ത്രീരത്നൈഃ ശോഭിതാനി ച ॥ **4.33.13** ॥ 1390

പാണ്ഡുരേണ തു ശൈലേന
പരിക്ഷിപ്തം ദുരാസദം ।
വാനരേന്ദ്രഗൃഹം രമ്യം
മഹേന്ദ്രസദനോപമം ॥ **4.33.14** ॥ 1391

ശുക്ലൈഃ പ്രാസാദശിഖരൈഃ
കൈലാസശിഖരോപമൈഃ ।
സർവകാമഫലൈർവൃക്ഷൈഃ
പുഷ്പിതൈരുപശോഭിതം ॥ **4.33.15** ॥ 1392

മഹേന്ദ്രദത്തൈഃ ശ്രീമദ്ഭി -
ർനീലജീമൂതസന്നിഭൈഃ ।

ദിവ്യപുഷ്പഫലൈർവൃക്ഷൈഃ
ശീതച്ഛായൈർമനോരമൈഃ ॥ **4.33.16** ॥ 1393

ഹരിഭിഃ സംവൃതദ്വാരം
ബലിഭിഃ ശസ്ത്രപാണിഭിഃ ।
ദിവ്യമാൽയാവൃതം ശുഭ്രം
തപ്തകാഞ്ചനതോരണം ॥ **4.33.17** ॥ 1394

സുഗ്രീവസ്യ ഗൃഹം രമ്യം
പ്രവിവേശ മഹാബലഃ ।
അവാർയമാണഃ സൗമിത്രി -
ർമഹാഭ്രമിവ ഭാസ്കരഃ ॥ **4.33.18** ॥ 1395

സ സപ്ത കക്ഷ്യാ ധർമാത്മാ
യാനാസനസമാവൃതാഃ ।
ദദർശ സുമഹദ്ഗുപ്തം
ദദർശാന്തഃപുരം മഹത് ॥ **4.33.19** ॥ 1396

ഹൈമരാജതപർയങ്കൈ -
ർബഹുഭിശ്ച വരാസനൈഃ ।
മഹാർഹാസ്തരണോപേതൈ -
സ്തത്ര തത്ര സമാവൃതം ॥ **4.33.20** ॥ 1397

പ്രവിശന്നേവ സതതം
ശുശ്രാവ മധുരസ്വനം ।
തന്ത്രീഗീതസമാകീർണം
സമതാലപദാക്ഷരം ॥ **4.33.21** ॥ 1398

ബഹ്വീശ്ച വിവിധാകാരാ
രൂപയൗവനഗർവിതാഃ ।

സ്ത്രിയഃ സുഗ്രീവഭവനേ
ദദർശ സ മഹാബലഃ ॥ **4.33.22** ॥ 1399

ദൃഷ്ട്വാഭിജനസമ്പന്നാ -
സ്ത്ര മാൽയകൃതസ്രജഃ ।
വരമാൽയകൃതവ്യഗ്രാ
ഭൂഷണോത്തമഭൂഷിതാഃ ॥ **4.33.23** ॥ 1400

നാതൃപ്താൻ നാതി ചാവ്യഗ്രാൻ
നാനുദാത്തപരിച്ഛദാൻ ।
സുഗ്രീവാനുചരാംശ്ചാപി
ലക്ഷയാമാസ ലക്ഷ്മണഃ ॥ **4.33.24** ॥ 1401

കൂജിതം നൂപുരാണാം ച
കാഞ്ചീനാം നിഃസ്വനം തഥാ ।
സ നിശമ്യ തതഃ ശ്രീമാൻ
സൗമിത്രിർലജ്ജിതോഽഭവത് ॥ **4.33.25** ॥ 1402

രോഷവേഗപ്രകുപിതഃ
ശ്രുത്വാ ചാഭരണസ്വനം ।
ചകാര ജ്യാസ്വനം വീരോ
ദിശഃ ശബ്ദേന പൂരയൻ ॥ **4.33.26** ॥ 1403

ചാരിത്രേണ മഹാബാഹു -
രപകൃഷ്ടഃ സ ലക്ഷ്മണഃ ।
തസ്ഥാവേകാന്തമാശ്രിത്യ
രാമകോപസമൻവിതഃ ॥ **4.33.27** ॥ 1404

തേന ചാപസ്വനേനാഥ
സുഗ്രീവഃ പ്ലവഗാധിപഃ ।

വിജ്ഞായാഗമനം ത്രസ്തഃ
സ ചചാല വരാസനാത് ॥ **4.33.28** ॥ 1405

അംഗദേന യഥാ മഹ്യം
പുരസ്താത് പ്രതിവേദിതം ।
സുവ്യക്തമേഷ സമ്പ്രാപ്തഃ
സൗമിത്രിർഭ്രാതൃവത്സലഃ ॥ **4.33.29** ॥ 1406

അംഗദേന സമാഖ്യാതോ
ജ്യാസ്വനേന ച വാനരഃ ।
ബുബുധേ ലക്ഷ്മണം പ്രാപ്തം
മുഖം ചാസ്യ വ്യശുഷ്യത ॥ **4.33.30** ॥ 1407

തതസ്താരാം ഹരിശ്രേഷ്ഠഃ
സുഗ്രീവഃ പ്രിയദർശനാം ।
ഉവാച ഹിതമവ്യഗ്ര -
സ്ത്രാസസംഭ്രാന്തമാനസഃ ॥ **4.33.31** ॥ 1408

കിം നു രുട്കാരണം സുഭ്രു
പ്രകൃത്യാ മൃദുമാനസഃ ।
സരോഷ ഇവ സമ്പ്രാപ്തോ
യേനായം രാഘവാനുജഃ ॥ **4.33.32** ॥ 1409

കിം പശ്യസി കുമാരസ്യ
രോഷസ്ഥാനമനിന്ദിതേ ।
ന ഖൽവകാരണേ കോപ -
മാഹരേന്നരപുംഗവഃ ॥ **4.33.33** ॥ 1410

യദ്യസ്യ കൃതമസ്മാഭി -
ർബുധ്യസേ കിഞ്ചിദപ്രിയം ।

തദ്ബുദ്ധ്യാ സമ്പ്രധാർയാശു
ക്ഷിപ്രമേവാഭിധീയതാം ॥ **4.33.34** ॥ 1411

അഥവാ സ്വയമേവൈനം
ദ്രഷ്ടുമർഹസി ഭാമിനി ।
വചനൈഃ സാന്ത്വയുക്തൈശ്ച
പ്രസാദയിതുമർഹസി ॥ **4.33.35** ॥ 1412

ത്വദ്ദർശനേ വിശുദ്ധാത്മാ
ന സ്മ കോപം കരിഷ്യതി ।
നഹി സ്ത്രീഷു മഹാത്മാനഃ
ക്വചിത് കുർവന്തി ദാരുണം ॥ **4.33.36** ॥ 1413

ത്വയാ സാന്ത്വൈരുപക്രാന്തം
പ്രസന്നേന്ദ്രിയമാനസം ।
തതഃ കമലപത്രാക്ഷം
ദ്രക്ഷ്യാമ്യഹമരിന്ദമം ॥ **4.33.37** ॥ 1414

സാ പ്രസ്ഖലന്തീ മദവിഹ്വലാക്ഷീ
പ്രലംബകാഞ്ചീഗുണഹേമസൂത്രാ ।
സലക്ഷണാ ലക്ഷ്മണസന്നിധാനം
ജഗാമ താരാ നമിതാംഗയഷ്ടിഃ ॥ **4.33.38** ॥ 1415

സ താം സമീക്ഷ്യൈവ ഹരീശപത്നീം
തസ്ഥാവുദാസീനതയാ മഹാത്മാ ।
അവാങ്മുഖോഽഭൂൻമനുജേന്ദ്രപുത്രഃ
സ്ത്രീസന്നികർഷാദ് വിനിവൃത്തകോപഃ ॥ **4.33.39** ॥ 1416

സാ പാനയോഗാച്ച നിവൃത്തലജ്ജാ
ദൃഷ്ടിപ്രസാദാച്ച നരേന്ദ്രസൂനോഃ ।

ഉവാച താരാ പ്രണയപ്രഗൽഭം
വാക്യം മഹാർഥം പരിസാന്ത്വരൂപം ॥ **4.33.40** ॥ 1417

കിം കോപമൂലം മനുജേന്ദ്രപുത്ര
കസ്തേ ന സന്തിഷ്ഠതി വാങ്നിദേശേ ।
കഃ ശുഷ്കവൃക്ഷം വനമാപതന്തം
ദാവാഗ്നിമാസീദതി നിർവിശങ്കഃ ॥ **4.33.41** ॥ 1418

സ തസ്യാ വചനം ശ്രുത്വാ
സാന്ത്വപൂർവമശങ്കിതഃ ।
ഭൂയഃ പ്രണയദൃഷ്ടാർഥം
ലക്ഷ്മണോ വാക്യമബ്രവീത് ॥ **4.33.42** ॥ 1419

കിമയം കാമവൃത്തസ്തേ
ലുപ്തധർമാർഥസംഗ്രഹഃ ।
ഭർതാ ഭർതൃഹിതേ യുക്തേ
ന ചൈനമവബുധ്യസേ ॥ **4.33.43** ॥ 1420

ന ചിന്തയതി രാജ്യാർഥം
സോഽസ്മാഞ്ശോകപരായണാൻ ।
സാമാത്യപരിഷത് താരേ
കാമമേവോപസേവതേ ॥ **4.33.44** ॥ 1421

സ മാസാംശ്ചതുരഃ കൃത്വാ
പ്രമാണം പ്ലവഗേശ്വരഃ ।
വ്യതീതാംസ്താൻ മദോദഗ്രോ
വിഹരൻ നാവബുധ്യതേ ॥ **4.33.45** ॥ 1422

നഹി ധർമാർഥസിദ്ധ്യർഥം
പാനമേവം പ്രശസ്യതേ ।

പാനാദർഥശ്ച കാമശ്ച
ധർമശ്ച പരിഹീയതേ ॥ **4.33.46** ॥ 1423

ധർമലോപോ മഹാംസ്താവത്
കൃതേ ഹ്യപ്രതികുർവതഃ ।
അർഥലോപശ്ച മിത്രസ്യ
നാശേ ഗുണവതോ മഹാൻ ॥ **4.33.47** ॥ 1424

മിത്രം ഹ്യർഥഗുണശ്രേഷ്ഠം
സത്യധർമപരായണം ।
തദ്ദ്വയം തു പരിത്യക്തം
ന തു ധർമേ വ്യവസ്ഥിതം ॥ **4.33.48** ॥ 1425

തദേവം പ്രസ്തുതേ കാർയേ
കാർയമസ്മാദ്വിരുത്തരം ।
തത് കാർയം കാർയതത്ത്വജ്ഞേ
ത്വമുദാഹർതുമർഹസി ॥ **4.33.49** ॥ 1426

സാ തസ്യ ധർമാർഥസമാധിയുക്തം
നിശമ്യ വാക്യം മധുരസ്വഭാവം ।
താരാ ഗതാർഥേ മനുജേന്ദ്രകാർയേ
വിശ്വാസയുക്തം തമുവാച ഭൂയഃ ॥ **4.33.50** ॥ 1427

ന കോപകാലഃ ക്ഷിതിപാലപുത്ര
ന ചാപി കോപഃ സ്വജനേ വിധേയഃ ।
ത്വദർഥകാമസ്യ ജനസ്യ തസ്യ
പ്രമാദമപ്യർഹസി വീര സോഢും ॥ **4.33.51** ॥ 1428

കോപം കഥം നാമ ഗുണപ്രകൃഷ്ടഃ
കുമാര കുർയാദപകൃഷ്ടസത്ത്വേ ।

കസ്ത്വദ്വിധഃ കോപവശം ഹി ഗച്ഛേത്
സത്ത്വാവരുദ്ധസ്തപസഃ പ്രസൂതിഃ ॥ **4.33.52** ॥ 1429

ജാനാമി കോപം ഹരിവീരബന്ധോ -
ർജാനാമി കാർയസ്യ ച കാലസംഗം ।
ജാനാമി കാർയം ത്വയി യത്കൃതം ന -
സ്തച്ചാപി ജാനാമി യദത്ര കാർയം ॥ **4.33.53** ॥ 1430

തച്ചാപി ജാനാമി തഥാവിഷഹ്യം
ബലം നരശ്രേഷ്ഠ ശരീരജസ്യ ।
ജാനാമി യസ്മിംശ്ച ജനേ്വബദ്ധം
കാമേന സുഗ്രീവമസകൃതമദ്യ ॥ **4.33.54** ॥ 1431

ന കാമതന്ത്രേ തവ ബുദ്ധിരസ്തി
ത്വം വൈ യഥാ മൻയുവശം പ്രപന്നഃ ।
ന ദേശകാലൗ ഹി യഥാർഥധർമാ -
വവേക്ഷതേ കാമരതിർമനുഷ്യഃ ॥ **4.33.55** ॥ 1432

തം കാമവൃത്തം മമ സന്നികൃഷ്ടം
കാമാഭിയോഗാച്ച വിമുകതലജ്ജം ।
ക്ഷമസ്വ താവത് പരവീരഹന്ത -
സ്ത്വദ്ഭ്രാതരം വാനരവംശനാഥം ॥ **4.33.56** ॥ 1433

മഹർഷയോ ധർമതപോഭിരാമാഃ
കാമാനുകാമാഃ പ്രതിബദ്ധമോഹാഃ ।
അയം പ്രകൃത്യാ ചപലഃ കപിസ്തു
കഥം ന സജ്ജേത സുഖേഷു രാജാ ॥ **4.33.57** ॥ 1434

ഇത്യേവമുകത്വാ വചനം മഹാർഥം
സാ വാനരീ ലക്ഷ്മണമപ്രമേയം ।

പുനഃ സഖേദം മദവിഹ്വലാക്ഷീ
ഭർതുർഹിതം വാക്യമിദം ബഭാഷേ ॥ **4.33.58** ॥ 1435

ഉദ്യോഗസ്തു ചിരാജ്ഞപ്തഃ
സുഗ്രീവേണ നരോത്തമ ।
കാമസ്യാപി വിധേയേന
തവാർഥപ്രതിസാധനേ ॥ **4.33.59** ॥ 1436

ആഗതാ ഹി മഹാവീർയാ
ഹരയഃ കാമരൂപിണഃ ।
കോടീഃ ശതസഹസ്രാണി
നാനാനഗനിവാസിനഃ ॥ **4.33.60** ॥ 1437

തദാഗച്ഛ മഹാബാഹോ
ചാരിത്രം രക്ഷിതം ത്വയാ ।
അച്ചലം മിത്രഭാവേന
സതാം ദാരാവലോകനം ॥ **4.33.61** ॥ 1438

താരയാ ചാഭ്യനുജ്ഞാത -
സ്ത്വരയാ വാപി ചോദിതഃ ।
പ്രവിവേശ മഹാബാഹു -
രഭ്യന്തരമരിംദമഃ ॥ **4.33.62** ॥ 1439

തതഃ സുഗ്രീവമാസീനം
കാഞ്ചനേ പരമാസനേ ।
മഹാർഹാസ്തരണോപേതേ
ദദർശാദിത്യസന്നിഭം ॥ **4.33.63** ॥ 1440

ദിവ്യാഭരണചിത്രാംഗം
ദിവ്യരൂപം യശസ്വിനം ।

ദിവ്യമാൽയാംബരധരം
മഹേന്ദ്രമിവ ദുർജയം ॥ **4.33.64** ॥ 1441

ദിവ്യാഭരണമാൽയാഭിഃ
പ്രമദാഭിഃ സമാവൃതം ।
സംരബ്ധതരരക്തക്ഷോ
ബഭൂവാന്തകസന്നിഭഃ ॥ **4.33.65** ॥ 1442

രുമാം തു വീരഃ പരിരഭ്യ ഗാഢം
വരാസനസ്ഥോ വരഹേമവർണഃ ।
ദദർശ സൗമിത്രിമദീനസത്ത്വം
വിശാലനേത്രഃ സ വിശാലനേത്രം ॥ **4.33.66** ॥ 1443

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ത്രയസ്ത്രിംശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ചതുസ്ത്രിംശഃ സർഗഃ ॥

സുഗ്രീവസ്യ ലക്ഷ്മണസമീപേ ഗമനം ലക്ഷ്മണേന തസ്യ ഭർത്സനം ച

തമപ്രതിഹതം ക്രുദ്ധം
പ്രവിഷ്ടം പുരുഷർഷഭം ।
സുഗ്രീവോ ലക്ഷ്മണം ദൃഷ്ട്വാ
ബഭൂവ വ്യഥിതേന്ദ്രിയഃ ॥ **4.34.1** ॥ 1444

ക്രുദ്ധം നിഃശ്വസമാനം തം
പ്രദീപ്തമിവ തേജസാ ।
ഭ്രാതുർവ്യസനസന്തപ്തം
ദൃഷ്ട്വാ ദശരഥാത്മജം ॥ **4.34.2** ॥ 1445

ഉത്പപാത ഹരിശ്രേഷ്ഠോ
ഹിത്വാ സൗവർണമാസനം ।
മഹാൻ മഹേന്ദ്രസ്യ യഥാ
സ്വലങ്കൃത ഇവ ധ്വജഃ ॥ **4.34.3** ॥ 1446

ഉത്പതന്തമനൂത്പേതൂ
രുമാപ്രഭൃതയഃ സ്ത്രിയഃ ।
സുഗ്രീവം ഗഗനേ പൂർണം
ചന്ദ്രം താരാഗണാ ഇവ ॥ **4.34.4** ॥ 1447

സംരക്തനയനഃ ശ്രീമാൻ
സഞ്ചചാര കൃതാഞ്ജലിഃ।
ബഭൂവാവസ്ഥിതസ്തത്ര
കൽപവൃക്ഷോ മഹാനിവ ॥ **4.34.5** ॥ 1448

രുമാദ്വിതീയം സുഗ്രീവം
നാരീമധ്യഗതം സ്ഥിതം।
അബ്രവീൽലക്ഷ്മണഃ ക്രുദ്ധഃ
സതാരം ശശിനം യഥാ ॥ **4.34.6** ॥ 1449

സത്ത്വാഭിജനസമ്പന്നഃ
സാനുക്രോശോ ജിതേന്ദ്രിയഃ।
കൃതജ്ഞഃ സത്യവാദീ ച
രാജാ ലോകേ മഹീയതേ ॥ **4.34.7** ॥ 1450

യസ്തു രാജാ സ്ഥിതോഽധർമേ
മിത്രാണാമുപകാരിണാം।
മിഥ്യാ പ്രതിജ്ഞാം കുരുതേ
കോ നൃശംസതരസ്തതഃ ॥ **4.34.8** ॥ 1451

ശതമശ്വാനൃതേ ഹന്തി
സഹസ്രം തു ഗവാനൃതേ।
ആത്മാനം സ്വജനം ഹന്തി
പുരുഷഃ പുരുഷാനൃതേ ॥ **4.34.9** ॥ 1452

പൂർവം കൃതാർഥോ മിത്രാണാം
ന തത്പ്രതികരോതി യഃ।
കൃതഘ്നഃ സർവഭൂതാനാം
സ വധ്യഃ പ്ലവഗേശ്വര ॥ **4.34.10** ॥ 1453

ഗീതോഽയം ബ്രഹ്മണാ ശ്ലോകഃ
സർവലോകനമസ്കൃതഃ ।
ദൃഷ്ട്വാ കൃതഘ്നം ക്രുദ്ധേന
തന്നിബോധ പ്ലവംഗമ ॥ **4.34.11** ॥ 1454

ഗോഘ്നേ ചൈവ സുരാപേ ച
ചൗരേ ഭഗ്നവ്രതേ തഥാ ।
നിഷ്കൃതിർവിഹിതാ സദ്ഭിഃ
കൃതഘ്നേ നാസ്തി നിഷ്കൃതിഃ ॥ **4.34.12** ॥ 1455

അനാർയസ്ത്വം കൃതഘ്നശ്ച
മിഥ്യാവാദീ ച വാനര ।
പൂർവം കൃതാർഥോ രാമസ്യ
ന തത്പ്രതികരോഷി യത് ॥ **4.34.13** ॥ 1456

നനു നാമ കൃതാർഥേന
ത്വയാ രാമസ്യ വാനര ।
സീതായാ മാർഗണേ യത്നഃ
കർതവ്യഃ കൃതമിച്ഛതാ ॥ **4.34.14** ॥ 1457

സ ത്വം ഗ്രാമ്യേഷു ഭോഗേഷു
സക്തോ മിഥ്യാപ്രതിശ്രവഃ ।
ന ത്വാം രാമോ വിജാനീതേ
സർപം മണ്ഡൂകരാവിണം ॥ **4.34.15** ॥ 1458

മഹാഭാഗേന രാമേണ
പാപഃ കരുണവേദിനാ ।
ഹരീണാം പ്രാപിതോ രാജ്യം
ത്വം ദുരാത്മാ മഹാത്മനാ ॥ **4.34.16** ॥ 1459

കൃതം ചേന്നാതിജാനീഷേ
രാഘവസ്യ മഹാത്മനഃ ।
സദ്യസ്ത്വം നിശിതൈർബാണൈ -
ർഹതോ ദ്രക്ഷ്യസി വാലിനം ॥ **4.34.17** ॥ 1460

ന സ സങ്കുചിതഃ പന്ഥാ
യേന വാലീ ഹതോ ഗതഃ ।
സമയേ തിഷ്ഠ സുഗ്രീവ
മാ വാലിപഥമൻവഗാഃ ॥ **4.34.18** ॥ 1461

ന നൂനമിക്ഷ്വാകുവരസ്യ കാർമുകാ -
ച്ഛരാംശ്ച താൻ പശ്യസി വജ്രസന്നിഭാൻ ।
തതഃ സുഖം നാമ വിഷേവസേ സുഖീ
ന രാമകാർയം മനസാപ്യവേക്ഷസേ ॥ **4.34.19** ॥ 1462

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ചതുസ്ത്രിംശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ പഞ്ചത്രിംശഃ സർഗഃ ॥

താരയാ യുക്തിയുക്തയാ വാചാ ലക്ഷ്മണസ്യ പ്രശമനം

തഥാ ബ്രുവാണം സൗമിത്രിം
പ്രദീപ്തമിവ തേജസാ ।
അബ്രവീൽലക്ഷ്മണം താരാ
താരാധിപനിഭാനനാ ॥ **4.35.1** ॥ 1463

നൈവം ലക്ഷ്മണ വക്തവ്യോ
നായം പരുഷമർഹതി ।
ഹരീണാമീശ്വരഃ ശ്രോതും
തവ വക്ത്രാദ് വിശേഷതഃ ॥ **4.35.2** ॥ 1464

നൈവാകൃതജ്ഞഃ സുഗ്രീവോ
ന ശഠോ നാപി ദാരുണഃ ।
നൈവാനൃതകഥോ വീര
ന ജിഹ്മശ്ച കപീശ്വരഃ ॥ **4.35.3** ॥ 1465

ഉപകാരം കൃതം വീരോ
നാപ്യയം വിസ്മൃതഃ കപിഃ ।
രാമേണ വീര സുഗ്രീവോ
യദൻയൈർദുഷ്കരം രണേ ॥ **4.35.4** ॥ 1466

രാമപ്രസാദാത് കീർതിം ച
കപിരാജ്യം ച ശാശ്വതം ।
പ്രാപ്സ്യവാനിഹ സുഗ്രീവോ
രുമാം മാം ച പരന്തപ ॥ **4.35.5** ॥ 1467

സുദുഃഖശയിതഃ പൂർവം
പ്രാപ്യേദം സുഖമുത്തമം ।
പ്രാപ്തകാലം ന ജാനീതേ
വിശ്വാമിത്രോ യഥാ മുനിഃ ॥ **4.35.6** ॥ 1468

ഘൃതാച്യാം കില സംസക്തോ
ദശ വർഷാണി ലക്ഷ്മണ ।
അഹോഽമൻയത ധർമാത്മാ
വിശ്വാമിത്രോ മഹാമുനിഃ ॥ **4.35.7** ॥ 1469

സ ഹി പ്രാപ്തം ന ജാനീതേ
കാലം കാലവിദാം വരഃ ।
വിശ്വാമിത്രോ മഹാതേജാഃ
കിം പുനർയഃ പൃഥഗ്ജനഃ ॥ **4.35.8** ॥ 1470

ദേഹധർമഗതസ്യാസ്യ
പരിശ്രാന്തസ്യ ലക്ഷ്മണ ।
അവിതൃപ്തസ്യ കാമേഷു
രാമഃ ക്ഷന്തുമിഹാർഹതി ॥ **4.35.9** ॥ 1471

ന ച രോഷവശം താത
ഗന്തുമർഹസി ലക്ഷ്മണ ।
നിശ്ചയാർഥമവിജ്ഞായ
സഹസാ പ്രാകൃതോ യഥാ ॥ **4.35.10** ॥ 1472

സത്ത്വയുക്തോ ഹി പുരുഷോ -
സ്ത്വദ്വിധഃ പുരുഷർഷഭ ।
അവിമൃശ്യ ന രോഷസ്യ
സഹസാ യാന്തി വശ്യതാം ॥ **4.35.11** ॥ 1473

പ്രസാദയേ ത്വാം ധർമജ്ഞ
സുഗ്രീവാർഥം സമാഹിതാ ।
മഹാൻ രോഷസമുത്പന്നഃ
സംരംഭസ്ത്യജ്യതാമയം ॥ **4.35.12** ॥ 1474

രുമാം മാം ചാംഗദം രാജ്യം
ധനധാന്യപശൂനി ച ।
രാമപ്രിയാർഥം സുഗ്രീവ -
സ്ത്യജേദിതി മതിർമമ ॥ **4.35.13** ॥ 1475

സമാനേഷ്യതി സുഗ്രീവഃ
സീതയാ സഹ രാഘവം ।
ശശാങ്കമിവ രോഹിണ്യാ
ഹത്വാ തം രാക്ഷസാധമം ॥ **4.35.14** ॥ 1476

ശതകോടിസഹസ്രാണി
ലങ്കായാം കില രക്ഷസാം ।
അയുതാനി ച ഷട്ത്രിംശ -
ത്സഹസ്രാണി ശതാനി ച ॥ **4.35.15** ॥ 1477

അഹത്വാ താംശ്ച ദുർധർഷാൻ
രാക്ഷസാൻ കാമരൂപിണഃ ।
ന ശക്യോ രാവണോ ഹന്തും
യേന സാ മൈഥിലീ ഹൃതാ ॥ **4.35.16** ॥ 1478

തേ ന ശക്യാ രണേ ഹന്തു -
മസഹായേന ലക്ഷ്മണ ।
രാവണഃ ക്രൂരകർമാ ച
സുഗ്രീവേണ വിശേഷതഃ ॥ **4.35.17** ॥ 1479

ഏവമാഖ്യാതവാൻ വാലീ
സ ഹ്യഭിജ്ഞോ ഹരീശ്വരഃ ।
ആഗമസ്തു ന മേ വ്യക്തഃ
ശ്രവാത് തസ്യ ബ്രവീമ്യഹം ॥ **4.35.18** ॥ 1480

ത്വത്സഹായനിമിത്തം ഹി
പ്രേഷിതാ ഹരിപുംഗവാഃ ।
ആനേതും വാനരാൻ യുദ്ധേ
സുബഹൂൻ ഹരിപുംഗവാൻ ॥ **4.35.19** ॥ 1481

താംശ്ച പ്രതീക്ഷമാണോഽയം
വിക്രാന്താൻ സുമഹാബലാൻ ।
രാഘവസ്യാർഥസിദ്ധ്യർഥം
ന നിർയാതി ഹരീശ്വരഃ ॥ **4.35.20** ॥ 1482

കൃതാ സുസംസ്ഥാ സൗമിത്രേ
സുഗ്രീവേണ പുരാ യഥാ ।
അദ്യ തൈർവാനരൈഃ സർവൈ -
രാഗന്തവ്യം മഹാബലൈഃ ॥ **4.35.21** ॥ 1483

ഋക്ഷകോടിസഹസ്രാണി
ഗോലാംഗൂലശതാനി ച ।
അദ്യ ത്വാമുപയാസ്യന്തി
ജഹി കോപമരിന്ദമ ।

കോട്യോഽനേകാസ്ത്രു കാകുത്സ്ഥ
കപീനാം ദീപ്തതേജസാം ॥ **4.35.22** ॥ 1484

തവ ഹി മുഖമിദം നിരീക്ഷ്യ കോപാത്
ക്ഷതജസമേ നയനേ നിരീക്ഷമാണാഃ ।
ഹരിവരവനിതാ ന യാന്തി ശാന്തിം
പ്രഥമഭയസ്യ ഹി ശങ്കിതാഃ സ്മ സർവാഃ ॥ **4.35.23** ॥ 1485

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ പഞ്ചത്രിംശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ഷട്ത്രിംശഃ സർഗഃ ॥

സ്വീയം ലഘുത്വം ശ്രീരാമസ്യ മഹത്ത്വം ച പ്രതിപാദയതാ സുഗ്രീവേണ ലക്ഷ്മണം പ്രതി ക്ഷമായാഃ പ്രാർഥനം ലക്ഷ്മണേന തസ്യ പ്രശംസാപൂർവകം തം പ്രത്യാത്മനാ സഹ ചലിതുമാദേശകരണം

ഇത്യുക്തസ്താരയാ വാക്യം
പ്രശ്രിതം ധർമസംഹിതം ।
മൃദുസ്വഭാവഃ സൗമിത്രിഃ
പ്രതിജഗ്രാഹ തദ്വചഃ ॥ **4.36.1** ॥ 1486

തസ്മിൻ പ്രതിഗൃഹീതേ തു
വാക്യേ ഹരിഗണേശ്വരഃ ।
ലക്ഷ്മണാത് സുമഹത്ത്രാസം
വസ്ത്രം ക്ലിന്നമിവാത്യജത് ॥ **4.36.2** ॥ 1487

തതഃ കംഠഗതം മാൽയം
ചിത്രം ബഹുഗുണം മഹത് ।
ചിച്ഛേദ വിമദശ്ചാസീത്
സുഗ്രീവോ വാനരേശ്വരഃ ॥ **4.36.3** ॥ 1488

സ ലക്ഷ്മണം ഭീമബലം
സർവവാനരസത്തമഃ ।

അബ്രവീത് പ്രശ്രിതം വാക്യം
സുഗ്രീവഃ സമ്പ്രഹർഷയൻ ॥ **4.36.4** ॥ 1489

പ്രണഷ്ടാ ശ്രീശ്ച കീർതിശ്ച
കപിരാജ്യം ച ശാശ്വതം ।
രാമപ്രസാദാത് സൗമിത്രേ
പുനശ്ചാപ്തമിദം മയാ ॥ **4.36.5** ॥ 1490

കഃ ശക്രതുല്യസ്യ ദേവസ്യ
ഖ്യാതസ്യ സ്വേന കർമണാ ।
താദൃശം പ്രതികുർവീത
അംശേനാപി നൃപാത്മജ ॥ **4.36.6** ॥ 1491

സീതാം പ്രാപ്സ്യതി ധർമാത്മാ
വധിഷ്യതി ച രാവണം ।
സഹായമാത്രേണ മയാ
രാഘവഃ സ്വേന തേജസാ ॥ **4.36.7** ॥ 1492

സഹായകൃത്യം കിം തസ്യ
യേന സപ്ത മഹാദ്രുമാഃ ।
ഗിരിശ്ച വസുധാ ചൈവ
ബാണേനൈകേന ദാരിതാഃ ॥ **4.36.8** ॥ 1493

ധനുർവിസ്ഫാരമാണസ്യ
യസ്യ ശബ്ദേന ലക്ഷ്മണ ।
സശൈലാ കമ്പിതാ ഭൂമിഃ
സഹായൈഃ കിം നു തസ്യ വൈ ॥ **4.36.9** ॥ 1494

അനുയാത്രാം നരേന്ദ്രസ്യ
കരിഷ്യേഽഹം നരർഷഭ ।

ഗച്ഛതോ രാവണം ഹന്തും
വൈരിണം സപുരസ്സരം ॥ **4.36.10** ॥ 1495

യദി കിഞ്ചിദതിക്രാന്തം
വിശ്വാസാത് പ്രണയേന വാ ।
പ്രേഷ്യസ്യ ക്ഷമിതവ്യം മേ
ന കശ്ചിന്നാപരാധ്യതി ॥ **4.36.11** ॥ 1496

ഇതി തസ്യ ബ്രുവാണസ്യ
സുഗ്രീവസ്യ മഹാത്മനഃ ।
അഭവൽലക്ഷ്മണഃ പ്രീതഃ
പ്രേമ്ണാ ചേദമുവാച ഹ ॥ **4.36.12** ॥ 1497

സർവഥാ ഹി മമ ഭ്രാതാ
സനാഥോ വാനരേശ്വര ।
ത്വയാ നാഥേന സുഗ്രീവ
പ്രശ്രിതേന വിശേഷതഃ ॥ **4.36.13** ॥ 1498

യസ്തേ പ്രഭാവഃ സുഗ്രീവ
യച്ച തേ ശൗചമീദൃശം ।
അർഹസ്ത്വം കപിരാജ്യസ്യ
ശ്രിയം ഭോക്തുമനുത്തമാം ॥ **4.36.14** ॥ 1499

സഹായേന ച സുഗ്രീവ
ത്വയാ രാമഃ പ്രതാപവാൻ ।
വധിഷ്യതി രണേ ശത്രൂ -
നചിരാന്നാത്ര സംശയഃ ॥ **4.36.15** ॥ 1500

ധർമജ്ഞസ്യ കൃതജ്ഞസ്യ
സംഗ്രാമേഷ്വനിവർതിനഃ ।

ഉപപന്നം ച യുക്തം ച
സുഗ്രീവ തവ ഭാഷിതം ॥ **4.36.16** ॥ 1501

ദോഷജ്ഞഃ സതി സാമർഥ്യേ
കോഽന്യോ ഭാഷിതുമർഹതി ।
വർജയിത്വാ മമ ജ്യേഷ്ഠം
ത്വാം ച വാനരസത്തമ ॥ **4.36.17** ॥ 1502

സദൃശശ്ചാസി രാമേണ
വിക്രമേണ ബലേന ച ।
സഹായോ ദൈവതൈർദത്ത -
ശ്ചിരായ ഹരിപുംഗവ ॥ **4.36.18** ॥ 1503

കിം തു ശീഘ്രമിതോ വീര
നിഷ്ക്രമ ത്വം മയാ സഹ ।
സാന്ത്വയസ്വ വയസ്യം ച
ഭാർയാഹരണദുഃഖിതം ॥ **4.36.19** ॥ 1504

യച്ച ശോകാഭിഭൂതസ്യ
ശ്രുത്വാ രാമസ്യ ഭാഷിതം ।
മയാ ത്വം പരുഷാണ്യുക്ത -
സ്തത് ക്ഷമസ്വ സഖേ മമ ॥ **4.36.20** ॥ 1505

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ഷട്ത്രിംശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ സപ്തത്രിംശഃ സർഗഃ ॥

സുഗ്രീവേണ വാനരസേനാസംഗ്രഹായ പുനർദൂതാൻ പ്രേഷയിതും ഹനുമത ആജ്ഞപനം തേഭ്യോ രാജാജ്ഞാമാകർണ്യ സമേഷാം വാനരാണാം കിഷ്കിന്ധാം പ്രതി പ്രസ്ഥാനം നിവൃത്തൈർദൂതൈഃ സുഗ്രീവായോപായനാനി സമർപ്യ വാനരാഗമനവൃത്താന്തസ്യ നിവേദനം

ഏവമുക്തസ്തു സുഗ്രീവോ
ലക്ഷ്മണേന മഹാത്മനാ ।
ഹനൂമന്തം സ്ഥിതം പാർശ്വേ
വചനം ചേദമബ്രവീത് ॥ **4.37.1** ॥ 1506

മഹേന്ദ്രഹിമവദ്വിന്ധ്യ -
കൈലാസശിഖരേഷു ച ।
മന്ദരേ പാണ്ഡുശിഖരേ
പഞ്ചശൈലേഷു യേ സ്ഥിതാഃ ॥ **4.37.2** ॥ 1507

തരുണാദിത്യവർണേഷു
ഭ്രാജമാനേഷു നിത്യശഃ ।
പർവതേഷു സമുദ്രാന്തേ
പശ്ചിമസ്യാം തു യേ ദിശി ॥ **4.37.3** ॥ 1508

ആദിത്യഭവനേ ചൈവ
ഗിരൗ സന്ധ്യാഭ്രസന്നിഭേ ।
പദ്മാചലവനം ഭീമാഃ
സംശ്രിതാ ഹരിപുംഗവാഃ ॥ **4.37.4** ॥ 1509

അഞ്ജനാംബുദസങ്കാശാഃ
കുഞ്ജരേന്ദ്രമഹൗജസഃ ।
അഞ്ജനേ പർവതേ ചൈവ
യേ വസന്തി പ്ലവംഗമാഃ ॥ **4.37.5** ॥ 1510

മഹാശൈലഗുഹാവാസാ
വാനരാഃ കനകപ്രഭാഃ ।
മേരുപാർശ്വഗതാശ്ചൈവ
യേ ച ധൂമ്രഗിരിം ശ്രിതാഃ ॥ **4.37.6** ॥ 1511

തരുണാദിത്യവർണാശ്ച
പർവതേ യേ മഹാരുണേ ।
പിബന്തോ മധു മൈരേയം
ഭീമവേഗാഃ പ്ലവംഗമാഃ ॥ **4.37.7** ॥ 1512

വനേഷു ച സുരമ്യേഷു
സുഗന്ധിഷു മഹത്സു ച ।
താപസാശ്രമരമ്യേഷു
വനാന്തേഷു സമന്തതഃ ॥ **4.37.8** ॥ 1513

താംസ്താംസ്ത്വമാനയ ക്ഷിപ്രം
പൃഥിവ്യാം സർവവാനരാൻ ।
സാമദാനാദിഭിഃ കൽപൈ -
ർവാനരൈർവേഗവത്തരൈഃ ॥ **4.37.9** ॥ 1514

പ്രേഷിതാഃ പ്രഥമം യേ ച
മയാഽഽജ്ഞാതാ മഹാജവാഃ।
ത്വരണാർഥം തു ഭൂയസ്ത്വം
സമ്പ്രേഷയ ഹരീശ്വരാൻ ॥ **4.37.10** ॥ 1515

യേ പ്രസക്താശ്ച കാമേഷു
ദീർഘസൂത്രാശ്ച വാനരാഃ।
ഇഹാനയസ്വ താഞ്ശീഘ്രം
സർവാനേവ കപീശ്വരാൻ ॥ **4.37.11** ॥ 1516

അഹോഭിർദശഭിർയേ ച
നാഗച്ഛന്തി മമാജ്ഞയാ।
ഹന്തവ്യാസ്തേ ദുരാത്മാനോ
രാജശാസനദൂഷകാഃ ॥ **4.37.12** ॥ 1517

ശതാൻയഥ സഹസ്രാണി
കോട്യശ്ച മമ ശാസനാത്।
പ്രയാന്തു കപിസിംഹാനാം
നിദേശേ മമ യേ സ്ഥിതാഃ ॥ **4.37.13** ॥ 1518

മേഘപർവതസങ്കാശാ -
ശ്ഛാദയന്ത ഇവാംബരം।
ഘോരരൂപാഃ കപിശ്രേഷ്ഠാ
യാന്തു മച്ഛാസനാദിതഃ ॥ **4.37.14** ॥ 1519

തേ ഗതിജ്ഞാ ഗതിം ഗത്വാ
പൃഥിവ്യാം സർവവാനരാഃ।
ആനയന്തു ഹരീൻ സർവാം -
സ്ത്വരിതാഃ ശാസനാൻമമ ॥ **4.37.15** ॥ 1520

തസ്യ വാനരരാജസ്യ
ശ്രുത്വാ വായുസുതോ വചഃ।
ദിക്ഷു സർവാസു വിക്രാന്താൻ
പ്രേഷയാമാസ വാനരാൻ ॥ **4.37.16** ॥ 1521

തേ പദം വിഷ്ണുവിക്രാന്തം
പതത്രിജ്യോതിരധ്വഗാഃ।
പ്രയാതാഃ പ്രഹിതാ രാജ്ഞാ
ഹരയസ്തു ക്ഷണേന വൈ ॥ **4.37.17** ॥ 1522

തേ സമുദ്രേഷു ഗിരിഷു
വനേഷു ച സരസ്സു ച।
വാനരാ വാനരാൻ സർവാൻ
രാമഹേതോരചോദയൻ ॥ **4.37.18** ॥ 1523

മൃത്യുകാലോപമസ്യാജ്ഞാം
രാജരാജസ്യ വാനരാഃ।
സുഗ്രീവസ്യായയുഃ ശ്രുത്വാ
സുഗ്രീവഭയശങ്കിതാഃ ॥ **4.37.19** ॥ 1524

തതസ്തേഞ്ജനസങ്കാശാ
ഗിരേസ്തസ്മാൻമഹാബലാഃ।
തിസ്രഃ കോട്യഃ പ്ലവംഗാനാം
നിർയയുർയത്ര രാഘവഃ ॥ **4.37.20** ॥ 1525

അസ്തം ഗച്ഛതി യത്രാർക -
സ്തസ്മിൻ ഗിരിവരേ രതാഃ।
സന്തപ്തഹേമവർണാഭാ -
സ്തസ്മാത് കോട്യോ ദശ ച്യുതാഃ ॥ **4.37.21** ॥ 1526

കൈലാസശിഖരേഭ്യശ്ച
സിംഹകേസരവർചസാം ।
തതഃ കോടിസഹസ്രാണി
വാനരാണാം സമാഗമൻ ॥ **4.37.22** ॥ 1527

ഫലമൂലേന ജീവന്തോ
ഹിമവന്തമുപാശ്രിതാഃ ।
തേഷാം കോടിസഹസ്രാണാം
സഹസ്രം സമവർതത ॥ **4.37.23** ॥ 1528

അംഗാരകസമാനാനാം
ഭീമാനാം ഭീമകർമണാം ।
വിന്ധ്യാദ് വാനര കോടീനാം
സഹസ്രാൺയപതൻ ദ്രുതം ॥ **4.37.24** ॥ 1529

ക്ഷീരോദവേലാനിലയാ -
സ്ഥമാലവനവാസിനഃ ।
നാരികേലാശനാശ്ചൈവ
തേഷാം സംഖ്യാ ന വിദ്യതേ ॥ **4.37.25** ॥ 1530

വനേഭ്യോ ഗഹ്വരേഭ്യശ്ച
സരിദ്ഭ്യശ്ച മഹാബലാഃ ।
ആഗച്ഛദ് വാനരീ സേനാ
പിബന്തീവ ദിവാകരം ॥ **4.37.26** ॥ 1531

യേ തു ത്വാരയിതും യാതാ
വാനരാഃ സർവവാനരാൻ ।
തേ വീരാ ഹിമവച്ഛൈലേ
ദദൃശുസ്ഥം മഹാദ്രുമം ॥ **4.37.27** ॥ 1532

തസ്മിൻ ഗിരിവരേ പുണ്യേ
യജ്ഞോ മാഹേശ്വരഃ പുരാ ।
സർവദേവമനസ്കാന്തോ
ബഭൂവ സുമനോരമഃ ॥ **4.37.28** ॥ 1533

അന്ന നിസ്യന്ദജാതാനി
മൂലാനി ച ഫലാനി ച ।
അമൃതസ്വാദുകൽപാനി
ദദൃശുസ്തത്ര വാനരാഃ ॥ **4.37.29** ॥ 1534

തദന്നസംഭവം ദിവ്യം
ഫലമൂലം മനോഹരം ।
യഃ കശ്ചിത് സകൃദശ്നാതി
മാസം ഭവതി തർപിതഃ ॥ **4.37.30** ॥ 1535

താനി മൂലാനി ദിവ്യാനി
ഫലാനി ച ഫലാശനാഃ ।
ഔഷധാനി ച ദിവ്യാനി
ജഗൃഹുർഹരിപുംഗവാഃ ॥ **4.37.31** ॥ 1536

തസ്മാച്ച യജ്ഞായതനാത്
പുഷ്പാണി സുരഭീണി ച ।
ആനിൻയുർവാനരാ ഗത്വാ
സുഗ്രീവപ്രിയകാരണാത് ॥ **4.37.32** ॥ 1537

തേ തു സർവേ ഹരിവരാഃ
പൃഥിവ്യാം സർവവാനരാൻ ।
സഞ്ചോദയിത്വാ ത്വരിതം
യൂഥാനാം ജഗ്മുരഗ്രതഃ ॥ **4.37.33** ॥ 1538

തേ തു തേന മുഹൂർതേന
കപയഃ ശീഘ്രചാരിണഃ ।
കിഷ്കിന്ധാം ത്വരയാ പ്രാപ്താഃ
സുഗ്രീവോ യത്ര വാനരഃ ॥ **4.37.34** ॥ 1539

തേ ഗൃഹീത്വൗഷധീഃ സർവാഃ
ഫലമൂലം ച വാനരാഃ ।
തം പ്രതിഗ്രാഹയാമാസു-
ർവചനം ചേദമബ്രുവൻ ॥ **4.37.35** ॥ 1540

സർവേ പരിസൃതാഃ ശൈലാഃ
സരിതശ്ച വനാനി ച ।
പൃഥിവ്യാം വാനരാഃ സർവേ
ശാസനാദുപയാന്തി തേ ॥ **4.37.36** ॥ 1541

ഏവം ശ്രുത്വാ തതോ ഹൃഷ്ടഃ
സുഗ്രീവഃ പ്ലവഗാധിപഃ ।
പ്രതിജഗ്രാഹ ച പ്രീത-
സ്തേഷാം സർവമുപായനം ॥ **4.37.37** ॥ 1542

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ സപ്തത്രിംശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ അഷ്ടാത്രിംശഃ സർഗഃ ॥

സലക്ഷ്മണേന സുഗ്രീവേണ ശ്രീരാമപാർശ്വമാഗമ്യ തത്പാദയോഃ പ്രണമനം ശ്രീരാമേണ തസ്യാശ്വാസനം സുഗ്രീവേണ സ്വകൃതസൈന്യസംഗ്രഹോദ്യോഗസ്യ കഥനം തദാകർണ്യ ശ്രീരാമസ്യ സന്തോഷശ്ച

പ്രതിഗൃഹ്യ ച തത് സർവ -
മുപായനമുപാഹൃതം ।
വാനരാൻ സാന്ത്വയിത്വാ ച
സർവാനേവ വ്യസർജയത് ॥ **4.38.1** ॥ 1543

വിസർജയിത്വാ സ ഹരീൻ
സഹസ്രാൻ കൃതകർമണഃ ।
മേനേ കൃതാർഥമാത്മാനം
രാഘവം ച മഹാബലം ॥ **4.38.2** ॥ 1544

സ ലക്ഷ്മണോ ഭീമബലം
സർവവാനരസത്തമം ।
അബ്രവീത് പ്രശ്രിതം വാക്യം
സുഗ്രീവം സമ്പ്രഹർഷയൻ ॥ **4.38.3** ॥ 1545

കിഷ്കിന്ധായാ വിനിഷ്ക്രാമ
യദി തേ സൗമ്യ രോചതേ ।

തസ്യ തദ് വചനം ശ്രുത്വാ
ലക്ഷ്മണസ്യ സുഭാഷിതം ॥ **4.38.4** ॥ 1546

സഗ്രീവഃ പരമപ്രീതോ
വാക്യമേതദുവാച ഹ ।
ഏവം ഭവതു ഗച്ഛാമ
സ്ഥേയം ത്വച്ഛാസനേ മയാ ॥ **4.38.5** ॥ 1547

തമേവമുക്ത്വാ സുഗ്രീവോ
ലക്ഷ്മണം ശുഭലക്ഷണം ।
വിസർജയാമാസ തദാ
താരാദ്യാശ്ചൈവ യോഷിതഃ ॥ **4.38.6** ॥ 1548

ഏഹീത്യുച്ചൈർഹരിവരാൻ
സുഗ്രീവഃ സമുദാഹരത് ।
തസ്യ തദ് വചനം ശ്രുത്വാ
ഹരയഃ ശീഘ്രമായയുഃ ॥ **4.38.7** ॥ 1549

ബദ്ധാഞ്ജലിപുടാഃ സർവേ
യേ സ്യുഃ സ്ത്രീദർശനക്ഷമാഃ ।
താനുവാച തതഃ പ്രാപ്താൻ
രാജാർകസദൃശപ്രഭഃ ॥ **4.38.8** ॥ 1550

ഉപസ്ഥാപയത ക്ഷിപ്രം
ശിബികാം മമ വാനരാഃ ।
ശ്രുത്വാ തു വചനം തസ്യ
ഹരയഃ ശീഘ്രവിക്രമാഃ ॥ **4.38.9** ॥ 1551

സമുപസ്ഥാപയാമാസുഃ
ശിബികാം പ്രിയദർശനാം ।

താമുപസ്ഥാപിതാം ദൃഷ്ട്വാ
ശിബികാം വാനരാധിപഃ ॥ **4.38.10** ॥ 1552

ലക്ഷ്മണാരുഹ്യതാം ശീഘ്ര -
മിതി സൗമിത്രിമബ്രവീത് ।
ഇത്യുക്ത്വാ കാഞ്ചനം യാനം
സുഗ്രീവഃ സൂര്യസന്നിഭം ॥ **4.38.11** ॥ 1553

ബഹുഭിർഹരിഭിർയുക്ത -
മാരുരോഹ സലക്ഷ്മണഃ ।
പാണ്ഡുരേണാതപത്രേണ
ധ്രിയമാണേന മൂർധനി ॥ **4.38.12** ॥ 1554

ശുക്ലൈശ്ച ബാലവ്യജനൈ -
ർധൂയമാനൈഃ സമന്തതഃ ।
ശംഖഭേരീനിനാദൈശ്ച
ബന്ദിഭിശ്ചാഭിനന്ദിതഃ ॥ **4.38.13** ॥ 1555

നിർയയൗ പ്രാപ്യ സുഗ്രീവോ
രാജ്യശ്രിയമനുത്തമാം ।
സ വാനരശതൈസ്തീക്ഷ്ണൈ -
ർബഹുഭിഃ ശസ്ത്രപാണിഭിഃ ॥ **4.38.14** ॥ 1556

പരികീർണോ യയൗ തത്ര
യത്ര രാമോ വ്യവസ്ഥിതഃ ।
സ തം ദേശമനുപ്രാപ്യ
ശ്രേഷ്ഠം രാമനിഷേവിതം ॥ **4.38.15** ॥ 1557

അവാതരൻമഹാതേജാഃ
ശിബികായാഃ സലക്ഷ്മണഃ ।

ആസാദ്യ ച തതോ രാമം
കൃതാഞ്ജലിപുടോഽഭവത് ॥ **4.38.16** ॥ 1558

കൃതാഞ്ജലൗ സ്ഥിതേ തസ്മിൻ
വാനരാശ്ചാഭവംസ്തഥാ ।
തടാകമിവ തം ദൃഷ്ട്വാ
രാമഃ കുഡ്മലപങ്കജം ॥ **4.38.17** ॥ 1559

വാനരാണാം മഹത് സൈന്യം
സുഗ്രീവേ പ്രീതിമാനഭൂത് ।
പാദയോഃ പതിതം മൂർധ്നാ
തമുത്ഥാപ്യ ഹരീശ്വരം ॥ **4.38.18** ॥ 1560

പ്രേമ്ണാ ച ബഹുമാനാച്ച
രാഘവഃ പരിഷസ്വജേ ।
പരിഷ്വജ്യ ച ധർമാത്മാ
നിഷീദേതി തതോഽബ്രവീത് ॥ **4.38.19** ॥ 1561

നിഷണ്ണം തം തതോ ദൃഷ്ട്വാ
ക്ഷിതൗ രാമോഽബ്രവീത് തതഃ ।
ധർമമർഥം ച കാമം ച
കാലേ യസ്തു നിഷേവതേ ॥ **4.38.20** ॥ 1562

വിഭജ്യ സതതം വീര
സ രാജാ ഹരിസത്തമ ।
ഹിത്വാ ധർമം തഥാർഥം ച
കാമം യസ്തു നിഷേവതേ ॥ **4.38.21** ॥ 1563

സ വൃക്ഷാഗ്രേ യഥാ സുപ്തഃ
പതിതഃ പ്രതിബുധ്യതേ ।

അമിത്രാണാം വധേ യുക്തോ
മിത്രാണാം സംഗ്രഹേ രതഃ ॥ **4.38.22** ॥ 1564

ത്രിവർഗഫലഭോക്താ ച
രാജാ ധർമേണ യുജ്യതേ ।
ഉദ്യോഗസമയസ്ത്വേഷ
പ്രാപ്തഃ ശത്രുനിഷൂദന ॥ **4.38.23** ॥ 1565

സഞ്ചിന്ത്യതാം ഹി പിംഗേശ
ഹരിഭിഃ സഹ മന്ത്രിഭിഃ ।
ഏവമുക്തസ്തു സുഗ്രീവോ
രാമം വചനമബ്രവീത് ॥ **4.38.24** ॥ 1566

പ്രണഷ്ടാ ശ്രീശ്ച കീർതിശ്ച
കപിരാജ്യം ച ശാശ്വതം ।
ത്വത്പ്രസാദാൻമഹാബാഹോ
പുനഃ പ്രാപ്തമിദം മയാ ॥ **4.38.25** ॥ 1567

തവ ദേവ പ്രസാദാച്ച
ഭ്രാതുശ്ച ജയതാം വര ।
കൃതം ന പ്രതികുർയാദ് യഃ
പുരുഷാണാം ഹി ദൂഷകഃ ॥ **4.38.26** ॥ 1568

ഏതേ വാനരമുഖ്യാശ്ച
ശതശഃ ശത്രുസൂദന ।
പ്രാപ്താശ്ചാദായ ബലിനഃ
പൃഥിവ്യാം സർവവാനരാൻ ॥ **4.38.27** ॥ 1569

ഋക്ഷാശ്ച വാനരാഃ ശൂരാ
ഗോലാംഗൂലാശ്ച രാഘവ ।

കാന്താരവനദുർഗാണാ -
മഭിജ്ഞാ ഘോരദർശനാഃ ॥ **4.38.28** ॥ 1570

ദേവഗന്ധർവപുത്രാശ്ച
വാനരാഃ കാമരൂപിണഃ ।
സ്വൈഃ സ്വൈഃ പരിവൃതാഃ സൈന്യൈ -
ർവർതന്തേ പഥി രാഘവ ॥ **4.38.29** ॥ 1571

ശതൈഃ ശതസഹസ്രൈശ്ച
വർതന്തേ കോടിഭിസ്തഥാ ।
അയുതൈശ്ചാവൃതാ വീര
ശങ്കുഭിശ്ച പരന്തപ ॥ **4.38.30** ॥ 1572

അർബുദൈരർബുദശതൈ -
ർമധ്യൈശ്ചാന്ത്യൈശ്ച വാനരാഃ ।
സമുദ്രാശ്ച പരാർധാശ്ച
ഹരയോ ഹരിയൂഥപാഃ ॥ **4.38.31** ॥ 1573

ആഗമിഷ്യന്തി തേ രാജൻ
മഹേന്ദ്രസമവിക്രമാഃ ।
മേഘപർവതസങ്കാശാ
മേരുവിന്ധ്യകൃതാലയാഃ ॥ **4.38.32** ॥ 1574

തേ ത്വാമഭിഗമിഷ്യന്തി
രാക്ഷസം യോദ്ധുമാഹവേ ।
നിഹത്യ രാവണം യുദ്ധേ
ഹ്യാനയിഷ്യന്തി മൈഥിലീം ॥ **4.38.33** ॥ 1575

തതഃ സമുദ്യോഗമവേക്ഷ്യ വീർയവാൻ
ഹരിപ്രവീരസ്യ നിദേശവർതിനഃ ।

ബഭൂവ ഹർഷാദ് വസുധാധിപാത്മജഃ
പ്രബുദ്ധനീലോത്പലതുല്യദർശനഃ ॥ **4.38.34** ॥ 1576

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ അഷ്ടാത്രിംശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ഏകോനചത്വാരിംശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീരാമേണ സുഗ്രീവം പ്രതി കൃതജ്ഞതായാഃ പ്രകാശനം വിഭിന്നവാനരയൂഥപതീനാം സൈന്യൈഃ സഹാഗമനം

ഇതി ബ്രുവാണം സുഗ്രീവം
രാമോ ധർമഭൃതാം വരഃ ।
ബാഹുഭ്യാം സമ്പരിഷ്വജ്യ
പ്രത്യുവാച കൃതാഞ്ജലിം ॥ **4.39.1** ॥ 1577

യദിന്ദ്രോ വർഷതേ വർഷം
ന തച്ചിത്രം ഭവിഷ്യതി ।
ആദിത്യോഽസൗ സഹസ്രാംശുഃ
കുർയാദ് വിതിമിരം നഭഃ ॥ **4.39.2** ॥ 1578

ചന്ദ്രമാ രജനീം കുർയാത്
പ്രഭയാ സൗമ്യ നിർമലാം ।
ത്വദ്വിധോ വാപി മിത്രാണാം
പ്രീതിം കുർയാത് പരന്തപ ॥ **4.39.3** ॥ 1579

ഏവം ത്വയി ന തച്ചിത്രം
ഭവേദ് യത് സൗമ്യ ശോഭനം ।
ജാനാമ്യഹം ത്വാം സുഗ്രീവ
സതതം പ്രിയവാദിനം ॥ **4.39.4** ॥ 1580

ത്വത്സനാഥഃ സഖേ സംഖ്യേ
ജേതാസ്മി സകലാനരീൻ।
ത്വമേവ മേ സുഹൃൻമിത്രം
സാഹായ്യം കർതുമർഹസി ॥**4.39.5**॥ 1581

ജഹാരാത്മവിനാശായ
മൈഥിലീം രാക്ഷസാധമഃ।
വഞ്ചയിത്വാ തു പൗലോമീ -
മനുഹ്ലാദോ യഥാ ശചീം ॥**4.39.6**॥ 1582

നചിരാത് തം വധിഷ്യാമി
രാവണം നിശിതൈഃ ശരൈഃ।
പൗലോമ്യാഃ പിതരം ദൃപ്തം
ശതക്രതുരിവാരിഹാ ॥**4.39.7**॥ 1583

ഏതസ്മിന്നന്തരേ ചൈവ
രജഃ സമഭിവർതത।
ഉഷ്ണതീവ്രാം സഹസ്രാംശോ -
ശ്ഛാദയദ് ഗഗനേ പ്രഭാം ॥**4.39.8**॥ 1584

ദിശഃ പർയാകുലാശ്ചാസം -
സ്തമസാ തേന ദൂഷിതാഃ।
ചചാല ച മഹീ സർവാ
സശൈലവനകാനനാ ॥**4.39.9**॥ 1585

തതോ നഗേന്ദ്രസങ്കാശൈ -
സ്തീക്ഷ്ണദംഷ്ട്രൈർമഹാബലൈഃ।
കൃത്സ്നാ സംഛാദിതാ ഭൂമി -
രസംഖ്യേയൈഃ പ്ലവംഗമൈഃ ॥**4.39.10**॥ 1586

നിമേഷാന്തരമാത്രേണ
തതസ്തൈർഹരിയൂഥപൈഃ।
കോടീശതപരീവാരൈ -
ർവാനരൈർഹരിയൂഥപൈഃ ॥**4.39.11** ॥ 1587

നാദേയൈഃ പാർവതേയൈശ്ച
സാമുദ്രൈശ്ച മഹാബലൈഃ।
ഹരിഭിർമേഘനിർഹ്രാദൈ -
രൻയൈശ്ച വനവാസിഭിഃ ॥**4.39.12** ॥ 1588

തരുണാദിത്യവർണൈശ്ച
ശശിഗൗരൈശ്ച വാനരൈഃ।
പദ്മകേസരവർണൈശ്ച
ശ്വേതൈർഹേമകൃതാലയൈഃ ॥**4.39.13** ॥ 1589

കോടീസഹസ്രൈർദശഭിഃ
ശ്രീമാൻ പരിവൃതസ്തദാ।
വീരഃ ശതബലിർനാമ
വാനരഃ പ്രത്യദൃശ്യത ॥**4.39.14** ॥ 1590

തതഃ കാഞ്ചനശൈലാഭ -
സ്താരായാ വീർയവാൻ പിതാ।
അനേകൈർബഹുസാഹസ്രൈഃ
കോടിഭിഃ പ്രത്യദൃശ്യത ॥**4.39.15** ॥ 1591

തഥാപരേണ കോടീനാം
സഹസ്രേണ സമൻവിതഃ।
പിതാ രുമായാഃ സമ്പ്രാപ്തഃ
സുഗ്രീവശ്വശുരോ വിഭുഃ ॥**4.39.16** ॥ 1592

പദ്മകേസരസങ്കാശ -
സ്താരുണാർകനിഭാനനഃ।
ബുദ്ധിമാൻ വാനരശ്രേഷ്ഠഃ
സർവവാനരസത്തമഃ ॥ **4.39.17** ॥ 1593

അനേകൈർബഹുസോഹസ്രൈ -
ർവാനരാണാം സമൻവിതഃ।
പിതാ ഹനുമതഃ ശ്രീമാൻ
കേസരീ പ്രത്യദൃശ്യത ॥ **4.39.18** ॥ 1594

ഗോലാംഗൂലമഹാരാജോ
ഗവാക്ഷോ ഭീമവിക്രമഃ।
വൃതഃ കോടിസഹസ്രേണ
വാനരാണാമദൃശ്യത ॥ **4.39.19** ॥ 1595

ഋക്ഷാണാം ഭീമവേഗാനാം
ധൂമ്രഃ ശത്രുനിബർഹണഃ।
വൃതഃ കോടിസഹസ്രാഭ്യാം
ദ്വാഭ്യാം സമഭിവർതത ॥ **4.39.20** ॥ 1596

മഹാചലനിഭൈർഘോരൈഃ
പനസോ നാമ യൂഥപഃ।
ആജഗാമ മഹാവീർയ -
സ്തിസൃഭിഃ കോടിഭിർവൃതഃ ॥ **4.39.21** ॥ 1597

നീലാഞ്ജനചയാകാരോ
നീലോ നാമൈഷ യൂഥപഃ।
അദൃശ്യത മഹാകായഃ
കോടിഭിർദശഭിർവൃതഃ ॥ **4.39.22** ॥ 1598

തതഃ കാഞ്ചനശൈലാഭോ
ഗവയോ നാമ യൂഥപഃ।
ആജഗാമ മഹാവീർയഃ
കോടിഭിഃ പഞ്ചഭിർവൃതഃ ॥ **4.39.23** ॥ 1599

ദരീമുഖശ്ച ബലവാൻ
യൂഥപോഽഭ്യായയൗ തദാ।
വൃതഃ കോടിസഹസ്രേണ
സുഗ്രീവം സമവസ്ഥിതഃ ॥ **4.39.24** ॥ 1600

മൈന്ദശ്ച ദ്വിവിദശ്ചോഭാ -
വശ്വിപുത്രൗ മഹാബലൗ।
കോടികോടിസഹസ്രേണ
വാനരാണാമദൃശ്യതാം ॥ **4.39.25** ॥ 1601

ഗജശ്ച ബലവാൻ വീര -
സ്ത്രിസൃഭിഃ കോടിഭിർവൃതഃ।
ആജഗാമ മഹാതേജാഃ
സുഗ്രീവസ്യ സമീപതഃ ॥ **4.39.26** ॥ 1602

ഋക്ഷരാജോ മഹാതേജാ
ജാംബവാന്നാമ നാമതഃ।
കോടിഭിർദശഭിർവ്യാപ്തഃ
സുഗ്രീവസ്യ വശേ സ്ഥിതഃ ॥ **4.39.27** ॥ 1603

രുമണോ നാമ തേജസ്വീ
വിക്രാന്തൈർവാനരൈർവൃതഃ।
ആഗതോ ബലവാംസ്തൂർണം
കോടീശതസമാവൃതഃ ॥ **4.39.28** ॥ 1604

തതഃ കോടിസഹസ്രാണാം
സഹസ്രേണ ശതേന ച ।
പൃഷ്ഠതോഽനുഗതഃ പ്രാപ്തോ
ഹരിഭിർഗന്ധമാദനഃ ॥ **4.39.29** ॥ 1605

തതഃ പദ്മസഹസ്രേണ
വൃതഃ ശങ്കുശതേന ച ।
യുവരാജോഽംഗദഃ പ്രാപ്തഃ
പിതുസ്തുൽയപരാക്രമഃ ॥ **4.39.30** ॥ 1606

തതസ്താരാദ്യുതിസ്താരോ
ഹരിഭിർഭീമവിക്രമൈഃ ।
പഞ്ചഭിർഹരികോടീഭി -
ർദൂരതഃ പർയദൃശ്യത ॥ **4.39.31** ॥ 1607

ഇന്ദ്രജാനുഃ കവിർവീരോ
യൂഥപഃ പ്രത്യദൃശ്യത ।
ഏകാദശാനാം കോടീനാ -
മീശ്വരസ്തൈശ്ച സംവൃതഃ ॥ **4.39.32** ॥ 1608

തതോ രംഭസ്ത്വനുപ്രാപ്ത -
സ്തരുണാദിത്യസന്നിഭഃ ।
അയുതേന വൃതശ്ചൈവ
സഹസ്രേണ ശതേന ച ॥ **4.39.33** ॥ 1609

തതോ യൂഥപതിർവീരോ
ദുർമുഖോ നാമ വാനരഃ ।
പ്രത്യദൃശ്യത കോടീഭ്യാം
ദ്വാഭ്യാം പരിവൃതോ ബലീ ॥ **4.39.34** ॥ 1610

കൈലാസശിഖരാകാരൈ -
ർവാനരൈർഭീമവിക്രമൈഃ ।
വൃതഃ കോടിസഹസ്രേണ
ഹനുമാൻ പ്രത്യദൃശ്യത ॥ **4.39.35** ॥ 1611

നലശ്ചാപി മഹാവീർയഃ
സംവൃതോ ദ്രുമവാസിഭിഃ ।
കോടീശതേന സമ്പ്രാപ്തഃ
സഹസ്രേണ ശതേന ച ॥ **4.39.36** ॥ 1612

തതോ ദധിമുഖഃ ശ്രീമാൻ
കോടിഭിർദശഭിർവൃതഃ ।
സമ്പ്രാപ്തോഽഭിനദംസ്തസ്യ
സുഗ്രീവസ്യ മഹാത്മനഃ ॥ **4.39.37** ॥ 1613

ശരഭഃ കുമുദോ വഹ്നി -
ർവാനരോ രംഹ ഏവ ച ।
ഏതേ ചാൻയേ ച ബഹവോ
വാനരാഃ കാമരൂപിണഃ ॥ **4.39.38** ॥ 1614

ആവൃത്യ പൃഥിവീം സർവാം
പർവതാംശ്ച വനാനി ച ।
യൂഥപാഃ സമനുപ്രാപ്താ
യേഷാം സംഖ്യാ ന വിദ്യതേ ॥ **4.39.39** ॥ 1615

ആഗതാശ്ച നിവിഷ്ടാശ്ച
പൃഥിവ്യാം സർവവാനരാഃ ।
ആപ്ലവന്തഃ പ്ലവന്തശ്ച
ഗർജന്തശ്ച പ്ലവംഗമാഃ ।

അഭ്യവർതന്ത സുഗ്രീവം
സൂർയമഭ്രഗണാ ഇവ ॥ **4.39.40** ॥ 1616

കുർവാണാ ബഹുശബ്ദാംശ്ച
പ്രകൃഷ്ടാ ബാഹുശാലിനഃ ।
ശിരോഭിർവാനരേന്ദ്രായ
സുഗ്രീവായ ൻയവേദയൻ ॥ **4.39.41** ॥ 1617

അപരേ വാനരശ്രേഷ്ഠാഃ
സംഗമ്യ ച യഥോചിതം ।
സുഗ്രീവേണ സമാഗമ്യ
സ്ഥിതാഃ പ്രാഞ്ജലയസ്തദാ ॥ **4.39.42** ॥ 1618

സുഗ്രീവസ്ത്വരിതോ രാമേ
സർവാംസ്താൻ വാനരർഷഭാൻ ।
നിവേദയിത്വാ ധർമജ്ഞഃ
സ്ഥിതഃ പ്രാഞ്ജലിരബ്രവീത് ॥ **4.39.43** ॥ 1619

യഥാസുഖം പർവതനിർഝരേഷു
വനേഷു സർവേഷു ച വാനരേന്ദ്രാഃ ।
നിവേശയിത്വാ വിധിവദ് ബലാനി
ബലം ബലജ്ഞഃ പ്രതിപത്തുമീഷ്ടേ ॥ **4.39.44** ॥ 1620

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ഏകോനചത്വാരിംശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ചത്വാരിംശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീരാമസ്യാജ്ഞയാ സുഗ്രീവേണ സീതാന്വേഷണായ പൂർവദിശായാം വാനരാണാം പ്രേഷണം തത്രത്യാനാം സ്ഥാനാനാം വർണനം ച

അഥ രാജാ സമൃദ്ധാർഥഃ
സുഗ്രീവഃ പ്ലവഗേശ്വരഃ ।
ഉവാച നരശാർദൂലം
രാമം പരബലാർദനം ॥ **4.40.1** ॥ 1621

ആഗതാ വിനിവിഷ്ടാശ്ച
ബലിനഃ കാമരൂപിണഃ ।
വാനരേന്ദ്രാ മഹേന്ദ്രാഭാ
യേ മദ്വിഷയവാസിനഃ ॥ **4.40.2** ॥ 1622

ത ഇമേ ബഹുവിക്രാന്തൈ -
ർബലിഭിർഭീമവിക്രമൈഃ ।
ആഗതാ വാനരാ ഘോരാ
ദൈത്യദാനവസന്നിഭാഃ ॥ **4.40.3** ॥ 1623

ഖ്യാതകർമാപദാനാശ്ച
ബലവന്തോ ജിതക്ലമാഃ ।

പരാക്രമേഷു വിഖ്യാതാ
വ്യവസായേഷു ചോത്തമാഃ ॥ **4.40.4** ॥ 1624

പൃഥിവ്യംബുചരാ രാമ
നാനാനഗനിവാസിനഃ ।
കോട്യോഘാശ്ച ഇമേ പ്രാപ്താ
വാനരാസ്ത്വവ കിങ്കരാഃ ॥ **4.40.5** ॥ 1625

നിദേശവർതിനഃ സർവേ
സർവേ ഗുരുഹിതേ സ്ഥിതാഃ ।
അഭിപ്രേതമനുഷ്ഠാതും
തവ ശക്ഷ്യന്ത്യരിന്ദമ ॥ **4.40.6** ॥ 1626

ത ഇമേ ബഹുസാഹസ്രൈ -
രനീകൈർഭീമവിക്രമൈഃ ।
ആഗതാ വാനരാ ഘോരാ
ദൈത്യദാനവസന്നിഭാഃ ॥ **4.40.7** ॥ 1627

യൻമൻയസേ നരവ്യാഘ്ര
പ്രാപ്തകാലം തദുച്യതാം ।
ത്വത്സൈന്യം ത്വദ്വശേ യുക്ത -
മാജ്ഞാപയിതുമർഹസി ॥ **4.40.8** ॥ 1628

കാമമേഷാമിദം കാർയം
വിദിതം മമ തത്ത്വതഃ ।
തഥാപി തു യഥായുക്ത -
മാജ്ഞാപയിതുമർഹസി ॥ **4.40.9** ॥ 1629

തഥാ ബ്രുവാണം സുഗ്രീവം
രാമോ ദശരഥാത്മജഃ ।

ബാഹുഭ്യാം സമ്പരിഷ്വജ്യ
ഇദം വചനമബ്രവീത് ॥ **4.40.10** ॥ 1630

ജ്ഞായതാം സൗമ്യ വൈദേഹീ
യദി ജീവതി വാ ന വാ ।
സ ച ദേശോ മഹാപ്രാജ്ഞ
യസ്മിൻ വസതി രാവണഃ ॥ **4.40.11** ॥ 1631

അധിഗമ്യ തു വൈദേഹീം
നിലയം രാവണസ്യ ച ।
പ്രാപ്തകാലം വിധാസ്യാമി
തസ്മിൻ കാലേ സഹ ത്വയാ ॥ **4.40.12** ॥ 1632

നാഹമസ്മിൻ പ്രഭുഃ കാർയേ
വാനരേന്ദ്ര ന ലക്ഷ്മണഃ ।
ത്വമസ്യ ഹേതുഃ കാർയസ്യ
പ്രഭുശ്ച പ്ലവഗേശ്വര ॥ **4.40.13** ॥ 1633

ത്വമേവാജ്ഞാപയ വിഭോ
മമ കാർയവിനിശ്ചയം ।
ത്വം ഹി ജാനാസി മേ കാർയം
മമ വീര ന സംശയഃ ॥ **4.40.14** ॥ 1634

സുഹൃദ്ദ്വിതീയോ വിക്രാന്തഃ
പ്രാജ്ഞഃ കാലവിശേഷവിത് ।
ഭവാനസ്മദ്ധിതേ യുക്തഃ
സുഹൃദാപ്തോഽർഥവിത്തമഃ ॥ **4.40.15** ॥ 1635

ഏവമുക്തസ്തു സുഗ്രീവോ
വിനതം നാമ യൂഥപം ।

അബ്രവീദ് രാമസാന്നിധ്യേ
ലക്ഷ്മണസ്യ ച ധീമതഃ ॥ **4.40.16** ॥ 1636

ശൈലാഭം മേഘനിർഘോഷ -
മൂർജിതം പ്ലവഗേശ്വരം ।
സോമസൂര്യനിഭൈഃ സാർധം
വാനരൈർവാനരോത്തമ ॥ **4.40.17** ॥ 1637

ദേശകാലനയൈർയുക്തോ
വിജ്ഞഃ കാർയവിനിശ്ചയേ ।
വൃതഃ ശതസഹസ്രേണ
വാനരാണാം തരസ്വിനാം ॥ **4.40.18** ॥ 1638

അധിഗച്ഛ ദിശം പൂർവാം
സശൈലവനകാനനാം ।
തത്ര സീതാം ച വൈദേഹീം
നിലയം രാവണസ്യ ച ॥ **4.40.19** ॥ 1639

മാർഗധ്വം ഗിരിദുർഗേഷു
വനേഷു ച നദീഷു ച ।
നദീം ഭാഗീരഥീം രമ്യാം
സരയൂം കൗശികീം തഥാ ॥ **4.40.20** ॥ 1640

കാലിന്ദീം യമുനാം രമ്യാം
യാമുനം ച മഹാഗിരിം ।
സരസ്വതീം ച സിന്ധും ച
ശോണം മണിനിഭോദകം ॥ **4.40.21** ॥ 1641

മഹീം കാലമഹീം ചാപി
ശൈലകാനനശോഭിതാം ।

ബ്രഹ്മമാലാൻ വിദേഹാംശ്ച
മാലവാൻ കാശികോസലാൻ ॥ **4.40.22** ॥ 1642

മാഗധാംശ്ച മഹാഗ്രാമാൻ
പുണ്ഡ്രാംസ്ത്രിംഗാംസ്തഥൈവ ച ।
ഭൂമിം ച കോശകാരാണാം
ഭൂമിം ച രജതാകരാം ॥ **4.40.23** ॥ 1643

സർവം ച തദ് വിചേതവ്യം
മാർഗയദ്ഭിസ്തതസ്തതഃ ।
രാമസ്യ ദയിതാം ഭാർയാം
സീതാം ദശരഥസ്നുഷാം ॥ **4.40.24** ॥ 1644

സമുദ്രമവഗാഢാംശ്ച
പർവതാൻ പത്തനാനി ച ।
മന്ദരസ്യ ച യേ കോടിം
സംശ്രിതാഃ കേചിദാലയാഃ ॥ **4.40.25** ॥ 1645

കർണപ്രാവരണാശ്ചൈവ
തഥാ ചാപ്യേഷ്കർണകാഃ ।
ഘോരലോഹമുഖാശ്ചൈവ
ജവനാശ്ചൈകപാദകാഃ ॥ **4.40.26** ॥ 1646

അക്ഷയാ ബലവന്തശ്ച
തഥൈവ പുരുഷാദകാഃ ।
കിരാതാസ്തീക്ഷ്ണചൂഡാശ്ച
ഹേമാഭാഃ പ്രിയദർശനാഃ ॥ **4.40.27** ॥ 1647

ആമമീനാശനാശ്ചാപി
കിരാതാ ദ്വീപവാസിനഃ ।

അന്തർജലചരാ ഘോരാ
നരവ്യാഘ്രാ ഇതി സ്മൃതാഃ ॥ **4.40.28** ॥ 1648

ഏതേഷാമാശ്രയാഃ സർവേ
വിചേയാഃ കാനനൗകസഃ ।
ഗിരിഭിർയേ ച ഗമ്യന്തേ
പ്ലവനേന പ്ലവേന ച ॥ **4.40.29** ॥ 1649

യത്നവന്തോ യവദ്വീപം
സപ്തരാജ്യോപശോഭിതം ।
സുവർണരൂപ്യകദ്വീപം
സുവർണാകരമണ്ഡിതം ॥ **4.40.30** ॥ 1650

യവദ്വീപമതിക്രമ്യ
ശിശിരോ നാമ പർവതഃ ।
ദിവം സ്പൃശതി ശൃംഗേണ
ദേവദാനവസേവിതഃ ॥ **4.40.31** ॥ 1651

ഏതേഷാം ഗിരിദുർഗേഷു
പ്രപാതേഷു വനേഷു ച ।
മാർഗധ്വം സഹിതാഃ സർവേ
രാമപത്നീം യശസ്വിനീം ॥ **4.40.32** ॥ 1652

തതോ രക്തജലം പ്രാപ്യ
ശോണാഖ്യം ശീഘ്രവാഹിനം ।
ഗത്വാ പാരം സമുദ്രസ്യ
സിദ്ധചാരണസേവിതം ॥ **4.40.33** ॥ 1653

തസ്യ തീർഥേഷു രമ്യേഷു
വിചിത്രേഷു വനേഷു ച ।

രാവണഃ സഹ വൈദേഹ്യാ
മാർഗിതവ്യസ്തതസ്തതഃ ॥ **4.40.34** ॥ 1654

പർവതപ്രഭവാ നദ്യഃ
സുഭീമബഹുനിഷ്കുടാഃ ।
മാർഗിതവ്യാ ദരീമന്തഃ
പർവതാശ്ച വനാനി ച ॥ **4.40.35** ॥ 1655

തതഃ സമുദ്രദ്വീപാംശ്ച
സുഭീമാൻ ദ്രഷ്ടുമർഹഥ ।
ഊർമിമന്തം മഹാരൗദ്രം
ക്രോശന്തമനിലോദ്ധതം ॥ **4.40.36** ॥ 1656

തത്രാസുരാ മഹാകായാ -
ശ്ചരായാം ഗൃഹ്ണന്തി നിത്യശഃ ।
ബ്രഹ്മണാ സമനുജ്ഞാതാ
ദീർഘകാലം ബുഭുക്ഷിതാഃ ॥ **4.40.37** ॥ 1657

തം കാലമേഘപ്രതിമം
മഹോരഗനിഷേവിതം ।
അഭിഗമ്യ മഹാനാദം
തീർഥേനൈവ മഹോദധിം ॥ **4.40.38** ॥ 1658

തതോ രക്തജലം ഭീമം
ലോഹിതം നാമ സാഗരം ।
ഗത്വാ പ്രേക്ഷ്യഥ താം ചൈവ
ബൃഹതീം കൂടശാൽമലീം ॥ **4.40.39** ॥ 1659

ഗൃഹം ച വൈനതേയസ്യ
നാനാരത്നവിഭൂഷിതം ।

തത്ര കൈലാസസങ്കാശം
വിഹിതം വിശ്വകർമണാ ॥ **4.40.40** ॥ 1660

തത്ര ശൈലനിഭാ ഭീമാ
മന്ദേഹാ നാമ രാക്ഷസാഃ ।
ശൈലശൃംഗേഷു ലംബന്തേ
നാനാരൂപാ ഭയാവഹാഃ ॥ **4.40.41** ॥ 1661

തേ പതന്തി ജലേ നിത്യം
സൂർയസ്യോദയനം പ്രതി ।
അഭിതപ്താഃ സ്മ സൂർയേണ
ലംബന്തേ സ്മ പുനഃ പുനഃ ॥ **4.40.42** ॥ 1662

നിഹതാ ബ്രഹ്മതേജോഭി -
രഹൻയഹനി രാക്ഷസാഃ ।
തതഃ പാണ്ഡുരമേഘാഭം
ക്ഷീരോദം നാമ സാഗരം ॥ **4.40.43** ॥ 1663

ഗത്വാ ദ്രക്ഷ്യഥ ദുർധർഷാ
മുക്തഹാരമിവോർമിഭിഃ ।
തസ്യ മധ്യേ മഹാഞ്ശ്വേതോ
ഋഷഭോ നാമ പർവതഃ ॥ **4.40.44** ॥ 1664

ദിവ്യഗന്ധൈഃ കുസുമിതൈ -
രാചിതൈശ്ച നഗൈർവൃതഃ ।
സരശ്ച രാജതൈഃ പദ്മൈ -
ർജ്വലിതൈർഹേമകേസരൈഃ ॥ **4.40.45** ॥ 1665

നാമ്നാ സുദർശനം നാമ
രാജഹംസൈഃ സമാകുലം ।

വിബുധാശ്ചാരണാ യക്ഷാഃ
കിന്നരാശ്ചാപ്സരോഗണാഃ ॥ **4.40.46** ॥ 1666

ഹൃഷ്ടാഃ സമധിഗച്ഛന്തി
നലിനീം താം രിരംസവഃ ।
ക്ഷീരോദം സമതിക്രമ്യ
തദാ ദ്രക്ഷ്യഥ വാനരാഃ ॥ **4.40.47** ॥ 1667

ജലോദം സാഗരം ശീഘ്രം
സർവഭൂതഭയാവഹം ।
തത്ര തത്കോപജം തേജഃ
കൃതം ഹയമുഖം മഹത് ॥ **4.40.48** ॥ 1668

അസ്യാഹുസ്തൻമഹാവേഗ -
മോദനം സചരാചരം ।
തത്ര വിക്രോശതാം നാദോ
ഭൂതാനാം സാഗരൗകസാം ।
ശ്രൂയതേ ചാസമർഥാനാം
ദൃഷ്ട്വാഭൂദ് വഡവാമുഖം ॥ **4.40.49** ॥ 1669

സ്വാദൂദസ്യോത്തരേ തീരേ
യോജനാനി ത്രയോദശ ।
ജാതരൂപശിലോ നാമ
സുമഹാൻ കനകപ്രഭഃ ॥ **4.40.50** ॥ 1670

തത്ര ചന്ദ്രപ്രതീകാശം
പന്നഗം ധരണീധരം ।
പദ്മപത്രവിശാലാക്ഷം
തതോ ദ്രക്ഷ്യഥ വാനരാഃ ॥ **4.40.51** ॥ 1671

ആസീനം പർവതസ്യാഗ്രേ
സർവദേവനമസ്കൃതം ।
സഹസ്രശിരസം ദേവ -
മനന്തം നീലവാസസം ॥ **4.40.52** ॥ 1672

ത്രിശിരാഃ കാഞ്ചനഃ കേതു -
സ്താലസ്തസ്യ മഹാത്മനഃ ।
സ്ഥാപിതഃ പർവതസ്യാഗ്രേ
വിരാജതി സവേദികഃ ॥ **4.40.53** ॥ 1673

പൂർവസ്യാം ദിശി നിർമാണം
കൃതം തത് ത്രിദശേശ്വരൈഃ ।
തതഃ പരം ഹേമമയഃ
ശ്രീമാനുദയപർവതഃ ॥ **4.40.54** ॥ 1674

തസ്യ കോടിർദിവം സ്പൃഷ്ട്വാ
ശതയോജനമായതാ ।
ജാതരൂപമയീ ദിവ്യാ
വിരാജതി സവേദികാ ॥ **4.40.55** ॥ 1675

സാലൈസ്താലൈസ്തമാലൈശ്ച
കർണികാരൈശ്ച പുഷ്പിതൈഃ ।
ജാതരൂപമയൈർദിവ്യൈഃ
ശോഭതേ സൂർയസന്നിഭൈഃ ॥ **4.40.56** ॥ 1676

തത്ര യോജനവിസ്താര -
മുച്ഛ്രിതം ദശയോജനം ।
ശൃംഗം സൗമനസം നാമ
ജാതരൂപമയം ധ്രുവം ॥ **4.40.57** ॥ 1677

തത്ര പൂർവം പദം കൃത്വാ
പുരാ വിഷ്ണുസ്ത്രിവിക്രമേ ।
ദ്വിതീയം ശിഖരേ മേരോ -
ശ്ചകാര പുരുഷോത്തമഃ ॥ **4.40.58** ॥ 1678

ഉത്തരേണ പരിക്രമ്യ
ജംബൂദ്വീപം ദിവാകരഃ ।
ദൃശ്യോ ഭവതി ഭൂയിഷ്ഠം
ശിഖരം തൻമഹോച്ഛ്രയം ॥ **4.40.59** ॥ 1679

തത്ര വൈഖാനസാ നാമ
വാലഖില്യാ മഹർഷയഃ ।
പ്രകാശമാനാ ദൃശ്യന്തേ
സൂര്യവർണാസ്തപസ്വിനഃ ॥ **4.40.60** ॥ 1680

അയം സുദർശനോ ദ്വീപഃ
പുരോ യസ്യ പ്രകാശതേ ।
തസ്മിംസ്തേജശ്ച ചക്ഷുശ്ച
സർവപ്രാണഭൃതാമപി ॥ **4.40.61** ॥ 1681

ശൈലസ്യ തസ്യ പൃഷ്ഠേഷു
കന്ദരേഷു വനേഷു ച ।
രാവണഃ സഹ വൈദേഹ്യാ
മാർഗിതവ്യസ്തതസ്തതഃ ॥ **4.40.62** ॥ 1682

കാഞ്ചനസ്യ ച ശൈലസ്യ
സൂര്യസ്യ ച മഹാത്മനഃ ।
ആവിഷ്ടാ തേജസാ സന്ധ്യാ
പൂർവാ രക്താ പ്രകാശതേ ॥ **4.40.63** ॥ 1683

പൂർവമേതത് കൃതം ദ്വാരം
പൃഥിവ്യാ ഭുവനസ്യ ച ।
സൂർയസ്യോദയനം ചൈവ
പൂർവാ ഹ്യേഷാ ദിഗുച്യതേ ॥ **4.40.64** ॥ 1684

തസ്യ ശൈലസ്യ പൃഷ്ഠേഷു
നിർഝരേഷു ഗുഹാസു ച ।
രാവണഃ സഹ വൈദേഹ്യാ
മാർഗിതവ്യസ്തതസ്തതഃ ॥ **4.40.65** ॥ 1685

തതഃ പരമഗമ്യാ സ്യാദ്
ദിക്പൂർവാ ത്രിദശാവൃതാ ।
രഹിതാ ചന്ദ്രസൂർയാഭ്യാ -
മദൃശ്യാ തമസാവൃതാ ॥ **4.40.66** ॥ 1686

ശൈലേഷു തേഷു സർവേഷു
കന്ദരേഷു നദീഷു ച ।
യേ ച നോക്താ മയോദ്ദേശാ
വിചേയാ തേഷു ജാനകീ ॥ **4.40.67** ॥ 1687

ഏതാവദ് വാനരൈഃ ശക്യം
ഗന്തും വാനരപുംഗവാഃ ।
അഭാസ്കരമമർയാദം
ന ജാനീമസ്തതഃ പരം ॥ **4.40.68** ॥ 1688

അഭിഗമ്യ തു വൈദേഹീം
നിലയം രാവണസ്യ ച ।
മാസേ പൂർണേ നിവർതധ്വ -
മുദയം പ്രാപ്യ പർവതം ॥ **4.40.69** ॥ 1689

ഊർധ്വം മാസാന്ന വസ്തവ്യം
വസൻ വധ്യോ ഭവേൻമമ ।
സിദ്ധാർഥാഃ സന്നിവർതധ്വ -
മധിഗമ്യ ച മൈഥിലീം ॥ **4.40.70** ॥ 1690

മഹേന്ദ്രകാന്താം വനഷണ്ഡമണ്ഡിതാം
ദിശം ചരിത്വാ നിപുണേന വാനരാഃ ।
അവാപ്യ സീതാം രഘുവംശജപ്രിയാം
തതോ നിവൃത്താഃ സുഖിനോ ഭവിഷ്യഥ ॥ **4.40.71** ॥ 1691

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ചത്വാരിംശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ഏകചത്വാരിംശഃ സർഗഃ ॥

ദക്ഷിണദിഗ്വർതിസ്ഥാനാനി വർണയതാ സുഗ്രീവേണ തത്ര പ്രമുഖവാനരവീരാണാം പ്രേഷണം

തതഃ പ്രസ്ഥാപ്യ സുഗ്രീവ -
സ്തൻമഹദ്വാനരം ബലം ।
ദക്ഷിണാം പ്രേഷയാമാസ
വാനരാനഭിലക്ഷിതാൻ ॥ **4.41.1** ॥ 1692

നീലമഗ്നിസുതം ചൈവ
ഹനൂമന്തം ച വാനരം ।
പിതാമഹസുതം ചൈവ
ജാംബവന്തം മഹൗജസം ॥ **4.41.2** ॥ 1693

സുഹോത്രം ച ശരാരിം ച
ശരഗുൽമം തഥൈവ ച ।
ഗജം ഗവാക്ഷം ഗവയം
സുഷേണം വൃഷഭം തഥാ ॥ **4.41.3** ॥ 1694

മൈന്ദം ച ദ്വിവിദം ചൈവ
സുഷേണം ഗന്ധമാദനം ।
ഉൽകാമുഖമനംഗം ച
ഹുതാശനസുതാവുഭൗ ॥ **4.41.4** ॥ 1695

അംഗദപ്രമുഖാൻ വീരാൻ
വീരഃ കപിഗണേശ്വരഃ ।
വേഗവിക്രമസമ്പന്നാൻ
സന്ദിദേശ വിശേഷവിത് ॥ **4.41.5** ॥ 1696

തേഷാമഗ്രേസരം ചൈവ
ബൃഹദ്ബലമഥാംഗദം ।
വിധായ ഹരിവീരാണാ -
മാദിശദ് ദക്ഷിണാം ദിശം ॥ **4.41.6** ॥ 1697

യേ കേചന സമുദ്ദേശാ -
സ്തസ്യാം ദിശി സുദുർഗമാഃ ।
കപീശഃ കപിമുഖ്യാനാം
സ തേഷാം സമുദാഹരത് ॥ **4.41.7** ॥ 1698

സഹസ്രശിരസം വിന്ധ്യം
നാനാദ്രുമലതായുതം ।
നർമദാം ച നദീം രമ്യാം
മഹോരഗനിഷേവിതാം ॥ **4.41.8** ॥ 1699

തതോ ഗോദാവരീം രമ്യാം
കൃഷ്ണവേണീം മഹാനദീം ।
വരദാം ച മഹാഭാഗാം
മഹോരഗനിഷേവിതാം ।
മേഖലാനുത്കലാംശ്ചൈവ
ദശാർണനഗരാൺയപി ॥ **4.41.9** ॥ 1700

ആബ്രവന്തീമവന്തീം ച
സർവമേവാനുപശ്യത ।

വിദർഭാനൃഷ്ടികാംശ്ചൈവ
രമ്യാൻ മാഹിഷകാനപി ॥ **4.41.10** ॥ 1701

തഥാ വംഗാൻ കലിംഗാംശ്ച
കൗശികാംശ്ച സമന്തതഃ ।
അൻവീക്ഷ്യ ദണ്ഡകാരണ്യം
സപർവതനദീഗുഹം ॥ **4.41.11** ॥ 1702

നദീം ഗോദാവരീം ചൈവ
സർവമേവാനുപശ്യത ।
തഥൈവാന്ധ്രാംശ്ച പുണ്ഡ്രാംശ്ച
ചോലാൻ പാണ്ഡ്യാംശ്ച കേരലാൻ ॥ **4.41.12** ॥ 1703

അയോമുഖശ്ച ഗന്തവ്യഃ
പർവതോ ധാതുമണ്ഡിതഃ ।
വിചിത്രശിഖരഃ ശ്രീമാം -
ശ്ചിത്രപുഷ്പിതകാനനഃ ॥ **4.41.13** ॥ 1704

സുചന്ദനവനോദ്ദേശോ
മാർഗിതവ്യോ മഹാഗിരിഃ ।
തതസ്താമാപഗാം ദിവ്യാം
പ്രസന്നസലിലാശയാം ॥ **4.41.14** ॥ 1705

തത്ര ദ്രക്ഷ്യഥ കാവേരീം
വിഹൃതാമപ്സരോഗണൈഃ ।
തസ്യാസീനം നഗസ്യാഗ്രേ
മലയസ്യ മഹൗജസം ॥ **4.41.15** ॥ 1706

ദ്രക്ഷ്യഥാദിത്യസങ്കാശ -
മഗസ്ത്യമൃഷിസത്തമം ।

തതസ്തേനാഭ്യനുജ്ഞാതാഃ
പ്രസന്നേന മഹാത്മനാ ॥ **4.41.16** ॥ 1707

താമ്രപർണീം ഗ്രാഹജുഷ്ടാം
തരിഷ്യഥ മഹാനദീം ।
സാ ചന്ദനവനൈശ്ചിത്രൈഃ
പ്രച്ഛന്നദ്വീപവാരിണീ ॥ **4.41.17** ॥ 1708

കാന്തേവ യുവതീ കാന്തം
സമുദ്രമവഗാഹതേ ।
തതോ ഹേമമയം ദിവ്യം
മുക്തമണിവിഭൂഷിതം ॥ **4.41.18** ॥ 1709

യുക്തം കവാടം പാണ്ഡ്യാനാം
ഗതാ ദ്രക്ഷ്യഥ വാനരാഃ ।
തതഃ സമുദ്രമാസാദ്യ
സമ്പ്രധാര്യാർഥനിശ്ചയം ॥ **4.41.19** ॥ 1710

അഗസ്ത്യേനാന്തരേ തത്ര
സാഗരേ വിനിവേശിതഃ ।
ചിത്രസാനുനഗഃ ശ്രീമാൻ
മഹേന്ദ്രഃ പർവതോത്തമഃ ॥ **4.41.20** ॥ 1711

ജാതരൂപമയഃ ശ്രീമാ -
നവഗാഢോ മഹാർണവം ।
നാനാവിധൈർനഗൈഃ ഫുൽലൈ -
ർലതാഭിശ്ചോപശോഭിതം ॥ **4.41.21** ॥ 1712

ദേവർഷിയക്ഷപ്രവരൈ -
രപ്സരോഭിശ്ച ശോഭിതം ।

സിദ്ധചാരണസംഘൈശ്ച
പ്രകീർണം സുമനോരമം ॥ **4.41.22** ॥ 1713

തമുപൈതി സഹസ്രാക്ഷഃ
സദാ പർവസു പർവസു ।
ദ്വീപസ്തസ്യാപരേ പാരേ
ശതയോജനവിസ്തൃതഃ ॥ **4.41.23** ॥ 1714

അഗമ്യോ മാനുഷൈർദീപ്ത -
സ്തം മാർഗധ്വം സമന്തതഃ ।
തത്ര സർവാത്മനാ സീതാ
മാർഗിതവ്യാ വിശേഷതഃ ॥ **4.41.24** ॥ 1715

സ ഹി ദേശസ്തു വധ്യസ്യ
രാവണസ്യ ദുരാത്മനഃ ।
രാക്ഷസാധിപതേർവാസഃ
സഹസ്രാക്ഷസമദ്യുതേഃ ॥ **4.41.25** ॥ 1716

ദക്ഷിണസ്യ സമുദ്രസ്യ
മധ്യേ തസ്യ തു രാക്ഷസീ ।
അംഗാരകേതി വിഖ്യാതാ
ഛായാമാക്ഷിപ്യ ഭോജിനീ ॥ **4.41.26** ॥ 1717

ഏവം നിഃസംശയാൻ കൃത്വാ
സംശയാന്നഷ്ടസംശയാഃ ।
മൃഗയധ്വം നരേന്ദ്രസ്യ
പത്നീമമിതതേജസഃ ॥ **4.41.27** ॥ 1718

തമതിക്രമ്യ ലക്ഷ്മീവാൻ
സമുദ്രേ ശതയോജനേ ।

ഗിരിഃ പുഷ്പിതകോ നാമ
സിദ്ധചാരണസേവിതഃ ॥ **4.41.28** ॥ 1719

ചന്ദ്രസൂര്യാംശുസങ്കാശഃ
സാഗരാംബുസമാശ്രയഃ ।
ഭ്രാജതേ വിപുലൈഃ ശൃംഗൈ -
രംബരം വിലിഖന്നിവ ॥ **4.41.29** ॥ 1720

തസ്യൈകം കാഞ്ചനം ശൃംഗ
സേവതേ യം ദിവാകരഃ ।
ശ്വേതം രാജതമേകം ച
സേവതേ യന്നിശാകരഃ ।
ന തം കൃതഘ്നാഃ പശ്യന്തി
ന നൃശംസാ ന നാസ്തികാഃ ॥ **4.41.30** ॥ 1721

പ്രണമ്യ ശിരസാ ശൈലം
തം വിമാർഗഥ വാനരാഃ ।
തമതിക്രമ്യ ദുർധർഷം
സൂര്യവാന്നാമ പർവതഃ ॥ **4.41.31** ॥ 1722

അധ്വനാ ദുർവിഗാഹേന
യോജനാനി ചതുർദശ ।
തതസ്തമപ്യതിക്രമ്യ
വൈദ്യുതോ നാമ പർവതഃ ॥ **4.41.32** ॥ 1723

സർവകാമഫലൈർവൃക്ഷൈഃ
സർവകാലമനോഹരൈഃ ।
തത്ര ഭുക്ത്വാ വരാർഹാണി
മൂലാനി ച ഫലാനി ച ॥ **4.41.33** ॥ 1724

മധൂനി പീത്വാ ജുഷ്ടാനി
പരം ഗച്ഛത വാനരാഃ।
തത്ര നേത്രമനഃകാന്തഃ
കുഞ്ജരോ നാമ പർവതഃ ॥**4.41.34**॥ 1725

അഗസ്ത്യഭവനം യത്ര
നിർമിതം വിശ്വകർമണാ।
തത്ര യോജനവിസ്താര-
മുച്ഛ്രിതം ദശയോജനം ॥**4.41.35**॥ 1726

ശരണം കാഞ്ചനം ദിവ്യം
നാനാരത്നവിഭൂഷിതം।
തത്ര ഭോഗവതീ നാമ
സർപാണാമാലയഃ പുരീ ॥**4.41.36**॥ 1727

വിശാലരഥ്യാ ദുർധർഷാ
സർവതഃ പരിരക്ഷിതാ।
രക്ഷിതാ പന്നഗൈർഘോരൈ-
സ്തീക്ഷ്ണദംഷ്ട്രൈർമഹാവിഷൈഃ ॥**4.41.37**॥ 1728

സർപരാജോ മഹാഘോരോ
യസ്യാം വസതി വാസുകിഃ।
നിർയായ മാർഗിതവ്യാ ച
സാ ച ഭോഗവതീ പുരീ ॥**4.41.38**॥ 1729

തത്ര ചാനന്തരോദ്ദേശാ
യേ കേചന സമാവൃതാഃ।
തം ച ദേശമതിക്രമ്യ
മഹാനൃഷഭസംസ്ഥിതിഃ ॥**4.41.39**॥ 1730

സർവരത്നമയഃ ശ്രീമാ -
നൃഷഭോ നാമ പർവതഃ ।
ഗോശീർഷകം പദ്മകം ച
ഹരിശ്യാമം ച ചന്ദനം ॥ **4.41.40** ॥ 1731

ദിവ്യമുത്പദ്യതേ യത്ര
തച്ചൈവാഗ്നിസമപ്രഭം ।
ന തു തച്ചന്ദനം ദൃഷ്ട്വാ
സ്പൃഷ്ടവ്യം തു കദാചന ॥ **4.41.41** ॥ 1732

രോഹിതാ നാമ ഗന്ധർവാ
ഘോരം രക്ഷന്തി തദ്വനം ।
തത്ര ഗന്ധർവപതയഃ
പഞ്ച സൂര്യസമപ്രഭാഃ ॥ **4.41.42** ॥ 1733

ശൈലൂഷോ ഗ്രാമണീഃ ശിക്ഷഃ
ശുകോ ബഭ്രുസ്തഥൈവ ച ।
രവിസോമാഗ്നിവപുഷാം
നിവാസഃ പുണ്യകർമണാം ॥ **4.41.43** ॥ 1734

അന്തേ പൃഥിവ്യാ ദുർധർഷാ -
സ്തേ സ്വർഗജിതഃ സ്ഥിതാഃ ।
തതഃ പരം ന വഃ സേവ്യഃ
പിതൃലോകഃ സുദാരുണഃ ॥ **4.41.44** ॥ 1735

രാജധാനീ യമസ്യൈഷാ
കഷ്ടേന തമസാഽഽവൃതാ ।
ഏതാവദേവ യുഷ്മാഭി -
ർവീരാ വാനരപുംഗവാഃ ।

ശക്യം വിചേതും ഗന്തും വാ
നാതോ ഗതിമതാം ഗതിഃ ॥ **4.41.45** ॥ 1736

സർവമേതത് സമാലോക്യ
യച്ചാൻയദപി ദൃശ്യതേ ।
ഗതിം വിദിത്വാ വൈദേഹ്യാഃ
സന്നിവർതിതുമർഹഥ ॥ **4.41.46** ॥ 1737

യശ്ച മാസാന്നിവൃത്തേഽഗ്രേ
ദൃഷ്ടാ സീതേതി വക്ഷ്യതി ।
മത്തുൽയവിഭവോ ഭോഗൈഃ
സുഖം സ വിഹരിഷ്യതി ॥ **4.41.47** ॥ 1738

തതഃ പ്രിയതരോ നാസ്തി
മമ പ്രാണാദ് വിശേഷതഃ ।
കൃതാപരാധോ ബഹുശോ
മമ ബന്ധുർഭവിഷ്യതി ॥ **4.41.48** ॥ 1739

അമിതബലപരാക്രമാ ഭവന്തോ
വിപുലഗുണേഷു കുലേഷു ച പ്രസൂതാഃ ।
മനുജപതിസുതാം യഥാ ലഭധ്വം
തദധിഗുണം പുരുഷാർഥമാരഭധ്വം ॥ **4.41.49** ॥ 1740

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ഏകചത്വാരിംശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ദ്വിചത്വാരിംശഃ സർഗഃ ॥

പശ്ചിമദിഗ്വർതിസ്ഥാനാനി വർണയതാ സുഗ്രീവേണ സുഷേണപ്രഭൃതിവാനരാണാം തത്ര പ്രേഷണം

അഥ പ്രസ്ഥാപ്യ സ ഹരീൻ
സുഗ്രീവോ ദക്ഷിണാം ദിശം ।
അബ്രവീൻമേഘസങ്കാശം
സുഷേണം നാമ വാനരം ॥ **4.42.1** ॥ 1741

താരായാഃ പിതരം രാജാ
ശ്വശുരം ഭീമവിക്രമം ।
അബ്രവീത് പ്രാഞ്ജലിർവാക്യ -
മഭിഗമ്യ പ്രണമ്യ ച ॥ **4.42.2** ॥ 1742

മഹർഷിപുത്രം മാരീച -
മർചിഷ്മന്തം മഹാകപിം ।
വൃതം കപിവരൈഃ ശൂരൈ -
ർമഹേന്ദ്രസദൃശദ്യുതിം ॥ **4.42.3** ॥ 1743

ബുദ്ധിവിക്രമസമ്പന്നം
വൈനതേയസമദ്യുതിം ।
മരീചിപുത്രാൻ മാരീചാ -
നർചിർമാൽയാൻ മഹാബലാൻ ॥ **4.42.4** ॥ 1744

ഋഷിപുത്രാംശ്ച താൻ സർവാൻ
പ്രതീചീമാദിശദ് ദിശം।
ദ്വാഭ്യാം ശതസഹസ്രാഭ്യാം
കപീനാം കപിസത്തമാഃ ॥**4.42.5**॥ 1745

സുഷേണപ്രമുഖാ യൂയം
വൈദേഹീം പരിമാർഗത।
സൗരാഷ്ട്രാൻ സഹബാഹ്ലീകാം -
ശ്ചന്ദ്രചിത്രാംസ്തഥൈവ ച ॥**4.42.6**॥ 1746

സ്ഫീതാഞ്ജനപദാൻ രമ്യാൻ
വിപുലാനി പുരാണി ച।
പുന്നാഗഗഹനം കുക്ഷിം
ബകുലോദ്ദാലകാകുലം ॥**4.42.7**॥ 1747

തഥാ കേതകഖണ്ഡാംശ്ച
മാർഗധ്വം ഹരിപുംഗവാഃ।
പ്രത്യക്സ്രോതോവഹാശ്ചൈവ
നദ്യഃ ശീതജലാഃ ശിവാഃ ॥**4.42.8**॥ 1748

താപസാനാമരണ്യാനി
കാന്താരഗിരയശ്ച യേ।
തത്ര സ്ഥലീർമരുപ്രായാ
അത്യുച്ചശിശിരാഃ ശിലാഃ ॥**4.42.9**॥ 1749

ഗിരിജാലാവൃതാം ദുർഗാം
മാർഗിത്വാ പശ്ചിമാം ദിശം।
തതഃ പശ്ചിമമാഗമ്യ
സമുദ്രം ദ്രഷ്ടുമർഹഥ ॥**4.42.10**॥ 1750

തിമിനക്രാകുലജലം
ഗത്വാ ദ്രക്ഷ്യഥ വാനരാഃ ।
തതഃ കേതകഖണ്ഡേഷു
തമാലഗഹനേഷു ച ॥ **4.42.11** ॥ 1751

കപയോ വിഹരിഷ്യന്തി
നാരികേലവനേഷു ച ।
തത്ര സീതാം ച മാർഗധ്വം
നിലയം രാവണസ്യ ച ॥ **4.42.12** ॥ 1752

വേലാതലനിവിഷ്ടേഷു
പർവതേഷു വനേഷു ച ।
മുരവീപത്തനം ചൈവ
രമ്യം ചൈവ ജടാപുരം ॥ **4.42.13** ॥ 1753

അവന്തീമംഗലേപാം ച
തഥാ ചാലക്ഷിതം വനം ।
രാഷ്ട്രാണി ച വിശാലാനി
പത്തനാനി തതസ്തതഃ ॥ **4.42.14** ॥ 1754

സിന്ധുസാഗരയോശ്ചൈവ
സംഗമേ തത്ര പർവതഃ ।
മഹാൻ സോമഗിരിർനാമ
ശതശൃംഗോ മഹാദ്രുമഃ ॥ **4.42.15** ॥ 1755

തത്ര പ്രസ്ഥേഷു രമ്യേഷു
സിംഹാഃ പക്ഷഗമാഃ സ്ഥിതാഃ ।
തിമിമത്സ്യഗജാംശ്ചൈവ
നീഡാൻയാരോപയന്തി തേ ॥ **4.42.16** ॥ 1756

താനി നീഡാനി സിംഹാനാം
ഗിരിശൃംഗഗതാശ്ച യേ ।
ദൃപ്താസ്തൃപ്താശ്ച മാതംഗാ -
സ്തോയദസ്വനനിഃസ്വനാഃ ॥ **4.42.17** ॥ 1757

വിചരന്തി വിശാലേഽസ്മിം -
സ്തോയപൂർണേ സമന്തതഃ ।
തസ്യ ശൃംഗം ദിവസ്പർശം
കാഞ്ചനം ചിത്രപാദപം ॥ **4.42.18** ॥ 1758

സർവമാശു വിചേതവ്യം
കപിഭിഃ കാമരൂപിഭിഃ ।
കോടിം തത്ര സമുദ്രസ്യ
കാഞ്ചനീം ശതയോജനാം ॥ **4.42.19** ॥ 1759

ദുർദർശീം പാരിയാത്രസ്യ
ഗത്വാ ദ്രക്ഷ്യഥ വാനരാഃ ।
കോട്യസ്തത്ര ചതുർവിംശദ്
ഗന്ധർവാണാം തരസ്വിനാം ॥ **4.42.20** ॥ 1760

വസന്ത്യഗ്നിനികാശാനാം
ഘോരാണാം കാമരൂപിണാം ।
പാവകാർചിഃപ്രതീകാശാഃ
സമവേതാഃ സമന്തതഃ ॥ **4.42.21** ॥ 1761

നാത്യാസാദയിതവ്യാസ്തേ
വാനരൈർഭീമവിക്രമൈഃ ।
നാദേയം ച ഫലം തസ്മാദ്
ദേശാത് കിഞ്ചിത് പ്ലവംഗമൈഃ ॥ **4.42.22** ॥ 1762

ദുരാസദാ ഹി തേ വീരാഃ
സത്ത്വവന്തോ മഹാബലാഃ ।
ഫലമൂലാനി തേ തത്ര
രക്ഷന്തേ ഭീമവിക്രമാഃ ॥ **4.42.23** ॥ 1763

തത്ര യത്നശ്ച കർതവ്യോ
മാർഗിതവ്യാ ച ജാനകീ ।
നഹി തേഭ്യോ ഭയം കിഞ്ചിത്
കപിത്വമനുവർതതാം ॥ **4.42.24** ॥ 1764

തത്ര വൈദൂർയവർണാഭോ
വജ്രസംസ്ഥാനസംസ്ഥിതഃ ।
നാനാദ്രുമലതാകീർണോ
വജ്രോ നാമ മഹാഗിരിഃ ॥ **4.42.25** ॥ 1765

ശ്രീമാൻ സമുദിതസ്തത്ര
യോജനാനാം ശതം സമം ।
ഗുഹാസ്തത്ര വിചേതവ്യാഃ
പ്രയത്നേന പ്ലവംഗമാഃ ॥ **4.42.26** ॥ 1766

ചതുർഭാഗേ സമുദ്രസ്യ
ചക്രവാൻ നാമ പർവതഃ ।
തത്ര ചക്രം സഹസ്രാരം
നിർമിതം വിശ്വകർമണാ ॥ **4.42.27** ॥ 1767

തത്ര പഞ്ചജനം ഹത്വാ
ഹയഗ്രീവം ച ദാനവം ।
ആജഹാര തതശ്ചക്രം
ശംഖം ച പുരുഷോത്തമഃ ॥ **4.42.28** ॥ 1768

തസ്യ സാനുഷു രമ്യേഷു
വിശാലാസു ഗുഹാസു ച ।
രാവണഃ സഹ വൈദേഹ്യാ
മാർഗിതവ്യസ്തതസ്തതഃ ॥ **4.42.29** ॥ 1769

യോജനാനി ചതുഃഷഷ്ടി -
ർവരാഹോ നാമ പർവതഃ ।
സുവർണശൃംഗഃ സുമഹാ -
നഗാധേ വരുണാലയേ ॥ **4.42.30** ॥ 1770

തത്ര പ്രാഗ്ജ്യോതിഷം നാമ
ജാതരൂപമയം പുരം ।
യസ്മിൻ വസതി ദുഷ്ടാത്മാ
നരകോ നാമ ദാനവഃ ॥ **4.42.31** ॥ 1771

തത്ര സാനുഷു രമ്യേഷു
വിശാലാസു ഗുഹാസു ച ।
രാവണഃ സഹ വൈദേഹ്യാ
മാർഗിതവ്യസ്തതസ്തതഃ ॥ **4.42.32** ॥ 1772

തമതിക്രമ്യ ശൈലേന്ദ്രം
കാഞ്ചനാന്തരദർശനം ।
പർവതഃ സർവസൗവർണോ
ധാരാപ്രസ്രവണായുതഃ ॥ **4.42.33** ॥ 1773

തം ഗജാശ്ച വരാഹാശ്ച
സിംഹാ വ്യാഘ്രാശ്ച സർവതഃ ।
അഭിഗർജന്തി സതതം
തേന ശബ്ദേന ദർപിതാഃ ॥ **4.42.34** ॥ 1774

യസ്മിൻ ഹരിഹയഃ ശ്രീമാൻ
മഹേന്ദ്രഃ പാകശാസനഃ ।
അഭിഷിക്തഃ സുരൈ രാജാ
മേഘോ നാമ സ പർവതഃ ॥ **4.42.35** ॥ 1775

തമതിക്രമ്യ ശൈലേന്ദ്രം
മഹേന്ദ്രപരിപാലിതം ।
ഷഷ്ടിം ഗിരിസഹസ്രാണി
കാഞ്ചനാനി ഗമിഷ്യഥ ॥ **4.42.36** ॥ 1776

തരുണാദിത്യവർണാനി
ഭ്രാജമാനാനി സർവതഃ ।
ജാതരൂപമയൈർവൃക്ഷൈഃ
ശോഭിതാനി സുപുഷ്പിതൈഃ ॥ **4.42.37** ॥ 1777

തേഷാം മധ്യേ സ്ഥിതോ രാജാ
മേരുരുത്തമപർവതഃ ।
ആദിത്യേന പ്രസന്നേന
ശൈലോ ദത്തവരഃ പുരാ ॥ **4.42.38** ॥ 1778

തേനൈവമുക്തഃ ശൈലേന്ദ്രഃ
സർവ ഏവ ത്വദാശ്രയാഃ ।
മത്പ്രസാദാദ് ഭവിഷ്യന്തി
ദിവാ രാത്രൗ ച കാഞ്ചനാഃ ॥ **4.42.39** ॥ 1779

ത്വയി യേ ചാപി വത്സ്യന്തി
ദേവഗന്ധർവദാനവാഃ ।
തേ ഭവിഷ്യന്തി ഭക്താശ്ച
പ്രഭയാ കാഞ്ചനപ്രഭാഃ ॥ **4.42.40** ॥ 1780

വിശ്വേദേവാശ്ച വസവോ
മരുതശ്ച ദിവൗകസഃ।
ആഗത്യ പശ്ചിമാം സന്ധ്യാം
മേരുമുത്തമപർവതം ॥ **4.42.41** ॥ 1781

ആദിത്യമുപതിഷ്ഠന്തി
തൈശ്ച സൂർയോഽഭിപൂജിതഃ।
അദൃശ്യഃ സർവഭൂതാനാ -
മസ്തം ഗച്ഛതി പർവതം ॥ **4.42.42** ॥ 1782

യോജനാനാം സഹസ്രാണി
ദശ താനി ദിവാകരഃ।
മുഹൂർതാർധേന തം ശീഘ്ര -
മഭിയാതി ശിലോച്ചയം ॥ **4.42.43** ॥ 1783

ശൃംഗേ തസ്യ മഹദ്ദിവ്യം
ഭവനം സൂർയസന്നിഭം।
പ്രാസാദഗണസംബാധം
വിഹിതം വിശ്വകർമണാ ॥ **4.42.44** ॥ 1784

ശോഭിതം തരുഭിശ്ചിത്രൈ -
ർനാനാപക്ഷിസമാകുലൈഃ।
നികേതം പാശഹസ്തസ്യ
വരുണസ്യ മഹാത്മനഃ ॥ **4.42.45** ॥ 1785

അന്തരാ മേരുമസ്തം ച
താലോ ദശശിരാ മഹാൻ।
ജാതരൂപമയഃ ശ്രീമാൻ
ഭ്രാജതേ ചിത്രവേദികഃ ॥ **4.42.46** ॥ 1786

തേഷു സർവേഷു ദുർഗേഷു
സരസ്സു ച സരിത്സു ച ।
രാവണഃ സഹ വൈദേഹ്യാ
മാർഗിതവ്യസ്തതസ്തതഃ ॥ **4.42.47** ॥ 1787

യത്ര തിഷ്ഠതി ധർമജ്ഞ -
സ്തപസാ സ്വേന ഭാവിതഃ ।
മേരുസാവർണിരിത്യേഷ
ഖ്യാതോ വൈ ബ്രഹ്മണാ സമഃ ॥ **4.42.48** ॥ 1788

പ്രഷ്ടവ്യോ മേരുസാവർണി -
ർമഹർഷിഃ സൂര്യസന്നിഭഃ ।
പ്രണമ്യ ശിരസാ ഭൂമൗ
പ്രവൃത്തിം മൈഥിലീം പ്രതി ॥ **4.42.49** ॥ 1789

ഏതാവജ്ജീവലോകസ്യ
ഭാസ്കരോ രജനീക്ഷയേ ।
കൃത്വാ വിതിമിരം സർവ -
മസ്തം ഗച്ഛതി പർവതം ॥ **4.42.50** ॥ 1790

ഏതാവദ് വാനരൈഃ ശക്യം
ഗന്തും വാനരപുംഗവാഃ ।
അഭാസ്കരമമർയാദം
ന ജാനീമസ്തതഃ പരം ॥ **4.42.51** ॥ 1791

അവഗമ്യ തു വൈദേഹീം
നിലയം രാവണസ്യ ച ।
അസ്തം പർവതമാസാദ്യ
പൂർണേ മാസേ നിവർതത ॥ **4.42.52** ॥ 1792

ഊർധ്വം മാസാന്ന വസ്തവ്യം
വസൻ വധ്യോ ഭവേൻമമ ।
സഹൈവ ശൂരോ യുഷ്മാഭിഃ
ശ്വശുരോ മേ ഗമിഷ്യതി ॥ **4.42.53** ॥ 1793

ശ്രോതവ്യം സർവമേതസ്യ
ഭവദ്ഭിർദിഷ്ടകാരിഭിഃ ।
ഗുരുരേഷ മഹാബാഹുഃ
ശ്വശുരോ മേ മഹാബലഃ ॥ **4.42.54** ॥ 1794

ഭവന്തശ്ചാപി വിക്രാന്താഃ
പ്രമാണം സർവ ഏവ ഹി ।
പ്രമാണമേനം സംസ്ഥാപ്യ
പശ്യധ്വം പശ്ചിമാം ദിശം ॥ **4.42.55** ॥ 1795

ദൃഷ്ടായാം തു നരേന്ദ്രസ്യ
പത്ന്യാമമിതതേജസഃ ।
കൃതകൃത്യാ ഭവിഷ്യാമഃ
കൃതസ്യ പ്രതികർമണാ ॥ **4.42.56** ॥ 1796

അതോഽന്യദപി യത്കാര്യം കാര്യസ്യാസ്യ പ്രിയം ഭവേത് ।
സമ്പ്രധാര്യ ഭവദ്ഭിശ്ച ദേശകാലാർഥസംഹിതം ॥ **4.42.57** ॥ 1797

തതഃ സുഷേണപ്രമുഖാഃ പ്ലവംഗാഃ
സുഗ്രീവവാക്യം നിപുണം നിശമ്യ ।
ആമന്തര്യ സർവേ പ്ലവഗാധിപം തേ
ജഗ്മുർദിശം താം വരുണാഭിഗുപ്താം ॥ **4.42.58** ॥ 1798

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ദ്വിചത്വാരിംശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ത്രിചത്വാരിംശഃ സർഗഃ ॥

ഉത്തരദിഗ്വർതീനി സ്ഥാനാനി പരിചായയതാ സുഗ്രീവേണ ശതബലിപ്രഭൃതീനാം തത്ര പ്രേഷണം

തതഃ സന്ദിശ്യ സുഗ്രീവഃ
ശ്വശുരം പശ്ചിമാം ദിശം ।
വീരം ശതബലിം നാമ
വാനരം വാനരേശ്വരഃ ॥ **4.43.1** ॥ 1799

ഉവാച രാജാ സർവജ്ഞഃ
സർവവാനരസത്തമഃ ।
വാക്യമാത്മഹിതം ചൈവ
രാമസ്യ ച ഹിതം തദാ ॥ **4.43.2** ॥ 1800

വൃതഃ ശതസഹസ്രേണ
ത്വദ്വിധാനാം വനൗകസാം ।
വൈവസ്വതസുതൈഃ സാർധം
പ്രവിഷ്ടഃ സർവമന്ത്രിഭിഃ ॥ **4.43.3** ॥ 1801

ദിശം ഹ്യുദീചീം വിക്രാന്താം
ഹിമശൈലാവതംസികാം ।
സർവതഃ പരിമാർഗധ്വം
രാമപത്നീം യശസ്വിനീം ॥ **4.43.4** ॥ 1802

അസ്മിൻ കാർയേ വിനിർവൃത്തേ
കൃതേ ദാശരഥേഃ പ്രിയേ ।
ഋണാൻമുക്തോ ഭവിഷ്യാമഃ
കൃതാർഥാർഥവിദാം വരാഃ ॥ **4.43.5** ॥ 1803

കൃതം ഹി പ്രിയമസ്മാകം
രാഘവേണ മഹാത്മനാ ।
തസ്യ ചേത്പ്രതികാരോഽസ്തി
സഫലം ജീവിതം ഭവേത് ॥ **4.43.6** ॥ 1804

അർഥിനഃ കാർയനിർവൃത്തി -
മകർതുരപി യശ്ചരേത് ।
തസ്യ സ്യാത് സഫലം ജൻമ
കിം പുനഃ പൂർവകാരിണഃ ॥ **4.43.7** ॥ 1805

ഏതാം ബുദ്ധിം സമാസ്ഥായ
ദൃശ്യതേ ജാനകീ യഥാ ।
തഥാ ഭവദ്ഭിഃ കർതവ്യ -
മസ്മത്പ്രിയഹിതൈഷിഭിഃ ॥ **4.43.8** ॥ 1806

അയം ഹി സർവഭൂതാനാം
മാൻയസ്തു നരസത്തമഃ ।
അസ്മാസു ച ഗതഃ പ്രീതിം
രാമഃ പരപുരഞ്ജയഃ ॥ **4.43.9** ॥ 1807

ഇമാനി ബഹുദുർഗാണി
നദ്യഃ ശൈലാന്തരാണി ച ।
ഭവന്തഃ പരിമാർഗന്തു
ബുദ്ധിവിക്രമസമ്പദാ ॥ **4.43.10** ॥ 1808

തത്ര ള്ലേച്ഛാൻ പുലിന്ദാംശ്ച
ശൂരസേനാംസ്തഥൈവ ച ।
പ്രസ്ഥലാൻ ഭരതാംശ്ചൈവ
കുരൂംശ്ച സഹ മദ്രകൈഃ ॥ **4.43.11** ॥ 1809

കാംബോജയവനാംശ്ചൈവ
ശകാനാം പത്തനാനി ച ।
അൻവീക്ഷ്യ ദരദാംശ്ചൈവ
ഹിമവന്തം വിചിൻവഥ ॥ **4.43.12** ॥ 1810

ലോധ്രപദ്മകഖണ്ഡേഷു
ദേവദാരുവനേഷു ച ।
രാവണഃ സഹ വൈദേഹ്യാ
മാർഗിതവ്യസ്തതസ്തതഃ ॥ **4.43.13** ॥ 1811

തതഃ സോമാശ്രമം ഗത്വാ
ദേവഗന്ധർവസേവിതം ।
കാലം നാമ മഹാസാനും
പർവതം തം ഗമിഷ്യഥ ॥ **4.43.14** ॥ 1812

മഹത്സു തസ്യ ശൈലേഷു
പർവതേഷു ഗുഹാസു ച ।
വിചിൻവത മഹാഭാഗാം
രാമപത്നീമനിന്ദിതാം ॥ **4.43.15** ॥ 1813

തമതിക്രമ്യ ശൈലേന്ദ്രം
ഹേമഗർഭം മഹാഗിരിം ।
തതഃ സുദർശനം നാമ
പർവതം ഗന്തുമർഹഥ ॥ **4.43.16** ॥ 1814

തതോ ദേവസഖോ നാമ
പർവതഃ പതഗാലയഃ।
നാനാപക്ഷിസമാകീർണോ
വിവിധദ്രുമഭൂഷിതഃ ॥ **4.43.17** ॥ 1815

തസ്യ കാനനഖണ്ഡേഷു
നിർദ്ധരേഷു ഗുഹാസു ച।
രാവണഃ സഹ വൈദേഹ്യാ
മാർഗിതവ്യസ്തതസ്തതഃ ॥ **4.43.18** ॥ 1816

തമതിക്രമ്യ ചാകാശം
സർവതഃ ശതയോജനം।
അപർവതനദീവൃക്ഷം
സർവസത്ത്വവിവർജിതം ॥ **4.43.19** ॥ 1817

തത്തു ശീഘ്രമതിക്രമ്യ
കാന്താരം രോമഹർഷണം।
കൈലാസം പാണ്ഡുരം പ്രാപ്യ
ഹൃഷ്ടാ യൂയം ഭവിഷ്യഥ ॥ **4.43.20** ॥ 1818

തത്ര പാണ്ഡുരമേഘാഭം
ജാംബൂനദപരിഷ്കൃതം।
കുബേരഭവനം രമ്യം
നിർമിതം വിശ്വകർമണാ ॥ **4.43.21** ॥ 1819

വിശാലാ നലിനീ യത്ര
പ്രഭൂതകമലോത്പലാ।
ഹംസകാരണ്ഡവാകീർണാ
അപ്സരോഗണസേവിതാ ॥ **4.43.22** ॥ 1820

തത്ര വൈശ്രവണോ രാജാ
സർവലോകനമസ്കൃതഃ।
ധനദോ രമതേ ശ്രീമാൻ
ഗുഹ്യകൈഃ സഹ യക്ഷരാട് ॥ **4.43.23** ॥ 1821

തസ്യ ചന്ദ്രനികാശേഷു
പർവതേഷു ഗുഹാസു ച।
രാവണഃ സഹ വൈദേഹ്യാ
മാർഗിതവ്യസ്തതസ്തതഃ ॥ **4.43.24** ॥ 1822

ക്രൗഞ്ചം തു ഗിരിമാസാദ്യ
ബിലം തസ്യ സുദുർഗമം।
അപ്രമത്തൈഃ പ്രവേഷ്ടവ്യം
ദുഷ്പ്രവേശം ഹി തത് സ്മൃതം ॥ **4.43.25** ॥ 1823

വസന്തി ഹി മഹാത്മാന -
സ്തത്ര സൂര്യസമപ്രഭാഃ।
ദേവൈരഭ്യർഥിതാഃ സമ്യഗ്
ദേവരൂപാ മഹർഷയഃ ॥ **4.43.26** ॥ 1824

ക്രൗഞ്ചസ്യ തു ഗുഹാശ്ചാന്യാഃ
സാനൂനി ശിഖരാണി ച।
നിർദരാശ്ച നിതംബാശ്ച
വിചേതവ്യാസ്തതസ്തതഃ ॥ **4.43.27** ॥ 1825

അവ്യക്ഷം കാമശൈലം ച
മാനസം വിഹഗാലയം।
ന ഗതിസ്തത്ര ഭൂതാനാം
ദേവാനാം ന ച രക്ഷസാം ॥ **4.43.28** ॥ 1826

സ ച സർവൈർവിചേതവ്യഃ
സസാനുപ്രസ്ഥഭൂധരഃ ।
ക്രൗഞ്ചം ഗിരിമതിക്രമ്യ
മൈനാകോ നാമ പർവതഃ ॥ **4.43.29** ॥ 1827

മയസ്യ ഭവനം തത്ര
ദാനവസ്യ സ്വയങ്കൃതം ।
മൈനാകസ്തു വിചേതവ്യഃ
സസാനുപ്രസ്ഥകന്ദരഃ ॥ **4.43.30** ॥ 1828

സ്ത്രീണാമശ്വമുഖീനാം തു
നികേതസ്തത്ര തത്ര തു ।
തം ദേശം സമതിക്രമ്യ
ആശ്രമം സിദ്ധസേവിതം ॥ **4.43.31** ॥ 1829

സിദ്ധാ വൈഖാനസാ യത്ര
വാലഖില്യാശ്ച താപസാഃ ।
വന്ദിതവ്യാസ്തതഃ സിദ്ധാ -
സ്തപസാ വീതകൽമഷാഃ ॥ **4.43.32** ॥ 1830

പ്രഷ്ടവ്യാ ചാപി സീതായാഃ
പ്രവൃത്തിർവിനയാൻവിതൈഃ ।
ഹേമപുഷ്കരസംഛന്നം
തത്ര വൈഖാനസം സരഃ ॥ **4.43.33** ॥ 1831

തരുണാദിത്യസങ്കാശൈ -
ർഹംസൈർവിചരിതം ശുഭൈഃ ।
ഔപവാഹ്യഃ കുബേരസ്യ
സാർവഭൗമ ഇതി സ്മൃതഃ ॥ **4.43.34** ॥ 1832

ഗജഃ പർയേതി തം ദേശം
സദാ സഹ കരേണുഭിഃ ।
തത് സരഃ സമതിക്രമ്യ
നഷ്ടചന്ദ്രദിവാകരം ।
അനക്ഷത്രഗണം വ്യോമ
നിഷ്പയോദമനാദിതം ॥ **4.43.35** ॥ 1833

ഗഭസ്തിഭിരിവാർകസ്യ
സ തു ദേശഃ പ്രകാശ്യതേ ।
വിശ്രാമ്യദ്ഭിസ്തപഃ സിദ്ധൈ -
ർദേവകൽപൈഃ സ്വയമ്പ്രഭൈഃ ॥ **4.43.36** ॥ 1834

തം തു ദേശമതിക്രമ്യ
ശൈലോദാ നാമ നിമ്നഗാ ।
ഉഭയോസ്തീരയോസ്തസ്യാഃ
കീചകാ നാമ ബേണവഃ ॥ **4.43.37** ॥ 1835

തേ നയന്തി പരം തീരം
സിദ്ധാൻ പ്രത്യാനയന്തി ച ।
ഉത്തരാഃ കുരവസ്തത്ര
കൃതപുണ്യപ്രതിശ്രയാഃ ॥ **4.43.38** ॥ 1836

തതഃ കാഞ്ചനപദ്മാഭിഃ
പദ്മിനീഭിഃ കൃതോദകാഃ ।
നീലവൈദൂര്യപത്രാഢ്യാ
നദ്യസ്തത്ര സഹസ്രശഃ ॥ **4.43.39** ॥ 1837

രക്തോത്പലവനൈശ്ചാത്ര
മണ്ഡിതാശ്ച ഹിരൺമയൈഃ ।

തരുണാദിത്യസങ്കാശാ
ഭാന്തി തത്ര ജലാശയാഃ ॥ **4.43.40** ॥ 1838

മഹാർഹമണിപത്രൈശ്ച
കാഞ്ചനപ്രഭകേസരൈഃ ।
നീലോത്പലവനൈശ്ചിത്രൈഃ
സ ദേശഃ സർവതോ വൃതഃ ॥ **4.43.41** ॥ 1839

നിസ്തുലാഭിശ്ച മുക്താഭി -
ർമണിഭിശ്ച മഹാധനൈഃ ।
ഉദ്ധൂതപുലിനാസ്തത്ര
ജാതരൂപൈശ്ച നിമ്നഗാഃ ॥ **4.43.42** ॥ 1840

സർവരത്നമയൈശ്ചിത്രൈ -
രവഗാഢാ നഗോത്തമൈഃ ।
ജാതരൂപമയൈശ്ചാപി
ഹുതാശനസമപ്രഭൈഃ ॥ **4.43.43** ॥ 1841

നിത്യപുഷ്പഫലാസ്തത്ര
നഗാഃ പത്രരഥാകുലാഃ ।
ദിവ്യഗന്ധരസസ്പർശാഃ
സർവകാമാൻ സ്രവന്തി ച ॥ **4.43.44** ॥ 1842

നാനാകാരാണി വാസാംസി
ഫലന്ത്യന്യേ നഗോത്തമാഃ ।
മുക്താവൈദൂര്യചിത്രാണി
ഭൂഷണാനി തഥൈവ ച ।
സ്ത്രീണാം യാന്യനുരൂപാണി
പുരുഷാണാം തഥൈവ ച ॥ **4.43.45** ॥ 1843

സർവർതുസുഖസേവ്യാനി
ഫലന്ത്യന്യേ നഗോത്തമാഃ।
മഹാർഹമണിചിത്രാണി
ഫലന്ത്യന്യേ നഗോത്തമാഃ ॥ **4.43.46** ॥ 1844

ശയനാനി പ്രസൂയന്തേ
ചിത്രാസ്തരണവന്തി ച।
മനഃകാന്താനി മാൽയാനി
ഫലന്ത്യത്രാപരേ ദ്രുമാഃ ॥ **4.43.47** ॥ 1845

പാനാനി ച മഹാർഹാണി
ഭക്ഷ്യാണി വിവിധാനി ച।
സ്ത്രിയശ്ച ഗുണസമ്പന്നാ
രൂപയൗവനലക്ഷിതാഃ ॥ **4.43.48** ॥ 1846

ഗന്ധർവാഃ കിന്നരാഃ സിദ്ധാ
നാഗാ വിദ്യാധരാസ്തഥാ।
രമന്തേ സതതം തത്ര
നാരീഭിർഭാസ്വരപ്രഭാഃ ॥ **4.43.49** ॥ 1847

സർവേ സുകൃതകർമാണഃ
സർവേ രതിപരായണാഃ।
സർവേ കാമാർഥസഹിതാ
വസന്തി സഹ യോഷിതഃ ॥ **4.43.50** ॥ 1848

ഗീതവാദിത്രനിർഘോഷഃ
സോത്കൃഷ്ടഹസിതസ്വനഃ।
ശ്രൂയതേ സതതം തത്ര
സർവഭൂതമനോരമഃ ॥ **4.43.51** ॥ 1849

തത്ര നാമുദിതഃ കശ്ചി -
ന്നാത്ര കശ്ചിദസത്പ്രിയഃ ।
അഹൻയഹനി വർധന്തേ
ഗുണാസ്തത്ര മനോരമാഃ ॥ **4.43.52** ॥ 1850

സമതിക്രമ്യ തം ദേശ -
മുത്തരഃ പയസാം നിധിഃ ।
തത്ര സോമഗിരിർനാമ
മധ്യേ ഹേമമയോ മഹാൻ ॥ **4.43.53** ॥ 1851

ഇന്ദ്രലോകഗതാ യേ ച
ബ്രഹ്മലോകഗതാശ്ച യേ ।
ദേവാസ്തം സമവേക്ഷന്തേ
ഗിരിരാജം ദിവം ഗതാഃ ॥ **4.43.54** ॥ 1852

സ തു ദേശോ വിസൂര്യോഽപി
തസ്യ ഭാസാ പ്രകാശതേ ।
സൂര്യലക്ഷ്യാഭിവിജ്ഞേയ -
സ്തപതേവ വിവസ്വതാ ॥ **4.43.55** ॥ 1853

ഭഗവാംസ്തത്ര വിശ്വാത്മാ
ശംഭുരേകാദശാത്മകഃ ।
ബ്രഹ്മാ വസതി ദേവേശോ
ബ്രഹ്മർഷിപരിവാരിതഃ ॥ **4.43.56** ॥ 1854

ന കഥഞ്ചന ഗന്തവ്യം
കുരൂണാമുത്തരേണ വഃ ।
അൻയേഷാമപി ഭൂതാനാം
നാനുക്രാമതി വൈ ഗതിഃ ॥ **4.43.57** ॥ 1855

സ ഹി സോമഗിരിർനാമ
ദേവാനാമപി ദുർഗമഃ।
തമാലോക്യ തതഃ ക്ഷിപ്ര-
മുപാവർതിതുമർഹഥ ॥ **4.43.58** ॥ 1856

ഏതാവദ് വാനരൈഃ ശക്യം
ഗന്തും വാനരപുംഗവാഃ।
അഭാസ്കരമമർയാദം
ന ജ്ഞാനീമസ്തതഃ പരം ॥ **4.43.59** ॥ 1857

സർവമേതദ് വിചേതവ്യം
യൻമയാ പരികീർതിതം।
യദന്യദപി നോക്തം ച
തത്രാപി ക്രിയതാം മതിഃ ॥ **4.43.60** ॥ 1858

തതഃ കൃതം ദാശരഥേർമഹത്പ്രിയം
മഹത്പ്രിയം ചാപി തതോ മമ പ്രിയം।
കൃതം ഭവിഷ്യത്യനിലാനലോപമാ
വിദേഹജാദർശനജേന കർമണാ ॥ **4.43.61** ॥ 1859

തതഃ കൃതാർഥാഃ സഹിതാഃ സബാന്ധവാ
മയാർചിതാഃ സർവഗുണൈർമനോരമൈഃ।
ചരിഷ്യഥോർവീം പ്രതി ശാന്തശത്രവഃ
സഹപ്രിയാ ഭൂതധരാഃ പ്ലവംഗമാഃ ॥ **4.43.62** ॥ 1860

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ത്രിചത്വാരിംശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ചതുശ്ചത്വാരിംശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീരാമേണ ഹനുമതേ മുദ്രികാം പ്രദായ തസ്യ ദക്ഷിണദിശി പ്രേഷണം

വിശേഷേണ തു സുഗ്രീവോ
ഹനൂമത്യർഥമുക്തവാൻ ।
സ ഹി തസ്മിൻ ഹരിശ്രേഷ്ഠേ
നിശ്ചിതാർഥോഽർഥസാധനേ ॥ **4.44.1** ॥ 1861

അബ്രവീച്ച ഹനൂമന്തം
വിക്രാന്തമനിലാത്മജം ।
സുഗ്രീവഃ പരമപ്രീതഃ
പ്രഭുഃ സർവവനൗകസാം ॥ **4.44.2** ॥ 1862

ന ഭൂമൗ നാന്തരിക്ഷേ വാ
നാംബരേ നാമരാലയേ ।
നാപ്സു വാ ഗതിസംഗം തേ
പശ്യാമി ഹരിപുംഗവ ॥ **4.44.3** ॥ 1863

സാസുരാഃ സഹഗന്ധർവാഃ
സനാഗനരദേവതാഃ ।
വിദിതാഃ സർവലോകാസ്തേ
സസാഗരധരാധരാഃ ॥ **4.44.4** ॥ 1864

ഗതിർവേഗശ്ച തേജശ്ച
ലാഘവം ച മഹാകപേ ।
പിതുസ്തേ സദൃശം വീര
മാരുതസ്യ മഹൗജസഃ ॥ **4.44.5** ॥ 1865

തേജസാ വാപി തേ ഭൂതം
ന സമം ഭുവി വിദ്യതേ ।
തദ് യഥാ ലഭ്യതേ സീതാ
തത്ത്വമേവാനുചിന്തയ ॥ **4.44.6** ॥ 1866

ത്വയ്യേവ ഹനുമന്നസ്തി
ബലം ബുദ്ധിഃ പരാക്രമഃ ।
ദേശകാലാനുവൃത്തിശ്ച
നയശ്ച നയപണ്ഡിത ॥ **4.44.7** ॥ 1867

തതഃ കാർയസമാസംഗ -
മവഗമ്യ ഹനൂമതി ।
വിദിത്വാ ഹനുമന്തം ച
ചിന്തയാമാസ രാഘവഃ ॥ **4.44.8** ॥ 1868

സർവഥാ നിശ്ചിതാർഥോ്യം
ഹനൂമതി ഹരീശ്വരഃ ।
നിശ്ചിതാർഥതരശ്ചാപി
ഹനൂമാൻ കാർയസാധനേ ॥ **4.44.9** ॥ 1869

തദേവം പ്രസ്ഥിതസ്യാസ്യ
പരിജ്ഞാതസ്യ കർമഭിഃ ।
ഭർത്രാ പരിഗൃഹീതസ്യ
ധ്രുവഃ കാർയഫലോദയഃ ॥ **4.44.10** ॥ 1870

തം സമീക്ഷ്യ മഹാതേജാ
വ്യവസായോത്തരം ഹരിം ।
കൃതാർഥ ഇവ സംഹൃഷ്ടഃ
പ്രഹൃഷ്ടേന്ദ്രിയമാനസഃ ॥ **4.44.11** ॥ 1871

ദദൗ തസ്യ തതഃ പ്രീതഃ
സ്വനാമാങ്കോപശോഭിതം ।
അംഗുലീയമഭിജ്ഞാനം
രാജപുത്ര്യാഃ പരന്തപഃ ॥ **4.44.12** ॥ 1872

അനേന ത്വാം ഹരിശ്രേഷ്ഠ
ചിഹ്നേന ജനകാത്മജാ ।
മത്സകാശാദനുപ്രാപ്ത -
മനുദ്വിഗ്നാനുപശ്യതി ॥ **4.44.13** ॥ 1873

വ്യവസായശ്ച തേ വീര
സത്ത്വയുക്തശ്ച വിക്രമഃ ।
സുഗ്രീവസ്യ ച സന്ദേശഃ
സിദ്ധിം കഥയതീവ മേ ॥ **4.44.14** ॥ 1874

സ തദ് ഗൃഹ്യ ഹരിശ്രേഷ്ഠഃ
കൃത്വാ മൂർധ്നി കൃതാഞ്ജലിഃ ।
വന്ദിത്വാ ചരണൗ ചൈവ
പ്രസ്ഥിതഃ പ്ലവഗർഷഭഃ ॥ **4.44.15** ॥ 1875

സ തത് പ്രകർഷൻ ഹരിണാം മഹദ് ബലം
ബഭൂവ വീരഃ പവനാത്മജഃ കപിഃ ।
ഗതാംബുദേ വ്യോമ്നി വിശുദ്ധമണ്ഡലഃ
ശശീവ നക്ഷത്രഗണോപശോഭിതഃ ॥ **4.44.16** ॥ 1876

അതിബല ബലമാശ്രിതസ്ത്വവാഹം
ഹരിവര വിക്രമ വിക്രമൈരനൽപൈഃ ।
പവനസുത യഥാധിഗമ്യതേ സാ
ജനകസുതാ ഹനുമംസ്തഥാ കുരുഷ്വ ॥ **4.44.17** ॥ 1877

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ചതുശ്ചത്വാരിംശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ പഞ്ചചത്വാരിംശഃ സർഗഃ ॥

വിഭിന്നാ ദിശഃ പ്രതി ഗച്ഛതാം വാനരാണാം സുഗ്രീവസമക്ഷേ സ്വീയസോത്സാഹവചസാം ശ്രാവണം

സർവാംശ്ചാഹൂയ സുഗ്രീവഃ
പ്ലവഗാൻ പ്ലവഗർഷഭഃ ।
സമസ്താംശ്ചാബ്രവീദ് രാജാ
രാമകാർയാർഥസിദ്ധയേ ॥ **4.45.1** ॥ 1878

ഏവമേതദ് വിചേതവ്യം
ഭവദ്ഭിർവാനരോത്തമൈഃ ।
തദുഗ്രശാസനം ഭർതു-
ർവിജ്ഞായ ഹരിപുംഗവാഃ ॥ **4.45.2** ॥ 1879

ശലഭാ ഇവ സംഹ്രാദ്യ
മേദിനീം സമ്പ്രതസ്ഥിരേ ।
രാമഃ പ്രസ്രവണേ തസ്മിൻ
ൻയവസത് സഹലക്ഷ്മണഃ ॥ **4.45.3** ॥ 1880

പ്രതീക്ഷമാണസ്തം മാസം
സീതാധിഗമനേ കൃതഃ ।
ഉത്തരാം തു ദിശം രമ്യാം
ഗിരിരാജസമാവൃതാം ॥ **4.45.4** ॥ 1881

പ്രതസ്ഥേ സഹസാ വീരോ
ഹരിഃ ശതബലിസ്തദാ ।
പൂർവാം ദിശം പ്രതിയയൗ
വിനതോ ഹരിയൂഥപഃ ॥ **4.45.5** ॥ 1882

താരാംഗദാദിസഹിതഃ
പ്ലവഗഃ പവനാത്മജഃ ।
അഗസ്ത്യാചരിതാമാശാം
ദക്ഷിണാം ഹരിയൂഥപഃ ॥ **4.45.6** ॥ 1883

പശ്ചിമാം ച ദിശം ഘോരാം
സുഷേണഃ പ്ലവഗേശ്വരഃ ।
പ്രതസ്ഥേ ഹരിശാർദൂലോ
ദിശം വരുണപാലിതാം ॥ **4.45.7** ॥ 1884

തതഃ സർവാ ദിശോ രാജാ
ചോദയിത്വാ യഥാതഥം ।
കപിസേനാപതിർവീരോ
മുമോദ സുഖിതഃ സുഖം ॥ **4.45.8** ॥ 1885

ഏവം സഞ്ചോദിതാഃ സർവേ
രാജ്ഞാ വാനരയൂഥപാഃ ।
സ്വാം സ്വാം ദിശമഭിപ്രേത്യ
ത്വരിതാഃ സമ്പ്രതസ്ഥിരേ ॥ **4.45.9** ॥ 1886

നദന്തശ്ചോന്നദന്തശ്ച
ഗർജന്തശ്ച പ്ലവംഗമാഃ ।
ക്ഷ്വേഡന്തോ ധാവമാനാശ്ച
വിനദന്തോ മഹാബലാഃ ॥ **4.45.10** ॥ 1887

ഏവം സഞ്ചോദിതാഃ സർവേ
രാജ്ഞാ വാനരയൂഥപാഃ ।
ആനയിഷ്യാമഹേ സീതാം
ഹനിഷ്യാമശ്ച രാവണം ॥ **4.45.11** ॥ 1888

അഹമേകോ വധിഷ്യാമി
പ്രാപ്തം രാവണമാഹവേ ।
തതശ്ചോൻമഥ്യ സഹസാ
ഹരിഷ്യേ ജനകാത്മജാം ॥ **4.45.12** ॥ 1889

വേപമാനാം ശ്രമേണാദ്യ
ഭവദ്ഭിഃ സ്ഥീയതാമിതി ।
ഏക ഏവാഹരിഷ്യാമി
പാതാലാദപി ജാനകീം ॥ **4.45.13** ॥ 1890

വിധമിഷ്യാമ്യഹം വൃക്ഷാൻ
ദാരയിഷ്യാമ്യഹം ഗിരീൻ ।
ധരണീം ദാരയിഷ്യാമി
ക്ഷോഭയിഷ്യാമി സാഗരാൻ ॥ **4.45.14** ॥ 1891

അഹം യോജനസംഖ്യായാഃ
പ്ലവേയം നാത്ര സംശയഃ ।
ശതയോജനസംഖ്യായാഃ
ശതം സമധികം ഹ്യഹം ॥ **4.45.15** ॥ 1892

ഭൂതലേ സാഗരേ വാപി
ശൈലേഷു ച വനേഷു ച ।
പാതാലസ്യാപി വാ മധ്യേ
ന മമാച്ഛിദ്യതേ ഗതിഃ ॥ **4.45.16** ॥ 1893

ഇത്യേകൈകസ്തദാ തത്ര
വാനരാ ബലദർപിതാഃ।
ഊചുശ്ച വചനം തസ്യ
ഹരിരാജസ്യ സന്നിധൗ ॥ **4.45.17** ॥ 1894

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ പഞ്ചചത്വാരിംശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ഷട്ചത്വാരിംശഃ സർഗഃ ॥

സുഗ്രീവേണ ശ്രീരാമം പ്രതി സ്വകീയഭൂമണ്ഡലഭ്രമണവൃത്താന്തസ്യ പ്രതിപാദനം

ഗതേഷു വാനരേന്ദ്രേഷു
രാമഃ സുഗ്രീവമബ്രവീത് ।
കഥം ഭവാൻ വിജാനീതേ
സർവം വൈ മണ്ഡലം ഭുവഃ ॥ **4.46.1** ॥ 1895

സുഗ്രീവശ്ച തതോ രാമ -
മുവാച പ്രണതാത്മവാൻ ।
ശ്രൂയതാം സർവമാഖ്യാസ്യേ
വിസ്തരേണ വചോ മമ ॥ **4.46.2** ॥ 1896

യദാ തു ദുന്ദുഭിം നാമ
ദാനവം മഹിഷാകൃതിം ।
പ്രതികാലയതേ വാലീ
മലയം പ്രതി പർവതം ॥ **4.46.3** ॥ 1897

തദാ വിവേശ മഹിഷോ
മലയസ്യ ഗുഹാം പ്രതി ।
വിവേശ വാലീ തത്രാപി
മലയം തജ്ജിഘാംസയാ ॥ **4.46.4** ॥ 1898

തതോഽഹം തത്ര നിക്ഷിപ്തോ
ഗുഹാദ്വാരി വിനീതവത് ।
ന ച നിഷ്ക്രാമതേ വാലീ
തദാ സംവത്സരേ ഗതേ ॥ **4.46.5** ॥ 1899

തതഃ ക്ഷതജവേഗേന
ആപുപൂരേ തദാ ബിലം ।
തദഹം വിസ്മിതോ ദൃഷ്ട്വാ
ഭ്രാതുഃ ശോകവിഷാർദിതഃ ॥ **4.46.6** ॥ 1900

അഥാഹം ഗതബുദ്ധിസ്തു
സുവ്യക്തം നിഹതോ ഗുരുഃ ।
ശിലാ പർവതസങ്കാശാ
ബിലദ്വാരി മയാ കൃതാ ॥ **4.46.7** ॥ 1901

അശക്നുവന്നിഷ്ക്രമിതും
മഹിഷോ വിനശിഷ്യതി ।
തതോഽഹമാഗാം കിഷ്കിന്ധാം
നിരാശസ്തസ്യ ജീവിതേ ॥ **4.46.8** ॥ 1902

രാജ്യം ച സുമഹത് പ്രാപ്യ
താരാം ച രുമയാ സഹ ।
മിത്രൈശ്ച സഹിതസ്തത്ര
വസാമി വിഗതജ്വരഃ ॥ **4.46.9** ॥ 1903

ആജഗാമ തതോ വാലീ
ഹത്വാ തം വാനരർഷഭഃ ।
തതോഽഹമദദാം രാജ്യം
ഗൗരവാദ് ഭയയന്ത്രിതഃ ॥ **4.46.10** ॥ 1904

സ മാം ജിഘ്രാംസുർദുഷ്ടാത്മാ
വാലീ പ്രവ്യഥിതേന്ദ്രിയഃ।
പരികാലയതേ വാലീ
ധാവന്തം സചിവൈഃ സഹ ॥**4.46.11**॥ 1905

തതോഽഹം വാലിനാ തേന
സോഽനുബദ്ധഃ പ്രധാവിതഃ।
നദീശ്ച വിവിധാഃ പശ്യൻ
വനാനി നഗരാണി ച ॥**4.46.12**॥ 1906

ആദർശതലസങ്കാശാ
തതോ വൈ പൃഥിവീ മയാ।
അലാതചക്രപ്രതിമാ
ദൃഷ്ടാ ഗോഷ്പദവത് കൃതാ ॥**4.46.13**॥ 1907

പൂർവാം ദിശം തതോ ഗത്വാ
പശ്യാമി വിവിധാൻ ദ്രുമാൻ।
പർവതാൻ സദരീൻ രമ്യാൻ
സരാംസി വിവിധാനി ച ॥**4.46.14**॥ 1908

ഉദയം തത്ര പശ്യാമി
പർവതം ധാതുമണ്ഡിതം।
ക്ഷീരോദം സാഗരം ചൈവ
നിത്യമപ്സരസാലയം ॥**4.46.15**॥ 1909

പരികാൽയമാനസ്തദാ
വാലിനാഭിദ്രുതോ ഹ്യഹം।
പുനരാവൃത്യ സഹസാ
പ്രസ്ഥിതോഽഹം തദാ വിഭോ ॥**4.46.16**॥ 1910

ദിശസ്തസ്യാസ്തതോ ഭൂയഃ
പ്രസ്ഥിതോ ദക്ഷിണാം ദിശം ।
വിന്ധ്യപാദപസങ്കീർണാം
ചന്ദനദ്രുമശോഭിതാം ॥ **4.46.17** ॥ 1911

ദ്രുമശൈലാന്തരേ പശ്യൻ
ഭൂയോ ദക്ഷിണതോഽപരാം ।
അപരാം ച ദിശം പ്രാപ്തോ
വാലിനാ സമഭിദ്രുതഃ ॥ **4.46.18** ॥ 1912

സ പശ്യൻ വിവിധാൻ ദേശാ -
നസ്തം ച ഗിരിസത്തമം ।
പ്രാപ്യ ചാസ്തം ഗിരിശ്രേഷ്ഠ -
മുത്തരം സമ്പ്രധാവിതഃ ॥ **4.46.19** ॥ 1913

ഹിമവന്തം ച മേരും ച
സമുദ്രം ച തഥോത്തരം ।
യദാ ന വിന്ദേ ശരണം
വാലിനാ സമഭിദ്രുതഃ ॥ **4.46.20** ॥ 1914

തതോ മാം ബുദ്ധിസമ്പന്നോ
ഹനുമാൻ വാക്യമബ്രവീത് ।
ഇദാനീം മേ സ്മൃതം രാജൻ
യഥാ വാലീ ഹരീശ്വരഃ ॥ **4.46.21** ॥ 1915

മതംഗേന തദാ ശപ്തോ
ഹ്യസ്മിന്നാശ്രമമണ്ഡലേ ।
പ്രവിശേദ് യദി വൈ വാലീ
മൂർധാസ്യ ശതധാ ഭവേത് ॥ **4.46.22** ॥ 1916

തത്ര വാസഃ സുഖോഽസ്മാകം
നിരുദ്വിഗ്നോ ഭവിഷ്യതി ।
തതഃ പർവതമാസാദ്യ
ഋഷ്യമൂകം നൃപാത്മജ ॥ **4.46.23** ॥ 1917

ന വിവേശ തദാ വാലീ
മതംഗസ്യ ഭയാത് തദാ ।
ഏവം മയാ തദാ രാജൻ
പ്രത്യക്ഷമുപലക്ഷിതം ।
പൃഥിവീമണ്ഡലം സർവം
ഗുഹാമസ്ത്യാഗതസ്തതഃ ॥ **4.46.24** ॥ 1918

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ഷട്ചത്വാരിംശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ സപ്തചത്വാരിംശഃ സർഗഃ ॥

പൂർവാദിഷു തിസൃഷു ദിക്ഷു പ്രവിഷ്ടാനാം വാനരാണാം സനൈരാശ്യം നിവർതനം

ദർശനാർഥം തു വൈദേഹ്യാഃ
സർവതഃ കപികുഞ്ജരാഃ ।
വ്യാദിഷ്ടാഃ കപിരാജേന
യഥോക്തം ജഗ്മുരഞ്ജസാ ॥ **4.47.1** ॥ 1919

തേ സരാംസി സരിത്കക്ഷാ -
നാകാശം നഗരാണി ച ।
നദീദുർഗാംസ്തഥാ ദേശാൻ
വിചിൻവന്തി സമന്തതഃ ॥ **4.47.2** ॥ 1920

സുഗ്രീവേണ സമാഖ്യാതാഃ
സർവേ വാനരയൂഥപാഃ ।
തത്ര ദേശാൻ വിചിൻവന്തി
സശൈലവനകാനനാൻ ॥ **4.47.3** ॥ 1921

വിചിത്യ ദിവസം സർവേ
സീതാധിഗമനേ ധൃതാഃ ।
സമായാന്തി സ്മ മേദിൻയാം
നിശാകാലേഷു വാനരാഃ ॥ **4.47.4** ॥ 1922

സർവർതുകാംശ്ച ദേശേഷു
വാനരാഃ സഫലദ്രുമാൻ।
ആസാദ്യ രജനീം ശയ്യാം
ചക്രുഃ സർവേഷ്വഹഃസു തേ ॥**4.47.5**॥ 1923

തദഹഃ പ്രഥമം കൃത്വാ
മാസേ പ്രസ്രവണം ഗതാഃ।
കപിരാജേന സംഗമ്യ
നിരാശാഃ കപികുഞ്ജരാഃ ॥**4.47.6**॥ 1924

വിചിത്യ തു ദിശം പൂർവാം
യഥോക്തം സചിവൈഃ സഹ।
അദൃഷ്ട്വാ വിനതഃ സീതാ-
മാജഗാമ മഹാബലഃ ॥**4.47.7**॥ 1925

ദിശമപ്യുത്തരാം സർവാം
വിവിച്യ സ മഹാകപിഃ।
ആഗതഃ സഹ സൈന്യേന
ഭീതഃ ശതബലിസ്തദാ ॥**4.47.8**॥ 1926

സുഷേണഃ പശ്ചിമാമാശാം
വിവിച്യ സഹ വാനരൈഃ।
സമേത്യ മാസേ പൂർണേ തു
സുഗ്രീവമുപചക്രമേ ॥**4.47.9**॥ 1927

തം പ്രസ്രവണപൃഷ്ഠസ്ഥം
സമാസാദ്യാഭിവാദ്യ ച।
ആസീനം സഹ രാമേണ
സുഗ്രീവമിദമബ്രുവൻ ॥**4.47.10**॥ 1928

വിചിതാഃ പർവതാഃ സർവേ
വനാനി ഗഹനാനി ച ।
നിമ്നഗാഃ സാഗരാന്താശ്ച
സർവേ ജനപദാശ്ച യേ ॥ **4.47.11** ॥ 1929

ഗുഹാശ്ച വിചിതാഃ സർവാ
യാശ്ച തേ പരികീർതിതാഃ ।
വിചിതാശ്ച മഹാഗുൽമാ
ലതാവിതതസന്തതാഃ ॥ **4.47.12** ॥ 1930

ഗഹനേഷു ച ദേശേഷു
ദുർഗേഷു വിഷമേഷു ച ।
സത്ത്വാൻയതിപ്രമാണാനി
വിചിതാനി ഹതാനി ച ।
യേ ചൈവ ഗഹനാ ദേശാ
വിചിതാസ്തേ പുനഃ പുനഃ ॥ **4.47.13** ॥ 1931

ഉദാരസത്ത്വാഭിജനോ ഹനൂമാൻ
സ മൈഥിലീം ജ്ഞാസ്യതി വാനരേന്ദ്ര ।
ദിശം തു യാമേവ ഗതാ തു സീതാ
താമാസ്ഥിതോ വായുസുതോ ഹനൂമാൻ ॥ **4.47.14** ॥ 1932

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ സപ്തചത്വാരിംശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ അഷ്ടചത്വാരിംശഃ സർഗഃ ॥

ദക്ഷിണദിഗ്ഗതൈർവാനരൈഃ സീതാനുസന്ധാനസ്യ പ്രാരംഭണം

സഹ താരാംഗദാഭ്യാം തു
സഹസാ ഹനുമാൻ കപിഃ ।
സുഗ്രീവേണ യഥോദ്ദിഷ്ടം
ഗന്തും ദേശം പ്രചക്രമേ ॥ **4.48.1** ॥ 1933

സ തു ദൂരമുപാഗമ്യ
സർവൈസ്തൈഃ കപിസത്തമൈഃ ।
തതോ വിചിത്യ വിന്ധ്യസ്യ
ഗുഹാശ്ച ഗഹനാനി ച ॥ **4.48.2** ॥ 1934

പർവതാഗ്രനദീദുർഗാൻ
സരാംസി വിപുലദ്രുമാൻ ।
വൃക്ഷഖണ്ഡാംശ്ച വിവിധാൻ
പർവതാൻ വനപാദപാൻ ॥ **4.48.3** ॥ 1935

അൻവേഷമാണാസ്തേ സർവേ
വാനരാഃ സർവതോദിശം ।
ന സീതാം ദദൃശുർവീരാ
മൈഥിലീം ജനകാത്മജാം ॥ **4.48.4** ॥ 1936

തേ ഭക്ഷയന്തോ മൂലാനി
ഫലാനി വിവിധാൻയപി ।
അൻവേഷമാണാ ദുർധർഷാ
ൻയവസംസ്ഥത്ര തത്ര ഹ ॥ **4.48.5** ॥ 1937

സ തു ദേശോ ദുരൻവേഷോ
ഗുഹാഗഹനവാൻ മഹാൻ ।
നിർജലം നിർജനം ശൂൻയം
ഗഹനം ഘോരദർശനം ॥ **4.48.6** ॥ 1938

താദൃശാൻയപ്യരണ്യാനി
വിചിത്യ ഭൃശപീഡിതാഃ ।
സ ദേശശ്ച ദുരൻവേഷ്യോ
ഗുഹാഗഹനവാൻ മഹാൻ ॥ **4.48.7** ॥ 1939

ത്യക്ത്വാ തു തം തതോ ദേശം
സർവേ വൈ ഹരിയൂഥപാഃ ।
ദേശമൻയം ദുരാധർഷം
വിവിശുശ്ചാകുതോഭയാഃ ॥ **4.48.8** ॥ 1940

യത്ര വന്ധ്യഫലാ വൃക്ഷാ
വിപുഷ്പാഃ പർണവർജിതാഃ ।
നിസ്നോയാഃ സരിതോ യത്ര
മൂലം യത്ര സുദുർലഭം ॥ **4.48.9** ॥ 1941

ന സന്തി മഹിഷാ യത്ര
ന മൃഗാ ന ച ഹസ്തിനഃ ।
ശാർദൂലാഃ പക്ഷിണോ വാപി
യേ ചാൻയേ വനഗോചരാഃ ॥ **4.48.10** ॥ 1942

ന ചാത്ര വൃക്ഷാ നൗഷധ്യോ
ന വൽല്യോ നാപി വീരുധഃ ।
സ്നിഗ്ധപത്രാഃ സ്ഥലേ യത്ര
പദ്മിൻയഃ ഫുൽലപങ്കജാഃ ॥ **4.48.11** ॥ 1943

പ്രേക്ഷണീയാഃ സുഗന്ധാശ്ച
ഭ്രമരൈശ്ച വിവർജിതാഃ ।
കണ്ഡുർനാമ മഹാഭാഗഃ
സത്യവാദീ തപോധനഃ ॥ **4.48.12** ॥ 1944

മഹർഷിഃ പരമാമർഷീ
നിയമൈർദുഷ്പ്രധർഷണഃ ।
തസ്യ തസ്മിൻ വനേ പുത്രോ
ബാലകോ ദശവാർഷികഃ ॥ **4.48.13** ॥ 1945

പ്രണഷ്ടോ ജീവിതാന്തായ
ക്രുദ്ധസ്തേന മഹാമുനിഃ ।
തേന ധർമാത്മനാ ശപ്തം
കൃത്സ്നം തത്ര മഹദ്വനം ॥ **4.48.14** ॥ 1946

അശരൺയം ദുരാധർഷം
മൃഗപക്ഷിവിവർജിതം ।
തസ്യ തേ കാനനാന്താംസ്തു
ഗിരീണാം കന്ദരാണി ച ॥ **4.48.15** ॥ 1947

പ്രഭവാണി നദീനാം ച
വിചിൻവന്തി സമാഹിതാഃ ।
തത്ര ചാപി മഹാത്മാനോ
നാപശ്യഞ്ജനകാത്മജാം ॥ **4.48.16** ॥ 1948

ഹർതാരം രാവണം വാപി
സുഗ്രീവപ്രിയകാരിണഃ।
തേ പ്രവിശ്യ തു തം ഭീമം
ലതാഗുൽമസമാവൃതം ॥ **4.48.17** ॥ 1949

ദദൃശുർഭീമകർമാണ -
മസുരം സുരനിർഭയം।
തം ദൃഷ്ട്വാ വാനരാ ഘോരം
സ്ഥിതം ശൈലമിവാസുരം ॥ **4.48.18** ॥ 1950

ഗാഢം പരിഹിതാഃ സർവേ
ദൃഷ്ട്വാ തം പർവതോപമം।
സോഽപി താൻ വാനരാൻ സർവാൻ
നഷ്ടാഃ സ്ഥേത്യബ്രവീദ് ബലീ ॥ **4.48.19** ॥ 1951

അഭ്യധാവത സക്രുദ്ധോ
മുഷ്ടിമുദ്യമ്യ സംഗതം।
തമാപതന്തം സഹസാ
വാലിപുത്രോഽംഗദസ്തദാ ॥ **4.48.20** ॥ 1952

രാവണോഽയമിതി ജ്ഞാത്വാ
തലേനാഭിജഘാന ഹ।
സ വാലിപുത്രാഭിഹതോ
വക്ത്രാച്ഛോണിതമുദ്വമൻ ॥ **4.48.21** ॥ 1953

അസുരോ ൻയപതദ് ഭൂമൗ
പർയസ്ത ഇവ പർവതഃ।
തേ തു തസ്മിൻ നിരുച്ഛ്വാസേ
വാനരാ ജിതകാശിനഃ ॥ **4.48.22** ॥ 1954

വ്യചിൻവൻ പ്രായശസ്ത്രത്ര
സർവം തേ ഗിരിഗഹ്വരം ।
വിചിതം തു തതഃ സർവം
സർവേ തേ കാനനൗകസഃ ॥ **4.48.23** ॥ 1955

അൻയദേവാപരം ഘോരം
വിവിശുർഗിരിഗഹ്വരം ।
തേ വിചിത്യ പുനഃ ഖിന്നാ
വിനിഷ്പത്യ സമാഗതാഃ ।
ഏകാന്തേ വൃക്ഷമൂലേ തു
നിഷേദുർദീനമാനസാഃ ॥ **4.48.24** ॥ 1956

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ അഷ്ടചത്വാരിംശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ഏകോനപഞ്ചാശഃ സർഗഃ ॥

അംഗദഗന്ധമാദനാദ്യാമാശ്വാസിതാനാം വാനരാണാം പുനഃ
സോത്സാഹമൻവേഷണേ പ്രവൃത്തിഃ

അഥാംഗദസ്തദാ സർവാൻ
വാനരാനിദമബ്രവീത് ।
പരിശ്രാന്തോ മഹാപ്രാജ്ഞഃ
സമാശ്വാസ്യ ശനൈർവചഃ ॥ **4.49.1** ॥ 1957

വനാനി ഗിരയോ നദ്യോ
ദുർഗാണി ഗഹനാനി ച ।
ദരീ ഗിരിഗുഹാശ്ചൈവ
വിചിതാഃ സർവമന്തതഃ ॥ **4.49.2** ॥ 1958

തത്ര തത്ര സഹാസ്മാഭി -
ർജാനകീ ന ച ദൃശ്യതേ ।
തഥാ രക്ഷോഽപഹർതാ ച
സീതായാശ്ചൈവ ദുഷ്കൃതീ ॥ **4.49.3** ॥ 1959

കാലശ്ച നോ മഹാൻ യാതഃ
സുഗ്രീവശ്ചോഗ്രശാസനഃ ।
തസ്മാദ് ഭവന്തഃ സഹിതാ
വിചിൻവന്തു സമന്തതഃ ॥ **4.49.4** ॥ 1960

വിഹായ തന്ദ്രീം ശോകം ച
നിദ്രാം ചൈവ സമുത്ഥിതാം ।
വിചിനുധ്വം തഥാ സീതാം
പശ്യാമോ ജനകാത്മജാം ॥ **4.49.5** ॥ 1961

അനിർവേദം ച ദാക്ഷ്യം ച
മനസശ്ചാപരാജയം ।
കാർയസിദ്ധികരാൺയാഹു -
സ്തസ്മാദേതദ് ബ്രവീമ്യഹം ॥ **4.49.6** ॥ 1962

അദ്യാപീദം വനം ദുർഗം
വിചിൻവന്തു വനൌകസഃ ।
ഖേദം ത്യക്ത്വാ പുനഃ സർവം
വനമേവ വിചിൻവതാം ॥ **4.49.7** ॥ 1963

അവശ്യം കുർവതാം തസ്യ
ദൃശ്യതേ കർമണഃ ഫലം ।
പരം നിർവേദമാഗമ്യ
നഹി നോൻമീലനം ക്ഷമം ॥ **4.49.8** ॥ 1964

സുഗ്രീവഃ ക്രോധനോ രാജാ
തീക്ഷ്ണദണ്ഡശ്ച വാനരാഃ ।
ഭേതവ്യം തസ്യ സതതം
രാമസ്യ ച മഹാത്മനഃ ॥ **4.49.9** ॥ 1965

ഹിതാർഥമേതദുക്തം വഃ
ക്രിയതാം യദി രോചതേ ।
ഉച്യതാം ഹി ക്ഷമം യത് തത്
സർവേഷാമേവ വാനരാഃ ॥ **4.49.10** ॥ 1966

അംഗദസ്യ വചഃ ശ്രുത്വാ
വചനം ഗന്ധമാദനഃ।
ഉവാച വ്യക്തയാ വാചാ
പിപാസാശ്രമഖിന്നയാ ॥ **4.49.11** ॥ 1967

സദൃശം ഖലു വോ വാക്യ-
മംഗദോ യദുവാച ഹ।
ഹിതം ചൈവാനുകൂലം ച
ക്രിയതാമസ്യ ഭാഷിതം ॥ **4.49.12** ॥ 1968

പുനർമാർഗാമഹേ ശൈലാൻ
കന്ദരാംശ്ച ശിലാംസ്തഥാ।
കാനനാനി ച ശൂന്യാനി
ഗിരിപ്രസ്രവണാനി ച ॥ **4.49.13** ॥ 1969

യത്രോദ്ദിഷ്ടാനി സർവാണി
സുഗ്രീവേണ മഹാത്മനാ।
വിചിൻവന്തു വനം സർവേ
ഗിരിദുർഗാണി സംഗതാഃ ॥ **4.49.14** ॥ 1970

തതഃ സമുത്ഥായ പുന-
ർവാനരാസ്തേ മഹാബലാഃ।
വിന്ധ്യകാനനസങ്കീർണാം
വിചേരുർദക്ഷിണാം ദിശം ॥ **4.49.15** ॥ 1971

തേ ശാരദാഭ്രപ്രതിമം
ശ്രീമദ്രജതപർവതം।
ശൃംഗവന്തം ദരീവന്ത-
മധിരുഹ്യ ച വാനരാഃ ॥ **4.49.16** ॥ 1972

തത്ര ലോധ്രവനം രമ്യം
സപ്തപർണവനാനി ച ।
വിചിൻവന്തോ ഹരിവരാഃ
സീതാദർശനകാങ്ക്ഷിണഃ ॥ **4.49.17** ॥ 1973

തസ്യാഗ്രമധിരൂഢാസ്തേ
ശ്രാന്താ വിപുലവിക്രമാഃ ।
ന പശ്യന്തി സ്മ വൈദേഹീം
രാമസ്യ മഹിഷീം പ്രിയാം ॥ **4.49.18** ॥ 1974

തേ തു ദൃഷ്ടിഗതം ദൃഷ്ട്വാ
തം ശൈലം ബഹുകന്ദരം ।
അധ്യാരോഹന്ത ഹരയോ
വീക്ഷമാണാഃ സമന്തതഃ ॥ **4.49.19** ॥ 1975

അവരുഹ്യ തതോ ഭൂമിം
ശ്രാന്താ വിഗതചേതസഃ ।
സ്ഥിതാ മുഹൂർതം തത്രാഥ
വൃക്ഷമൂലമുപാശ്രിതാഃ ॥ **4.49.20** ॥ 1976

തേ മുഹൂർതം സമാശ്വസ്താഃ
കിഞ്ചിദ്ഭഗ്നപരിശ്രമാഃ ।
പുനരേവോദ്യതാഃ കൃത്സ്നാം
മാർഗിതും ദക്ഷിണാം ദിശം ॥ **4.49.21** ॥ 1977

ഹനുമത്പ്രമുഖാസ്താവത് പ്രസ്ഥിതാഃ പ്ലവഗർഷഭാഃ ।
വിന്ധ്യമേവാദിതഃ കൃത്വാ വിചേരുശ്ച സമന്തതഃ ॥ **4.49.22** ॥ 1978

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ഏകോനപഞ്ചാശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ പഞ്ചാശഃ സർഗഃ ॥

ക്ഷുത്തൃഡ്ഭിഭൂതാനാം വാനരാണാമേകസ്യാം ഗുഹായാം പ്രവേശസ്തത്ര തൈർദിവ്യവൃക്ഷസരോവരഭവനാനാമേകസ്യാ വൃദ്ധായാസ്തപസ്വിൻയാശ്ചാവലോകനം ഹനുമതാ താം പ്രതി തസ്യാഃ പരിചയസ്യ ജിജ്ഞാസനം

സഹ താരാംഗദാഭ്യാം തു
സംഗമ്യ ഹനുമാൻ കപിഃ ।
വിചിനോതി ച വിന്ധ്യസ്യ
ഗുഹാശ്ച ഗഹനാനി ച ॥ **4.50.1** ॥ 1979

സിംഹശാർദൂലജുഷ്ടാശ്ച
ഗുഹാശ്ച പരിതസ്തദാ ।
വിഷമേഷു നഗേന്ദ്രസ്യ
മഹാപ്രസ്രവണേഷു ച ॥ **4.50.2** ॥ 1980

ആസേദുസ്തസ്യ ശൈലസ്യ
കോടിം ദക്ഷിണപശ്ചിമാം ।
തേഷാം തത്രൈവ വസതാം
സ കാലോ വ്യത്യവർതത ॥ **4.50.3** ॥ 1981

സ ഹി ദേശോ ദുരൻവേഷ്യോ
ഗുഹാഗഹനവാൻ മഹാൻ ।

തത്ര വായുസുതഃ സർവം
വിചിനോതി സ്മ പർവതം ॥ **4.50.4** ॥ 1982

പരസ്പരേണ രഹിതാ
അൻയോൻയസ്യാവിദൂരതഃ ।
ഗജോ ഗവാക്ഷോ ഗവയഃ
ശരഭോ ഗന്ധമാദനഃ ॥ **4.50.5** ॥ 1983

മൈന്ദശ്ച ദ്വിവിദശ്ചൈവ
ഹനൂമാൻ ജാംബവാനപി ।
അംഗദോ യുവരാജശ്ച
താരശ്ച വനഗോചരഃ ॥ **4.50.6** ॥ 1984

ഗിരിജാലാവൃതാൻ ദേശാൻ
മാർഗിത്വാ ദക്ഷിണാം ദിശം ।
വിചിൻവന്തസ്തതസ്തത്ര
ദദൃശുർവിവൃതം ബിലം ॥ **4.50.7** ॥ 1985

ദുർഗമൃക്ഷബിലം നാമ
ദാനവേനാഭിരക്ഷിതം ।
ക്ഷുത്പിപാസാപരീതാസ്തു
ശ്രാന്താസ്തു സലിലാർഥിനഃ ॥ **4.50.8** ॥ 1986

അവകീർണം ലതാവൃക്ഷൈ -
ർദദൃശുസ്തേ മഹാബിലം ।
തത്ര ക്രൗഞ്ചാശ്ച ഹംസാശ്ച
സാരസാശ്ചാപി നിഷ്ക്രമൻ ॥ **4.50.9** ॥ 1987

ജലാർദ്രാശ്ചക്രവാകാശ്ച
രക്തതാംഗാഃ പദ്മരേണുഭിഃ ।

തതസ്തദ് ബിലമാസാദ്യ
സുഗന്ധി ദുരതിക്രമം ॥ **4.50.10** ॥ 1988

വിസ്മയവ്യഗ്രമനസോ
ബഭൂവുർവാനരർഷഭാഃ ।
സഞ്ജാതപരിശങ്കാസ്തേ
തദ് ബിലം പ്ലവഗോത്തമാഃ ॥ **4.50.11** ॥ 1989

അഭ്യപദ്യന്ത സംഹൃഷ്ടാ -
സ്തേജോവന്തോ മഹാബലാഃ ।
നാനാസത്ത്വസമാകീർണം
ദൈത്യേന്ദ്രനിലയോപമം ॥ **4.50.12** ॥ 1990

ദുർദർശമിവ ഘോരം ച
ദുർവിഗാഹ്യം ച സർവശഃ ।
തതഃ പർവതകൂടാഭോ
ഹനൂമാൻ മാരുതാത്മജഃ ॥ **4.50.13** ॥ 1991

അബ്രവീദ് വാനരാൻ ഘോരാൻ
കാന്താരവനകോവിദഃ ।
ഗിരിജാലാവൃതാൻ ദേശാൻ
മാർഗിത്വാ ദക്ഷിണാം ദിശം ॥ **4.50.14** ॥ 1992

വയം സർവേ പരിശ്രാന്താ
ന ച പശ്യാമ മൈഥിലീം ।
അസ്മാച്ചാപി ബിലാദ്ധംസാഃ
ക്രൗഞ്ചാശ്ച സഹ സാരസൈഃ ॥ **4.50.15** ॥ 1993

ജലാർദ്രാശ്ചക്രവാകാശ്ച
നിഷ്പതന്തി സ്മ സർവശഃ ।

നൂനം സലിലവാനത്ര
കൂപോ വാ യദി വാ ഹ്രദഃ ॥ **4.50.16** ॥ 1994

തഥാ ചേമേ ബിലദ്വാരേ
സ്നിഗ്ധാസ്തിഷ്ഠന്തി പാദപാഃ ।
ഇത്യുക്തവാസ്തദ് ബിലം സർവേ
വിവിശുസ്തിമിരാവൃതം ॥ **4.50.17** ॥ 1995

അചന്ദ്രസൂര്യം ഹരയോ
ദദൃശൂ രോമഹർഷണം ।
നിശാമ്യ തസ്മാത് സിംഹാംശ്ച
താംസ്താംശ്ച മൃഗപക്ഷിണഃ ॥ **4.50.18** ॥ 1996

പ്രവിഷ്ടാ ഹരിശാർദൂലാ
ബിലം തിമിരസംവൃതം ।
ന തേഷാം സജ്ജതേ ദൃഷ്ടി -
ർന തേജോ ന പരാക്രമഃ ॥ **4.50.19** ॥ 1997

വായോരിവ ഗതിസ്തേഷാം
ദൃഷ്ടിസ്തമസി വർതതേ ।
തേ പ്രവിഷ്ടാസ്തു വേഗേന
തദ് ബിലം കപികുഞ്ജരാഃ ॥ **4.50.20** ॥ 1998

പ്രകാശം ചാഭിരാമം ച
ദദൃശുർദേശമുത്തമം ।
തതസ്തസ്മിൻ ബിലേ ഭീമേ
നാനാപാദപസങ്കുലേ ॥ **4.50.21** ॥ 1999

അൻയോൻയം സമ്പരിഷ്വജ്യ
ജഗ്മുർയോജനമന്തരം ।

തേ നഷ്ടസംജ്ഞാസ്ത്വഷിതാഃ
സംഭ്രാന്താഃ സലിലാർഥിനഃ ॥ **4.50.22** ॥ 2000

പരിപേതുർബിലേ തസ്മിൻ
കഞ്ചിത് കാലമതന്ദ്രിതാഃ ।
തേ കൃശാ ദീനവദനാഃ
പരിശ്രാന്താഃ പ്ലവംഗമാഃ ॥ **4.50.23** ॥ 2001

ആലോകം ദദൃശുർവീരാ
നിരാശാ ജീവിതേ യദാ ।
തതസ്തം ദേശമാഗമ്യ
സൗമ്യാ വിതിമിരം വനം ॥ **4.50.24** ॥ 2002

ദദൃശുഃ കാഞ്ചനാൻ വൃക്ഷാൻ
ദീപ്തവൈശ്വാനരപ്രഭാൻ ।
സാലാംസ്താലാംസ്തമാലാംശ്ച
പുന്നാഗാൻ വഞ്ജുലാൻ ധവാൻ ॥ **4.50.25** ॥ 2003

ചമ്പകാൻ നാഗവൃക്ഷാംശ്ച
കർണികാരാംശ്ചപുഷ്പിതാൻ ।
സ്തബകൈഃ കാഞ്ചനൈശ്ചിത്രൈ
രക്തൈഃ കിസലയൈസ്തഥാ ॥ **4.50.26** ॥ 2004

ആപീഡൈശ്ച ലതാഭിശ്ച
ഹേമാഭരണഭൂഷിതാൻ ।
തരുണാദിത്യസങ്കാശാൻ
വൈദൂർയമയവേദികാൻ ॥ **4.50.27** ॥ 2005

ബിഭ്രാജമാനാൻ വപുഷാ
പാദപാംശ്ച ഹിരൺമയാൻ ।

നീലവൈദൂര്യവർണാശ്ച
പദ്മിനീഃ പതഗൈർവൃതാഃ ॥ **4.50.28** ॥ 2006

മഹദ്ഭിഃ കാഞ്ചനൈർവൃക്ഷൈ -
ർവൃതാ ബാലാർകസന്നിഭൈഃ ।
ജാതരൂപമയൈർമത്സ്യൈ -
ർമഹദ്ഭിശ്ചാഥ പങ്കജൈഃ ॥ **4.50.29** ॥ 2007

നലിനീസ്തത്ര ദദൃശുഃ
പ്രസന്നസലിലായുതാഃ ।
കാഞ്ചനാനി വിമാനാനി
രാജതാനി തഥൈവ ച ॥ **4.50.30** ॥ 2008

തപനീയഗവാക്ഷാണി
മുക്തജാലാവൃതാനി ച ।
ഹൈമരാജതഭൗമാനി
വൈദൂര്യമണിമന്തി ച ॥ **4.50.31** ॥ 2009

ദദൃശുസ്തത്ര ഹരയോ
ഗൃഹമുഖ്യാനി സർവശഃ ।
പുഷ്പിതാൻ ഫലിനോ വൃക്ഷാൻ
പ്രവാലമണിസന്നിഭാൻ ॥ **4.50.32** ॥ 2010

കാഞ്ചനഭ്രമരാംശ്ചൈവ
മധൂനി ച സമന്തതഃ ।
മണികാഞ്ചനചിത്രാണി
ശയനാൻയാസനാനി ച ॥ **4.50.33** ॥ 2011

വിവിധാനി വിശാലാനി
ദദൃശുസ്തേ സമന്തതഃ ।

ഹൈമരാജതകാംസ്യാനാം
ഭാജനാനാം ച രാശയഃ ॥ **4.50.34** ॥ 2012

അഗുരൂണാം ച ദിവ്യാനാം
ചന്ദനാനാം ച സഞ്ചയാൻ ।
ശുചീൻയദ്യവഹാരാണി
മൂലാനി ച ഫലാനി ച ॥ **4.50.35** ॥ 2013

മഹാർഹാണി ച യാനാനി
മധൂനി രസവന്തി ച ।
ദിവ്യാനാമംബരാണാം ച
മഹാർഹാണാം ച സഞ്ചയാൻ ॥ **4.50.36** ॥ 2014

കംബലാനാം ച ചിത്രാണാ -
മജിനാനാം ച സഞ്ചയാൻ ।
തത്ര തത്ര ച വിൻയസ്താൻ
ദീപ്താൻ വൈശ്വാനരപ്രഭാൻ ॥ **4.50.37** ॥ 2015

ദദൃശുർവാനരാഃ ശുഭ്രാ -
ഞ്ജാതരൂപസ്യ സഞ്ചയാൻ ।
തത്ര തത്ര വിചിൻവന്തോ
ബിലേ തത്ര മഹാപ്രഭാഃ ॥ **4.50.38** ॥ 2016

ദദൃശുർവാനരാഃ ശൂരാഃ
സ്ത്രിയം കാഞ്ചിദദൂരതഃ ।
താം ച തേ ദദൃശുസ്തത്ര
ചീരകൃഷ്ണാജിനാംബരാം ॥ **4.50.39** ॥ 2017

താപസീം നിയതാഹാരാം
ജ്വലന്തീമിവ തേജസാ ।

വിസ്മിതാ ഹരയസ്തത്ര
വ്യവതിഷ്ഠന്ത സർവശഃ ।
പപ്രച്ഛ ഹനുമാംസ്തത്ര
കാസി ത്വം കസ്യ വാ ബിലം ॥ **4.50.40** ॥ 2018

തതോ ഹനൂമാൻ ഗിരിസന്നികാശഃ
കൃതാഞ്ജലിസ്താമഭിവാദ്യ വൃദ്ധാം ।
പപ്രച്ഛ കാ ത്വം ഭവനം ബിലം ച
രത്നാനി ചേമാനി വദസ്വ കസ്യ ॥ **4.50.41** ॥ 2019

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ പഞ്ചാശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ഏകപഞ്ചാശഃ സർഗഃ ॥

ഹനുമതാ പൃഷ്ടയാ താപസ്യാ സ്വാത്മനസ്തസ്യ ദിവ്യസ്ഥാനസ്യ ച പരിചയം ദത്ത്വാ വാനരാണാം ഭോജനായ നിമന്ത്രണം

ഇത്യുക്ത്വാ ഹനുമാംസ്തത്ര
ചീരകൃഷ്ണാജിനാംബരാം ।
അബ്രവീത് താം മഹാഭാഗാം
താപസീം ധർമചാരിണീം ॥ **4.51.1** ॥ 2020

ഇദം പ്രവിഷ്ടാഃ സഹസാ
ബിലം തിമിരസംവൃതം ।
ക്ഷുത്പിപാസാപരിശ്രാന്താഃ
പരിഖിന്നാശ്ച സർവശഃ ॥ **4.51.2** ॥ 2021

മഹദ് ധരണ്യാ വിവരം
പ്രവിഷ്ടാഃ സ്മ പിപാസിതാഃ ।
ഇമാംസ്ത്വിവംവിധാൻ ഭാവാൻ
വിവിധാനദ്ഭുതോപമാൻ ॥ **4.51.3** ॥ 2022

ദൃഷ്ട്വാ വയം പ്രവ്യഥിതാഃ
സംഭ്രാന്താ നഷ്ടചേതസഃ ।
കസ്യൈതേ കാഞ്ചനാ വൃക്ഷാ -
സ്തരുണാദിത്യസന്നിഭാഃ ॥ **4.51.4** ॥ 2023

ശുചീൻയദ്യവഹാരാണി
മൂലാനി ച ഫലാനി ച ।
കാഞ്ചനാനി വിമാനാനി
രാജതാനി ഗൃഹാണി ച ॥ **4.51.5** ॥ 2024

തപനീയഗവാക്ഷാണി
മണിജാലാവൃതാനി ച ।
പുഷ്പിതാഃ ഫലവന്തശ്ച
പുൺയാഃ സുരഭിഗന്ധയഃ ॥ **4.51.6** ॥ 2025

ഇമേ ജാംബൂനദമയാഃ
പാദപാഃ കസ്യ തേജസാ ।
കാഞ്ചനാനി ച പദ്മാനി
ജാതാനി വിമലേ ജലേ ॥ **4.51.7** ॥ 2026

കഥം മത്സ്യാശ്ച സൗവർണാ
ദൃശ്യന്തേ സഹ കച്ഛപൈഃ ।
ആത്മനസ്ത്വനുഭാവാദ് വാ
കസ്യ വൈതത്തപോബലം ॥ **4.51.8** ॥ 2027

അജാനതാം നഃ സർവേഷാം
സർവമാഖ്യാതുമർഹസി ।
ഏവമുക്താ ഹനുമതാ
താപസീ ധർമചാരിണീ ॥ **4.51.9** ॥ 2028

പ്രത്യുവാച ഹനൂമന്തം
സർവഭൂതഹിതേ രതാ ।
മയോ നാമ മഹാതേജാ
മായാവീ വാനരർഷഭ ॥ **4.51.10** ॥ 2029

തേനേദം നിർമിതം സർവം
മായയാ കാഞ്ചനം വനം ।
പുരാ ദാനവമുഖ്യാനാം
വിശ്വകർമാ ബഭൂവ ഹ ॥ **4.51.11** ॥ 2030

യേനേദം കാഞ്ചനം ദിവ്യം
നിർമിതം ഭവനോത്തമം ।
സ തു വർഷസഹസ്രാണി
തപസ്തപ്ത്വാ മഹദ്വനേ ॥ **4.51.12** ॥ 2031

പിതാമഹാദ് വരം ലേഭേ
സർവമൗശനസം ധനം ।
വിധായ സർവം ബലവാൻ
സർവകാമേശ്വരസ്തദാ ॥ **4.51.13** ॥ 2032

ഉവാസ സുഖിതഃ കാലം
കഞ്ചിദസ്മിൻ മഹാവനേ ।
തമപ്സരസി ഹേമായാം
സക്തം ദാനവപുംഗവം ॥ **4.51.14** ॥ 2033

വിക്രമ്യൈവാശനിം ഗൃഹ്യ
ജഘാനേശഃ പുരന്ദരഃ ।
ഇദം ച ബ്രഹ്മണാ ദത്തം
ഹേമായൈ വനമുത്തമം ॥ **4.51.15** ॥ 2034

ശാശ്വതഃ കാമഭോഗശ്ച
ഗൃഹം ചേദം ഹിരൺമയം ।
ദുഹിതാ മേരുസാവർണേ -
രഹം തസ്യാഃ സ്വയമ്പ്രഭാ ॥ **4.51.16** ॥ 2035

ഇദം രക്ഷാമി ഭവനം
ഹേമായാ വാനരോത്തമ ।
മമ പ്രിയസഖീ ഹേമാ
നൃത്തഗീതവിശാരദാ ॥ **4.51.17** ॥ 2036

തയാദത്തവരാ ചാസ്മി
രക്ഷാമി ഭവനം മഹത് ।
കിം കാർയം കസ്യ വാ ഹേതോഃ
കാന്താരാണി പ്രപദ്യഥ ॥ **4.51.18** ॥ 2037

കഥം ചേദം വനം ദുർഗം
യുഷ്മാഭിരുപലക്ഷിതം ।
ശുചീൻയഭ്യവഹാരാണി
മൂലാനി ച ഫലാനി ച ।
ഭുക്ത്വാ പീത്വാ ച പാനീയം
സർവം മേ വക്തുമർഹസി ॥ **4.51.19** ॥ 2038

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ഏകപഞ്ചാശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ദ്വിപഞ്ചാശഃ സർഗഃ ॥

സ്വയമ്പ്രഭയാ പൃഷ്ടൈർവാനരൈസ്തസ്യാം പ്രതി സ്വവൃത്താന്തസ്യ വർണനം തസ്യാഃ പ്രഭാവേണ ച ഗുഹാതോ ബഹിർനിഷ്ക്രമ്യ തേഷാം സാഗരതടേ ഗമനം

അഥ താനബ്രവീത് സർവാൻ
വിശ്രാന്താൻ ഹരിയൂഥപാൻ ।
ഇദം വചനമേകാഗ്രാ
താപസീ ധർമചാരിണീ ॥ **4.52.1** ॥ 2039

വാനരാ യദി വഃ ഖേദഃ
പ്രണഷ്ടഃ ഫലഭക്ഷണാത് ।
യദി ചൈതൻമയാ ശ്രാവ്യം
ശ്രോതുമിച്ഛാമി താം കഥാം ॥ **4.52.2** ॥ 2040

തസ്യാസ്തദ് വചനം ശ്രുത്വാ
ഹനൂമാൻ മാരുതാത്മജഃ ।
ആർജവേന യഥാതത്ത്വ -
മാഖ്യാതുമുപചക്രമേ ॥ **4.52.3** ॥ 2041

രാജാ സർവസ്യ ലോകസ്യ
മഹേന്ദ്രവരുണോപമഃ ।

രാമോ ദാശരഥിഃ ശ്രീമാൻ
പ്രവിഷ്ടോ ദണ്ഡകാവനം ॥ **4.52.4** ॥ 2042

ലക്ഷ്മണേന സഹ ഭ്രാത്രാ
വൈദേഹ്യാ സഹ ഭാർയയാ ।
തസ്യ ഭാർയാ ജനസ്ഥാനാദ്
രാവണേന ഹൃതാ ബലാത് ॥ **4.52.5** ॥ 2043

വീരസ്തസ്യ സഖാ രാജ്ഞഃ
സുഗ്രീവോ നാമ വാനരഃ ।
രാജാ വാനരമുഖ്യാനാം
യേന പ്രസ്ഥാപിതാ വയം ॥ **4.52.6** ॥ 2044

അഗസ്ത്യചരിതാമാശാം
ദക്ഷിണാം യമരക്ഷിതാം ।
സഹൈഭിർവാനരൈർമുഖ്യൈ-
രംഗദപ്രമുഖൈർവയം ॥ **4.52.7** ॥ 2045

രാവണം സഹിതാഃ സർവേ
രാക്ഷസം കാമരൂപിണം ।
സീതയാ സഹ വൈദേഹ്യാ
മാർഗധ്വമിതി ചോദിതാഃ ॥ **4.52.8** ॥ 2046

വിചിത്യ തു വനം സർവം
സമുദ്രം ദക്ഷിണാം ദിശം ।
വയം ബുഭുക്ഷിതാഃ സർവേ
വൃക്ഷമൂലമുപാശ്രിതാഃ ॥ **4.52.9** ॥ 2047

വിവർണവദനാഃ സർവേ
സർവേ ധ്യാനപരായണാഃ ।

നാധിഗച്ഛാമഹേ പാരം
മഗ്നാശ്ചിന്താമഹാർണവേ ॥ **4.52.10** ॥ 2048

ചാരയന്തസ്തതശ്ചക്ഷു-
ർദൃഷ്ടവന്തോ മഹദ് ബിലം ।
ലതാപാദപസംഛന്നം
തിമിരേണ സമാവൃതം ॥ **4.52.11** ॥ 2049

അസ്യാദ്ധ്യംസാ ജലക്ലിന്നാഃ
പക്ഷൈഃ സലിലരേണുഭിഃ ।
കുരരാഃ സാരസാശ്ചൈവ
നിഷ്പതന്തി പതത്രിണഃ ॥ **4.52.12** ॥ 2050

സാധ്വത്ര പ്രവിശാമേതി
മയാ തൂക്തഃ പ്ലവംഗമാഃ ।
തേഷാമപി ഹി സർവേഷാ-
മനുമാനമുപാഗതം ॥ **4.52.13** ॥ 2051

അസ്മിൻ നിപതിതാഃ സർവേ-
ഽപ്യഥ കാർയത്വരാൻവിതാഃ ।
തതോ ഗാഢം നിപതിതാ
ഗൃഹ്യ ഹസ്തൈഃ പരസ്പരം ॥ **4.52.14** ॥ 2052

ഇദം പ്രവിഷ്ടാഃ സഹസാ
ബിലം തിമിരസംവൃതം ।
ഏതന്നഃ കാർയമേതേന
കൃത്യേന വയമാഗതാഃ ॥ **4.52.15** ॥ 2053

ത്വാം ചൈവോപഗതാഃ സർവേ
പരിദ്യൂനാ ബുഭുക്ഷിതാഃ ।

ആതിഥ്യധർമദത്താനി
മൂലാനി ച ഫലാനി ച ॥ **4.52.16** ॥ 2054

അസ്മാഭിരുപയുക്തതാനി
ബുഭുക്ഷാപരിപീഡിതൈഃ ।
യത് ത്വയാ രക്ഷിതാഃ സർവേ
മ്രിയമാണാ ബുഭുക്ഷയാ ॥ **4.52.17** ॥ 2055

ബ്രൂഹി പ്രത്യുപകാരാർഥം
കിം തേ കുർവന്തു വാനരാഃ ।
ഏവമുക്തതാ തു സർവജ്ഞാ
വാനരൈസ്തൈഃ സ്വയമ്പ്രഭാ ॥ **4.52.18** ॥ 2056

പ്രത്യുവാച തതഃ സർവാ -
നിദം വാനരയൂഥപാൻ ।
സർവേഷാം പരിതുഷ്ടാസ്മി
വാനരാണാം തരസ്വിനാം ॥ **4.52.19** ॥ 2057

ചരന്ത്യാ മമ ധർമേണ
ന കാർയമിഹ കേനചിത് ।
ഏവമുക്തഃ ശുഭം വാക്യം
താപസ്യാ ധർമസംഹിതം ॥ **4.52.20** ॥ 2058

ഉവാച ഹനുമാൻ വാക്യം
താമനിന്ദിതലോചനാം ।
ശരണം ത്വാം പ്രപന്നാഃ സ്മഃ
സർവേ വൈ ധർമചാരിണീം ॥ **4.52.21** ॥ 2059

യഃ കൃതഃ സമയോഽസ്മാസു
സുഗ്രീവേണ മഹാത്മനാ ।

സ തു കാലോ വ്യതിക്രാന്തോ
ബിലേ ച പരിവർതതാം ॥ **4.52.22** ॥ 2060

സാ ത്വമസ്മാദ് ബിലാദസ്മാ -
നുത്താരയിതുമർഹസി ।
തസ്മാത് സുഗ്രീവവചനാ -
ദതിക്രാന്താൻ ഗതായുഷഃ ॥ **4.52.23** ॥ 2061

ത്രാതുമർഹസി നഃ സർവാൻ
സുഗ്രീവഭയശങ്കിതാൻ ।
മഹച്ച കാർയമസ്മാഭിഃ
കർതവ്യം ധർമചാരിണി ॥ **4.52.24** ॥ 2062

തച്ചാപി ന കൃതം കാർയ -
മസ്മാഭിരിഹ വാസിഭിഃ ।
ഏവമുക്താ ഹനുമതാ
താപസീ വാക്യമബ്രവീത് ॥ **4.52.25** ॥ 2063

ജീവതാ ദുഷ്കരം മൻയേ
പ്രവിഷ്ടേന നിവർതിതും ।
തപസഃ സുപ്രഭാവേണ
നിയമോപാർജിതേന ച ॥ **4.52.26** ॥ 2064

സർവാനേവ ബിലാദസ്മാത്
താരയിഷ്യാമി വാനരാൻ ।
നിമീലയത ചക്ഷൂംഷി
സർവേ വാനരപുംഗവാഃ ॥ **4.52.27** ॥ 2065

നഹി നിഷ്ക്രമിതും ശക്യ -
മനിമീലിതലോചനൈഃ ।

തതോ നിമീലിതാഃ സർവേ
സുകുമാരാംഗുലൈഃ കരൈഃ ॥ **4.52.28** ॥ 2066

സഹസാ പിദധുർദൃഷ്ടിം
ഹൃഷ്ടാ ഗമനകാങ്ക്ഷയാ ।
വാനരാസ്തു മഹാത്മാനോ
ഹസ്തരുദ്ധമുഖാസ്തദാ ॥ **4.52.29** ॥ 2067

നിമേഷാന്തരമാത്രേണ
ബിലാദുത്താരിതാസ്തയാ ।
ഉവാച സർവാംസ്താംസ്തത്ര
താപസീ ധർമചാരിണീ ॥ **4.52.30** ॥ 2068

നിഃസൃതാൻ വിഷമാത് തസ്മാത്
സമാശ്വാസ്യേദമബ്രവീത് ।
ഏഷ വിന്ധ്യോ ഗിരിഃ ശ്രീമാൻ
നാനാദ്രുമലതായുതഃ ॥ **4.52.31** ॥ 2069

ഏഷ പ്രസ്രവണഃ ശൈലഃ
സാഗരോഽയം മഹോദധിഃ ।
സ്വസ്തി വോഽസ്തു ഗമിഷ്യാമി
ഭവനം വാനരർഷഭാഃ ।
ഇത്യുക്ത്വാ തദ് ബിലം ശ്രീമത്
പ്രവിവേശ സ്വയമ്പ്രഭാ ॥ **4.52.32** ॥ 2070

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ദ്വിപഞ്ചാശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ത്രിപഞ്ചാശഃ സർഗഃ ॥

നിവർതനായ നിയതമവധിമതീത്യാപി കാർയസ്യാസാധനാത്
സുഗ്രീവസ്യോഗ്രദണ്ഡതോ വിഭ്യതാമംഗദപ്രഭൃതീനാം
കപീനാമുപോഷ്യ പ്രാണാൻ പരിത്യക്തും നിശ്ചയഃ

തതസ്തേ ദദൃശുർഘോരം
സാഗരം വരുണാലയം ।
അപാരമഭിഗർജന്തം
ഘോരൈരൂർമിഭിരാകുലം ॥ **4.53.1** ॥ 2071

മയസ്യ മായാവിഹിതം
ഗിരിദുർഗം വിചിൻവതാം ।
തേഷാം മാസോ വ്യതിക്രാന്തോ
യോ രാജ്ഞാ സമയഃ കൃതഃ ॥ **4.53.2** ॥ 2072

വിന്ധ്യസ്യ തു ഗിരേഃ പാദേ
സമ്പ്രപുഷ്പിതപാദപേ ।
ഉപവിശ്യ മഹാത്മാന -
ശ്ചിന്താമാപേദിരേ തദാ ॥ **4.53.3** ॥ 2073

തതഃ പുഷ്പാതിഭാരാഗ്രാൻ
ലതാശതസമാവൃതാൻ ।

ദ്രുമാൻ വാസന്തികാൻ ദൃഷ്ട്വാ
ബഭൂവുർഭയശങ്കിതാഃ ॥ **4.53.4** ॥ 2074

തേ വസന്തമനുപ്രാപ്തം
പ്രതിവേദ്യ പരസ്പരം ।
നഷ്ടസന്ദേശകാലാർഥാ
നിപേതുർധരണീതലേ ॥ **4.53.5** ॥ 2075

തതസ്താൻ കപിവൃദ്ധാംശ്ച
ശിഷ്ടാംശ്ചൈവ വനൗകസഃ ।
വാചാ മധുരയാഽഽഭാഷ്യ
യഥാവദനുമാന്യ ച ॥ **4.53.6** ॥ 2076

സ തു സിംഹവൃഷസ്കന്ധഃ
പീനായതഭുജഃ കപിഃ ।
യുവരാജോ മഹാപ്രാജ്ഞ
അംഗദോ വാക്യമബ്രവീത് ॥ **4.53.7** ॥ 2077

ശാസനാത് കപിരാജസ്യ
വയം സർവേ വിനിർഗതാഃ ।
മാസഃ പൂർണോ ബിലസ്ഥാനാം
ഹരയഃ കിം ന ബുധ്യത ॥ **4.53.8** ॥ 2078

വയമാശ്വയുജേ മാസി
കാലസംഖ്യാവ്യവസ്ഥിതാഃ ।
പ്രസ്ഥിതാഃ സോഽപിചാതീതഃ
കിമതഃ കാർയമുത്തരം ॥ **4.53.9** ॥ 2079

ഭവന്തഃ പ്രത്യയം പ്രാപ്താ
നീതിമാർഗവിശാരദാഃ ।

ഹിതേഷ്വഭിരതാ ഭർതു-
ർനിസൃഷ്ടാഃ സർവകർമസു ॥ **4.53.10** ॥ 2080

കർമസ്വപ്രതിമാഃ സർവേ
ദിക്ഷു വിശ്രുതപൗരുഷാഃ ।
മാം പുരസ്കൃത്യ നിർയാതാഃ
പിംഗാക്ഷപ്രതിചോദിതാഃ ॥ **4.53.11** ॥ 2081

ഇദാനീമകൃതാർഥാനാം
മർതവ്യം നാത്ര സംശയഃ ।
ഹരിരാജസ്യ സന്ദേശ-
മകൃത്വാ കഃ സുഖീ ഭവേത് ॥ **4.53.12** ॥ 2082

അസ്മിന്നതീതേ കാലേ തു
സുഗ്രീവേണ കൃതേ സ്വയം ।
പ്രായോപവേശനം യുക്തം
സർവേഷാം ച വനൗകസാം ॥ **4.53.13** ॥ 2083

തീക്ഷ്ണഃ പ്രകൃത്യാ സുഗ്രീവഃ
സ്വാമിഭാവേ വ്യവസ്ഥിതഃ ।
ന ക്ഷമിഷ്യതി നഃ സർവാ-
നപരാധകൃതോ ഗതാൻ ॥ **4.53.14** ॥ 2084

അപ്രവൃത്തൗ ച സീതായാഃ
പാപമേവ കരിഷ്യതി ।
തസ്മാത് ക്ഷമമിഹാദ്യൈവ
ഗന്തും പ്രായോപവേശനം ॥ **4.53.15** ॥ 2085

ത്യക്ത്വാ പുത്രാംശ്ച ദാരാംശ്ച
ധനാനി ച ഗൃഹാണി ച ।

ധ്രുവം നോ ഹിംസതേ രാജാ
സർവാൻ പ്രതിഗതാനിതഃ ॥ **4.53.16** ॥ 2086

വധേനാപ്രതിരൂപേണ
ശ്രേയാൻ മൃത്യുരിഹൈവ നഃ ।
ന ചാഹം യൗവരാജ്യേന
സുഗ്രീവേണാഭിഷേചിതഃ ॥ **4.53.17** ॥ 2087

നരേന്ദ്രേണാഭിഷിക്തോഽസ്മി
രാമേണാക്ലിഷ്ടകർമണാ ।
സ പൂർവം ബദ്ധവൈരോ മാം
രാജാ ദൃഷ്ട്വാ വ്യതിക്രമം ॥ **4.53.18** ॥ 2088

ഘാതയിഷ്യതി ദണ്ഡേന
തീക്ഷ്ണേന കൃതനിശ്ചയഃ ।
കിം മേ സുഹദ്ഭിർവ്യസനം
പശ്യദ്ഭിർജീവിതാന്തരേ ।
ഇഹൈവ പ്രായമാസിഷ്യേ
പുൺയേ സാഗരരോധസി ॥ **4.53.19** ॥ 2089

ഏതച്ഛ്രുത്വാ കുമാരേണ
യുവരാജേന ഭാഷിതം ।
സർവേ തേ വാനരശ്രേഷ്ഠാഃ
കരുണം വാക്യമബ്രുവൻ ॥ **4.53.20** ॥ 2090

തീക്ഷ്ണഃ പ്രകൃത്യാ സുഗ്രീവഃ
പ്രിയാരക്തശ്ച രാഘവഃ ।
സമീക്ഷ്യാകൃതകാർയാംസ്തു
തസ്മിംശ്ച സമയേ ഗതേ ॥ **4.53.21** ॥ 2091

അദൃഷ്ടായാം ച വൈദേഹ്യാം
ദൃഷ്ട്വാ ചൈവ സമാഗതാൻ।
രാഘവപ്രിയകാമായ
ഘാതയിഷ്യത്യസംശയം ॥ **4.53.22** ॥ 2092

ന ക്ഷമം ചാപരാദ്ധാനാം
ഗമനം സ്വാമിപാർശ്വതഃ।
പ്രധാനഭൂതാശ്ച വയം
സുഗ്രീവസ്യ സമാഗതാഃ ॥ **4.53.23** ॥ 2093

ഇഹൈവ സീതാമൻവീക്ഷ്യ പ്രവൃത്തിമുപലഭ്യ വാ।
നോ ചേദ് ഗച്ഛാമ തം വീരം ഗമിഷ്യാമോ യമക്ഷയം ॥ **4.53.24** ॥ 2094

പ്ലവംഗമാനാം തു ഭയാർദിതാനാം
ശ്രുത്വാ വചസ്താര ഇദം ബഭാഷേ।
അലം വിഷാദേന ബിലം പ്രവിശ്യ
വസാമ സർവേ യദി രോചതേ വഃ ॥ **4.53.25** ॥ 2095

ഇദം ഹി മായാവിഹിതം സുദുർഗമം
പ്രഭൂതവൃക്ഷോദകഭോജ്യപേയകം।
ഇഹാസ്തി നോ നൈവ ഭയം പുരന്ദരാ -
ന്ന രാഘവാദ് വാനരരാജതോഽപി വാ ॥ **4.53.26** ॥ 2096

ശ്രുത്വാംഗദസ്യാപി വചോഽനുകൂല -
മൂചുശ്ച സർവേ ഹരയഃ പ്രതീതാഃ।
യഥാ ന ഹൻയേമ തഥാ വിധാന -
മസക്തമദ്യൈവ വിധീയതാം നഃ ॥ **4.53.27** ॥ 2097

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ത്രിപഞ്ചാശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ചതുഃപഞ്ചാശഃ സർഗഃ ॥

ഭേദനീത്യാ വാനരാൻ സ്വപക്ഷേ സമാനീയ ഹനുമതാംഗദസ്യാത്മനാ സഹ ചലിതും പ്രബോധനം

തഥാ ബ്രുവതി താരേ തു
താരാധിപതിവർചസി ।
അഥ മേനേ ഹൃതം രാജ്യം
ഹനൂമാനംഗദേന തത് ॥ **4.54.1** ॥ 2098

ബുദ്ധ്യാ ഹ്യഷ്ടാംഗയാ യുക്തം
ചതുർബലസമൻവിതം ।
ചതുർദശഗുണം മേനേ
ഹനൂമാൻ വാലിനഃ സുതം ॥ **4.54.2** ॥ 2099

ആപൂർയമാണം ശശ്വച്ച
തേജോബലപരാക്രമൈഃ ।
ശശിനം ശുക്ലപക്ഷാദൗ
വർധമാനമിവ ശ്രിയാ ॥ **4.54.3** ॥ 2100

ബൃഹസ്പതിസമം ബുദ്ധ്യാ
വിക്രമേ സദൃശം പിതുഃ ।
ശുശ്രൂഷമാണം താരസ്യ
ശുക്രസ്യേവ പുരന്ദരം ॥ **4.54.4** ॥ 2101

ഭർതുരർഥേ പരിശ്രാന്തം
സർവശാസ്ത്രവിശാരദഃ ।
അഭിസന്ധാതുമാരേഭേ
ഹനൂമാനംഗദം തതഃ ॥ **4.54.5** ॥ 2102

സ ചതുർണാമുപായാനാം
തൃതീയമുപവർണയൻ ।
ഭേദയാമാസ താൻ സർവാൻ
വാനരാൻ വാക്യസമ്പദാ ॥ **4.54.6** ॥ 2103

തേഷു സർവേഷു ഭിന്നേഷു
തതോഽഭീഷയദംഗദം ।
ഭീഷണൈർവിവിധൈർവാക്യൈഃ
കോപോപായസമൻവിതൈഃ ॥ **4.54.7** ॥ 2104

ത്വം സമർഥതരഃ പിത്രാ
യുദ്ധേ താരേയ വൈ ധ്രുവം ।
ദൃഢം ധാരയിതും ശക്തഃ
കപിരാജ്യം യഥാ പിതാ ॥ **4.54.8** ॥ 2105

നിത്യമസ്ഥിരചിത്താ ഹി
കപയോ ഹരിപുംഗവ ।
നാജ്ഞാപ്യം വിഷഹിഷ്യന്തി
പുത്രദാരം വിനാ ത്വയാ ॥ **4.54.9** ॥ 2106

ത്വാം നൈതേ ഹ്യനുരഞ്ജേയുഃ
പ്രത്യക്ഷം പ്രവദാമി തേ ।
യഥായം ജാംബവാൻ നീലഃ
സുഹോത്രശ്ച മഹാകപിഃ ॥ **4.54.10** ॥ 2107

നഹ്യഹം തേ ഇമേ സർവേ
സാമദാനാദിഭിർഗുണൈഃ ।
ദണ്ഡേന ന ത്വയാ ശക്യാഃ
സുഗ്രീവാദപകർഷിതും ॥ **4.54.11** ॥ 2108

വിഗൃഹ്യാസനമപ്യാഹ -
ർദുർബലേന ബലീയസാ ।
ആത്മരക്ഷാകരസ്തസ്മാ -
ന്ന വിഗൃഹ്ണീത ദുർബലഃ ॥ **4.54.12** ॥ 2109

യാം ചേമാം മൻയസേ ധാത്രീ -
മേതദ് ബിലമിതി ശ്രുതം ।
ഏതൽലക്ഷ്മണബാണാനാ -
മീഷത് കാർയം വിദാരണം ॥ **4.54.13** ॥ 2110

സ്വൽപം ഹി കൃതമിന്ദ്രേണ
ക്ഷിപതാ ഹ്യശനിം പുരാ ।
ലക്ഷ്മണോ നിശിതൈർബാണൈ -
ർഭിന്ദ്യാത് പത്രപുടം യഥാ ॥ **4.54.14** ॥ 2111

ലക്ഷ്മണസ്യ ച നാരാചാ
ബഹവഃ സന്തി തദ്വിധാഃ ।
വജ്രാശനിസമസ്പർശാ
ഗിരീണാമപി ദാരകാഃ ॥ **4.54.15** ॥ 2112

അവസ്ഥാനം യദൈവ ത്വ -
മാസിഷ്യസി പരന്തപ ।
തദൈവ ഹരയഃ സർവേ
ത്യക്ഷ്യന്തി കൃതനിശ്ചയാഃ ॥ **4.54.16** ॥ 2113

സ്മരന്തഃ പുത്രദാരാണാം
നിത്യോദ്വിഗ്നാ ബുഭുക്ഷിതാഃ।
ഖേദിതാ ദുഃഖശയ്യാഭി -
സ്ത്വാം കരിഷ്യന്തി പൃഷ്ഠതഃ ॥ **4.54.17** ॥ 2114

സ ത്വം ഹീനഃ സുഹൃദ്ഭിശ്ച
ഹിതകാമൈശ്ച ബന്ധുഭിഃ।
തൃണാദപി ഭൃശോദ്വിഗ്നഃ
സ്പന്ദമാനാദ് ഭവിഷ്യസി ॥ **4.54.18** ॥ 2115

ന ച ജാതു ന ഹിംസ്യുസ്ത്വാം
ഘോരാ ലക്ഷ്മണസായകാഃ।
അപവൃത്തം ജിഘാംസന്തോ
മഹാവേഗാ ദുരാസദാഃ ॥ **4.54.19** ॥ 2116

അസ്മാദ്ഭിസ്തു ഗതം സാർധം
വിനീതവദുപസ്ഥിതം।
ആനുപൂർവ്യാത്തു സുഗ്രീവോ
രാജ്യേ ത്വാം സ്ഥാപയിഷ്യതി ॥ **4.54.20** ॥ 2117

ധർമരാജഃ പിതൃവ്യസ്തേ
പ്രീതികാമോ ദൃഢവ്രതഃ।
ശുചിഃ സത്യപ്രതിജ്ഞശ്ച
സ ത്വാം ജാതു ന നാശയേത് ॥ **4.54.21** ॥ 2118

പ്രിയകാമശ്ച തേ മാതുസ്തദർഥം ചാസ്യ ജീവിതം।
തസ്യാപത്യം ച നാസ്ത്യന്യത് തസ്മാദംഗദ ഗമ്യതാം ॥ **4.54.22** ॥ 2119

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ചതുഃപഞ്ചാശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ പഞ്ചപഞ്ചാശഃ സർഗഃ ॥

അംഗദസഹിതാനാം വാനരാണാം പ്രായോപവേശനം

ശ്രുത്വാ ഹനുമതോ വാക്യം
പ്രശ്രിതം ധർമസംഹിതം ।
സ്വാമിസത്കാരസംയുക്ത -
മംഗദോ വാക്യമബ്രവീത് ॥ **4.55.1** ॥ 2120

സ്ഥൈര്യമാത്മമനഃശൗച -
മാനൃശംസ്യമഥാർജവം ।
വിക്രമശ്ചൈവ ധൈര്യം ച
സുഗ്രീവേ നോപപദ്യതേ ॥ **4.55.2** ॥ 2121

ഭ്രാതുർജ്യേഷ്ഠസ്യ യോ ഭാര്യാം
ജീവതോ മഹിഷീം പ്രിയാം ।
ധർമേണ മാതരം യസ്തു
സ്വീകരോതി ജുഗുപ്സിതഃ ॥ **4.55.3** ॥ 2122

കഥം സ ധർമം ജാനീതേ
യേന ഭ്രാത്രാ ദുരാത്മനാ ।
യുദ്ധായാഭിനിയുക്തേന
ബിലസ്യ പിഹിതം മുഖം ॥ **4.55.4** ॥ 2123

സത്യാത് പാണിഗൃഹീതശ്ച
കൃതകർമാ മഹായശാഃ।
വിസ്മൃതോ രാഘവോ യേന
സ കസ്യ സുകൃതം സ്മരേത് ॥ **4.55.5** ॥ 2124

ലക്ഷ്മണസ്യ ഭയേനേഹ
നാധർമഭയഭീരുണാ।
ആദിഷ്ടാ മാർഗിതും സീതാ
ധർമസ്തസ്മിൻ കഥം ഭവേത് ॥ **4.55.6** ॥ 2125

തസ്മിൻ പാപേ കൃതഘ്നേ തു
സ്മൃതിഭിന്നേ ചലാത്മനി।
ആർയഃ കോ വിശ്വസേജ്ജാതു
തത്കുലീനോ വിശേഷതഃ ॥ **4.55.7** ॥ 2126

രാജ്യേ പുത്രഃ പ്രതിഷ്ഠാപ്യഃ
സഗുണോ നിർഗുണോഽപി വാ।
കഥം ശത്രുകുലീനം മാം
സുഗ്രീവോ ജീവയിഷ്യതി ॥ **4.55.8** ॥ 2127

ഭിന്നമന്ത്രോഽപരാദ്ധശ്ച
ഭിന്നശക്തിഃ കഥം ഹ്യഹം।
കിഷ്കിന്ധാം പ്രാപ്യ ജീവേയ -
മനാഥ ഇവ ദുർബലഃ ॥ **4.55.9** ॥ 2128

ഉപാംശുദണ്ഡേന ഹി മാം
ബന്ധനേനോപപാദയേത്।
ശഠഃ ക്രൂരോ നൃശംസശ്ച
സുഗ്രീവോ രാജ്യകാരണാത് ॥ **4.55.10** ॥ 2129

ബന്ധനാച്യാവസാദാൻമേ
ശ്രേയഃ പ്രായോപവേശനം ।
അനുജ്ഞാനന്തു മാം സർവേ
ഗൃഹം ഗച്ഛന്തു വാനരാഃ ॥ **4.55.11** ॥ 2130

അഹം വഃ പ്രതിജാനാമി
ന ഗമിഷ്യാമ്യഹം പുരീം ।
ഇഹൈവ പ്രായമാസിഷ്യേ
ശ്രേയോ മരണമേവ മേ ॥ **4.55.12** ॥ 2131

അഭിവാദനപൂർവം തു
രാജാ കുശലമേവ ച ।
അഭിവാദനപൂർവം തു
രാഘവൗ ബലശാലിനൗ ॥ **4.55.13** ॥ 2132

വാച്യസ്താതോ യവീയാൻ മേ
സുഗ്രീവോ വാനരേശ്വരഃ ।
ആരോഗ്യപൂർവം കുശലം
വാച്യാ മാതാ രുമാ ച മേ ॥ **4.55.14** ॥ 2133

മാതരം ചൈവ മേ താരാ -
മാശ്വാസയിതുമർഹഥ ।
പ്രകൃത്യാ പ്രിയപുത്രാ സാ
സാനുക്രോശാ തപസ്വിനീ ॥ **4.55.15** ॥ 2134

വിനഷ്ടമിഹ മാം ശ്രുത്വാ
വ്യക്തം ഹാസ്യതി ജീവിതം ।
ഏതാവദുക്ത്വാ വചനം
വൃദ്ധാംസ്താനഭിവാദ്യ ച ॥ **4.55.16** ॥ 2135

വിവേശ ചാംഗദോ ഭൂമൗ
രുദൻ ദർഭേഷു ദുർമനാഃ।
തസ്യ സംവിശതസ്ത്രസ്ത്ര
രുദന്തോ വാനരർഷഭാഃ ॥ **4.55.17** ॥ 2136

നയനേഭ്യഃ പ്രമുമുചു-
രുഷ്ണം വൈ വാരി ദുഃഖിതാഃ।
സുഗ്രീവം ചൈവ നിന്ദന്തഃ
പ്രശംസന്തശ്ച വാലിനം ॥ **4.55.18** ॥ 2137

പരിവാര്യാംഗദം സർവേ
വ്യവസൻ പ്രായമാസിതും।
തദ് വാക്യം വാലിപുത്രസ്യ
വിജ്ഞായ പ്ലവഗർഷഭാഃ ॥ **4.55.19** ॥ 2138

ഉപസ്പൃശ്യോദകം സർവേ
പ്രാങ്മുഖാഃ സമുപാവിശൻ।
ദക്ഷിണാഗ്രേഷു ദർഭേഷു
ഉദങ്മുതീരം സമാശ്രിതാഃ ॥ **4.55.20** ॥ 2139

മുമൂർഷവോ ഹരിശ്രേഷ്ഠാ
ഏതത് ക്ഷമമിതി സ്മ ഹ।
രാമസ്യ വനവാസം ച
ക്ഷയം ദശരഥസ്യ ച ॥ **4.55.21** ॥ 2140

ജനസ്ഥാനവധം ചൈവ
വധം ചൈവ ജടായുഷഃ।
ഹരണം ചൈവ വൈദേഹ്യാ
വാലിനശ്ച വധം തഥാ।

രാമകോപം ച വദതാം
ഹരീണാം ഭയമാഗതം ॥ **4.55.22** ॥ 2141

സ സംവിശദ്ഭിർബഹുഭിർമഹീധരോ
മഹാദ്രികൂടപ്രതിമൈഃ പ്ലവംഗമൈഃ ।
ബഭൂവ സന്നാദിതനിർദരാന്തരോ
ഭൃശം നദദ്ഭിർജലദൈരിവാംബരം ॥ **4.55.23** ॥ 2142

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ പഞ്ചപഞ്ചാശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ഷട്പഞ്ചാശഃ സർഗഃ ॥

സമ്പാതേർവാനരാണാം ഭയം തേഷാം മുഖാജ്ജടായുഷോ വധം നിശമ്യ സമ്പാതേർദുഃഖം സ്വമധ്യേ്വരോപയിതും തസ്യ വാനരാൻ പ്രത്യനുനയഃ

ഉപവിഷ്ടാസ്തു തേ സർവേ
യസ്മിൻ പ്രായം ഗിരിസ്ഥലേ ।
ഹരയോ ഗൃധ്രരാജശ്ച
തം ദേശമുപചക്രമേ ॥ **4.56.1** ॥ 2143

സമ്പാതിർനാമ നാമ്നാ തു
ചിരജീവീ വിഹംഗമഃ ।
ഭ്രാതാ ജടായുഷഃ ശ്രീമാൻ
വിഖ്യാതബലപൗരുഷഃ ॥ **4.56.2** ॥ 2144

കന്ദരാദഭിനിഷ്ക്രമ്യ
സ വിന്ധ്യസ്യ മഹാഗിരേഃ ।
ഉപവിഷ്ടാൻ ഹരീൻ ദൃഷ്ട്വാ
ഹൃഷ്ടാത്മാ ഗിരമബ്രവീത് ॥ **4.56.3** ॥ 2145

വിധിഃ കില നരം ലോകേ
വിധാനേനാനുവർതതേ ।

യഥായം വിഹിതോ ഭക്ഷ്യ-
ശ്ചിരാൻമഹ്യമുപാഗതഃ ॥ **4.56.4** ॥ 2146

പരമ്പരാണാം ഭക്ഷിഷ്യേ
വാനരാണാം മൃതം മൃതം ।
ഉവാചൈതദ് വചഃ പക്ഷീ
താൻ നിരീക്ഷ്യ പ്ലവംഗമാൻ ॥ **4.56.5** ॥ 2147

തസ്യ തദ് വചനം ശ്രുത്വാ
ഭക്ഷ്യലുബ്ധസ്യ പക്ഷിണഃ ।
അംഗദഃ പരമായസ്തോ
ഹനൂമന്തമഥാബ്രവീത് ॥ **4.56.6** ॥ 2148

പശ്യ സീതാപദേശേന
സാക്ഷാദ് വൈവസ്വതോ യമഃ ।
ഇമം ദേശമനുപ്രാപ്തോ
വാനരാണാം വിപത്തയേ ॥ **4.56.7** ॥ 2149

രാമസ്യ ന കൃതം കാർയം
ന കൃതം രാജശാസനം ।
ഹരീണാമിയമജ്ഞാതാ
വിപത്തിഃ സഹസാഽഽഗതാ ॥ **4.56.8** ॥ 2150

വൈദേഹ്യാഃ പ്രിയകാമേന
കൃതം കർമ ജടായുഷാ ।
ഗൃധ്രരാജേന യത് തത്ര
ശ്രുതം വസ്തദശേഷതഃ ॥ **4.56.9** ॥ 2151

തഥാ സർവാണി ഭൂതാനി
തിർയഗ്യോനിഗതാൻയപി ।

പ്രിയം കുർവന്തി രാമസ്യ
ത്യക്ത്വാ പ്രാണാൻ യഥാ വയം ॥ **4.56.10** ॥ 2152

അൻയോൻയമുപകുർവന്തി
സ്നേഹകാരുൺയയന്ത്രിതാഃ ।
തതസ്തസ്യോപകാരാർഥം
ത്യജതാത്മാനമാത്മനാ ॥ **4.56.11** ॥ 2153

പ്രിയം കൃതം ഹി രാമസ്യ
ധർമജ്ഞേന ജടായുഷാ ।
രാഘവാർഥേ പരിശ്രാന്താ
വയം സന്ത്യക്തജീവിതാഃ ॥ **4.56.12** ॥ 2154

കാന്താരാണി പ്രപന്നാഃ സ്മ
ന ച പശ്യാമ മൈഥിലീം ।
സ സുഖീ ഗൃധ്രരാജസ്തു
രാവണേന ഹതോ രണേ ।
മുക്തശ്ച സുഗ്രീവഭയാദ്
ഗതശ്ച പരമാം ഗതിം ॥ **4.56.13** ॥ 2155

ജടായുഷോ വിനാശേന
രാജ്ഞോ ദശരഥസ്യ ച ।
ഹരണേന ച വൈദേഹ്യാഃ
സംശയം ഹരയോ ഗതാഃ ॥ **4.56.14** ॥ 2156

രാമലക്ഷ്മണയോർവാസ -
മരൺയേ സഹ സീതയാ ।
രാഘവസ്യ ച ബാണേന
വാലിനശ്ച തഥാ വധഃ ॥ **4.56.15** ॥ 2157

രാമകോപാദശേഷാണാം
രക്ഷസാം ച തഥാ വധം ।
കൈകേയ്യാ വരദാനേന
ഇദം ച വികൃതം കൃതം ॥ **4.56.16** ॥ 2158

തദസുഖമനുകീർതിതം വചോ
ഭുവി പതിതാംശ്ച നിരീക്ഷ്യ വാനരാൻ ।
ഭൃശചകിതമതിർമഹാമതിഃ
കൃപണമുദാഹൃതവാൻ സ ഗൃധ്രരാട് ॥ **4.56.17** ॥ 2159

തത് തു ശ്രുത്വാ തഥാ വാക്യ-
മംഗദസ്യ മുഖോദ്ഗതം ।
അബ്രവീദ് വചനം ഗൃധ്ര-
സ്തീക്ഷ്ണതുണ്ഡോ മഹാസ്വനഃ ॥ **4.56.18** ॥ 2160

കോഽയം ഗിരാ ഘോഷയതി
പ്രാണൈഃ പ്രിയതരസ്യ മേ ।
ജടായുഷോ വധം ഭ്രാതുഃ
കമ്പയന്നിവ മേ മനഃ ॥ **4.56.19** ॥ 2161

കഥമാസീജ്ജനസ്ഥാനേ
യുദ്ധം രാക്ഷസഗൃധ്രയോഃ ।
നാമധേയമിദം ഭ്രാതു-
ശ്ചിരസ്യാദ്യ മയാ ശ്രുതം ॥ **4.56.20** ॥ 2162

ഇച്ഛേയം ഗിരിദുർഗാച്ച
ഭവദ്ഭിരവതാരിതും ।
യവീയസോ ഗുണജ്ഞസ്യ
ശ്ലാഘനീയസ്യ വിക്രമൈഃ ॥ **4.56.21** ॥ 2163

അതിദീർഘസ്യ കാലസ്യ
പരിതുഷ്ടോഽസ്മി കീർതനാത് ।
തദിച്ഛേയമഹം ശ്രോതും
വിനാശം വാനരർഷഭാഃ ॥ **4.56.22** ॥ 2164

ഭ്രാതുർജടായുഷസ്തസ്യ
ജനസ്ഥാനനിവാസിനഃ ।
തസ്യൈവ ച മമ ഭ്രാതുഃ
സഖാ ദശരഥഃ കഥം ॥ **4.56.23** ॥ 2165

യസ്യ രാമഃ പ്രിയഃ പുത്രോ
ജ്യേഷ്ഠോ ഗുരുജനപ്രിയഃ ।
സൂര്യാംശുദഗ്ധപക്ഷത്വാ -
ന്ന ശക്നോമി വിസർപിതും ।
ഇച്ഛേയം പർവതാദസ്മാ -
ദവതർതുമരിന്ദമാഃ ॥ **4.56.24** ॥ 2166

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ഷട്പഞ്ചാശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ സപ്തപഞ്ചാശഃ സർഗഃ ॥

സമ്പാതിം പർവതശിഖരാദവതാര്യാംഗദേന തം പ്രതി ജടായുർവധവൃത്താന്തസ്യ നിവേദനം രാമസുഗ്രീവയോർമൈത്രീം വാലിനോ വധം ച നിശാമ്യ സ്വപ്രായോപവേശനസ്യ യത്കാരണം തസ്യ വർണനം

ശോകാദ് ഭ്രഷ്ടസ്വരമപി
    ശ്രുത്വാ വാനരയൂഥപാഃ ।
ശ്രദ്ദധുർനൈവ തദ്വാക്യം
    കർമണാ തസ്യ ശങ്കിതാഃ ॥ **4.57.1** ॥ 2167

തേ പ്രായമുപവിഷ്ടാസ്തു
    ദൃഷ്ട്വാ ഗൃധ്രം പ്ലവംഗമാഃ ।
ചക്രുർബുദ്ധിം തദാ രൗദ്രാം
    സർവാൻ നോ ഭക്ഷയിഷ്യതി ॥ **4.57.2** ॥ 2168

സർവഥാ പ്രായമാസീനാൻ
    യദി നോ ഭക്ഷയിഷ്യതി ।
കൃതകൃത്യാ ഭവിഷ്യാമഃ
    ക്ഷിപ്രം സിദ്ധിമിതോ ഗതാഃ ॥ **4.57.3** ॥ 2169

ഏതാം ബുദ്ധിം തതശ്ചക്രുഃ
    സർവേ തേ ഹരിയൂഥപാഃ ।

അവതാര്യ ഗിരേഃ ശൃംഗാദ്
ഗൃധ്രമാഹാംഗദസ്തദാ ॥ **4.57.4** ॥ 2170

ബഭൂവർക്ഷരജോ നാമ
വാനരേന്ദ്രഃ പ്രതാപവാൻ ।
മമാർയഃ പാർഥിവഃ പക്ഷിൻ
ധാർമികൗ തസ്യ ചാത്മജൗ ॥ **4.57.5** ॥ 2171

സുഗ്രീവശ്ചൈവ വാലീ ച
പുത്രൗ ഘനബലാവുഭൗ ।
ലോകേ വിശ്രുതകർമാഭൂദ്
രാജാ വാലീ പിതാ മമ ॥ **4.57.6** ॥ 2172

രാജാ കൃത്സ്നസ്യ ജഗത
ഇക്ഷ്വാകൂണാം മഹാരഥഃ ।
രാമോ ദാശരഥിഃ ശ്രീമാൻ
പ്രവിഷ്ടോ ദണ്ഡകാവനം ॥ **4.57.7** ॥ 2173

ലക്ഷ്മണേന സഹ ഭ്രാത്രാ
വൈദേഹ്യാ സഹ ഭാർയയാ ।
പിതുർനിദേശനിരതോ
ധർമം പന്ഥാനമാശ്രിതഃ ॥ **4.57.8** ॥ 2174

തസ്യ ഭാർയാ ജനസ്ഥാനാദ്
രാവണേന ഹൃതാ ബലാത് ।
രാമസ്യ തു പിതുർമിത്രം
ജടായുർനാമ ഗൃധ്രരാട് ॥ **4.57.9** ॥ 2175

ദദർശ സീതാം വൈദേഹീം
ഹ്രിയമാണാം വിഹായസാ ।

രാവണം വിരഥം കൃത്വാ
സ്ഥാപയിത്വാ ച മൈഥിലീം ।
പരിശ്രാന്തശ്ച വൃദ്ധശ്ച
രാവണേന ഹതോ രണേ ॥ **4.57.10** ॥ 2176

ഏവം ഗൃധ്രോ ഹതസ്തേന
രാവണേന ബലീയസാ ।
സംസ്കൃതശ്ചാപി രാമേണ
ജഗാമ ഗതിമുത്തമാം ॥ **4.57.11** ॥ 2177

തതോ മമ പിതൃവ്യേണ
സുഗ്രീവേണ മഹാത്മനാ ।
ചകാര രാഘവഃ സഖ്യം
സോഽവധീത് പിതരം മമ ॥ **4.57.12** ॥ 2178

മമ പിത്രാ നിരുദ്ധോ ഹി
സുഗ്രീവഃ സചിവൈഃ സഹ ।
നിഹത്യ വാലിനം രാമ -
സ്തതസ്തമഭിഷേചയത് ॥ **4.57.13** ॥ 2179

സ രാജ്യേ സ്ഥാപിതസ്തേന
സുഗ്രീവോ വാനരേശ്വരഃ ।
രാജാ വാനരമുഖ്യാനാം
തേന പ്രസ്ഥാപിതാ വയം ॥ **4.57.14** ॥ 2180

ഏവം രാമപ്രയുക്താസ്തു
മാർഗമാണാസ്തതസ്തതഃ ।
വൈദേഹീം നാധിഗച്ഛാമോ
രാത്രൗ സൂര്യപ്രഭാമിവ ॥ **4.57.15** ॥ 2181

തേ വയം ദണ്ഡകാരണ്യം
വിചിത്യ സുസമാഹിതാഃ।
അജ്ഞാനാത് തു പ്രവിഷ്ടാഃ സ്മ
ധരണ്യാ വിവൃതം ബിലം ॥ **4.57.16** ॥ 2182

മയസ്യ മായാവിഹിതം
തദ് ബിലം ച വിചിൻവതാം।
വ്യതീതസ്തത്ര നോ മാസോ
യോ രാജ്ഞാ സമയഃ കൃതഃ ॥ **4.57.17** ॥ 2183

തേ വയം കപിരാജസ്യ
സർവേ വചനകാരിണഃ।
കൃതാം സംസ്ഥാമതിക്രാന്താ
ഭയാത് പ്രായമുപാസിതാഃ ॥ **4.57.18** ॥ 2184

ക്രുദ്ധേ തസ്മിംസ്തു കാകുത്സ്ഥേ
സുഗ്രീവേ ച സലക്ഷ്മണേ।
ഗതാനാമപി സർവേഷാം
തത്ര നോ നാസ്തി ജീവിതം ॥ **4.57.19** ॥ 2185

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ സപ്തപഞ്ചാശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ അഷ്ടപഞ്ചാശഃ സർഗഃ ॥

സമ്പാതിനാ സ്വകീയപക്ഷദാഹവൃത്തസ്യ വർണനം സീതായാ രാവണസ്യ ച നിവാസസ്ഥാനസ്യ കഥനം വാനരാണാം സാഹായ്യേന സമുദ്രതടം ഗത്വാ തേന ഭ്രാത്രേ ജലാഞ്ജലിദാനം

ഇത്യുക്തഃ കരുണം വാക്യം
വാനരൈസ്ത്യക്തജീവിതൈഃ ।
സബാഷ്പോ വാനരാൻ ഗൃധ്രഃ
പ്രത്യുവാച മഹാസ്വനഃ ॥ **4.58.1** ॥ 2186

യവീയാൻ സ മമ ഭ്രാതാ
ജടായുർനാമ വാനരാഃ ।
യമാഖ്യാത ഹതം യുദ്ധേ
രാവണേന ബലീയസാ ॥ **4.58.2** ॥ 2187

വൃദ്ധഭാവാദപക്ഷത്വാ -
ച്ഛ്രുൺവംസ്തദപി മർഷയേ ।
നഹി മേ ശക്തിരസ്ത്യദ്യ
ഭ്രാതുർവൈരവിമോക്ഷണേ ॥ **4.58.3** ॥ 2188

പുരാ വൃത്രവധേ വൃത്തേ
സ ചാഹം ച ജയൈഷിണൗ ।

ആദിത്യമുപയാതൗ സ്വോ
ജ്വലന്തം രശ്മിമാലിനം ॥ **4.58.4** ॥ 2189

ആവൃത്യാകാശമാർഗേണ
ജവേന സ്വർഗതൗ ഭൃശം ।
മധ്യം പ്രാപ്തേ തു സൂർയേ തു
ജടായുരവസീദതി ॥ **4.58.5** ॥ 2190

തമഹം ഭ്രാതരം ദൃഷ്ട്വാ
സൂർയരശ്മിഭിരർദിതം ।
പക്ഷാഭ്യാം ഛാദയാമാസ
സ്നേഹാത് പരമവിഹ്വലം ॥ **4.58.6** ॥ 2191

നിർദഗ്ധപത്രഃ പതിതോ
വിന്ധ്യേഽഹം വാനരർഷഭാഃ ।
അഹമസ്മിൻ വസൻ ഭ്രാതുഃ
പ്രവൃത്തിം നോപലക്ഷയേ ॥ **4.58.7** ॥ 2192

ജടായുഷസ്ത്വേവമുക്തോ
ഭ്രാത്രാ സമ്പാതിനാ തദാ ।
യുവരാജോ മഹാപ്രജ്ഞഃ
പ്രത്യുവാചാംഗദസ്തദാ ॥ **4.58.8** ॥ 2193

ജടായുഷോ യദി ഭ്രാതാ
ശ്രുതം തേ ഗദിതം മയാ ।
ആഖ്യാഹി യദി ജാനാസി
നിലയം തസ്യ രക്ഷസഃ ॥ **4.58.9** ॥ 2194

അദീർഘദർശിനം തം വൈ
രാവണം രാക്ഷസാധമം ।

അന്തികേ യദി വാ ദൂരേ
യദി ജാനാസി ശംസ നഃ ॥ **4.58.10** ॥ 2195

തതോഽബ്രവീൻമഹാതേജാ
ഭ്രാതാ ജ്യേഷ്ഠോ ജടായുഷഃ ।
ആത്മാനുരൂപം വചനം
വാനരാൻ സമ്പ്രഹർഷയൻ ॥ **4.58.11** ॥ 2196

നിർദഗ്ധപക്ഷോ ഗൃധ്രോഽഹം
ഗതവീർയഃ പ്ലവംഗമാഃ ।
വാങ്മാത്രേണ തു രാമസ്യ
കരിഷ്യേ സാഹ്യമുത്തമം ॥ **4.58.12** ॥ 2197

ജാനാമി വാരുണാൻ ലോകാൻ
വിഷ്ണോസ്ത്രിവിക്രമാനപി ।
ദേവാസുരവിമർദാംശ്ച
ഹ്യമൃതസ്യ വിമന്ഥനം ॥ **4.58.13** ॥ 2198

രാമസ്യ യദിദം കാർയം
കർതവ്യം പ്രഥമം മയാ ।
ജരയാ ച ഹൃതം തേജഃ
പ്രാണാശ്ച ശിഥിലാ മമ ॥ **4.58.14** ॥ 2199

തരുണീ രൂപസമ്പന്നാ
സർവാഭരണഭൂഷിതാ ।
ഹ്രിയമാണാ മയാ ദൃഷ്ടാ
രാവണേന ദുരാത്മനാ ॥ **4.58.15** ॥ 2200

ക്രോശന്തീ രാമരാമേതി
ലക്ഷ്മണേതി ച ഭാമിനീ ।

ഭൂഷണാന്യപവിധ്യന്തീ
ഗാത്രാണി ച വിധുന്വതീ ॥ **4.58.16** ॥ 2201

സൂര്യപ്രഭേവ ശൈലാഗ്രേ
തസ്യാഃ കൗശേയമുത്തമം ।
അസിതേ രാക്ഷസേ ഭാതി
യഥാ വാ തഡിദംബുദേ ॥ **4.58.17** ॥ 2202

താം തു സീതാമഹം മന്യേ
രാമസ്യ പരികീർതനാത് ।
ശ്രൂയതാം മേ കഥയതോ
നിലയം തസ്യ രക്ഷസഃ ॥ **4.58.18** ॥ 2203

പുത്രോ വിശ്രവസഃ സാക്ഷാദ്
ഭ്രാതാ വൈശ്രവണസ്യ ച ।
അധ്യാസ്തേ നഗരീം ലങ്കാം
രാവണോ നാമ രാക്ഷസഃ ॥ **4.58.19** ॥ 2204

ഇതോ ദ്വീപേ സമുദ്രസ്യ
സമ്പൂർണേ ശതയോജനേ ।
തസ്മിൻ ലങ്കാ പുരീ രമ്യാ
നിർമിതാ വിശ്വകർമണാ ॥ **4.58.20** ॥ 2205

ജാംബൂനദമയൈർദ്വാരൈ -
ശ്ചിത്രൈഃ കാഞ്ചനവേദികൈഃ ।
പ്രാസാദൈർഹേമവർണൈശ്ച
മഹദ്ഭിഃ സുസമാകൃതാ ॥ **4.58.21** ॥ 2206

പ്രാകാരേണാർകവർണേന
മഹതാ ച സമൻവിതാ ।

തസ്യാം വസതി വൈദേഹീ
ദീനാ കൗശേയവാസിനീ ॥ **4.58.22** ॥ 2207

രാവണാന്തഃപുരേ രുദ്ധാ
രാക്ഷസീഭിഃ സുരക്ഷിതാ ।
ജനകസ്യാത്മജാം രാജ്ഞ -
സ്തസ്യാം ദ്രക്ഷ്യഥ മൈഥിലീം ॥ **4.58.23** ॥ 2208

ലങ്കായാമഥ ഗുപ്തായാം
സാഗരേണ സമന്തതഃ ।
സമ്പ്രാപ്യ സാഗരസ്യാന്തം
സമ്പൂർണം ശതയോജനം ॥ **4.58.24** ॥ 2209

ആസാദ്യ ദക്ഷിണം തീരം
തതോ ദ്രക്ഷ്യഥ രാവണം ।
തത്രൈവ ത്വരിതാഃ ക്ഷിപ്രം
വിക്രമധ്വം പ്ലവംഗമാഃ ॥ **4.58.25** ॥ 2210

ഇഞാനേന ഖലു പശ്യാമി
ദൃഷ്ട്വാ പ്രത്യാഗമിഷ്യഥ ।
ആദ്യഃ പന്ഥാഃ കുലിംഗാനാം
യേ ചാൻയേ ധാൻയജീവിനഃ ॥ **4.58.26** ॥ 2211

ദ്വിതീയോ ബലിഭോജാനാം
യേ ച വൃക്ഷഫലാശനാഃ ।
ഭാസാസ്തൃതീയം ഗച്ഛന്തി
ക്രൗഞ്ചാശ്ച കുരരൈഃ സഹ ॥ **4.58.27** ॥ 2212

ശ്യേനാശ്ചതുർഥം ഗച്ഛന്തി
ഗൃധ്രാ ഗച്ഛന്തി പഞ്ചമം ।

ബലവീർയോപപന്നാനാം
രൂപയൗവനശാലിനാം ॥ **4.58.28** ॥ 2213

ഷഷ്ഠസ്തു പന്ഥാ ഹംസാനാം
വൈനതേയഗതിഃ പരാ ।
വൈനതേയാച്ച നോ ജൻമ
സർവേഷാം വാനരർഷഭാഃ ॥ **4.58.29** ॥ 2214

ഗർഹിതം തു കൃതം കർമ
യേന സ്മ പിശിതാശിനഃ ।
പ്രതികാർയം ച മേ തസ്യ
വൈരം ഭ്രാതൃകൃതം ഭവേത് ॥ **4.58.30** ॥ 2215

ഇഹസ്ഥോഽഹം പ്രപശ്യാമി
രാവണം ജാനകീം തഥാ ।
അസ്മാകമപി സൗപർണം
ദിവ്യം ചക്ഷുർബലം തഥാ ॥ **4.58.31** ॥ 2216

തസ്മാദാഹാരവീർയേണ
നിസർഗേണ ച വാനരാഃ ।
ആയോജനശതാത് സാഗ്രാദ്
വയം പശ്യാമ നിത്യശഃ ॥ **4.58.32** ॥ 2217

അസ്മാകം വിഹിതാ വൃത്തി -
ർനിസർഗേണ ച ദൂരതഃ ।
വിഹിതാ വൃക്ഷമൂലേ തു
വൃത്തിശ്ചരണയോധിനാം ॥ **4.58.33** ॥ 2218

ഉപായോ ദൃശ്യതാം കശ്ചി -
ൽലംഘനേ ലവണാംഭസഃ ।

അഭിഗമ്യ തു വൈദേഹീം
സമൃദ്ധാർഥാ ഗമിഷ്യഥ ॥ **4.58.34** ॥ 2219

സമുദ്രം നേതുമിച്ഛാമി
ഭവദ്ഭിർവരുണാലയം ।
പ്രദാസ്യാമ്യുദകം ഭ്രാതുഃ
സ്വർഗതസ്യ മഹാത്മനഃ ॥ **4.58.35** ॥ 2220

തതോ നീത്വാ തു തം ദേശം
തീരേ നദനദീപതേഃ ।
നിർദഗ്ധപക്ഷം സമ്പാതിം
വാനരാഃ സുമഹൗജസഃ ॥ **4.58.36** ॥ 2221

തം പുനഃ പ്രാപയിത്വാ ച
തം ദേശം പതഗേശ്വരം ।
ബഭൂവുർവാനരാ ഹൃഷ്ടാഃ
പ്രവൃത്തിമുപലഭ്യ തേ ॥ **4.58.37** ॥ 2222

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ അഷ്ടപഞ്ചാശഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ഏകോനഷഷ്ടിതമഃ സർഗഃ ॥

സമ്പാതിനാ സ്വപുത്രസ്യ സുപാർശ്വസ്യ മുഖതഃ ശ്രുതായാഃ സീതാരാവണദർശനസംബന്ധിഘടനായാ വർണനം

തതസ്തദമൃതാസ്വാദം
ഗൃധ്രരാജേന ഭാഷിതം ।
നിശമ്യ വദതാ ഹൃഷ്ടാ -
സ്തേ വചഃ പ്ലവഗർഷഭാഃ ॥ **4.59.1** ॥ 2223

ജാംബവാൻ വാനരശ്രേഷ്ഠഃ
സഹ സർവൈഃ പ്ലവംഗമൈഃ ।
ഭൂതലാത് സഹസോത്ഥായ
ഗൃധ്രരാജാനമബ്രവീത് ॥ **4.59.2** ॥ 2224

ക്വ സീതാ കേന വാ ദൃഷ്ടാ
കോ വാ ഹരതി മൈഥിലീം ।
തദാഖ്യാതു ഭവാൻ സർവം
ഗതിർഭവ വനൗകസാം ॥ **4.59.3** ॥ 2225

കോ ദാശരഥിബാണാനാം
വജ്രവേഗനിപാതിനാം ।
സ്വയം ലക്ഷ്മണമുക്തനാം
ന ചിന്തയതി വിക്രമം ॥ **4.59.4** ॥ 2226

സ ഹരീൻ പ്രതിസമ്മുക്തൻ
സീതാശ്രുതിസമാഹിതാൻ।
പുനരാശ്വാസയൻ പ്രീത
ഇദം വചനമബ്രവീത് ॥ **4.59.5** ॥ 2227

ശ്രൂയതാമിഹ വൈദേഹ്യാ
യഥാ മേ ഹരണം ശ്രുതം।
യേന ചാപി മമാഖ്യാതം
യത്ര ചായതലോചനാ ॥ **4.59.6** ॥ 2228

അഹമസ്മിൻ ഗിരൗ ദുർഗേ
ബഹുയോജനമായതേ।
ചിരാന്നിപതിതോ വൃദ്ധഃ
ക്ഷീണപ്രാണപരാക്രമഃ ॥ **4.59.7** ॥ 2229

തം മാമേവംഗതം പുത്രഃ
സുപാർശ്വോ നാമ നാമതഃ।
ആഹാരേണ യഥാകാലം
ബിഭർതി പതതാം വരഃ ॥ **4.59.8** ॥ 2230

തീക്ഷ്ണകാമാസ്തു ഗന്ധർവാ -
സ്തീക്ഷ്ണകോപാ ഭുജംഗമാഃ।
മൃഗാണാം തു ഭയം തീക്ഷ്ണം
തതസ്തീക്ഷ്ണക്ഷുധാ വയം ॥ **4.59.9** ॥ 2231

സ കദാചിത് ക്ഷുധാർതസ്യ
മമാഹാരാഭികാങ്ക്ഷിണഃ।
ഗതസൂര്യേഽഹനി പ്രാപ്തോ
മമ പുത്രോ ഹ്യനാമിഷഃ ॥ **4.59.10** ॥ 2232

സ മയാഽഽഹാരസംരോധാത്
പീഡിതഃ പ്രീതിവർധനഃ।
അനുമാൻയ യഥാതത്ത്വ -
മിദം വചനമബ്രവീത് ॥ **4.59.11** ॥ 2233

അഹം താത യഥാകാല -
മാമിഷാർഥീ ഖമാപ്ലുതഃ।
മഹേന്ദ്രസ്യ ഗിരേർദ്വാര -
മാവൃത്യ സുസമാശ്രിതഃ ॥ **4.59.12** ॥ 2234

തത്ര സത്ത്വസഹസ്രാണാം
സാഗരാന്തരചാരിണാം।
പന്ഥാനമേകോഽധ്യവസം
സന്നിരോദ്ധമവാങ്മുഖഃ ॥ **4.59.13** ॥ 2235

തത്ര കശ്ചിൻമയാ ദൃഷ്ടഃ
സൂർയോദയസമപ്രഭാം।
സ്ത്രിയമാദായ ഗച്ഛൻ വൈ
ഭിന്നാഞ്ജനചയോപമഃ ॥ **4.59.14** ॥ 2236

സോഽഹമഭ്യവഹാരാർഥം
തൗ ദൃഷ്ട്വാ കൃതനിശ്ചയഃ।
തേന സാമ്നാ വിനീതേന
പന്ഥാനമനുയാചിതഃ ॥ **4.59.15** ॥ 2237

നഹി സാമോപപന്നാനാം
പ്രഹർതാ വിദ്യതേ ഭുവി।
നീചേഷ്വപി ജനഃ കശ്ചിത്
കിമംഗ ബത മദ്വിധഃ ॥ **4.59.16** ॥ 2238

സ യാതസ്തേജസാ വ്യോമ
സങ്ക്ഷിപന്നിവ വേഗിതഃ।
അഥാഹം ഖേചരൈർഭൂതൈ -
രഭിഗമ്യ സഭാജിതഃ ॥**4.59.17**॥ 2239

ദിഷ്ട്യാ ജീവതി സീതേതി
ഹ്യബ്രുവൻ മാം മഹർഷയഃ।
കഥഞ്ചിത് സകലത്രോഽസൗ
ഗതസ്തേ സ്വസ്ത്യസംശയം ॥**4.59.18**॥ 2240

ഏവമുക്തസ്തതോഽഹം തൈഃ
സിദ്ധൈഃ പരമശോഭനൈഃ।
സ ച മേ രാവണോ രാജാ
രക്ഷസാം പ്രതിവേദിതഃ ॥**4.59.19**॥ 2241

പശ്യൻ ദാശരഥേർഭാർയാം
രാമസ്യ ജനകാത്മജാം।
ഭ്രഷ്ടാഭരണകൗശേയാം
ശോകവേഗപരാജിതാം ॥**4.59.20**॥ 2242

രാമലക്ഷ്മണയോർനാമ
ക്രോശന്തീം മുക്തമൂർധജാം।
ഏഷ കാലാത്യയസ്താത
ഇതി വാക്യവിദാം വരഃ ॥**4.59.21**॥ 2243

ഏതദർഥം സമഗ്രം മേ
സുപാർശ്വഃ പ്രത്യവേദയത്।
തച്ഛ്രുത്വാപി ഹി മേ ബുദ്ധി -
ർനാസീത് കാചിത് പരാക്രമേ ॥**4.59.22**॥ 2244

അപക്ഷോ ഹി കഥം പക്ഷീ
കർമ കിഞ്ചിത് സമാരഭേത് ।
യത് തു ശക്യം മയാ കർതും
വാഗ്ബുദ്ധിഗുണവർതിനാ ॥ **4.59.23** ॥ 2245

ശ്രൂയതാം തത്ര വക്ഷ്യാമി
ഭവതാം പൗരുഷാശ്രയം ।
വാങ്മതിഭ്യാം ഹി സർവേഷാം
കരിഷ്യാമി പ്രിയം ഹി വഃ ॥ **4.59.24** ॥ 2246

യദ്ധി ദാശരഥേഃ കാർയം
മമ തന്നാത്ര സംശയഃ ।
തദ് ഭവന്തോ മതിശ്രേഷ്ഠാ
ബലവന്തോ മനസ്വിനഃ ॥ **4.59.25** ॥ 2247

പ്രഹിതാഃ കപിരാജ്ഞേന
ദേവൈരപി ദുരാസദാഃ ।
രാമലക്ഷ്മണബാണാശ്ച
വിഹിതാഃ കങ്കപത്രിണഃ ॥ **4.59.26** ॥ 2248

ത്രയാണാമപി ലോകാനാം
പർയാപ്താസ്ത്രാണനിഗ്രഹേ ।
കാമം ഖലു ദശഗ്രീവ -
സ്തേജോബലസമൻവിതഃ ।
ഭവതാം തു സമർഥാനാം
ന കിഞ്ചിദപി ദുഷ്കരം ॥ **4.59.27** ॥ 2249

തദലം കാലസംഗേന
ക്രിയതാം ബുദ്ധിനിശ്ചയഃ ।

നഹി കർമസു സജ്ജന്തേ
ബുദ്ധിമന്തോ ഭവദ്വിധാഃ ॥ **4.59.28** ॥ 2250

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ഏകോനഷഷ്ടിതമഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ഷഷ്ടിതമഃ സർഗഃ ॥

സമ്പാതേരാത്മകഥാ

തതഃ കൃതോദകം സ്നാതം
തം ഗൃധ്രം ഹരിയൂഥപാഃ ।
ഉപവിഷ്ടാ ഗിരൗ രമ്യേ
പരിവാര്യ സമന്തതഃ ॥ **4.60.1** ॥ 2251

തമംഗദമുപാസീനം
തൈഃ സർവൈർഹരിഭിർവൃതം ।
ജനിതപ്രത്യയോ ഹർഷാത്
സമ്പാതിഃ പുനരബ്രവീത് ॥ **4.60.2** ॥ 2252

കൃത്വാ നിഃശബ്ദമേകാഗ്രാഃ
ശൃണ്വന്തു ഹരയോ മമ ।
തഥ്യം സങ്കീർതയിഷ്യാമി
യഥാ ജാനാമി മൈഥിലീം ॥ **4.60.3** ॥ 2253

അസ്യ വിന്ധ്യസ്യ ശിഖരേ
പതിതോഽസ്മി പുരാനഘ ।
സൂര്യതാപപരീതാംഗോ
നിർദഗ്ധഃ സൂര്യരശ്മിഭിഃ ॥ **4.60.4** ॥ 2254

ലബ്ധസംജ്ഞസ്തു ഷഡ്രാത്രാദ്
വിവശോ വിഹ്വലന്നിവ ।
വീക്ഷമാണോ ദിശഃ സർവാ
നാഭിജാനാമി കിഞ്ചന ॥ **4.60.5** ॥ 2255

തതസ്തു സാഗരാഞ്ശൈലാൻ
നദീഃ സർവാഃ സരാംസി ച ।
വനാനി ച പ്രദേശാംശ്ച
നിരീക്ഷ്യ മതിരാഗതാ ॥ **4.60.6** ॥ 2256

ഹൃഷ്ടപക്ഷിഗണാകീർണഃ
കന്ദരോദരകൂടവാൻ ।
ദക്ഷിണസ്യോദധേസ്തീരേ
വിന്ധ്യോ്യമിതി നിശ്ചിതഃ ॥ **4.60.7** ॥ 2257

ആസീച്ചാത്രാശ്രമം പുൺയം
സുരൈരപി സുപൂജിതം ।
ഋഷിർനിശാകരോ നാമ
യസ്മിന്നുഗ്രതപാ്ഭവത് ॥ **4.60.8** ॥ 2258

അഷ്ടൗ വർഷസഹസ്രാണി
തേനാസ്മിന്നൃഷിണാ ഗിരൗ ।
വസതോ മമ ധർമജ്ഞേ
സ്വർഗതേ തു നിശാകരേ ॥ **4.60.9** ॥ 2259

അവതീർയ ച വിന്ധ്യാഗ്രാത്
കൃച്ഛ്രേണ വിഷമാച്ഛനൈഃ ।
തീക്ഷ്ണദർഭാം വസുമതീം
ദുഃഖേന പുനരാഗതഃ ॥ **4.60.10** ॥ 2260

തമൃഷിം ദ്രഷ്ടുകാമോഽസ്മി
ദുഃഖേനാഭ്യാഗതോ ഭൃശം।
ജടായുഷാ മയാ ചൈവ
ബഹുശോഽധിഗതോ ഹി സഃ ॥ **4.60.11** ॥ 2261

തസ്യാശ്രമപദാഭ്യാശേ
വവുർവാതാഃ സുഗന്ധിനഃ।
വൃക്ഷോ നാപുഷ്പിതഃ കശ്ചി -
ദഫലോ വാ ന ദൃശ്യതേ ॥ **4.60.12** ॥ 2262

ഉപേത്യ ചാശ്രമം പുണ്യം
വൃക്ഷമൂലമുപാശ്രിതഃ।
ദ്രഷ്ടുകാമഃ പ്രതീക്ഷേ ച
ഭഗവന്തം നിശാകരം ॥ **4.60.13** ॥ 2263

അഥ പശ്യാമി ദൂരസ്ഥ -
മൃഷിം ജ്വലിതതേജസം।
കൃതാഭിഷേകം ദുർധർഷ -
മുപാവൃത്തമുദങ്മുഖം ॥ **4.60.14** ॥ 2264

തമൃക്ഷാഃ സൃമരാ വ്യാഘ്രാഃ
സിംഹാ നാനാസരീസൃപാഃ।
പരിവാര്യോപഗച്ഛന്തി
ദാതാരം പ്രാണിനോ യഥാ ॥ **4.60.15** ॥ 2265

തതഃ പ്രാപ്തമൃഷിം ജ്ഞാത്വാ
താനി സത്ത്വാനി വൈ യയുഃ।
പ്രവിഷ്ടേ രാജനി യഥാ
സർവം സാമാത്യകം ബലം ॥ **4.60.16** ॥ 2266

ഋഷിസ്തു ദൃഷ്ട്വാ മാം തുഷ്ടഃ
പ്രവിഷ്ടശ്ചാശ്രമം പുനഃ ।
മുഹൂർതമാത്രാന്നിർഗമ്യ
തതഃ കാർയമപൃച്ഛത ॥ **4.60.17** ॥ 2267

സൗമ്യ വൈകൽയതാം ദൃഷ്ട്വാ
രോമ്ണാം തേ നാവഗമ്യതേ ।
അഗ്നിദഗ്ധാവിമൗ പക്ഷൗ
പ്രാണാശ്ചാപി ശരീരകേ ॥ **4.60.18** ॥ 2268

ഗൃധ്രൗ ദ്വൗ ദൃഷ്ടപൂർവൗ മേ
മാതരിശ്വസമൗ ജവേ ।
ഗൃധ്രാണാം ചൈവ രാജാനൗ
ഭ്രാതരൗ കാമരൂപിണൗ ॥ **4.60.19** ॥ 2269

ജ്യേഷ്ഠോ വിതസ്ത്വം സമ്പാതേ
ജടായുരനുജസ്തവ ।
മാനുഷം രൂപമാസ്ഥായ
ഗൃഹ്ണീതാം ചരണൗ മമ ॥ **4.60.20** ॥ 2270

കിം തേ വ്യാധിസമുത്ഥാനം
പക്ഷയോഃ പതനം കഥം ।
ദണ്ഡോ വായം ധൃതഃ കേന
സർവമാഖ്യാഹി പൃച്ഛതഃ ॥ **4.60.21** ॥ 2271

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ഷഷ്ടിതമഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ഏകഷഷ്ടിതമഃ സർഗഃ ॥

സമ്പാതിനാ നിശാകരമുനിം പ്രതി സ്വപുംഖദാഹകാരണസ്യ വർണനം

തതസ്തദ് ദാരുണം കർമ
ദുഷ്കരം സഹസാ കൃതം ।
ആചചക്ഷേ മുനേഃ സർവം
സൂര്യാനുഗമനം തഥാ ॥ **4.61.1** ॥ 2272

ഭഗവൻ വ്രണയുക്തത്വാ -
ൽലഘുത്വയാ ചാകുലേന്ദ്രിയഃ ।
പരിശ്രാന്തോ ന ശക്നോമി
വചനം പരിഭാഷിതും ॥ **4.61.2** ॥ 2273

അഹം ചൈവ ജടായുശ്ച
സംഘർഷാദ് ഗർവമോഹിതൗ ।
ആകാശം പതിതൗ ദൂരാ -
ദ്ഭിഭൂതാസന്തൗ പരാക്രമം ॥ **4.61.3** ॥ 2274

കൈലാസശിഖരേ ബദ്ധ്വാ
മുനീനാമഗ്രതഃ പണം ।
രവിഃ സ്യാദനുയാതവ്യോ
യാവദസ്തം മഹാഗിരിം ॥ **4.61.4** ॥ 2275

അപ്യാവാം യുഗപത് പ്രാപ്താ -
വപശ്യാവ മഹീതലേ ।
രഥചക്രപ്രമാണാനി
നഗരാണി പൃഥക് പൃഥക് ॥ **4.61.5** ॥ 2276

ക്വചിദ് വാദിത്രഘോഷശ്ച
ക്വചിദ് ഭൂഷണനിഃസ്വനഃ ।
ഗായന്തീഃ സ്ത്രീംഗനാ ബഹ്വീഃ
പശ്യാവോ രക്തവാസസഃ ॥ **4.61.6** ॥ 2277

തൂർണമുത്പത്യ ചാകാശ -
മാദിത്യപദമാസ്ഥിതൗ ।
ആവാമാലോകയാവസ്താദ്
വനം ശാദ്വലസംസ്ഥിതം ॥ **4.61.7** ॥ 2278

ഉപലൈരിവ സംഛന്നാ
ദൃശ്യതേ ഭൂഃ ശിലോച്ചയൈഃ ।
ആപഗാഭിശ്ച സംവീതാ
സൂത്രൈരിവ വസുന്ധരാ ॥ **4.61.8** ॥ 2279

ഹിമവാംശ്ചൈവ വിന്ധ്യശ്ച
മേരുശ്ച സുമഹാഗിരിഃ ।
ഭൂതലേ സമ്പ്രകാശന്തേ
നാഗാ ഇവ ജലാശയേ ॥ **4.61.9** ॥ 2280

തീവ്രഃ സ്വേദശ്ച ഖേദശ്ച
ഭയം ചാസീത് തദാവയോഃ ।
സമാവിശത മോഹശ്ച
തതോ മൂർച്ഛാ ച ദാരുണാ ॥ **4.61.10** ॥ 2281

ന ച ദിഗ് ജ്ഞായതേ യാമ്യാ
ന ചാഗ്നേയീ ന വാരുണീ ।
യുഗാന്തേ നിയതോ ലോകോ
ഹതോ ദഗ്ധ ഇവാഗ്നിനാ ॥ **4.61.11** ॥ 2282

മനശ്ച മേ ഹതം ഭൂയ -
ശ്ചക്ഷുഃ പ്രാപ്യ തു സംശ്രയം ।
യത്നേന മഹതാ ഹ്യസ്മിൻ
മനഃ സന്ധായ ചക്ഷുഷീ ॥ **4.61.12** ॥ 2283

യത്നേന മഹതാ ഭൂയോ
ഭാസ്കരഃ പ്രതിലോകിതഃ ।
തുൽയപൃഥ്വീപ്രമാണേന
ഭാസ്കരഃ പ്രതിഭാതി നൗ ॥ **4.61.13** ॥ 2284

ജടായുർമാമനാപൃച്ഛ്യ
നിപപാത മഹീം തതഃ ।
തം ദൃഷ്ട്വാ തൂർണമാകാശാ -
ദാത്മാനം മുക്തവാനഹം ॥ **4.61.14** ॥ 2285

പക്ഷാഭ്യാം ച മയാ ഗുപ്തോ
ജടായുർന പ്രദഹ്യത ।
പ്രമാദാത് തത്ര നിർദഗ്ധഃ
പതൻ വായുപഥാദഹം ॥ **4.61.15** ॥ 2286

ആശങ്കേ തം നിപതിതം
ജനസ്ഥാനേ ജടായുഷം ।
അഹം തു പതിതോ വിന്ധ്യേ
ദഗ്ധപക്ഷോ ജഡീകൃതഃ ॥ **4.61.16** ॥ 2287

രാജ്യാച്ച ഹീനോ ഭ്രാത്രാ ച
പക്ഷാഭ്യാം വിക്രമേണ ച ।
സർവഥാ മർതുമേവേച്ഛൻ
പതിഷ്യേ ശിഖരാദ് ഗിരേഃ ॥ **4.61.17** ॥ 2288

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ഏകഷഷ്ടിതമഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ദ്വിഷഷ്ടിതമഃ സർഗഃ ॥

സമ്പാതിം സാന്ത്വയതാ നിശാകരേണ ഭാവിശ്രീരാമകാർയേ സാഹായ്യകരണായ ജീവനം ധാരയിതും തം പ്രത്യാദേശദാനം

ഏവമുക്ത്വാ മുനിശ്രേഷ്ഠ -
മരുദം ഭൃശദുഃഖിതഃ ।
അഥ ധ്യാത്വാ മുഹൂർതം ച
ഭഗവാനിദമബ്രവീത് ॥ **4.62.1** ॥ 2289

പക്ഷൗ ച തേ പ്രപക്ഷൗ ച
പുനരൻയൗ ഭവിഷ്യതഃ ।
ചക്ഷുഷീ ചൈവ പ്രാണാശ്ച
വിക്രമശ്ച ബലം ച തേ ॥ **4.62.2** ॥ 2290

പുരാണേ സുമഹത്കാർയം
ഭവിഷ്യം ഹി മയാ ശ്രുതം ।
ദൃഷ്ടം മേ തപസാ ചൈവ
ശ്രുത്വാ ച വിദിതം മമ ॥ **4.62.3** ॥ 2291

രാജാ ദശരഥോ നാമ
കശ്ചിദിക്ഷ്വാകുവർധനഃ ।
തസ്യ പുത്രോ മഹാതേജാ
രാമോ നാമ ഭവിഷ്യതി ॥ **4.62.4** ॥ 2292

അരണ്യം ച സഹ ഭ്രാത്രാ
ലക്ഷ്മണേന ഗമിഷ്യതി ।
തസ്മിന്നർഥേ നിയുക്തഃ സൻ
പിത്രാ സത്യപരാക്രമഃ ॥ **4.62.5** ॥ 2293

നൈരൃതോ രാവണോ നാമ
തസ്യ ഭാർയാം ഹരിഷ്യതി ।
രാക്ഷസേന്ദ്രോ ജനസ്ഥാനേ
അവധ്യഃ സുരദാനവൈഃ ॥ **4.62.6** ॥ 2294

സാ ച കാമൈഃ പ്രലോഭ്യന്തീ
ഭക്ഷ്യൈർഭോജ്യൈശ്ച മൈഥിലീ ।
ന ഭോക്ഷ്യതി മഹാഭാഗാ
ദുഃഖമഗ്നാ യശസ്വിനീ ॥ **4.62.7** ॥ 2295

പരമാന്നം ച വൈദേഹ്യാ
ജ്ഞാത്വാ ദാസ്യതി വാസവഃ ।
യദന്നമമൃതപ്രഖ്യം
സുരാണാമപി ദുർലഭം ॥ **4.62.8** ॥ 2296

തദന്നം മൈഥിലീ പ്രാപ്യ
വിജ്ഞായേന്ദ്രാദിദം ത്വിതി ।
അഗ്രമുദ്ധൃത്യ രാമായ
ഭൂതലേ നിർവപിഷ്യതി ॥ **4.62.9** ॥ 2297

യദി ജീവതി മേ ഭർതാ
ലക്ഷ്മണോ വാപി ദേവരഃ ।
ദേവത്വം ഗച്ഛതോർവാപി
തയോരന്നമിദം ത്വിതി ॥ **4.62.10** ॥ 2298

ഏഷ്യന്തി പ്രേഷിതാസ്ത്വത്ര
രാമദൂതാഃ പ്ലവംഗമാഃ ।
ആഖ്യേയാ രാമമഹിഷീ
ത്വയാ തേഭ്യോ വിഹംഗമ ॥ **4.62.11** ॥ 2299

സർവഥാ തു ന ഗന്തവ്യ-
മീദൃശഃ ക്വ ഗമിഷ്യസി ।
ദേശകാലൗ പ്രതീക്ഷസ്വ
പക്ഷൗ ത്വം പ്രതിപത്സ്യസേ ॥ **4.62.12** ॥ 2300

ഉത്സഹേയമഹം കർതു-
മദ്യൈവ ത്വാം സപക്ഷകം ।
ഇഹസ്ഥസ്ത്വം ഹി ലോകാനാം
ഹിതം കാർയം കരിഷ്യസി ॥ **4.62.13** ॥ 2301

ത്വയാപി ഖലു തത് കാർയം
തയോശ്ച നൃപപുത്രയോഃ ।
ബ്രാഹ്മണാനാം ഗുരൂണാം ച
മുനീനാം വാസവസ്യ ച ॥ **4.62.14** ॥ 2302

ഇച്ഛാമ്യഹമപി ദ്രഷ്ടും
ഭ്രാതരൗ രാമലക്ഷ്മണൗ ।
നേച്ഛേ ചിരം ധാരയിതും
പ്രാണാംസ്ത്യക്ഷ്യേ കലേവരം ।
മഹർഷിസ്ത്വബ്രവീദേവം
ദൃഷ്ടതത്ത്വാർഥദർശനഃ ॥ **4.62.15** ॥ 2303

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ദ്വിഷഷ്ടിതമഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ത്രിഷഷ്ടിതമഃ സർഗഃ ॥

സമ്പാതേർനവപുംഖോദ്ഗമസ്യസ്യ വാനരാണാം പ്രോത്സാഹനം കൃത്വാ തത ഉഡ്ഡയനം വാനരാണാം തതോ ദക്ഷിണസ്യാം പ്രസ്ഥാനം ച

ഏതൈരൻയൈശ്ച ബഹുഭി -
ർവാക്യൈർവാക്യവിശാരദഃ ।
മാം പ്രശസ്യാഭ്യനുജ്ഞാപ്യ
പ്രവിഷ്ടഃ സ സ്വമാലയം ॥ **4.63.1** ॥ 2304

കന്ദരാത് തു വിസർപിത്വാ
പർവതസ്യ ശനൈഃ ശനൈഃ ।
അഹം വിന്ധ്യം സമാരുഹ്യ
ഭവതഃ പ്രതിപാലയേ ॥ **4.63.2** ॥ 2305

അദ്യ ത്വേതസ്യ കാലസ്യ
വർഷം സാഗ്രശതം ഗതം ।
ദേശകാലപ്രതീക്ഷ്യോസ്മി
ഹൃദി കൃത്വാ മുനേർവചഃ ॥ **4.63.3** ॥ 2306

മഹാപ്രസ്ഥാനമാസാദ്യ
സ്വർഗതേ തു നിശാകരേ ।
മാം നിർദഹതി സന്താപോ
വിതർകൈർബഹുഭിർവൃതം ॥ **4.63.4** ॥ 2307

ഉദിതാം മരണേ ബുദ്ധിം
മുനിവാക്യൈർനിവർതയേ ।
ബുദ്ധിർയാ തേന മേ ദത്താ
പ്രാണാനാം രക്ഷണേ മമ ॥ **4.63.5** ॥ 2308

സാ മ്യേപനയതേ ദുഃഖം
ദീപ്തേവാഗ്നിശിഖാ തമഃ ।
ബുധ്യതാ ച മയാ വീർയം
രാവണസ്യ ദുരാത്മനഃ ॥ **4.63.6** ॥ 2309

പുത്രഃ സന്തർജിതോ വാഗ്ഭി -
ർന ത്രാതാ മൈഥിലീ കഥം ।
തസ്യാ വിലപിതം ശ്രുത്വാ
തൗ ച സീതാവിയോജിതൗ ॥ **4.63.7** ॥ 2310

ന മേ ദശരഥസ്നേഹാത്
പുത്രേണോത്പാദിതം പ്രിയം ।
തസ്യ ത്വേവം ബ്രുവാണസ്യ
സംഹതൈർവാനരൈഃ സഹ ॥ **4.63.8** ॥ 2311

ഉത്പേതതുസ്തദാ പക്ഷൗ
സമക്ഷം വനചാരിണാം ।
സ ദൃഷ്ട്വാ സ്വാം തനും പക്ഷൈ -
രുദ്ഗതൈരരുണച്ഛദൈഃ ॥ **4.63.9** ॥ 2312

പ്രഹർഷമതുലം ലേഭേ
വാനരാംശ്ചേദമബ്രവീത് ।
നിശാകരസ്യ രാജർഷേഃ
പ്രസാദാദമിതൗജസഃ ॥ **4.63.10** ॥ 2313

ആദിത്യരശ്മിനിർദഗ്ധൗ
പക്ഷൗ പുനരുപസ്ഥിതൗ ।
യൗവനേ വർതമാനസ്യ
മമാസീദ് യഃ പരാക്രമഃ ॥ **4.63.11** ॥ 2314

തമേവാദ്യാവഗച്ഛാമി
ബലം പൗരുഷമേവ ച ।
സർവഥാ ക്രിയതാം യത്നഃ
സീതാമധിഗമിഷ്യഥ ॥ **4.63.12** ॥ 2315

പക്ഷലാഭോ മമായം വഃ
സിദ്ധിപ്രത്യയകാരകഃ ।
ഇത്യുക്ത്വാ താൻ ഹരീൻ സർവാൻ
സമ്പാതിഃ പതഗോത്തമഃ ॥ **4.63.13** ॥ 2316

ഉത്പപാത ഗിരേഃ ശൃംഗാ-
ജ്ജിജ്ഞാസുഃ ഖഗമോ ഗതിം ।
തസ്യ തദ് വചനം ശ്രുത്വാ
പ്രതിസംഹൃഷ്ടമാനസാഃ ।
ബഭൂവുർഹരിശാർദൂലാ
വിക്രമാഭ്യുദയോൻമുഖാഃ ॥ **4.63.14** ॥ 2317

അഥ പവനസമാനവിക്രമാഃ
പ്ലവഗവരാഃ പ്രതിലബ്ധപൗരുഷാഃ ।
അഭിജിദഭിമുഖാം ദിശം യയു-
ർജനകസുതാപരിമാർഗണോൻമുഖാഃ ॥ **4.63.15** ॥ 2318

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ത്രിഷഷ്ടിതമഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ചതുഃഷഷ്ടിതമഃ സർഗഃ ॥

സമുദ്രസ്യ വിശാലതാമാലോക്യ വിഷീദതോ വാനരാൻ
സാന്ത്വയിത്വാംഗദസ്യ താൻ പ്രതി പൃഥക് പൃഥക്
സമുദ്രലംഘനശക്തിവിഷയകഃ പ്രശ്നഃ

ആഖ്യാതാ ഗൃധ്രരാജേന
സമുത്പ്ലുത്യ പ്ലവംഗമാഃ ।
സംഗതാഃ പ്രീതിസംയുക്തതാ
വിനേദുഃ സിംഹവിക്രമാഃ ॥ **4.64.1** ॥ 2319

സമ്പാതേർവചനം ശ്രുത്വാ
ഹരയോ രാവണക്ഷയം ।
ഹൃഷ്ടാഃ സാഗരമാജഗ്മുഃ
സീതാദർശനകാങ്ക്ഷിണഃ ॥ **4.64.2** ॥ 2320

അഭിഗമ്യ തു തം ദേശം
ദദൃശുർഭീമവിക്രമാഃ ।
കൃത്സ്നം ലോകസ്യ മഹതഃ
പ്രതിബിംബമവസ്ഥിതം ॥ **4.64.3** ॥ 2321

ദക്ഷിണസ്യ സമുദ്രസ്യ
സമാസാദ്യോത്തരാം ദിശം ।

സന്നിവേശം തതശ്ചക്രു-
ർഹരിവീരാ മഹാബലാഃ ॥ **4.64.4** ॥ 2322

പ്രസുപ്തമിവ ചാൻയത്ര
ക്രീഡന്തമിവ ചാൻയതഃ ।
ക്വചിത് പർവതമാത്രെശ്ച
ജലരാശിഭിരാവൃതം ॥ **4.64.5** ॥ 2323

സങ്കുലം ദാനവേന്ദ്രശ്ച
പാതാലതലവാസിഭിഃ ।
രോമഹർഷകരം ദൃഷ്ട്വാ
വിഷേദുഃ കപികുഞ്ജരാഃ ॥ **4.64.6** ॥ 2324

ആകാശമിവ ദുഷ്പാരം
സാഗരം പ്രേക്ഷ്യ വാനരാഃ ।
വിഷേദുഃ സഹിതാഃ സർവേ
കഥം കാർയമിതി ബ്രുവൻ ॥ **4.64.7** ॥ 2325

വിഷണ്ണാം വാഹിനീം ദൃഷ്ട്വാ
സാഗരസ്യ നിരീക്ഷണാത് ।
ആശ്വാസയാമാസ ഹരീൻ
ഭയാർതാൻ ഹരിസത്തമഃ ॥ **4.64.8** ॥ 2326

ന വിഷാദേ മനഃ കാർയം
വിഷാദോ ദോഷവത്തരഃ ।
വിഷാദോ ഹന്തി പുരുഷം
ബാലം ക്രുദ്ധ ഇവോരഗഃ ॥ **4.64.9** ॥ 2327

യോ വിഷാദം പ്രസഹതേ
വിക്രമേ സമുപസ്ഥിതേ ।

തേജസാ തസ്യ ഹീനസ്യ
പുരുഷാർഥോ ന സിദ്ധ്യതി ॥ **4.64.10** ॥ 2328

തസ്യാം രാത്ര്യാം വ്യതീതായാ -
മംഗദോ വാനരൈഃ സഹ ।
ഹരിവൃദ്ധൈഃ സമാഗമ്യ
പുനർമന്ത്രമമന്ത്രയത് ॥ **4.64.11** ॥ 2329

സാ വാനരാണാം ധ്വജിനീ
പരിവാർയാംഗദം ബഭൗ ।
വാസവം പരിവാർയേവ
മരുതാം വാഹിനീ സ്ഥിതാ ॥ **4.64.12** ॥ 2330

കോ ന്വിയസ്താം വാനരീം സേനാം
ശക്തഃ സ്തംഭയിതും ഭവേത് ।
അന്യത്ര വാലിതനയാ -
ദന്യത്ര ച ഹനൂമതഃ ॥ **4.64.13** ॥ 2331

തതസ്താൻ ഹരിവൃദ്ധാംശ്ച
തച്ച സൈന്യമരിന്ദമഃ ।
അനുമാന്യാംഗദഃ ശ്രീമാൻ
വാക്യമർഥവദബ്രവീത് ॥ **4.64.14** ॥ 2332

ക ഇദാനീം മഹാതേജാ
ലംഘയിഷ്യതി സാഗരം ।
കഃ കരിഷ്യതി സുഗ്രീവം
സത്യസന്ധമരിംദമം ॥ **4.64.15** ॥ 2333

കോ വീരോ യോജനശതം
ലംഘയേത പ്ലവംഗമഃ ।

ഇമാംശ്ച യൂഥപാൻ സർവാൻ
മോചയേത് കോ മഹാഭയാത് ॥ **4.64.16** ॥ 2334

കസ്യ പ്രസാദാദ് ദാരാംശ്ച
പുത്രാംശ്ചൈവ ഗൃഹാണി ച ।
ഇതോ നിവൃത്താഃ പശ്യേമ
സിദ്ധാർഥാഃ സുഖിനോ വയം ॥ **4.64.17** ॥ 2335

കസ്യ പ്രസാദാദ് രാമം ച
ലക്ഷ്മണം ച മഹാബലം ।
അഭിഗച്ഛേമ സംഹൃഷ്ടാഃ
സുഗ്രീവം ച വനൗകസം ॥ **4.64.18** ॥ 2336

യദി കശ്ചിത് സമർഥോ വഃ
സാഗരപ്ലവനേ ഹരിഃ ।
സ ദദാത്വിഹ നഃ ശീഘ്രം
പുൺയാമഭയദക്ഷിണാം ॥ **4.64.19** ॥ 2337

അംഗദസ്യ വചഃ ശ്രുത്വാ
ന കശ്ചിത് കിഞ്ചിദബ്രവീത് ।
സ്തിമിതേവാഭവത് സർവാ
സാ തത്ര ഹരിവാഹിനീ ॥ **4.64.20** ॥ 2338

പുനരേവാംഗദഃ പ്രാഹ
താൻ ഹരീൻ ഹരിസത്തമഃ ।
സർവേ ബലവതാം ശ്രേഷ്ഠാ
ഭവന്തോ ദൃഢവിക്രമാഃ ।
വ്യപദേശകുലേ ജാതാഃ
പൂജിതാശ്ചാപ്യഭീക്ഷ്ണശഃ ॥ **4.64.21** ॥ 2339

നഹി വോ ഗമനേ സംഗഃ
കദാചിത് കസ്യചിദ് ഭവേത് ।
ബ്രുവധ്വം യസ്യ യാ ശക്തിഃ
പ്ലവനേ പ്ലവഗർഷഭാഃ ॥ **4.64.22** ॥ 2340

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ചതുഃഷഷ്ടിതമഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ പഞ്ചഷഷ്ടിതമഃ സർഗഃ ॥

പർയായേണ വാനരൈഃ സ്വസ്വദൂരഗമനശക്തിപരിമാണസ്യ പ്രതിപാദനം ജാംബവദംഗദയോഃ സംലാപോ ജാംബവതോ ഹനുമന്തം പ്രേരയിതും തത്പാർശ്വേ ഗമനം

അഥാംഗദവചഃ ശ്രുത്വാ
തേ സർവേ വാനരർഷഭാഃ ।
സ്വം സ്വം ഗതൗ സമുത്സാഹ -
മൂചുസ്തത്ര യഥാക്രമം ॥ **4.65.1** ॥ 2341

ഗജോ ഗവാക്ഷോ ഗവയഃ
ശരഭോ ഗന്ധമാദനഃ ।
മൈന്ദശ്ച ദ്വിവിദശ്ചൈവ
സുഷേണോ ജാംബവാംസ്തഥാ ॥ **4.65.2** ॥ 2342

ആബഭാഷേ ഗജസ്തത്ര
പ്ലവേയം ദശയോജനം ।
ഗവാക്ഷോ യോജനാൻയാഹ
ഗമിഷ്യാമീതി വിംശതിം ॥ **4.65.3** ॥ 2343

ശരഭോ വാനരസ്തത്ര
വാനരാംസ്താനുവാച ഹ ।

ത്രിംശതം തു ഗമിഷ്യാമി
യോജനാനാം പ്ലവംഗമാഃ ॥ **4.65.4** ॥ 2344

ഋഷഭോ വാനരസ്തത്ര
വാനരാംസ്താനുവാച ഹ ।
ചത്വാരിംശദ് ഗമിഷ്യാമി
യോജനാനാം ന സംശയഃ ॥ **4.65.5** ॥ 2345

വാനരാംസ്തു മഹാതേജാ
അബ്രവീദ് ഗന്ധമാദനഃ ।
യോജനാനാം ഗമിഷ്യാമി
പഞ്ചാശത്തു ന സംശയഃ ॥ **4.65.6** ॥ 2346

മൈന്ദസ്തു വാനരസ്തത്ര
വാനരാംസ്താനുവാച ഹ ।
യോജനാനാം പരം ഷഷ്ടി -
മഹം പ്ലവിതുമുത്സഹേ ॥ **4.65.7** ॥ 2347

തതസ്തത്ര മഹാതേജാ
ദ്വിവിദഃ പ്രത്യഭാഷത ।
ഗമിഷ്യാമി ന സന്ദേഹഃ
സപ്തതിം യോജനാൻയഹം ॥ **4.65.8** ॥ 2348

സുഷേണസ്തു മഹാതേജാഃ
സത്ത്വവാൻ കപിസത്തമഃ ।
അശീതിം പ്രതിജാന്യേഹം
യോജനാനാം പരാക്രമേ ॥ **4.65.9** ॥ 2349

തേഷാം കഥയതാം തത്ര
സർവാംസ്താനനുമാൻയ ച ।

തതോ വൃദ്ധതമസ്തേഷാം
ജാംബവാൻ പ്രത്യഭാഷത ॥ **4.65.10** ॥ 2350

പൂർവമസ്മാകമപ്യാസീത്
കശ്ചിദ് ഗതിപരാക്രമഃ ।
തേ വയം വയസഃ പാര-
മനുപ്രാപ്താഃ സ്മ സാമ്പ്രതം ॥ **4.65.11** ॥ 2351

കിം തു നൈവം ഗതേ ശക്യ-
മിദം കാർയമുപേക്ഷിതും ।
യദർഥം കപിരാജശ്ച
രാമശ്ച കൃതനിശ്ചയൗ ॥ **4.65.12** ॥ 2352

സാമ്പ്രതം കാലമസ്മാകം
യാ ഗതിസ്താം നിബോധത ।
നവതിം യോജനാനാം തു
ഗമിഷ്യാമി ന സംശയഃ ॥ **4.65.13** ॥ 2353

താംശ്ച സർവാൻ ഹരിശ്രേഷ്ഠാ-
ഞ്ജാംബവാനിദമബ്രവീത് ।
ന ഖൽവേതാവദേവാസീദ്
ഗമനേ മേ പരാക്രമഃ ॥ **4.65.14** ॥ 2354

മയാ വൈരോചനേ യജ്ഞേ
പ്രഭവിഷ്ണുഃ സനാതനഃ ।
പ്രദക്ഷിണീകൃതഃ പൂർവം
ക്രമമാണസ്ത്രിവിക്രമം ॥ **4.65.15** ॥ 2355

സ ഇദാനീമഹം വൃദ്ധഃ
പ്ലവനേ മന്ദവിക്രമഃ ।

യൗവനേ ച തദാസീൻമേ
ബലമപ്രതിമം പരം ॥ **4.65.16** ॥ 2356

സമ്പ്രത്യേതാവദേവാദ്യ
ശക്യം മേ ഗമനേ സ്വതഃ ।
നൈതാവതാ ച സംസിദ്ധിഃ
കാർയസ്യാസ്യ ഭവിഷ്യതി ॥ **4.65.17** ॥ 2357

അഥോത്തരമുദാരാർഥ -
മബ്രവീദംഗദസ്തദാ ।
അനുമാൻയ തദാ പ്രാജ്ഞോ
ജാംബവന്തം മഹാകപിഃ ॥ **4.65.18** ॥ 2358

അഹമേതദ് ഗമിഷ്യാമി
യോജനാനാം ശതം മഹത് ।
നിവർതനേ തു മേ ശങ്കിതിഃ
സ്യാന്ന വേതി ന നിശ്ചിതം ॥ **4.65.19** ॥ 2359

തമുവാച ഹരിശ്രേഷ്ഠം
ജാംബവാൻ വാക്യകോവിദഃ ।
ഇഹായതേ ഗമനേ ശങ്കിതി -
സ്തവ ഹർയൃക്ഷസത്തമ ॥ **4.65.20** ॥ 2360

കാമം ശതസഹസ്രം വാ
നഹ്യേഷ വിധിരുച്യതേ ।
യോജനാനാം ഭവാഞ്ശങ്കിതോ
ഗന്തും പ്രതിനിവർതിതും ॥ **4.65.21** ॥ 2361

നഹി പ്രേഷയിതാ താത
സ്വാമീ പ്രേഷ്യഃ കഥഞ്ചന ।

ഭവതായം ജനഃ സർവഃ
പ്രേഷ്യഃ പ്ലവഗസത്തമ ॥ **4.65.22** ॥ 2362

ഭവാൻ കലത്രമസ്മാകം
സ്വാമിഭാവേ വ്യവസ്ഥിതഃ ।
സ്വാമീ കലത്രം സൈന്യസ്യ
ഗതിരേഷാ പരന്തപ ॥ **4.65.23** ॥ 2363

അപി വൈ തസ്യ കാർയസ്യ
ഭവാൻ മൂലമരിന്ദമ ।
തസ്മാത് കലത്രവത് താത
പ്രതിപാൽയഃ സദാ ഭവാൻ ॥ **4.65.24** ॥ 2364

മൂലമർഥസ്യ സംരക്ഷ്യ -
മേഷ കാർയവിദാം നയഃ ।
മൂലേ ഹി സതി സിധ്യന്തി
ഗുണാഃ സർവേ ഫലോദയാഃ ॥ **4.65.25** ॥ 2365

തദ് ഭവാനസ്യ കാർയസ്യ
സാധനം സത്യവിക്രമ ।
ബുദ്ധിവിക്രമസമ്പന്നോ
ഹേതുരത്ര പരന്തപ ॥ **4.65.26** ॥ 2366

ഗുരുശ്ച ഗുരുപുത്രശ്ച
ത്വം ഹി നഃ കപിസത്തമ ।
ഭവന്തമാശ്രിത്യ വയം
സമർഥാ ഹ്യർഥസാധനേ ॥ **4.65.27** ॥ 2367

ഉക്തവാക്യം മഹാപ്രാജ്ഞം
ജാംബവന്തം മഹാകപിഃ ।

പ്രത്യുവാചോത്തരം വാക്യം
വാലിസൂനുരഥാംഗദഃ ॥ **4.65.28** ॥ 2368

യദി നാഹം ഗമിഷ്യാമി
നാൻയോ വാനരപുംഗവഃ ।
പുനഃ ഖൽവിദമസ്മാഭിഃ
കാർയം പ്രായോപവേശനം ॥ **4.65.29** ॥ 2369

നഹ്യകൃത്വാ ഹരിപതേഃ
സന്ദേശം തസ്യ ധീമതഃ ।
തത്രാപി ഗത്വാ പ്രാണാനാം
ന പശ്യേ പരിരക്ഷണം ॥ **4.65.30** ॥ 2370

സ ഹി പ്രസാദേ ചാത്യർഥ -
കോപേ ച ഹരിരീശ്വരഃ ।
അതീത്യ തസ്യ സന്ദേശം
വിനാശോ ഗമനേ ഭവേത് ॥ **4.65.31** ॥ 2371

തത്തഥാ ഹ്യസ്യ കാർയസ്യ
ന ഭവത്യൻയഥാ ഗതിഃ ।
തദ് ഭവാനേവ ദൃഷ്ടാർഥഃ
സഞ്ചിന്തയിതുമർഹതി ॥ **4.65.32** ॥ 2372

സോഽംഗദേന തദാ വീരഃ
പ്രത്യുക്തഃ പ്ലവഗർഷഭഃ ।
ജാംബവാനുത്തമം വാക്യം
പ്രോവാചേദം തതോഽംഗദം ॥ **4.65.33** ॥ 2373

തസ്യ തേ വീര കാർയസ്യ
ന കിഞ്ചിത് പരിഹാസ്യതേ ।

ഏഷ സഞ്ചോദയാമ്യേനം
യഃ കാർയം സാധയിഷ്യതി ॥ **4.65.34** ॥ 2374

തതഃ പ്രതീതം പ്ലവതാം വരിഷ്ഠ -
മേകാന്തമാശ്രിത്യ സുഖോപവിഷ്ടം ।
സഞ്ചോദയാമാസ ഹരിപ്രവീരോ
ഹരിപ്രവീരം ഹനുമന്തമേവ ॥ **4.65.35** ॥ 2375

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ പഞ്ചഷഷ്ടിതമഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ഷട്ഷഷ്ടിതമഃ സർഗഃ ॥

ഹനുമദുത്പത്തികഥാം ശ്രാവയിത്വാ ജാംബവതാ സമുദ്രലംഘനായ തസ്യ പ്രോത്സാഹനം

അനേകശതസാഹസ്രീം
വിഷണ്ണാം ഹരിവാഹിനീം ।
ജാംബവാൻ സമുദീക്ഷ്യൈവം
ഹനൂമന്തമഥാബ്രവീത് ॥ **4.66.1** ॥ 2376

വീര വാനരലോകസ്യ
സർവശാസ്ത്രവിദാം വര ।
തൂഷ്ണീമേകാന്തമാശ്രിത്യ
ഹനൂമൻ കിം ന ജൽപസി ॥ **4.66.2** ॥ 2377

ഹനൂമൻഹരിരാജസ്യ
സുഗ്രീവസ്യ സമോ ഹ്യസി ।
രാമലക്ഷ്മണയോശ്ചാപി
തേജസാ ച ബലേന ച ॥ **4.66.3** ॥ 2378

അരിഷ്ടനേമിനഃ പുത്രോ
വൈനതേയോ മഹാബലഃ ।
ഗരുത്മാനിവ വിഖ്യാത
ഉത്തമഃ സർവപക്ഷിണാം ॥ **4.66.4** ॥ 2379

ബഹുശോ ഹി മയാ ദൃഷ്ടഃ
സാഗരേ സ മഹാബലഃ ।
ഭുജംഗാനുദ്ധരൻ പക്ഷീ
മഹാബാഹുർമഹാബലഃ ॥ **4.66.5** ॥ 2380

പക്ഷയോർയദ് ബലം തസ്യ
ഭുജവീർയബലം തവ ।
വിക്രമശ്ചാപി വേഗശ്ച
ന തേ തേനാപഹീയതേ ॥ **4.66.6** ॥ 2381

ബലം ബുദ്ധിശ്ച തേജശ്ച
സത്ത്വം ച ഹരിപുംഗവ ।
വിശിഷ്ടം സർവഭൂതേഷു
കിമാത്മാനം ന സജ്ജസേ ॥ **4.66.7** ॥ 2382

അപ്സരാഃപ്സരസാം ശ്രേഷ്ഠാ
വിഖ്യാതാ പുഞ്ജികസ്ഥലാ ।
അഞ്ജനേതി പരിഖ്യാതാ
പത്നീ കേസരിണോ ഹരേഃ ॥ **4.66.8** ॥ 2383

വിഖ്യാതാ ത്രിഷു ലോകേഷു
രൂപേണാപ്രതിമാ ഭുവി ।
അഭിശാപാദഭൂത് താത
കപിത്വേ കാമരൂപിണീ ॥ **4.66.9** ॥ 2384

ദുഹിതാ വാനരേന്ദ്രസ്യ
കുഞ്ജരസ്യ മഹാത്മനഃ ।
മാനുഷം വിഗ്രഹം കൃത്വാ
രൂപയൗവനശാലിനീ ॥ **4.66.10** ॥ 2385

വിചിത്രമാൽയാഭരണാ
കദാചിത് ക്ഷൗമധാരിണീ ।
അചരത് പർവതസ്യാഗ്രേ
പ്രാവൃഡംബുദസന്നിഭേ ॥ **4.66.11** ॥ 2386

തസ്യാ വസ്ത്രം വിശാലാക്ഷ്യാഃ
പീതം രക്തദശം ശുഭം ।
സ്ഥിതായാഃ പർവതസ്യാഗ്രേ
മാരുതോഽപാഹരച്ഛനൈഃ ॥ **4.66.12** ॥ 2387

സ ദദർശ തതസ്തസ്യാ
വൃത്താവൂരൂ സുസംഹതൗ ।
സ്തനൗ ച പീനൗ സഹിതൗ
സുജാതം ചാരു ചാനനം ॥ **4.66.13** ॥ 2388

താം ബലാദായതശ്രോണീം
തനുമധ്യാം യശസ്വിനീം ।
ദൃഷ്ട്വൈവ ശുഭസർവാംഗീം
പവനഃ കാമമോഹിതഃ ॥ **4.66.14** ॥ 2389

സ താം ഭുജാഭ്യാം ദീർഘാഭ്യാം
പർയഷ്വജത മാരുതഃ ।
മൻമഥാവിഷ്ടസർവാംഗോ
ഗതാത്മാ താമനിന്ദിതാം ॥ **4.66.15** ॥ 2390

സാ തു തത്രൈവ സംഭ്രാന്താ
സുവ്രതാ വാക്യമബ്രവീത് ।
ഏകപത്നീവ്രതമിദം
കോ നാശയിതുമിച്ഛതി ॥ **4.66.16** ॥ 2391

അഞ്ജനായാ വചഃ ശ്രുത്വാ
മാരുതഃ പ്രത്യഭാഷത ।
ന ത്വാം ഹിംസാമി സുശ്രോണി
മാ ഭൂത് തേ മനസോ ഭയം ॥ **4.66.17** ॥ 2392

മനസാസ്മി ഗതോ യത് ത്വാം
പരിഷ്വജ്യ യശസ്വിനി ।
വീർയവാൻ ബുദ്ധിസമ്പന്ന -
സ്തവ പുത്രോ ഭവിഷ്യതി ॥ **4.66.18** ॥ 2393

മഹാസത്ത്വോ മഹാതേജാ
മഹാബലപരാക്രമഃ ।
ലംഘനേ പ്ലവനേ ചൈവ
ഭവിഷ്യതി മയാ സമഃ ॥ **4.66.19** ॥ 2394

ഏവമുക്താ തതസ്തുഷ്ടാ
ജനനീ തേ മഹാകപേ ।
ഗുഹായാം ത്വാം മഹാബാഹോ
പ്രജജ്ഞേ പ്ലവഗർഷഭ ॥ **4.66.20** ॥ 2395

അഭ്യുത്ഥിതം തതഃ സൂർയം
ബാലോ ദൃഷ്ട്വാ മഹാവനേ ।
ഫലം ചേതി ജിഘൃക്ഷുസ്ത്വ -
മുത്പ്ലുത്യാഭ്യുത്പതോ ദിവം ॥ **4.66.21** ॥ 2396

ശതാനി ത്രീണി ഗത്വാഥ
യോജനാനാം മഹാകപേ ।
തേജസാ തസ്യ നിർധൂതോ
ന വിഷാദം ഗതസ്തതഃ ॥ **4.66.22** ॥ 2397

ത്വാമപ്യുപഗതം തൂർണ -
മന്തരിക്ഷം മഹാകപേ ।
ക്ഷിപ്തമിന്ദ്രേണ തേ വജ്രം
കോപാവിഷ്ടേന തേജസാ ॥ **4.66.23** ॥ 2398

തദാ ശൈലാഗ്രശിഖരേ
വാമോ ഹനുരഭജ്യത ।
തതോ ഹി നാമധേയം തേ
ഹനുമാനിതി കീർതിതം ॥ **4.66.24** ॥ 2399

തതസ്ത്വാം നിഹതം ദൃഷ്ട്വാ
വായുർഗന്ധവഹഃ സ്വയം ।
ത്രൈലോക്യം ഭൃശസങ്ക്രുദ്ധോ
ന വവൗ വൈ പ്രഭഞ്ജനഃ ॥ **4.66.25** ॥ 2400

സംഭ്രാന്താശ്ച സുരാഃ സർവേ
ത്രൈലോക്യേ ക്ഷുഭിതേ സതി ।
പ്രസാദയന്തി സങ്ക്രുദ്ധം
മാരുതം ഭുവനേശ്വരാഃ ॥ **4.66.26** ॥ 2401

പ്രസാദിതേ ച പവനേ
ബ്രഹ്മാ തുഭ്യം വരം ദദൗ ।
അശസ്ത്രവധ്യതാം താത
സമരേ സത്യവിക്രമ ॥ **4.66.27** ॥ 2402

വജ്രസ്യ ച നിപാതേന
വിരുജം ത്വാം സമീക്ഷ്യ ച ।
സഹസ്രനേത്രഃ പ്രീതാത്മാ
ദദൗ തേ വരമുത്തമം ॥ **4.66.28** ॥ 2403

സ്വച്ഛന്ദതശ്ച മരണം
തവ സ്യാദിതി വൈ പ്രഭോ ।
സ ത്വം കേസരിണഃ പുത്രഃ
ക്ഷേത്രജ്ഞോ ഭീമവിക്രമഃ ॥ **4.66.29** ॥ 2404

മാരുതസ്യൗരസഃ പുത്ര -
സ്തേജസാ ചാപി തത്സമഃ ।
ത്വം ഹി വായുസുതോ വത്സ
പ്ലവനേ ചാപി തത്സമഃ ॥ **4.66.30** ॥ 2405

വയമദ്യ ഗതപ്രാണാ
ഭവാനസ്മാസു സാമ്പ്രതം ।
ദാക്ഷ്യവിക്രമസമ്പന്നഃ
കപിരാജ ഇവാപരഃ ॥ **4.66.31** ॥ 2406

ത്രിവിക്രമേ മയാ താത
സശൈലവനകാനനാ ।
ത്രിഃസപ്തകൃത്വഃ പൃഥിവീ
പരിക്രാന്താ പ്രദക്ഷിണം ॥ **4.66.32** ॥ 2407

തഥാ ചൗഷധയോഽസ്മാഭിഃ
സഞ്ചിതാ ദേവശാസനാത് ।
നിർമഥ്യമമൃതം യാദി -
സ്തദാനീം നോ മഹദ്ബലം ॥ **4.66.33** ॥ 2408

സ ഇദാനീമഹം വൃദ്ധഃ
പരിഹീനപരാക്രമഃ ।
സാമ്പ്രതം കാലമസ്മാകം
ഭവാൻ സർവഗുണാൻവിതഃ ॥ **4.66.34** ॥ 2409

തദ് വിജൃംഭസ്വ വിക്രാന്ത
പ്ലവതാമുത്തമോ ഹ്യസി ।
ത്വദ്വീർയം ദ്രഷ്ടുകാമാ ഹി
സർവാ വാനരവാഹിനീ ॥ **4.66.35** ॥ 2410

ഉത്തിഷ്ഠ ഹരിശാർദൂല
ലംഘയസ്വ മഹാർണവം ।
പരാ ഹി സർവഭൂതാനാം
ഹനുമൻ യാ ഗതിസ്തവ ॥ **4.66.36** ॥ 2411

വിഷണ്ണാ ഹരയഃ സർവേ
ഹനുമൻ കിമുപേക്ഷസേ ।
വിക്രമസ്വ മഹാവേഗ
വിഷ്ണുസ്ത്രീൻ വിക്രമാനിവ ॥ **4.66.37** ॥ 2412

തതഃ കപീനാമൃഷഭേണ ചോദിതഃ
പ്രതീതവേഗഃ പവനാത്മജഃ കപിഃ ।
പ്രഹർഷയംസ്താം ഹരിവീരവാഹിനീം
ചകാര രൂപം മഹദാത്മനസ്തദാ ॥ **4.66.38** ॥ 2413

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ഷട്ഷഷ്ടിതമഃ സർഗഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ സപ്തഷഷ്ടിതമഃ സർഗഃ ॥

ഹനുമതാ സമുദ്രം ലംഘയിതുമുത്സാഹസ്യ പ്രകാശനം ജാംബവതാ തസ്യ പ്രശംസനം വേഗേനോത്പ്ലവനായ ഹനുമതോ മഹേന്ദ്രപർവത ആരോഹണം

തം ദൃഷ്ട്വാ ജൃംഭമാണം തേ
ക്രമിതും ശതയോജനം ।
വേഗേനാപൂർയമാണം ച
സഹസാ വാനരോത്തമം ॥ **4.67.1** ॥ 2414

സഹസാ ശോകമുത്സൃജ്യ
പ്രഹർഷേണ സമൻവിതാഃ ।
വിനേദുസ്തുഷ്ടുവുശ്ചാപി
ഹനൂമന്തം മഹാബലം ॥ **4.67.2** ॥ 2415

പ്രഹൃഷ്ടാ വിസ്മിതാശ്ചാപി
തേ വീക്ഷന്തേ സമന്തതഃ ।
ത്രിവിക്രമം കൃതോത്സാഹം
നാരായണമിവ പ്രജാഃ ॥ **4.67.3** ॥ 2416

സംസ്തൂയമാനോ ഹനുമാൻ
വ്യവർധത മഹാബലഃ ।

സമാവിദ്ധ്യ ച ലാംഗൂലം
ഹർഷാദ് ബലമുപേയിവാൻ ॥ **4.67.4** ॥ 2417

തസ്യ സംസ്തൂയമാനസ്യ
വൃദ്ധൈർവാനരപുംഗവൈഃ।
തേജസാഽഽപൂര്യമാണസ്യ
രൂപമാസീദനുത്തമം ॥ **4.67.5** ॥ 2418

യഥാ വിജൃംഭതേ സിംഹോ
വിവൃതേ ഗിരിഗഹ്വരേ।
മാരുതസ്യൗരസഃ പുത്ര -
സ്തഥാ സമ്പ്രതി ജൃംഭതേ ॥ **4.67.6** ॥ 2419

അശോഭത മുഖം തസ്യ
ജൃംഭമാണസ്യ ധീമതഃ।
അംബരീഷോപമം ദീപ്തം
വിധൂമ ഇവ പാവകഃ ॥ **4.67.7** ॥ 2420

ഹരീണാമുത്ഥിതോ മധ്യാത്
സമ്പ്രഹൃഷ്ടതനൂരുഹഃ।
അഭിവാദ്യ ഹരീൻ വൃദ്ധാൻ
ഹനൂമാനിദമബ്രവീത് ॥ **4.67.8** ॥ 2421

ആരുജൻ പർവതാഗ്രാണി
ഹുതാശനസഖോഽനിലഃ।
ബലവാനപ്രമേയശ്ച
വായുരാകാശഗോചരഃ ॥ **4.67.9** ॥ 2422

തസ്യാഹം ശീഘ്രവേഗസ്യ
ശീഘ്രഗസ്യ മഹാത്മനഃ।

മാരുതസ്യൗരസഃ പുത്രഃ
പ്ലവനേനാസ്മി തത്സമഃ ॥ **4.67.10** ॥ 2423

ഉത്സഹേയം ഹി വിസ്തീർണ -
മാലിഖന്തമിവാംബരം ।
മേരും ഗിരിമസംഗേന
പരിഗന്തും സഹസ്രശഃ ॥ **4.67.11** ॥ 2424

ബാഹുവേഗപ്രണുന്നേന
സാഗരേണാഹമുത്സഹേ ।
സമാപ്ലാവയിതും ലോകം
സപർവതനദീഹ്രദം ॥ **4.67.12** ॥ 2425

മമോരുജംഘാവേഗേന
ഭവിഷ്യതി സമുത്ഥിതഃ ।
സമുത്ഥിതമഹാഗ്രാഹഃ
സമുദ്രോ വരുണാലയഃ ॥ **4.67.13** ॥ 2426

പന്നഗാശനമാകാശേ
പതന്തം പക്ഷിസേവിതം ।
വൈനതേയമഹം ശക്തഃ
പരിഗന്തും സഹസ്രശഃ ॥ **4.67.14** ॥ 2427

ഉദയാത് പ്രസ്ഥിതം വാപി
ജ്വലന്തം രശ്മിമാലിനം ।
അനസ്തമിതമാദിത്യ -
മഹം ഗന്തും സമുത്സഹേ ॥ **4.67.15** ॥ 2428

തതോ ഭൂമിമസംസ്പൃഷ്ട്വാ
പുനരാഗന്തുമുത്സഹേ ।

പ്രവേഗേനൈവ മഹതാ
ഭീമേന പ്ലവഗർഷഭാഃ ॥ **4.67.16** ॥ 2429

ഉത്സഹേയമതിക്രാന്തും
സർവാനാകാശഗോചരാൻ ।
സാഗരാഞ്ശോഷയിഷ്യാമി
ദാരയിഷ്യാമി മേദിനീം ॥ **4.67.17** ॥ 2430

പർവതാംശ്ചൂർണയിഷ്യാമി
പ്ലവമാനഃ പ്ലവംഗമഃ ।
ഹരിഷ്യാമ്യുരുവേഗേന
പ്ലവമാനോ മഹാർണവം ॥ **4.67.18** ॥ 2431

ലതാനാം വിവിധം പുഷ്പം
പാദപാനാം ച സർവശഃ ।
അനുയാസ്യതി മാമദ്യ
പ്ലവമാനം വിഹായസാ ॥ **4.67.19** ॥ 2432

ഭവിഷ്യതി ഹി മേ പന്ഥാഃ
സ്വാതേഃ പന്ഥാ ഇവാംബരേ ।
ചരന്തം ഘോരമാകാശ -
മുത്പതിഷ്യന്തമേവ ച ॥ **4.67.20** ॥ 2433

ദ്രക്ഷ്യന്തി നിപതന്തം ച
സർവഭൂതാനി വാനരാഃ ।
മഹാമേരുപ്രതീകാശം
മാം ദ്രക്ഷ്യധ്വം പ്ലവംഗമാഃ ॥ **4.67.21** ॥ 2434

ദിവമാവൃത്യ ഗച്ഛന്തം
ഗ്രസമാനമിവാംബരം ।

വിധമിഷ്യാമി ജീമൂതാൻ
കമ്പയിഷ്യാമി പർവതാൻ ।
സാഗരം ശോഷയിഷ്യാമി
പ്ലവമാനഃ സമാഹിതഃ ॥ **4.67.22** ॥ 2435

വൈനതേയസ്യ വാ ശക്തി -
ർമമ വാ മാരുതസ്യ വാ ।
ഋതേ സുപർണരാജാനം
മാരുതം വാ മഹാബലം ।
ന തദ് ഭൂതം പ്രപശ്യാമി
യൻമാം പ്ലുതമനുവ്രജേത് ॥ **4.67.23** ॥ 2436

നിമേഷാന്തരമാത്രേണ
നിരാലംബനമംബരം ।
സഹസാ നിപതിഷ്യാമി
ഘനാദ് വിദ്യുദിവോത്ഥിതാ ॥ **4.67.24** ॥ 2437

ഭവിഷ്യതി ഹി മേ രൂപം
പ്ലവമാനസ്യ സാഗരം ।
വിഷ്ണോഃ പ്രക്രമമാണസ്യ
തദാ ത്രീൻ വിക്രമാനിവ ॥ **4.67.25** ॥ 2438

ബുദ്ധ്യാ ചാഹം പ്രപശ്യാമി
മനശ്ചേഷ്ടാ ച മേ തഥാ ।
അഹം ദ്രക്ഷ്യാമി വൈദേഹീം
പ്രമോദധ്വം പ്ലവംഗമാഃ ॥ **4.67.26** ॥ 2439

മാരുതസ്യ സമോ വേഗേ
ഗരുഡസ്യ സമോ ജവേ ।

അയുതം യോജനാനാം തു
ഗമിഷ്യാമീതി മേ മതിഃ ॥ **4.67.27** ॥ 2440

വാസവസ്യ സവജ്രസ്യ
ബ്രഹ്മണോ വാ സ്വയംഭുവഃ ।
വിക്രമ്യ സഹസാ ഹസ്താ -
ദമൃതം തദിഹാനയേ ॥ **4.67.28** ॥ 2441

ലങ്കാം വാപി സമുത്ക്ഷിപ്യ
ഗച്ഛേയമിതി മേ മതിഃ ।
തമേവം വാനരശ്രേഷ്ഠം
ഗർജന്തമമിതപ്രഭം ॥ **4.67.29** ॥ 2442

പ്രഹൃഷ്ടാ ഹരയസ്തത്ര
സമുദൈക്ഷന്ത വിസ്മിതാഃ ।
തച്ചാസ്യ വചനം ശ്രുത്വാ
ജ്ഞാതീനാം ശോകനാശനം ॥ **4.67.30** ॥ 2443

ഉവാച പരിസംഹൃഷ്ടോ
ജാംബവാൻ പ്ലവഗേശ്വരഃ ।
വീര കേസരിണഃ പുത്ര
വേഗവൻ മാരുതാത്മജ ॥ **4.67.31** ॥ 2444

ജ്ഞാതീനാം വിപുലഃ ശോക -
സ്ത്വയാ താത പ്രണാശിതഃ ।
തവ കൽയാണരുചയഃ
കപിമുഖ്യാഃ സമാഗതാഃ ॥ **4.67.32** ॥ 2445

മംഗലാൻയർഥസിദ്ധ്യർഥം
കരിഷ്യന്തി സമാഹിതാഃ ।

ഋഷീണാം ച പ്രസാദേന
കപിവൃദ്ധമതേന ച ॥ **4.67.33** ॥ 2446

ഗുരൂണാം ച പ്രസാദേന
സമ്പ്ലവ ത്വം മഹാർണവം ।
സ്ഥാസ്യാമശ്ചൈകപാദേന
യാവദാഗമനം തവ ॥ **4.67.34** ॥ 2447

ത്വദ്ഗതാനി ച സർവേഷാം
ജീവനാനി വനൗകസാം ।
തതശ്ച ഹരിശാർദൂല -
സ്താനുവാച വനൗകസഃ ॥ **4.67.35** ॥ 2448

കോഽപി ലോകേ ന മേ വേഗം
പ്ലവനേ ധാരയിഷ്യതി ।
ഏതാനീഹ നഗസ്യാസ്യ
ശിലാസങ്കടശാലിനഃ ॥ **4.67.36** ॥ 2449

ശിഖരാണി മഹേന്ദ്രസ്യ
സ്ഥിരാണി ച മഹാന്തി ച ।
യേഷു വേഗം ഗമിഷ്യാമി
മഹേന്ദ്രശിഖരേഷ്വഹം ॥ **4.67.37** ॥ 2450

നാനാദ്രുമവികീർണേഷു
ധാതുനിഷ്പന്ദശോഭിഷു ।
ഏതാനി മമ വേഗം ഹി
ശിഖരാണി മഹാന്തി ച ॥ **4.67.38** ॥ 2451

പ്ലവതോ ധാരയിഷ്യന്തി
യോജനാനാമിതഃ ശതം ।

തതസ്തു മാരുതപ്രഖ്യഃ
സ ഹരിർമാരുതാത്മജഃ ।
ആരുരോഹ നഗശ്രേഷ്ഠം
മഹേന്ദ്രമരിമർദനഃ ॥ **4.67.39** ॥ 2452

വൃതം നാനാവിധൈഃ പുഷ്പൈ -
ർമൃഗസേവിതശാദ്വലം ।
ലതാകുസുമസംബാധം
നിത്യപുഷ്പഫലദ്രുമം ॥ **4.67.40** ॥ 2453

സിംഹശാർദൂലസഹിതം
മത്തമാതംഗസേവിതം ।
മത്തദ്വിജഗണോദ്ഘുഷ്ടം
സലിലോത്പീഡസങ്കുലം ॥ **4.67.41** ॥ 2454

മഹദ്ഭിരുച്ഛ്രിതം ശൃംഗൈ -
ർമഹേന്ദ്രം സ മഹാബലഃ ।
വിചചാര ഹരിശ്രേഷ്ഠോ
മഹേന്ദ്രസമവിക്രമഃ ॥ **4.67.42** ॥ 2455

പാദാഭ്യാം പീഡിതസ്തേന
മഹാശൈലോ മഹാത്മനാ ।
രരാസ സിംഹാഭിഹതോ
മഹാൻ മത്ത ഇവ ദ്വിപഃ ॥ **4.67.43** ॥ 2456

മുമോച സലിലോത്പീഡാൻ
വിപ്രകീർണശിലോച്ചയഃ ।
വിത്രസ്തമൃഗമാതംഗഃ
പ്രകമ്പിതമഹാദ്രുമഃ ॥ **4.67.44** ॥ 2457

നാനാഗന്ധർവമിഥുനൈഃ
പാനസംസർഗകർകശൈഃ।
ഉത്പതദ്ഭിർവിഹംഗൈശ്ച
വിദ്യാധരഗണൈരപി ॥ **4.67.45** ॥ 2458

ത്യജ്യമാനമഹാസാനുഃ
സന്നിലീനമഹോരഗഃ।
ശൈലശൃംഗശിലോത്പാത-
സ്തദാഭൂത് സ മഹാഗിരിഃ ॥ **4.67.46** ॥ 2459

നിഃശ്വസദ്ഭിസ്തദാ തൈസ്തു
ഭുജഗൈരർധനിഃസൃതൈഃ।
സപതാക ഇവാഭാതി
സ തദാ ധരണീധരഃ ॥ **4.67.47** ॥ 2460

ഋഷിഭിസ്ത്രാസസംഭ്രാന്തൈ-
സ്ത്യജ്യമാനഃ ശിലോച്ചയഃ।
സീദൻ മഹതി കാന്താരേ
സാർഥഹീന ഇവാധ്വഗഃ ॥ **4.67.48** ॥ 2461

സ വേഗവാൻ വേഗസമാഹിതാത്മാ
ഹരിപ്രവീരഃ പരവീരഹന്താ।
മനഃ സമാധായ മഹാനുഭാവോ
ജഗാമ ലങ്കാം മനസാ മനസ്വീ ॥ **4.67.49** ॥ 2462

॥ ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ സപ്തഷഷ്ടിതമഃ സർഗഃ ॥